

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİL VE TARİH - COĞRAFYA FAKÜLTESİ
TÜRK YE CUMHURİYET TARİH ANABİLİM DALI**

**MİLLİ MÜCADELEDE KAZANILAN ASKER ZAFERLERİNİN
KUTLANMASI (1939-1949)**

Yüksek Lisans Tezi

Bayram APAYDIN

Ankara-2015

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DİL VE TARİH - COĞRAFYA FAKÜLTESİ
TÜRK YE CUMHURİYET TARİH ANABİLİM DALI**

**MİLLİ MÜCADELEDE KAZANILAN ASKER ZAFERLERİNİN
KUTLANMASI (1939-1949)**

Yüksek lisans Tezi

Bayram APAYDIN

**Tez Danışmanı
Prof.Dr. Neşe ÖZDEN**

Ankara- 2015

Ç NDEK LER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	VII
ÖNSÖZ.....	IX
KISALTMAL L STES	XI
EKLER L STES	XII
G R	1

B R NC BÖLÜM: B R NC NÖNÜ ZAFER VE KUTLAMALARI

1.1. ULUSAL BASINDA B R NC NÖNÜ ZAFER KUTLAMALARI	8
1.1.1. Man etler ve Foto raflar.....	9
1.1.2. Ba yazılar	12
1.1.3. iirler	19
1.2. ANKARA VE STANBUL HALKEVLER 'NDEK KUTLAMALAR	20
1.3. TELGRAFLAR.....	23
1.4. NÖNÜ ARMA ANI.....	25

K NC BÖLÜM: K NC NÖNÜ ZAFER VE KUTLAMALARI

2.1. ULUSAL BASINDA K NC NÖNÜ ZAFER KUTLAMALARI	32
2.1.1. Man etler ve Foto raflar.....	33
2.1.2. Ba yazılar	34

2.1.3. İirler	42
2.2. HALKEVLER 'NDE YAPILAN KUTLAMALAR	44
2.2.1. Ankara Halkevi'nde Yapılan Kutlamalar	44
2.2.2. İstanbul'daki Halkevleri'nde Yapılan Kutlamalar.....	54
2.2.3.Yurdun Di er Bölgelerindeki Halkevleri ve Halkodaları'nda Yapılan Kutlamalara li kin Gönderilen Telgraflar	59
2.3. CUMHURBA KANI SMET NÖNÜ'YE ÇEK LEN KUTLAMA TELGRAF VE MESAJLARI	65
2.4. KUTLAMALAR KAPSAMINDA CRA ED LEN SOSYAL-KÜLTÜREL VE SPORT F FAAL YETLER	68
2.4.1. Ko ular	68
2.4.2. Piyesler	71
2.5. NÖNÜ EH TL VE YAPILAN KUTLAMALAR.....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SAKARYA ZAFER VE BA KOMUTALIK ZAFER

KUTLAMALARI

3.1. SAKARYA MUHAREBES 'N N KAMUOYUNDAK YANKILARI.....	80
3.2. ULUSAL BASINDA SAKARYA ZAFER KUTLAMALARI	84
3.3. ULUSAL BASINDA BA KOMUTANLIK ZAFER KUTLAMALARI	85
3.3.1. Man etler ve Foto raflar.....	88
3.3.2. Ba yazılar	92
3.3.3. İirler	98

3.4. DUMLUPINAR, STANBUL VE ANKARA'DA YAPILAN KUTLAMALAR	101
3.4.1. Dumlupınar'da Yapılan Kutlamalar	102
3.4.2. Ankara'da Yapılan Kutlamalar	113
3.4.2.1. Genelkurmay Ba kanlı ı'ndaki Kutlamalar	113
3.4.2.2. Atatürk'ün Geçici Kabrindeki Kutlamalar	114
3.4.2.3. Hipodrom'daki Kutlamalar	114
3.4.2.4. Fener Alayları	115
3.4.2.5. Ankara Halkevi'ndeki Kutlamalar	115
3.4.3. stanbul'da Yapılan Kutlamalar	118
3.4.3.1. Karargâh'daki Kutlamalar	118
3.4.3.2. Taksim'deki Kutlamalar	119
3.4.3.3. Fener Alayları	120
3.4.3.4. Halkevleri'ndeki Kutlamalar	120
3.4.3.5. Yurdun Di er Bölgelerinde Yapılan Kutlamalar	122
3.5. CUMHURBA KANI NÖNÜ VE GENELKURMAY BA KANLARI ARASINDAK KUTLAMA TELGRAF VE MESAJLARI	125
3.6. KUTLAMALAR KAPSAMINDA CRA ED LEN SOSYAL-KÜLTÜREL VE SPORT F FAAL YETLER	131
3.6.1. Sportif Faaliyetler	131
3.6.2. Sosyal-Kültürel Faaliyetler	132
3.6.3. Milli Piyango Çekili leri	132
SONUÇ	135
KAYNAKLAR	141

EKLER 149

ÖZET

Bu yüksek lisans tez çalışmasında, Milli Mücadele yıllarında kazanılmış olan I. nönü, II. nönü, Sakarya ve Ba komutanlık zaferlerinin 1939-1949 yılları arasındaki kutlamalarının ne zaman ve nasıl yapıldığı, kutlamalar esnasında hangi mesajların verildiği ve kutlamaların basındaki yankıları incelenmiştir.

Çalışmanın Giriş bölümünde; tören, kutlama kavramlarının içerikleri de eleştirilmiştir.

Birinci bölümde; Birinci nönü Zaferi sonrasında ulusal basına yansıyan de eleştirmelerle birlikte, tez dönemini kapsayan yıllar arasında zafer yıldönümü kutlamaları hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde; İkinci nönü Zaferi'nin ardından ulusal basında yer alan haberler, yorumlar ve ara tırma kapsamında zafer yıldönümlerinde yapılan kutlamalar ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde; Sakarya Zaferi'nin kazanılmasının ardından yapılan yorumlar ve Cumhuriyet dönemi'nde bu zaferin yıldönümü kutlamalarının yapılmadığı ortaya konulmuştur. Ayrıca, 30 Ağustos Ba komutanlık Meydan Muharebesi'nin kazanılmasından sonraki Türk kamuoyu de eleştirmelerine ve çalışmanın yapıldığı dönem kapsayan yıllar arasındaki zafer yıldönümlerinde yapılan kutlamalara yer verilmiştir.

Bu kapsamda, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında ilk adım olan ve Milli ordu ile kazanılan Batı Cephesi'nin ilk zaferinin hatırasını yaşatmak için 13 Haziran 1946 yılında “İkinci Nönü Anı” kanunu çıkarılmıştır. II. nönü Zaferi kutlamalarında “İkinci Nönü Koşulları” düzenlenmiştir. Ara tırma yılları içerisinde Sakarya Zaferi

kutlamalarının düzenlenmediği ortaya konmuştur. Başbakanlık Zaferi kutlamaları ise ilk kez 30 Ağustos 1924 yılında Atatürk'ün katılımıyla kutlanmıştır, 3 Şubat 1926 tarihinde 30 Ağustos Zafer Bayramı Kanunu çıkarılmıştır. Kutlamaların basın-yansımalarına bakıldığında Dumlupınar'da, Ankara'da ve İstanbul'da yapılanlar ön plana çıkmıştır. Aynı zamanda kutlamalara 1940 yılında Bulgar-Türk dostluğunun bir belirtisi olarak Bulgar Hudut Komutanı ailesi ile birlikte katılımı, 1946 yılında Lübnan'dan gelen misafir izciler törenine iştirak etmesi ve 1947 yılında da Amerika Birleşik Devletleri yardım heyeti üyeleri ile askeri erkânın resmigeçit törenini izlemeleri dikkati çekmiştir. 30 Ağustos Zafer yıldönümlerinde Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Genelkurmay Başkanları arasında tebrik telgrafları çekilmiştir, zaferin 25'inci yıldönümü anısına İsviçre'de Posta Pulu bastırılmıştır.

Kazanılan zaferlerin meydana geldiği yerlerde anıtlar kurulmuş, yıldönümlerinde yeni nesillerin milli benliğini geliştirmek için halkevlerinde konferans, kutlama programları ve basın-yayın kuruluşları vasıtasıyla zaferin önemi halka anlatılarak millî hür kazandırılmaya çalışılmıştır, zaferlerin hatıraları tazelenmiş ve şehitler anılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kutlama, Tören, Muharebe, I. nönu Muharebesi, II. nönu Muharebesi, Sakarya Meydan Muharebesi, Büyük Taarruz.

ABSTRACT

The main subject of this study consists of celebrations, for the years 1939-1949, of victories of the Turkish National War (Inonu I, Inonu II, Sakarya, Great Attack), and focuses on when and how they were celebrated and what kind of messages given through the celebrations.

In the Introduction of the study, concepts of ceremony and celebration are examined.

In the first chapter of the study, evaluation of domestic press about the victory of Inonu I, and the repercussions of its celebrations are explained together with the information about the annual victory celebrations in the years covered in the thesis period.

In the second chapter , the news and comments of the National Press and annual celebrations held for after the victory in the studied period are evaluated.

In the third chapter , comments about the Sakarya victory are given; and it is also indicated that in the President Inonu period, the anniversary of the victory was not officially celebrated. Also, evaluations of the domestic opinion upon the Great victory dated August 30 and the celebrations of the anniversary of this victory are detailed.

In this context, the first step of the foundation of the Turkish Republic and first national victory achieved by the first national military forces was the west facade victory. To cherish the memories of the west facade victory “Inonu Present” law was enacted on 13th of June.1946. Cross-country running activities carried out during the celebrations of the II. Inonu Victory. It was explained in the findings that there was

not any celebrations held on behalf of Sakarya Victory during the investigated period. Supreme Command Victory was first celebrated in 1924 with the attendance of Atatürk, but the “30th August Victory Day” law was enacted on 3rd February 1926. It is understood from the media of the time that Istanbul, Ankara and Dumlupınar celebrations were the prominent ones. At the same time Bulgarian border commander and his family was attended to the celebrations in 1940 as an indication of the Turkish-Bulgarian friendship. Also, guest scouts from Lebanon in 1946, United States Assistance Committee and some military representatives were attended the celebrations in 1947. On the day of the anniversaries of the victories, international presidents, prime ministers and military chief commanders were sent congratulatory telegrams and on the memorial of the 25th anniversary of the victory postage stamps were printed.

After the national fight won and laid the foundations of an independent state, monuments are established to the places where victory achieved. Conferences and celebrations are held in community centers on the victory anniversaries to enhance the national identity of the new generation. Also, the importance of the victory explained by the media organizations to increase the national consciousness of the public.

Key Words: Celebration, Ceremony, Battle, nönü Battle I, nönü Battle II, Sakarya Pitched Battle, Great Victory

ÖNSÖZ

Milli Mücadele’de kazanılan askeri zaferlerin kutlanması (1939-1949) konulu bu yüksek lisans çalışmasında, Türk Milli Mücadelesi boyunca, düzenli Türk Ordusu’nun Batı Cephesi’ndeki ilk başarısı olan Birinci Nönü Zaferi, ardından İkinci Nönü Zaferi, Sakarya Zaferi ve 30 Ağustos Bağımsızlık Meydan Muharebesi’nde kazanılan zaferlerin Türk kamuoyundaki değerlendirilmeleri ve yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti’nin (1939-1949) yılları arasında kazanılan askeri zaferlerin kutlamalarının basına yansımaları ele alınmaktadır.

Bu tez çalışması, *Giri*, *Üç bölüm*, *Sonuç*, *Kaynakça* ve *Ekler*’den oluşmaktadır.

Giri bölümünde, kutlama ve tören kavramları üzerinde durulmuş ve toplumsal dayanışma ve milli karakteri ortaya koymak için yapılan düzenlemelerin gelişiminden bahsedilmiştir.

Birinci bölümde, Birinci Nönü Zaferi’nden sonra Türk kamuoyundaki değerlendirmelere ve Nönü döneminde yapılan zafer kutlamaları incelenmiştir.

İkinci bölümde, İkinci Nönü Zaferi’nden sonra Türk kamuoyundaki değerlendirmeleri ve Nönü döneminde yapılan zafer kutlamaları incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, Sakarya Meydan Muharebesi’nin kazanılmasından sonra Türk kamuoyunda bu zaferin yıldönümü kutlamaları araştırılmış, ancak tez kapsamındaki süre içerisinde basında gündeme gelmediği ve daha sonraki yıllarda farklı faaliyetlerle anıldığı ortaya konulmuştur.

Ayrıca, 30 Ağustos Bağımsızlık Meydan Muharebesi’nin – incelenilen dönem aralığındaki- kutlamalarının basındaki yansımaları ele alınmıştır.

Mevcut tez çalı masında, Türk basınının bu kutlamaları ne oranda ve ne ekilde yansıttı na dair genel bir de erlendirme de Sonuç bölümünde ortaya konulmu tur.

Bu çalı ma süresince Cumhuriyet Gazetesinde Ar ıvı, Bakanlık Cumhuriyet Ar ıvı, Millî Kütüphane Gazete Ar ıvı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Kütüphanesi Gazete Ar ıvı'ndan istifade edilmi tir. Ayrıca, bu tez çalı masında çe itli kitaplar, makaleler, dergiler ve tezlerden faydalanılmı tir.

Bu çalı ma ile kazanılan Türk stiklal Harbi Zaferleri'nin, ara tırma kapsamındaki kutlamalarının, ar iv belgelerine ve dönemin gazetelerine dayanarak aydınlatılmasına katkıda bulunuldu u de erlendirilmektedir.

Ara tırmanın her a amasında daha kusursuz bir çalı ma ortaya koymak için büyük bir sabırla benden hiçbir yardımı esirgemeyen danı man hocam Prof.Dr. Ne e ÖZDEN'e, tez konusunu yardımlarıyla belirledi imiz hocam Prof. Dr. zzet ÖZTOPRAK'a te ekkürlerimi sunarım. Ayrıca çe itli destek ve önerilerde bulunan Ankara Üniversitesi DTCF'inde görev yapan akademik ve idari personele, Ankara Milli Kütüphane çalı anlarına te ekkürü borç bilirim. Tez yazımının zorlukları içinde hayatı benim için kolayla tırmaya çalı an e im Melek'e ve tabiî ki kızlarım Esmâ, Esra ve o lum Bahadır'a te ekkürlerimi belirtmek isterim.

Bayram APAYDIN

Ankara, 2015

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.t.	Adı geçen tez
BCA.	Ba bakanlık Cumhuriyet Ar ivi
Bak. Kur. Kar.	Bakanlar Kurulu Kararı
Bkz.	Bakınız
byy.	Basım yeri yok
C.	Cilt
CB- ÖA.	Cumhurba kanlı 1 nönü Ar ivi
C.H.P.	Cumhuriyet Halk Partisi
Çev.	Çeviren
Dr.	Doktor
Prof.	Profesör
S.	Sayı
s.	Sayfa
TBMM.	Türkiye Büyük Millet Meclisi
Tu g.	Tu general
Tümg.	Tümgeneral
TTK.	Türk Tarih Kurumu
Vd.	Ve Di erleri

EKLER L STES

1. 9 Ocak 1939 tarihli Gazete Man eti..... 150
2. 1940 yılında Birinci nönü Zaferi'nin 20'inci Yıldönümü Kutlamalarında Ankara Halkevi'nde Okunan Kutlama Metni..... 151
3. 1941 Yılında Birinci nönü Zaferi'nin 21'inci Yıldönümü Kutlamalarında Ankara Halkevi'nde Okunan Kutlama Metni. 155
4. Birinci nönü Zaferi'nin Yıldönümü'nün Kutlama Haberi. 160
5. General Refet Bele'nin, Birinci nönü Zaferi'nin 25'inci Yıldönümü Dolayısı ile Cumhuriyet nönü'ye Çektirilen Telgraf ve nönü'nün Cevabı..... 161
6. Birinci nönü Zaferi'nin Yıldönümü ile ilgili Olarak Korgeneral Asım Gündüz'ün Cumhuriyet nönü'ye Gönderdiği Tebrik Telgrafı 162
7. Birinci nönü Zaferi'nin Yıldönümü ile ilgili Olarak İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Lütfi Kırdar'ın Cumhuriyet nönü'ye Gönderdiği Tebrik Telgrafı 162
8. Milletvekili Rahmi Apak ve Arkadaşlarının nönü Arma Anı Konulu Teklifi ve nönü Arma Anı Kanunu..... 163
9. C.H.P Genel Sekreterliği'nden İkinci nönü Muharebesi'nin Kutlanması için Halkevlerine Gönderilen Yazı..... 165
10. İsmet Paşa'nın Erkânı Harbiye Reisi Olduğu Zamandaki Asker Üniformalı Fotoğrafı..... 166
11. İsmet Paşa'nın İkinci nönü Muharebesi Zamanında Çekilmiş Fotoğrafı. 167
12. nönü Zaferi Adlı İnceleme..... 168
13. 1944 Yılı İkinci nönü Zaferi'nin Ankara Halkevi'ndeki Kutlamalarında Halkevi Başkanı Çel Milletvekili Ferit Celal Güven'in Açılış Konuşması 169

14. 1945 Yılı Ankara Halkevi'nde ikinci nönü Zaferi Kutlamalarında Behçet Kemal Ça lar'ın Yaptı ı Konu ma.	171
15. 1946 Yılı Ankara Halkevi'nde ikinci nönü Zaferi Kutlamalarında Ankara Halkevi Ba kanı ve çel Milletvekili Ferit Celal Güven'in Yaptı ı Konu ma.	173
16. 1940 Yılında ikinci nönü Zaferi Kutlamaları Kapsamında Bergama Halkevi'nde Yapılan Konu ma.....	174
17. Zonguldak Halkevi'nin ikinci nönü Zaferi'nin Yıldönümü'nde Bastırdı ı Kutlama Bro ürü.	179
18. Vezirköprü Halkevi'nin ikinci nönü Zaferi'nin Yıldönümü'nde Hazırladı ı Kutlama Programı ve Kutlama Metni.....	180
19. Trabzon Halkevi Tarafından ikinci nönü Zaferi'nin Yıldönümü'nün Kutlandı ına Dair Çekilen Telgraf.....	182
20. Bergama Halkevi ve Kınık Halkevi'nde Yapılan Törendeki Kutlama Metni....	183
21. ikinci nönü Zaferi'nin Yıldönümü'nde Zonguldak Halkevi Tarafından Bastırılan Kutlama Tören Kapa ı.	188
22. 1944 Yılında Mersin Halkevi Tarafından Kutlamaların Yapıldı ına Dair Gönderilen Yazı ve Kutlamada Okunan “Yüce smet nönü” Ba lıklı iir.	189
23. 1946 Yılında Yeniden Düzenlenen 30 A ustos Zafer Bayramı Tören Programı.....	191
24. 30 A ustos 1939 Yılı Zafer Bayramı Man eti.....	194
25. 30 A ustos 1945 Yılı Zafer Bayramı Man eti.	195
26. 30 A ustos 1948 Yılı Zafer Bayramı Man eti.	196
27. 30 A ustos 1942 Yılı Zafer Bayramı Man eti.....	197
28. 30 A ustos 1940 Yılı Zafer Bayramı Foto rafı.....	198

29. 30 A ustos 1941 Yılı Zafer Bayramı Foto rafı	199
30. 30 A ustos 1946 Yılı Zafer Bayramı Foto rafı	200
31. 30 A ustos 1949 Yılı Zafer Bayramı Foto rafı.	201
32. 30 A ustos 1941 Yılı Zafer Bayramı Foto rafı	202
33. 30 A ustos 1942 Yılı Zafer Bayramı Foto rafı	203
34. 30 A ustos 1944 Yılı Zafer Bayramı Foto rafı	204
35. 30 A ustos 1945 Yılında Yayımlanan ‘‘Unutma’’ Adlı iir	205
36. 30 A ustos Zafer Bayramı Kanunu.	206
37. Zafer’in 18’inci Yıldönümü Dolayısıyla Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı’nda Yapılacak Tören Programı	210
38. Zafer’in 18’inci Yıldönümünde Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı’nda Yapılan Kutlama Foto rafı	212
39. Zafer’in 19’uncu Yıldönümü’nde Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı’nda Yapılan Kutlama Foto rafı.	213
40. Zafer’in 20’inci Yıldönümü’nde Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı’nda yapılan kutlama foto rafı.	213
41. Zafer’in 22’inci Yıldönümü’nde Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı’nda Yapılan Kutlama Foto rafları	214
42. 1939 Yılı Ankara’da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı... 215	
43. 1940 Yılı Ankara’da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı... 216	
44. 1941 Yılı Ankara’da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı... 217	
45. 1942 Yılı Ankara’da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı... 218	
46. 1943 Yılı Ankara’da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı... 219	
47. 1944 Yılı Ankara’da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı... 220	

48. 1945 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı...	221
49. 1946 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı...	221
50. 1947 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı...	222
51. 1948 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı...	222
52. 1949 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı...	223
53. 1939 Yılı stanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı..	224
54. 1940 Yılı stanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı..	225
55. 1941 Yılı stanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı..	225
56. 1942 Yılı stanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı..	226
57. 1943 Yılı stanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı..	226
58. 1944 Yılı stanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı..	227
59. 1945 Yılı stanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı..	227
60. 1946 Yılı stanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı..	228
61. 1947 Yılı stanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı..	228
62. 1948 Yılı stanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı..	229
63. 1949 Yılı stanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı..	229
64. 30 A ustos Zaferi'nin 25'inci Yıldönümü Dolayısı ile sviçre'de Bastırılan Anı Pulları	230

G R

Bu Yüksek Lisans tez çalışması, Milli Mücadele’de kazanılan askeri zaferlerin 1939-1949 yılları arasındaki kutlamalarının nasıl gerçekleştirildiği ve kutlamalar çerçevesinde gelişen önemli olayları incelemektedir. Çalışmada sadece kazanılan askeri başarıların kutlamaları değil; aynı zamanda Milli Mücadele’de Yunanlılar ile yapılan bazı muharebelerden kazanılmış olan dördünün yurtiçi ve yurtdışındaki değerlendirilmelerine de değinilmiştir.

Milli Mücadeledeki muharebeler ile ilgili olarak hazırlanmış yüksek lisans ve doktora tez çalışmaları bulunmaktadır. Ancak Türkiye’nin bu zaferleri nasıl kutladığı konusunda kapsamlı çalışmalar yapılmamıştır. Mevcut tez çalışması bu alanda hissedilen eksikliği giderilmesi amacıyla yöneliktir.

Toplumlar geçmişi değerlerini ya da zafer başarılarını yıldönümü etkinlikleri ile gelecek nesillere aktarmak için bir çaba içerisinde oldukları durumlarda kutlama ve anma törenlerinin önemi bir kat daha artmış olmaktadır.¹ Toplumun önem verdiği olayları anmak ve belirli aralıklarla kutlamak için yaptıkları etkinlikler genel anlamda tören kavramıyla ifade edilmektedir. Ancak töreni farklı farklı olarak tanımlayanlar da vardır. Bu kişilerden S.Lucas töreni, “*onu kullananların dikkatini özel bir önem taşıdıklarını düşündükleri olaylarla ilgili duygularını gösteren, simgesel nitelik taşıyan, kurallarla yönetilen etkinliktir.*”² tanımlamasını yaparken Sibel Özbudun ise; “*tarihsel gelişim süreci içinde ayinin temel biçim ve motiflerini*

¹ Osmanlı Devleti’ndeki uygulamalar için bkz. Abdülaziz Bey, **Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri**, Yay. Haz. Prof. Dr. Kazım Arısan, Duygu Arısan Güney, İstanbul, 2002, s. 3., Gelişen durumlar üzerine kutlama ve anma törenlerinin öneminin artmasına ait görüş için bkz. Bengül Salman Bolat, **Milli Bayram Olgusu ve Türkiye’de yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)**, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2012, s. 2.

² S. Lucas, **Political Ritual and Social Integration**, Sociology, 9,1975, p. 291.

devralmakla birlikte farklı ve özel bir ilevi, kurumsalla ma sürecindeki ve/veya kurumsalla ma iktidarı peki tirme ilevini” üstlendi ine iaret etmektedir.³ Bu tanımlardan da yola çıkarak törenin amacının ve etkinliklerinin önceden belirtilen program vasıtası ile kutlandı ı sonucu çıkarılabilir.

Yeni kurulan devletlerde Özbudun’un da belirtti i üzere, milli devletler yeni semboller ile topluma yeni bir kimlik kazandırmaya yönelmi lerdir.⁴ Di er bir deyi le, yeni kurulmu milli devletlerin ba nda bulunan siyasal iktidarların kendi toplumlarının da deste iyle kurulu ilevlerini yerine getirdi i durumu ortaya çıkarmı oldu u söylenebilir.

Çalı manın konusu itibariyle faydalanılan kaynaklar, a ırlıklı olarak ulusal basın olmu tur. Bu kapsamda Ankara’da basılan *Ulus* gazetesi ve stanbul’da basılan *Cumhuriyet*, *Son Posta*, *Vakit*, *Son Telgraf*, *Tan*, *Ak am*, *Tasviri Efkâr* ve *Yeni Sabah* gazeteleri ile yerel basında Eski ehir’de yayımlanan *Sakarya* Gazetesi ve Ankara Polatlı’da yayımlanan *Polatlı Postası* çalı ma kapsamında incelenmi tir.

Bunun yanı sıra, Cumhurba kanlı ı ve Ba bakanlık Ar ivleri’nden yararlanılarak konu ile ilgili oldu u tespit edilen birinci el belgelerden istifade edilmi tir. Belgeler özellikle dipnotlar kısmında güvenilirlik olgusunun sa lanması için kullanılmı tır. Ara tırmanın bölümlerinin ba taraflarında kazanılan muharebeler hakkında hazırlanmı tez çalı maları ve kitaplar kullanılmı tır.

Çalı mada güdülen temel amaçlardan biri, kazanılan bu zaferlerin nerelerde, nasıl kutlandı ı ve kutlamalar esnasında verilmek istenen mesajların aç ıa çıkarılmasıdır. Bu tez çalı masının smet nönü Dönemi’nde basında yazılan ve

³ Sibel Özbudun, **Ayinden Törene Siyasal ktidarların Kurulma ve Kurumsalla ma Sürecinde Törenlerin ilevleri**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995, s. 3.

⁴ Özbudun, **a.g.e.**, s. 92.

özellikle İstanbul'daki Halkevleri'nde ve Ankara Halkevi'nde yapılan kutlamaları ortaya çıkaracak ve önemli bir boşluğu dolduracaktır.

Tez çalışmasının konusu “*Milli Mücadele’de Kazanılan Askeri Zaferlerin Kutlanması (1939-1949)*” olması nedeniyle temel kaynaklar gazeteler ve Bakanlık Arşivi olmuştur. Kutlamaların ortaya konması adına ulusal basında yayımlanan gazetelerin büyük çoğunluğundan yararlanılmıştır. Bu gazetelerin kutlamaların yıldönümleri ile ilgili haber, yorum, baş yazıları, köşe yazıları ve hatta şiirleri derlenmiştir. Elde edilen bu verilerin ışığında konular tasniflenmiş ve konular başlıkları altında kaleme alınmıştır. Bu çalışmada kamuoyuna yansımaları kutlamalar dikkate alınmamıştır. Bununla beraber Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlık Arşivi belgeleri ve bazı gazetelerde yayımlanan resimler ek olarak değerlendirilmiştir.

Milli Mücadele sürecinde kazanılan zaferlerin yıldönümleri kutlanmıştır. Bu kapsamda, zaferlerin yıldönümlerinde yapılan kutlamalarla yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin toplum tarafından daha iyi bir şekilde benimseneceği, toplumsal dayanışma ile milli karakteri güçlendirmeye katkı sağlayacaktır değerlendirilmiştir.⁵ Bu kutlamalarda halkın daha iyi eğitilmesi, aydınlatılması ve bilinçlendirilmesi için kurumsallaştırılmaya çalışılan halkevleri ve halkodalarında törenler yapılmıştır. Ancak 30 Ağustos Zafer Bayramı kutlaması Mustafa Kemal Paşa'nın katılımı ile ilk kez 30 Ağustos 1924 yılında kutlanmıştır.⁶ Savaştan iki yıl sonra kazanılan bu zaferin yıldönümünde yapılan değerlendirmelerde 30 Ağustos

⁵ İhan Tekeli, “*Bir Toplumsal Anlatım ve Katılım Biçimi Olarak Kutlama Törenleri*”, Bir Çağdaşlık Projesi Olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin 75 Yılı, byy, 1997, s. 2.

⁶ Bedrettin Tuncel, **Atatürk ve 30 Ağustos Zaferinin İlk Kutlaması**, Ankara, 1972, s. 79.

Zaferi'nin bir takım değerlerin kazanılması ve kurumsallaşmasındaki önemi vurgulanmıştır.

30 Ağustos gününün Milli Bayram olarak kabul edilmesi ile ilgili kanun tasarısı, Müdafaa-i Milliye Vekâleti tarafından hazırlanarak 7 Ocak 1926'da Bakanlar kuruluna getirilmiştir, 27 Ocak'ta görüşülmüştü ve 3 Şubat günü Zafer Bayramı Kanunu ile kabul edilmiştir. Bu kanunun birinci maddesinde 30 Ağustos gününün Cumhuriyet ordu ve donanmasının zafer günü olduğu; ikinci maddesinde kara, deniz ve hava kuvvetleri tarafından kutlanacağı ve bu günün askeri dairelerde resmi tatil olarak belirtildiği belirtilmiştir.⁷ Milli Mücadele kazanıldıktan ve bağımsız devletin temelleri atıldıktan sonra millete ve memlekete hayat veren ve kazanılan zaferlerin cereyan ettiği yerlere anıtlar kurulmuş, yıl dönümlerinde yeni nesillerin milli benliğini geliştirmek için konferans, program ve basın yayın kuruluşları vasıtasıyla halka anlatılarak millî değer kazandırılmaya çalışılmıştır ifade edilebilir.

⁷ Bolat, **a.g.e.**, s. 43.

B R NC BÖLÜM: B R NC NÖNÜ ZAFER VE KUTLAMALARI

Birinci nönü Muharebesi TBMM tarafından zafer olarak nitelendirilmi ve TBMM adına Mustafa Kemal Pa a, Albay smet Bey'e ve ordu mensuplarına bir kutlama mesajı göndermi tir. Aynı zamanda TBMM, Albay smet Bey'in rütbesini mirlivalı a (tu generalli e) yükseltmi tir.⁸ TBMM'nin 13 Ocak 1921 tarihli oturumunda nönü Zaferi büyük co ku ile kutlanmı ve Mustafa Kemal Pa a:

“...Milletimiz bugün, bütün mazisinde oldu undan daha çok ve ecdadından daha çok ümit vardır. Bunu ifade için unu arz ediyorum. Kendilerinin tabiri veçhile cennetten vatanımıza nigeşban olan merhum Kemal demi tir ki: Vatanın ba rına dü man dayadı hançerini / Yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini, te bende bu kürsüden bu meclis-i âlinin reisi sıfatıyla heyet-i âliyenizi te kil eden bütün azanın her biri namına ve bütün millet namına diyorum ki: Vatanın ba rına dü man dayasın hançerini, Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini...”⁹

diyerek dü üncelerini ifade etmi tir.

Birinci nönü Zaferi, Yunan kuvvetlerinin düzenli Türk kuvvetleri kar ısındaki bu ilk yenilgisi, Anadolu'nun her tarafında co ku ile kutlanmı tır. TBMM'nin 17 Ocak 1921 günkü oturumunda meclise gönderilen tebrik telgrafları okunmu tur.

Bu ba arı TBMM'nin içeride ve dı arıda otoritesini artırmı , düzenli orduya güven artmı ve bundan sonra ordunun te ekkülüne hız verilmi , yakın Türk tarihinde yenilgilerin çoklu u yüzünden moral çöküntüsü içine giren Türk Milleti'nin

⁸ Ali Fuad Erden, **smet**, Bilgi Yayınevi, kinci Basım, Ankara, 1999, s. 159.

⁹ Nuri Köstüklü, *“I nönü Muharebesi ve Bazı Siyasi Sonuçları Üzerine Dü ünceler”*, Atatürk Ara tırma Merkezi Dergisi, Cilt, 7, S. 21, Ankara, 1991, s. 605.

ma lubiyeti hazmedemeyen istiklale her eyin üstünde önem veren bir karaktere sahip oldu unun delili olmu tur.¹⁰ smet Pa a, yıllar sonra Birinci nönü Muharebesi'ni anlatırken:

‘‘Aslında Birinci nönü Muharebesi, askeri bakımdan mütevazı ölçüde bir muharebedir. Yunanlılar taarruz etmi ler bizim mevzileri söktürmü ler, bundan sonra hazırlıksız geldiklerini, ilerisinin çok daha tehlikeli oldu unu anlayarak kendileri çekilip gitmi lerdir. Buna ra men Birinci nönü muharebesi, Anadolu Hükümetinin kurulması için kâfi gelmi tir.’’¹¹

eklinde de erlendirmede bulunmu tur.

Di er taraftan, Yunan Ba kumandanı Papulas da nönü Muharebesi'ni bir yenilgi olarak kabul etmeyip bu harekâta ‘‘Taarruzu ke if’’ adını vermi tir.¹² Hatta Yunanlılar kendilerinin ma lup olmadıklarını belirtmek için uçaklarla bildiri atma gere ini duymu lardır.¹³ Yunanlılar bir muharebenin stratejik gereklerini yerine getirmediklerini gizleyerek Batı kamuoyundaki desteklerini kaybetmemek için bu yenilgiyi kabullenmek istememi lerdir.

Birinci nönü Zaferi, yurtdı nda da büyük yankı uyandırmı tır. Yunanlılar, bunun Türkler için bir zafer oldu unu kabul etmeseler de, ba ta ngilizler ve Fransızlar olmak üzere Batı dünyası, Birinci nönü Zaferi'nin Yunanlılar için bir hezimet oldu unu kabul edip, Ankara Hükümeti'ni eskisine oranla daha fazla dikkate almaya ba lamı lardır. tilaf Devletleri Türkiye ile ili kilerini yeniden gözden geçirip, ‘‘Do u Sorunu’’na yeni bir çözüm bulmak için Londra'da bir konferans

¹⁰ Durmu Yalçın (ve di erleri), **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi**, C.I, Atatürk Ara tırma Merkezi, Ankara, 2000, s. 270.

¹¹ brahim Artuç, **Yeniden Do u Türk Kurtulu Sava ı**, Kasta Yayınevi, stanbul, 2001, s. 197.

¹² Yalçın vd, **a.g.e.**, s. 268.

¹³ smet, ‘‘*Milli Mücadele*’’, **Ulus**, 14 Mayıs 1968.

toplamaıy kararlar tırmı lardır.¹⁴ Ankara Hükümeti'nin de bu konferansa katılması için davet etmeleri Birinci nönü Zaferi'nin yurtdı ındaki siyasi etkisini göstermektedir.¹⁵ Bu yurtdı ında TBMM hükümetinin katılaca ı ilk tilaf konferansı olmu tur.

Öte yandan Moskova, TBMM Hükümeti'ne yana mı tır.¹⁶ Sovyet Rusya ile dostluk antla ması imzalamak için Moskova'da yapılan görü meler, nönü Zaferi'nin ardından geli me kaydetmi ve bu geli meler sonucunda Moskova Antla ması (16 Mart 1921)'nin imzalanması ile sonuçlanmı tır.¹⁷ Türk Heyeti bu antla mayı imzalamadan yakla ık iki hafta önce Afganistan ile bir Dostluk Antla ması imzalamı tır.¹⁸ Böylece TBMM hükümeti Rusya ve Afganistan tarafından antla malarla kendini kabul ettirmi ve Batı kamuoyunda da yerini almaya ba lamı tır.

Birinci nönü Zaferi, TBMM hükümeti tarafından olu turulan düzenli ordunun Batı Cephesi'ndeki ilk zaferi olmu tur. Bu zafer Anadolu insanının ve onun içinden çıkan milli güçlerin kendine olan güvenini artırmı tır. Bu ba arı yurt içinde oldu u kadar yurtdı ında da yankı bulmu tur. Bunun sonucu olarak TBMM Hükümeti tilaf Devletleri tarafından dikkate alınmaya ba lamı tır.

¹⁴ Köstüklü, **a.g.m.**, s. 607.

¹⁵ Yalçın vd, **a.g.e.**, s. 270.

¹⁶ Ahmet Mumcu, **Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Geli imi**, nkılâp ve Aka Kitapevi Yayınları, 7. Baskı, stanbul, 1982, s. 82.

¹⁷ Utkan Kocatürk, **Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi (1918-1938)**, TTK Basımevi, Ankara, 2000, s. 244.

¹⁸ Yalçın vd, **a.g.e.**, s. 271.

1.1. ULUSAL BASINDA BİRİNCİ NÖNÜ ZAFER KUTLAMALARI

Birinci nönu Zaferi'nin yıldönümlerinde, Birinci nönu Muharebesi'nin nasıl geli tti ini ve kazanıldı nı anlatan ba yazıların yazılaca 1, dönemin basında verilen bilgilerde belirtilmi tir. Basında, Birinci nönu Zaferi'nin halkevlerindeki programlarla kutlanaca ı haberi de yer almakla birlikte kutlamalarla ilgili hazırlıklar ve kutlama programları basına ve halkevi dergilerine detaylarıyla yansımamı , ancak *Son Posta* gazetesi i li Halkevi'nde 9 Nisan 1943 yılında Ö retmen Refet Avni Aran tarafından Birinci nönu Zaferi'nin hakkında bir konferans verilece ini ve gösteri ubesi tarafından bir piyes temsil edilece ini duyurmu tur.¹⁹ Aynı gazete 9 Ocak 1944 tarihinde, Eminönü, Üsküdar ve Be iktâ halkevlerinde toplantılar düzenlenece ini yazarak Eminönü Halkevi'nde yapılacak toplantıda Halkevi Ba kanı Feridun Dirimtekin'in bir konu ma yapaca nı duyurmu tur.

Böylece zafer yıldönümlerinin kutlanmasının, kazanılan büyük ba arıların hatırasını tazelenmesine ya da bir ulusun kendi kendine olan güveninin artmasına hizmet etti i dü ünüldü ünde; zafer yıldönümlerinde bu duyguları canlı tutmak amacıyla basında birinci sayfalarda haberler, makaleler, iirler yazılmı ve bazı yıllara ait halkevlerinde yapılan kutlama bilgilerine yer verilmi ve bunlar ba yazılar ekinde incelenmi tir.

¹⁹ *Son Posta*, 9 Ocak 1943.

1.1.1. Man etler ve Foto raflar

Birinci nönü Zaferi'nin kutlamalarının –incelenilen dönem açısından— basına yansımalarına bakıldığında, man etlerde: “Mutlu bir yıl dönümü”²⁰, “Türkün makûs talihinin yenildiği gün”²¹, “stiklal tarihimizde dönüm noktası olan Birinci nönü Zaferi'nin yıldönümü”²², “Birinci nönü Zaferi ve stiklâl harbimizin ilk muzafferiyeti”²³, “Kurtulu mücadelemizin tarihinden anlamlı bir yaprak”²⁴, “Büyük zaferin ilk müjdecisi, kılıç ve kalemin kahramanı kazandı ı zaferler meydanının ismini taşıyan insan Türk mukadderatını elinde tutan askeri ve siyasi deha”²⁵, “ anlamlı bir yıldönümü ve Büyük Millet Meclisi hükümetinin kurduğu genç ordunun bu ilk zaferi milli abidelerimizin temel taşı”²⁶, “Türk kurtulu mücadelesi tarihinin çok şerefli bir yıldönümünü daha yaşıyoruz”²⁷, “Birinci nönü Zaferi'nin 27'inci Yıldönümü”²⁸, “Birinci nönü Zaferi'nin Yıldönümü, Kurtulu Savaşı'nın ilk zaferi ve Yakın tarihimizin bu büyük günü bütün Türk Milletine Kutlu olsun”²⁹, “Büyük harp ve inkılâp zaferinin yol gösterici Birinci nönü”³⁰, “Birinci nönü Zaferi'nin yıldönümünde, imanımız aynı iman, orduya güvenimiz aynı güvendir. anlamlı tarih

²⁰ **Cumhuriyet**, 9 Ocak 1939. Man et ile ilgili olarak bkz. EK-1.

²¹ **Son Posta**, 11 Ocak 1941.

²² **Son Posta**, 11 Ocak 1942.

²³ **Cumhuriyet**, 10 Ocak 1942.

²⁴ **Ulus**, 10 Ocak 1944.

²⁵ **Son Posta**, 10 Ocak 1944.

²⁶ **Ulus**, 10 Ocak 1945.

²⁷ **Ulus**, 10 Ocak 1947.

²⁸ **Ulus**, 10 Ocak 1948.

²⁹ **Ulus**, 10 Ocak 1949.

³⁰ **Son Posta**, 10 Ocak 1945.

zincirine yeni halkalar katmak için nönü'nün bir i aretini bekliyoruz.”³¹ ekinde zaferin Batı cephesindeki düzenli ordu açısından ilk olmasına ve anlı bir sonuca ulaşmasına vurgu yapılmı tır. Ayrıca, insan faktörüne de dikkat çekilerek, ordu mensuplarının, komutanlarının kahramanlıklarına ve hatta yer yer kutlamanın yapıldı ı siyasi dönem de içine alınarak Milli ef için de iltifatlara ve takdire yer verilmi tir. Örneklersek, “Birinci nönü Zaferi'nin yıldönümünde gazileri selamlar, ehitlerinin önünde saygı ile e iliriz.”³²,” stiklal Sava ı tarihimizde 30 A ustos Zaferi'nin müjdeleyicilerinde biri olan bu zafer 10 Ocak 1921 tarihinde kazanılmı tı.”³³,“ Halkevleri, Milli Kurtulu Sava ı'nın ilk zaferini bu gün kutluyorlar.”³⁴,“Türk ordusunun stiklâl Sava ı'nda kazandı ı ilk zaferin yıldönümü, Ordumuzun kahraman kumandanı bu gün Türk Milleti'nin Büyük Ba bu u”³⁵,“ stiklâl harbimizin ilk anlı zaferi, zafer hem iç, hem dı dü manlara kar ı kazanılmı , bu günkü Türkiye'nin ilk temel ta ı”³⁶ “Birinci nönü yıldönümünde Türk milleti milli efin etrafında tam bir birlik halinde istikbale güvenle bakıyor”³⁷,“Türk ordusunun batı cephesinde ilk muvaffakiyetinin yıldönümü”³⁸, “Yakın tarihimizin bu büyük günü bütün Türk Milletine kutlu olsun”³⁹ tarzında muhtelif yorumlar yer almı tır. Bu man etlerin haricinde,

³¹ **Son Posta**, 10 Ocak 1946.

³² **Son Posta**, 10 Ocak 1947.

³³ **Vakit**, 10 Ocak 1947.

³⁴ **Cumhuriyet**, 9 Ocak 1944.

³⁵ **Cumhuriyet**, 10 Ocak 1945.

³⁶ **Cumhuriyet**, 10 Ocak 1946.

³⁷ **Tan**, 9 Ocak 1944.

³⁸ **Ak am**, 10 Ocak 1948.

³⁹ **Ulus**, 10 Ocak 1949.

genellikle basında *Birinci nönü Zaferi'nin 18'inci, 19'uncu yıldönümü* gibi her yıla uygun başlıklarla ve genel bir yaklaşımla ifade edilmiştir.

Zafer kutlama günlerinde manet olarak atılan başlıkların yanında gazetelerde kullanılan foto raflar da dikkat çekicidir. *Cumhuriyet* gazetesi, smet Pa a'nın Batı Cephesi Komutanı iken Asım Gündüz ile çektiirdi i askeri üniformalı foto raflarını⁴⁰, yine aynı gazete, smet Pa a'nın Birinci nönü Muharebesi sıralarındaki çektiirdi i foto rafını⁴¹ ve smet Pa a'nın Cumhuriyetin kanlı ı zamanındaki çerçeve içerisinde foto rafını⁴², *Vakit* gazetesi smet Pa a'nın sivil kıyafetli baş foto rafını⁴³, *Vatan* gazetesi nönü'nün askeri kıyafetli foto rafını⁴⁴ ve yine *Cumhuriyet* 1944 yılında halkevinde yapılan Birinci nönü Zaferi'nin kutlama foto raflarını basmıştır. Basında yer alan manet ve foto raflar değerlendirildiğinde, çoğunun çok partili ya ama geçilmeden önceki yılları kapsayan 1939 ile 1945 yılları arasında olduğu dikkat çekmektedir ve zaferi kazanan komutan olan smet Pa a'ya olan övgü ve saygı ulusal basında detaylı bir şekilde yer almaktadır. Oysa 1946 ile 1950 döneminde zaferin yıldönümlerinde atılan manetler kısadır ve kullanılan foto raflarda da azalma olduğu görülmektedir. Diğer açıdan haberlerin içeriklerinde, rutin bir şekilde her yıl olmak üzere, Birinci nönü Muharebesi'nin nasıl meydana geldiğine ve o yıllarda yapılan mücadelenin çetinliği vurgulanmıştır.

⁴⁰ **Cumhuriyet**, 9 Ocak 1939.

⁴¹ **Cumhuriyet**, 10 Ocak 1945.

⁴² **Cumhuriyet**, 10 Ocak 1946.

⁴³ **Vakit**, 10 Ocak 1942.

⁴⁴ **Vatan**, 12 Ocak 1941.

1.1.2. Ba yazılar

Basında, Birinci nönü Zaferi'nin yıldönümü münasebetiyle yayımlanan ba yazılarda Birinci nönü Zaferi'nin önemi, smet Pa a'ya olan sevgi, ba lılık ve güvenin tam oldu u ve ülkenin ba nda bulunmasının millet için faydalı oldu u konusunda yazılan yazılar önemli yer tutmaktaydı.

Bu kapsamda, *Ulus* yazarlarından Celal Dinçer, nönü Zaferi'nin 22'inci yıldönümü vesilesiyle yazdı ı “*Birinci nönü*”⁴⁵, adlı ba yazısında; nönü isminin dünya tarihinde üç anlama (*bir yer, bir olay, bir hürriyet*) geldi ini i aret etmi tir. Bunlardan biri yerin adını, di eri o yerde art arda iki meydan muharebesi üçüncüsü ise Milli istiklâli önce silahla ve sonra Lozan'da sulh masası ba nda kurtaran ve dünya ölçüsünde bir barı ın tek bayraktarı olan büyük kahramana soyadı olmak nasibine erdi ini ifade etmi tir.

Son Posta yazarlarından Muhittin Birgen “*Birinci nönü'nün Yıldönümü*”⁴⁶ ba lıklı yazısında; smet Pa a'nın Birinci nönü Muharebesi'nde sadece büyük bir komutan ve asker olarak de il aynı zamanda bir milli duygunun mümessili, bir tarih hareketinin kurucusu, bir iman kuvvetinin timsali olarak dövü tü ünü, bir talihin yenilmesinin bir ordunun hezimete u ratılması kadar basit bir ey olmadı ını ve bu sava ı kazanan Büyük Türk'ün milli bir mucize yarattı ını ifade etmi tir.

Tan yazarlarından Celâl Dinçer'in “*Birinci nönü Zaferinin Yıldönümünde*”⁴⁷ ba lıklı makalesinde; Birinci nönü Muharebesi'nin nasıl kazanıldı ını anlattıktan sonra Atatürk'ün, smet Pa a'nın stiklal mücadelesi tarihindeki rolünün hiç kimseye

⁴⁵ Celal Dinçer, “*Birinci nönü*”, **Ulus**, 10 Ocak 1943.

⁴⁶ Muhittin Birgen, “*Birinci nönü'nün Yıl Dönümü*”, **Son Posta**, 11 Ocak 1941.

⁴⁷ Dinçer, “*Birinci nönü Zaferinin yıldönümünde*”, **Tan**, 10 Ocak 1939.

nasip olmayacak kadar önemli oldu unu vurgulamı ve Birinci ve kinci nönü zaferlerini kazanan smet Pa a'ya nönü soyadının bizzat Atatürk tarafından seçilerek verildi ini belirtmi tir.

Yine *Tan* gazetesinde, 10 Ocak 1941 tarihinde, “*Birinci nönü'nün Yıldönümü*”⁴⁸ ba lı ı ile verilen yazıda; Birinci nönü Muharebesi'nin “tali bir yıldönümü” oldu u, yirmi sene önce yine aynı tarihte nönü mevzilerinde çarpı an kahramanların sadece bir cepheyi de il, ondan çok daha büyük bir eyi, milli imanı kurtardıklarını daha sonra da Sakarya boylarına kadar ordunun pek çetin imtihanlardan geçti ini, ehir ve kasabaların dü tü ünü, kıtaların bozuldu unu fakat kurtulu imanının hiçbir zaman sarsılmadı ını savunmu tur.

Cumhuriyet yazarlarından Abidin Daver “*Birinci nönü Zaferi*”⁴⁹ ba lıklı makalesinde; smet ve Türk ordusunun bu zaferi kazanarak elde etti i sonuçları be ana ba lık altında de erlendirmi tir:

- Birinci olarak, yeni te kil edilen düzenli ordunun ilk zaferi oldu unu, Büyük Millet Meclisi'nde stiklâl harbinin düzenli ordu ile de il de bilerek veya bilmeyerek Kuva-yı Milliye kuvvetleri ile kazanabilece ine inananların bu fikirlerinden vazgeçti i ve düzenli orduya destek verdi ini,
- kinci olarak, Yunanlıların zmir'e çıktıkları tarihten itibaren esaslı bir ordu kuvveti ile kar ıla madan ilerlediklerini ancak aldıkları yenilgi ile hem Anadolu'da hem de stanbul'da kurtulu için ümit kayna ı oldu unu,
- Üçüncü olarak, Yunan Ordusunun ilk ma lubiyeti ile maddeden oldu u gibi manen de darbe yedi ini bu darbenin manevi tesirinin maddi

⁴⁸ Falih Rıfık Atay, “*Birinci nönü'nün yıldönümü*”, **Tan**, 10 Ocak 1941.

⁴⁹ Abidin Daver, “*Birinci nönü Zaferi*”, **Cumhuriyet**, 10 Ocak 1946.

tesirinden daha fazla oldu unu Yunanlıların girişimleri maceranın askeri tenezzüh ve manevradan çok ağır ve belalı bir iş oldu unu nönü’de anlamı olduklarını,

- Dördüncü olarak, stiklâl Mücadelesi’ne seyirci olan ve neticeyi bekleyenlerle Yunanlılara yardım edenlerin nihayet Türk mukavemetine saygı göstermek lazım geldiğini kavradıklarını ve onun içindir ki bir uzlaşma zemini arayıp Birinci nönü Zaferi’nin sonra Londra Konferansı’nı topladıklarını ve Ankara Hükümeti’ni de davet etmek zorunda kaldıklarını,

- Beinci olarak, Birinci nönü’de yalnız Yunan ordusunun değil aynı zamanda Ethem ve kardeşlerinin isyan ve ihanetinin de mağlup edilmiş oldu unu ve Anadolu’da ikilik yaratmak isteyenlerin cehaletle ihtirasını azdırdığı bu tehlikeli zorbalığın baskının ezildiğini böylece stiklâl Harbi’nin korkunç bir akıbete uğraması ihtimali olan bir anarşinin önüne geçildiğini vurgulamıştı. Aynı zamanda Birinci nönü’de iç ve dış düşmanlara karşı kazanılan bir çifte zafer olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin ve inkılâbının ilk temel taşı oldu unu belirtmiştir.

Ulus yazarı Celal Dinçer, 27’inci yıldönümü vesilesiyle yazdığı “*Birinci nönü Zaferi*” başlıklı yazısında; genç Türk çocuğuna Birinci nönü Zaferi’nin hangi şartlar altında kazanıldığını belirten düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

‘Genç Türk neslinin çocuğuyuz; varlığını istikbalimizin ümidi genç yurtta ! Birinci nönü zaferi pek az milletin tarihinde eşine de il belki benzerine rastlanabilecek bir destandır ki Milli inkılâbımızın ilk temel taşı meydana getirmiştir. Çünkü nönü’de nönü emrinde çarpışan (yastıkları taştan) değildir. Fakat (yorganları yapraktan) bile olamaz. Çünkü mevsim kışıdır.

Orada çarpı anların maddi mahrumiyetini tarih hiçbir yerde kaydetmemi tir. Ve bütün milli mücadele boyunca cephelerimizde çarpı anların fedakârlıkları kahramanlıkları derecesinde bir fedakârlık ve kahramanlık kaydetmemi oldu u gibi sen o neslin o lusun. Bununla ebediyete kadar övünebilirsin. Nasıl ki bir gün gelirden milli varlı mız için çarpı man gerekirse senin o lunda seninle övünecektir. Millî mücadelemizin ilk anlı zaferinin yıldönümünde milli inkılâbımızın yaratıcılarına, ya atıcılarına binlerce minnet, ükran! Bu u urda ehit dü enlerin ruhlarına sonsuz gufran! Gazilerimize onları yeti tiren ana babaların aziz hatıralarına gönülden saygı ve selam!”

diyerek yazısını tamamlamı tır.⁵⁰ Kısacası, duygulara hitap eden bir tavırla ele alınmı satırlar, kazanılan askeri zaferi çok daha ötelere milli duygulara ta ırmaktadır.

Ulus yazarı A. Rıza Erem, Birinci nönü Zaferi'nin 23'üncü yıldönümü münasebetiyle yazdı ı “Birinci nönü Muharebesi”⁵¹ ba lıklı makalesinde; kinci Dünya Sava ı nedeniyle dünyadaki büyük de i ik safhalar arz eden olaylar önünde, çe itli ve a ırtmalı ve tezgâhlı propagandalar kar ısında, ülkeyi selamete götürecek biricik yolun Birinci nönü sıralarında aynı cins propagandalar içinde kalındı ı zaman yapıldı ı gibi, devam eden kinci Dünya Sava ı sürecinde de, yalnız Büyük Millet Meclisi'nin kararlarına ve sesine kulak vermek ve o sesi en yüksek salâhiyetle, en iyi, en güzel, en do ru, aksettiren Milli ef'e gönülden ba lılıklarını belirtmekle büyük yol kat edilebilece ini izah etmi tir. kinci Dünya Sava ı'na dair çözümünü bir anlamda nönü Muharebeleri'ndeki kazanımlara imza atan ruha kıyaslayarak sonuca götürmek istemi tir.

⁵⁰ Dınçer, “ Birinci nönü Zaferi ”, *Ulus*, 10 Ocak 1947.

⁵¹ A.Rıza Erem, “ Birinci nönü ”, *Ulus*, 10 Ocak 1944.

Aynı gazete yazarı Celal Dinçer, Birinci nönü Zaferi'nin yıldönümü münasebetiyle yazdığı "Birinci nönü olmasaydı neler olurdu?"⁵² başlıklı yazısında dü üncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

1. Eski ehir, Kütahya, Afyon bölgeleri daha o zaman dü man eline geçirdi. Millî ordu bu geniş ve zengin sahada insan, hayvan, taıt ve yiyecek bakımından faydalanmaktan mahrum kalırdı.

2. Eski ehir-Afyon demiryolu dü man cephesinin gerisinde mükemmel bir manevra hattı olarak kalır, bu sayede Türk tarafının toparlanmasına imkân bırakmadan, dü man daha çabuk ve daha kolay yeni bir taarruza girişebilirdi.

3. Dü man maneviyatı artar, taarruz kudreti çoğalırdı.

4. Türk tarafında maneviyat sarsılabilirdi. Bundan çetecilik ve Halife taraftarları ile menfaatleri sarsılanlar faydalanabilirdi. Memleketi geniş ölçüde bir isyan havası sarabilirdi. (Hâlbuki bu zafer yurttan tam bir birlik ve beraberlik havası yaratmıştı.)

5. Genç ordu çekirdeğinin özellikle yukarıdaki şartlar altında nereye kadar, nasıl çekilebileceğini, nerede nasıl durup yeni bir cephe kurabileceğini mevcut zamanda dahi tasavvur etmek mümkün değildi. Esasen o sırada yeter derecede nakil vasıtası bulunmayan bu çekirdek, bu hareket ve manevra ordusu olmaktan uzaktı.

6. İkinci nönü'de ve özellikle Sakarya'da kullanılan kuvvetlerin toplanmasına, bilhassa zaman bakımından imkân bulunamazdı.

⁵² Dinçer, "Birinci nönü Olmasaydı Neler Olurdu?", **Ulus**, 10 Ocak 1945.

Yazarın de erlendirmelerinin sonucu olarak; Birinci nönü olmasaydı, ne kincisi, ne Sakarya, ne de 30 A ustos olurdu. Bütün bu tür zaferler silsilesi olmayınca Türkiye Cumhuriyeti'nin olu um süreci de tamamlanamazdı.

Cumhuriyet yazarlarından H.Emir Erkilet'in “23 yıl evvel nönü Meydan Sava ı nasıl kazanılmı tı”⁵³ ba lıklı makalesinde; Türk Milleti'nin nönü Zaferi'ni her zamandan daha ziyade hatırlamak ve kutlamak onun yaratıcısı Milli ef'e borçlu oldu unu ükran ve minneti çerçevesindeki güven ve birlik saffını sıkı tırarak ödemek gerekti ini belirtmi tir. Birinci nönü Muharebesi ve Zaferi o günden itibaren göstermi ve ispat etmi ti ki Türk Milleti ba ı sıkı tı ı zaman askeri silahı ve mühimmatı ne kadar az olursa olsun, kendine ve eflerine güvenmek onların etrafında toplanmak emirlerini özveri ve canla yaparak muzaffer olaca mını belirtmi tir. Mustafa Kemal Pa a ve smet Pa a'nın yirmi yıl içerisinde en temiz ve en do ru barı kalkınma politikası sayesinde kendini toparlamı , oldu unu ve her zamandan daha kuvvetli olan bir Türk ordusunun bulundu unu belirtmi tir.

Ulus yazarlarından Ali Rıza Erem “ Birinci nönü Zaferi'nin 28'inci yıldönümü”⁵⁴ vesilesiyle yazdı ı makalede; Türk topraklarından ve haklarından hiçbir kimseye verilecek bir karı yerin olmadı ı ve Türk topraklarına göz dikenlere kar ı yine en son Türk'ün, en son karı toprak üzerinde ölünceye kadar istiklâl ve toprak bütünlü ünü savunma azim ve kararlılı ı içinde oldu unu belirterek, ya erefli insanlar olarak ya anaca mını, ya erefli insanlar olarak ölmenin Türk Milleti'nin ezeli ve milli karakteri oldu unu belirtmi ti. Erem ayrıca, Birinci nönü Zaferi'nin sadece “*Dü manı vatanın hariminden bo mak*” stratejisinin ilk ba arılı eseri olmakla

⁵³ H.Emir Erkilet, “23 yıl evvel nönü Meydan Muharebesi nasıl kazanılmı tı?”, **Cumhuriyet**, 10 Ocak 1944.

⁵⁴ Erem, “ Birinci nönü Zaferinin 28'inci Yıldönümü ”, **Ulus**, 10 Ocak 1949.

kalmadı nı, zaferin aynı zamanda Türk istiklalinin de ilk müjdecisi, oldu u kadar Türk nkılâbı'nın ve Cumhuriyeti'nin temeli oldu una da vurgu yapmı tır.

Son Posta yazarlarından Ercümend Ekrem Talu makalesinde;⁵⁵ stiklal Sava ı'nın bir dönüm noktası te kil eden bu Birinci nönü Zaferi'nin milli ordunun ve milli hükümetinin içeride ve dı arıda durumunu sa lamla tırdı nı belirtmi , o zaman Türk'ün makûs talihini ve o talihle beraber, Türk'e musallat bir cihanı yenmeye hazırlanan ordunun bir avuç denecek kadar az oldu unu fakat bunların güttükleri davaya inanmı , necip Türk Milleti'nin damarlarında akan eski fatihlerin kanına güvenmi mukaddes toprakların kurtarılması ve korunmasını ülkü edinmi de erli yi it komutanların Mustafa Kemal'ler, smet'ler, Fevzi Çakmak'lar, zzettin'ler bulundu unu belirterek, Birinci nönü Zaferi'nin tarihin en eski devirlerinden beri kopmadan devam eden anlı bir zincire katılmı bir halkadan ba ka bir ey olmadı nı ifade etmi tir. Bu zaferler zincirine icabında daha da halkalar katmanın Türk'ün yi itlik geleneklerinden oldu unu belirtmi tir.

Ulusal basındaki gazetelerde zaferin yıldönümünde yapılan yayınların yanında ngiltere'deki Londra Radyosu, Birinci nönü Zaferi'nin 22'inci yıldönümü nedeniyle 9 Ocak 1943 tarihinde zaferinin önemini belirten bir program yapmı ve sabah da bu zafer dolayısıyla Türk Milleti'ni tebrik etmi tir.⁵⁶ Buradan da anla ılaca ı üzere Milli Mücadele yıllarında bu muharebeye Yunanlılarla birlikte bir zafer gözüyle bakmayan ngiltere'nin yıllar sonra kazanılan bu muharebenin bir zafer oldu unu belirtmesi oldukça önemlidir.

⁵⁵ **Son Posta**, 10 Ocak 1946.

⁵⁶ **Son Posta**, 10 Ocak 1943.

1.1.3. İirler

Basında Birinci nönü Zaferi yıldönümü dolayısıyla, nönü'ye duyulan sevginin ifade edilmesinin bir ba ka yolu da, iirlerin yayımlanması olmu tur. stanbul'da yayımlanan *Son Posta*'nın 10 Ocak 1943 tarihli baskısında Halid Fahri Ozansoy “ *nönü ve Barı* ”⁵⁷ adlı iirindeki dizelerde bu sevgisini nönü'yü överek yansıtmı tur.

Yine bu kapsamda Ankara'da yayımlanan *Ulus*'ta Birinci nönü yıldönümü vesilesiyle A.Muhtar Kumral adlı ki i yazmı oldu u “*Üçüncü nönü* ”⁵⁸ ba lıklı iirle nönü'ye sevgi ve ba lılı nı göstermi tir.

Birinci nönü Zaferi'ne, 1939-1945 yılları arasındaki gazete man etlerinde, foto raflarda, ba yazılarda yer verilmekle beraber, özellikle *Ulus* ve *Son Posta*'da ayrılan yer daha da geni tir. Man etlerde zaferin yıldönümlerinde zafer vurgusunun yanında “ *-Kılıç ve Kalemin Kahramanı olan Askeri ve Siyasi Deha - Türk Milletinin Büyük Ba bu u-*” gibi zaferin kahramanı ve dönemin Cumhurba kanı smet nönü'ye övgülerde yer almı tur. Foto raflarda özellikle Cumhurba kanı nönü'nün Birinci nönü Muharebesi zamanındaki askeri üniformalı foto rafına daha fazla yer verilmi tir. Ba yazılarda ise, zafer yıldönümlerinde *Ulus*'ta de i ik dönemlerde yazan, Celal Dinçer, A.Rıza Erem, *Son Posta*'da Muhittin Birgen, Ercümen Ekrem Talu ve *Cumhuriyet*'te yazan Abidin Daver ile emekli bir general olan H.Emir Erkilet'in yazıları dikkati çekmi tir. Yazarlar yazılarında, Milli Mücadele yılları esnasında kazanılan Birinci nönü Muharebesi'nin önemini, bu zafer ile düzenli

⁵⁷ **Son Posta**, 10 Ocak 1943.

⁵⁸ **Ulus**, 10 Ocak 1943.

orduya verilen deste in arttı nı belirtmekle beraber zaferin kaybedilmesi durumunda nasıl sonuçlarla kar ıla ılabilece i konularına da de inmi lerdir.

Aynı zamanda kinci Dünya Sava ı'nın devam etti i yıllarda Türk Milleti'nin asılsız propagandalara de il, sadece Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kararlarına ve Milli ef'e gönülden ba lı olmakla a ılabilece ini belirten görü ler ön plana çıkmı tır. Di er dikkati çeken konulardan biri de, özellikle 1943 yılında *Ulus* ve *Son Posta*'da yayımlanan iirler olmu tur. Bu kapsamda “*Üçüncü nönü*” ba lıklı iirde gerekirse yeni bir zafer yaratılaca ı vurgusu yapılmı , “ *nönü ve Barı* ” ba lıklı iirde ise kinci Dünya Sava ı'na girmeden ülkenin bütünlü ünü koruyan Cumhuriyet nönü övülmü tür.

1.2. ANKARA VE STANBUL HALKEVLER 'NDEK KUTLAMALAR

Birinci nönü Zaferi kapsamında, Türkiye'nin birçok yerindeki halkevlerinde kutlamalar yapıldı ı haberleri genel itibariyle basında yer bulmakla birlikte, halkevleri dergilerinde yapılan incelemelerde bu türden detay bilgilerin olmadı ı görülmü tür.

Ankara Halkevi'nde Birinci nönü Zaferi'nin 20'inci yıldönümü kutlamaları kapsamında yapılan konu mada,⁵⁹ Osmanlı mparatorlu u'nun Birinci Dünya Sava ı'ndan ma lup olarak çıktığı belirtilerek vatanın hürriyet ve istiklaline kavu ması gerekti ini en önce anlayanın Mustafa Kemal Pa a oldu una ve Samsun'a çıkmadan önce smet (nönü) Bey ile isti areler yaptı na, ortak planlar hazırladıklarına de inilmi , TBMM açıldıktan sonra Erkânı Harbiye Reisi olarak

⁵⁹ BCA, Fon No: 490 100, Kutu No: 288, Dosya No: 1154, Sıra No: 3. Tam metin için bkz. EK-2.

düzenli orduyu kurmaya başladığına işaret edildikten sonra Birinci Nönü Zaferi'nin dümana indirilen ilk ve esaslı bir darbe olduğu hatırlatılmıtır. Bu zaferin vatan, hürriyet ve istiklalin kurtulacağı, milletin uyanık ve bütün kudreti ve enerjisine sahip bir varlık olarak istikbale doğru ilerleyeceği ve yükseleceği bir zafer olduğu vurgulanmıştır.

Dahası, Milli Mücadele'de kazanılan zaferlerde Atatürk'ün en yakınında İsmet Paşa'nın olduğu belirtilmiştir ve modern Türkiye'nin kuruluşundan itibaren ordu komutanı, cephe komutanı, baskı vekil ve diplomat olarak Atatürk'ün her dönem yardımcısı olduğu düşünülmüştür ve İsmet Paşa'nın Kemalist rejimin en başarılı, idareli ve faziletli bir tatbikatçısı olduğu belirtilmiştir. İsmet Paşa'nın Cumhurbaşkanı olarak Türk Milleti'nin başında bulunması içeriye ve dışarıya karşı bir emniyet olduğu dikkat çekilerek ona olan güven tazelenmiştir.

Yine Ankara Halkevi'nde Birinci Nönü Zaferi'nin 21'inci yıldönümü kutlamaları kapsamında 12 Ocak 1941 yılında yapılan "*Birinci Nönü ve İsmet*" başlıklı konu mada;⁶⁰ Türklerin tarihteki yerlerine düşünülmesi ve dünyada hiçbir kuvvetin Türk Milleti'ni esir edemeyeceği belirtilmiştir, bunun son örneğinin istiklal Harbi olduğu ifade edilmiştir. Daha sonra İsmet Paşa'nın hayatı, Milli Mücadele sırasında Anadolu'da yaptıkları, Cumhurbaşkanı olarak milletin başında bulunduğu onun başkanlığında milletin bir birlik olarak tek bir millet olduğu, İkinci Dünya Savaşı nedeniyle içinde bulunulan durumun ve Türkiye'nin bu durumda nasıl tutum aldığı özetlemek gerekirse yeni nöneler yaratmaya hazır olduğu ifade edilmiştir.

Cumhuriyet 1944 yılında Birinci Nönü Zaferi'nin yıldönümü kutlamaları kapsamında Eminönü, Üsküdar ve Beşiktaş Halkevleri'nde toplantılar yapılmıştır,

⁶⁰ BCA, Fon No: 490 100, Kutu No: 288, Dosya No: 1154, Sıra No: 3. Tam metin için bkz, EK-3.

heyecanlı nutuklar söylendi i ba lı ı ile verilmi ve bütün yurttta tezahüratla kutlandı ı belirtmi tir.⁶¹

Eminönü Halkevi'nde yapılan kutlamada Halkevi Ba kanı Feridun Dirimtekin konu masında, nönü Zaferi'ni heyecanlı bir ekilde anlatmı ve kinci Dünya Sava ı'nın iddetli bir ekilde devam etti i zamanda sözlerini öyle tamamlamı tır:

“Dünyanın kan ve ate içinde bulundu u ve milletin ölüm dirim mücadelesine girmi oldu unu bir devirde ya ıyoruz. E er bu gün milletimizi ve mevcudiyetimizi muhafaza için silaha sarılmak mecburiyetinde kalırsak bizden evvel neslin dünyanın hiçbir ordusunun görmedi i bir yoksulluk içinde adetçe vasıtaca kendisine be misli faik bir dü mana kar ı nasıl muharebe etti ini, kendi kuvvetine ve zafere itimat etti i için galebe etti ini hatırlayalım. Kendimizin de onların çocukları oldu umuzu damarlarımızda aynı kanın fatih bir ırkın kanını dola tı ını dü ünelim. O zaman önümüzde geçilmeyecek bir mani, ula ılmayacak bir hedef kazanılmayacak bir zafer kalmayacaktır. Ba ında nönü ve Lozan galibi smet gibi bir ef bulunan Türk Milletine ne mutlu!”.

Kutlamalar kapsamında üniversiteli gençler adına evket Eyliyagil, Hüsnü Güler, Fevzi Necmettin geçli in duygularını belirten heyecanlı konu malarda bulunmu lardır. Daha sonra muhtelif iirler okunmu ve “Okumu Adam” komedisi temsil edilerek kutlamalar tamamlanmı tır. Üsküdar Halkevi'nde; nönü Zaferi münasebeti ile bir hitabet yarı ması yapılmı tır. Müsabakaya 30 genç i tirak etmi ve nönü Sava ı konusu etrafında konu malar yapmı lar ve olu turulan jüri heyeti de erlendirmesi sonrasında kazananlar ödüllendirilmi tir. Be ikta Halkevi'nde;

⁶¹ Cumhuriyet, 10 Ocak 1944, Birinci nönü Zaferi'nin yıldönümü kutlama haberi için bkz. EK-4.

Ö retmen Semih Nafiz Tansu “ *nönü Zaferi*” mevzulu bir konuşma yapmış ve programa halkevi temsil kolunun “ *Ate* ” piyesi⁶² takip etmiş ve toplantıya son verilmiştir.⁶³ *Yeni Sabah* Eminönü halkevinde her sene olduğu gibi zaferin geniş bir programla kutlanacağını ve kutlamada halkevi başkanlığına Evkaf Eyliyagil’in bir konferans vereceğini ve daha sonra temsil kolundan Reşat Nuri Gültekin’in bir piyesinin temsil edileceğini belirtmiştir.⁶⁴

Birinci *nönü Zaferi*’nin yıldönümü kutlamalarının önemli merkezlerinin yurdun her tarafında açılmış olan halkevleri ve halkodaları olduğu düşünülürse, yurt genelinde yapılan bu kutlamaların ulusal basındaki gazetelerde hak ettiği yeri alamadığı söylenebilir. Halkevleri dergilerinde ise Birinci *nönü Zaferi*’nin yıldönümünün kutlandığına dair kısa haberlere yer verilmiş ve kutlamaların detaylarına girilmemiştir.

1.3. TELGRAFLAR

Birinci *nönü Zaferi*’nin yıldönümlerinde Cumhurbaşkanlığına Paşa’ya bireysel ve kurumsal olarak birçok kutlama telgrafları gelmiştir. Örneğin, Orgeneral Refet Bele tarafından 10 Ocak 1946 tarihinde çekilen telgrafta “*Yirmi beş yıl önce bugün *nönü sırtlarından yurda nur saldınız, karanlıklarını yarmaya çalışın gözlemlerinizle bugünde size minnettarız*”⁶⁵, Korgeneral Asim Tınaztepe tarafından 10*

⁶² ki perdelik bir manzum eser olan “*Ate*” *nönü* muharebesinde geçer. Ana teması kahramanlık olan piyeste savaşta kadınlar olmak üzere cephe gerisindeki Türk halkının gösterdiği kahramanlıklar anlatılmaktadır. Bkz. Faruk Nafiz Çamlıbel, *Ate*, İstanbul, 1939.

⁶³ Paragraftaki bilgi için bkz. *Son Posta*, 10 Ocak 1944.

⁶⁴ Paragraftaki bilgi için bkz. *Yeni Sabah*, 10 Ocak 1945.

⁶⁵ **CB- ÖA**, Yer No:2/13-5, Fihist No:8596-3, 10 Ocak 1946, bkz. EK-5.

Ocak 1946 tarihinde Birinci nönü Zaferi'nin yıldönümünde “ *stiklal Sava ımızın büyük zaferi ve bu mutlu günlerin ula tırıcısı olan Birinci nönü Zaferleri'nin yıldönümünü minnettarlıklarımınla birlikte sevgi kutlar ellerinizden öperim*”⁶⁶; Kozlu Halkevi Ba kanı smail Ergener tarafından “*Birinci nönü Zaferi'nin yıldönümünü büyük sevinç ve tezahürat içinde kutlayan halkımızın bu büyük zaferi ya atan e siz efimiz ve büyük kumandanımıza minnet ve ükranlarını ve sarsılmaz ba lılıklarını, sadakalarını arz eder ellerinizden öperim*”⁶⁷; stanbul Valisi ve Belediye Ba kanı Lütfi Kırdar tarafından “*Yıllar boyunca yı ın yı ın acı haberlerle yurdun kararmı ufuklarına ümidin ı ı nı nesiller boyunca bunalan kalplere güvenin ahlanaacak kudretini birinci nönü Zaferi ile tekrar getiren aziz milli kahramanımıza stanbul'un minnet ve ükranlarını derin tazimlerle arz ederim*”⁶⁸;Giresun Valisi brahim Etem Bozkurt tarafından “*Karanlık günlerimizin ufuklarında ilk kurtulu aydınlı nı Birinci nönü Zaferi ile yaratan kahraman komutan ve milli efi saygı ile anar, ellerinden öperim.*”⁶⁹ Siyasal Bilgiler okul müdürü Burhan Koni tarafından “*Ulus olarak ba ımsız ve egemen olarak ya ama artlarını sa layan ve stiklal Sava ı'nın ilk ve anl ı zaferini yıldönümünde bu büyük zaferin kahraman ve yüce komutanı en içten ba lılıklar ile kutluyor, Türk milletinin ba ında ya aması dilekleri ile en derin saygılarını arz ediyorum*”⁷⁰ sözlerinden olu an telgraf göndermi lerdir.

Sonuç olarak, Birinci nönü Zaferi'ni kazanmı bir komutan ve ülkenin Cumhuriyet ba kanı olan smet nönü'ye gönderilen kutlama telgraflarından da anla ılaca ı üzere en yakın silah arkada larından, sade bir vatanda a kadar her

⁶⁶ CB- ÖA, Yer No: 2/13-5, Firhist No 8579-18, 10 Ocak 1946, bkz. EK-6.

⁶⁷ CB- ÖA, Yer No:2/2-35, Firhist No: 592-18, 1 Nisan 1943.

⁶⁸ CB- ÖA, Yer No: 2/2-14, Firhist No: 424-1, 9 Ocak 1947, bkz. EK-7.

⁶⁹ CB- ÖA, Yer No: 2/2-14, Firhist No: 424-10, 10 Ocak 1947.

⁷⁰ CB- ÖA, Yer No: 2/2-14, Firhist No: 424-9, 10 Ocak 1947.

kesimden, zafere büyük bir ilgi duyulmu ve zaferin yıldönümünde tebrik telgrafları gelmi tir.

1.4. NÖNÜ ARMA ANI

Birinci nönü Zaferi'nin kutlama yıldönümlerinde gelecek nesillerinde hafızalarında yer etmesi ve bu zaferin hatırası olarak Rahmi Apak ve iki arkadaşının teklifi ile 13 Haziran 1946 yılında 4933 sayılı kanun çıkarılmış ve bu kanun gereince, dünya ölçüsünde yüksek değer taşıyan bilim eseri, sanat eseri, insan ve hayvan sağlığına, yurdun savunmasına ve iyileştirilmesine yarayan keşif ve iktisat sahiplerine üç yılda bir verilmek üzere “nönü Değerlendirme” ve “nönü Özendirme” adları altında “nönü Arma anları” kanunu kabul edilmiştir.⁷¹ nönü Arma anı Kanunu gereince, nönü Arma anları Bilim Bakanlığı tarafından 1948 yılı arma anları beş ayrı dalda dağıtılmıştır.

11 Ocak 1949 tarihinde yapılan törende Başbakan Hasan Saka bir konuşma yapmış ve konuşmasında: “*Bu başlangıç sanat ve ilim yollarında çalışarak aslı Türk evlatları arasında daha büyük ve milletler arası ölçüde yüksek sanat ve ilim eserlerinin ortaya konmasını sağlayacak memleket ve millet adına varlıkları ile iftihar edeceklerimiz gurur duyacağımız kıymetli bilginler ve sanatkarların yetiştirilmesinin bir müjdeleyicisi olsun*” demiştir.

Bilim mükâfatı ödülüne, Ankara Tıp Fakültesi Enfeksiyon Hastalıkları profesörü Dr. Hüseyin Kemal tarafından Ankara Tıp Fakültesi Mecmuası'nda yayımlanan “*Kabakulak virüsünün tavuk embriyosu üzerinde kültürü ve kabakulak*

⁷¹ nönü Arma anı Kanun Teklifi ve Kanunu, Tertip, 3, C. 27, S. 6335, s. 1317, bkz. EK-8.

etyolojisi üzerine birkaç tecrübe isimli ara tırması, neticesinde bu virüsün üretilmesi metotlar üzerinde bir ke fe varılmı oldu u görülmekte olan eseri” ve stanbul Fen Fakültesi Matematik profesörlerinden Dr. Cahit Arf’in, “*elastik bir düzlemde sabit gerilmesi serbest sınırları olan denge durumlarının belirtilmesi*” hakkındaki çalı ması ve bu çalı mayı aynı zamanda 1946 yılında Paris’te Mecaniqe applique kongresine tebli edilmi ve daha ilerletilerek büyük orijinal sonuçlara ula ılmı oldu unu de erlendirerek ödüle layık görülmü tür.

Özendirme arma anları kapsamında, Yahya Kemal Beyatlı’nın “*Hayal ehir*” iirine, Ahmet Adnan Saygun’un “*Yunus Emre oratoryosu*”na ve Muharrir Cevat Fehmi Ba kurt’un “*Küçük ehir*” adlı piyesine sanat mükâfatı verilmesine karar verilmi tir.⁷²

İgili kanunun yayınlandı ı tarihten sonra ikinci defa düzenlenen nönü Arma anı özendirme ödülleri 11 Ocak 1950 yılında Ba bakan emsettin Günaltay’ında katılımıyla kazananlara verilmi tir.⁷³ O tarihten itibaren Birinci nönü Zaferi’nin yıldönümlerinde nönü Arma anı ödülleri vermeye devam edilmektedir.

Özetle, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasında ilk adım olan ve milli ordu ile kazanılan Batı Cephesi’ndeki ilk zaferin hatırasını ya atmak için 1946 yılında bir kanun çıkarılmı ve bu kapsamda bilim, kültür ve sanat dallarında ödüller verilmi tir.

⁷² **Tan**, 10 Ocak 1949, **Cumhuriyet**, 11 Ocak 1949, **Yeni Sabah**, 10 Ocak 1949, **Ak am**, 12 Ocak 1949, **Ülkü Dergisi**, C. 3, S. 25, s. 24, 10 Ocak 1949.

⁷³ **Ulus**, 11 Ocak 1950.

K NC BÖLÜM: K NC NÖNÜ ZAFER VE KUTLAMALARI

Londra Konferansı'na Milli Mücadele'nin taleplerinin yansıtılması ve buna Yunan katılımcılarının iddetle kar ı çıkması, hatta konferansın sonlanmasını bile beklemeden gerçekleşen Yunan saldırısı, kinci nönü Zaferi ile kar ılık bulmu tur. Bu bakımdan hem Türk ve Yunan komutanların anılarından hem de bu zaferin dünyada yankı bulmasından anlaşılabildiği üzere, Türk Milli Mücadelesi'nin Do u Cephesi'nden Batı Cephesine kadar askeri ba arılarını sürdürmeden diplomasi sahasında kesin bir sonuca ulaşması mümkün değildir.

Yunan ve Türk Kuvvetleri arasında 23 Mart-31 Mart 1921 tarihleri arasında geçen kinci nönü Muharebesi'nin sonucunu, Yunan kuvvetlerinin çekilişinden sonra Batı Cephesi Komutanı smet Pa a, 1 Nisan 1921'de Metristepe'den Ankara'ya u telgrafla bildirmi tir:⁷⁴

“Gündüz Bey kuzeyinde sabahtan beri dayanan ve artçı olması muhtemel olan bir dü man müfrezesi, sa kanat grubunun taarruzu ile düzensiz olarak çekiliyor. Yakından takip ediliyor. Hamidiye yönünde kar ıla ma ve faaliyet yok. Bozüyük yanıyor. Dü man, binlerce ölüsiyle doldurdu u sava meydanını silahlarımıza terk etmi tir.”⁷⁵

smet Pa a'nın 1 Nisan günü Metristepe'den çekti i telgrafa kar ılık Mustafa Kemal Pa a zafere olan bu sevinci ve smet Pa a'ya olan güvenini belirten u telgrafı çekmi tir.

⁷⁴ Selahattin Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya kadar IV**, Milli E itim Basımevi, stanbul, 1991, s. 82.

⁷⁵ Batı Cephesi Komutanı smet Bey'in 1 Nisan 1921 tarihiyle Metristepe'den Ankara'ya gönderdi i telgraf metni için bkz. Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk**, Hava Basımevi. ve Ne riyat. Müdürlü ü, Ankara 2006, s. 3-38. Gönderilen telgraf için bkz. evket Süreyya Aydemir, Tek Adam, C.II, 8. Basım, Remzi Kitapevi, stanbul, 1981. s. 469.

“Bütün dünya tarihinde sizin nönü muharebesinde yüklendi iniz görev kadar a ır bir görevi üzerine alını komutanlar pek azdır. Milletimizin istiklâl ve varlı ı, dâhice idareniz altında görevlerini erefle yapan komutan ve silah arkadaşlarınızın vatanseverli ine büyük bir güvenle dayanıyordu. Siz orada yalnız dü manı de il, milletin makûs talihini yendiniz. stilâ altındaki talihsiz topraklarımızla birlikte bütün vatan, bu gün en ücra kö elerine kadar zaferinizi kutluyor. Dü manın istila hırsı, azminizin ve vatanseverli inizin yalçın kayalarına ba ını çarparak paramparça oldu.

Adınızın tarihin eref abidelerine yazan ve bütün millete size kar ı sonsuz bir minnet ve ükran duygusu uyandıran büyük gaza ve zaferinizi tebrik ederken, üstünde durdu unuz tepenin size binlerce dü man ölüleriyle dolu bir eref meydanını seyrettirdi i kadar, milletimiz ve kendiniz için yükseli parıltılarıyla dolu bir gelece in ufkuna da baktı ını ve hâkim oldu unu söylemek isterim.”⁷⁶

diyerek Türk Milleti adına verilen bu mücadelenin dünya tarihinde az bulunan yerine dikkat çekerek omuzlarına alınan bu a ır yükün ba arı ile yerine getirilmesine dikkat çekmi tir.

smet Pa a kinci nönü Muharebesi’ni anılarında anlatırken bu askeri harekâtın sayıca çok üstün olan dü man kuvvetleri kar ısında kazanılan çok kanlı bir sava ım oldu unu u ekilde belirtmi tir: “ kinci nönü Muharebesi tam bir askeri harekettir. Yunanlılar bu muharebede, bizim iki nönü Muharebesi arasında toplayıp

⁷⁶ Atatürk, a.g.e., s.3-38, **Yeni Sabah**, 31 Mart 1939, **Yeni Sabah**, 27 Mart 1941.

*tanzim edebildi imiz kuvvetten iki üç misli daha fazla kuvvetle harekâta giri tiler. ikinci nönü Muharebesi çok kanlı olarak dört gün sürmü tür.*⁷⁷

Di er taraftan Yunan Ba komutanı Papulas ise bu yenilgiyi kabul etmiyor, Yunan kuvvetlerinin hedeflerine vardıklarından dolayı övünüyor, hava muhalefetinden ve dü man kuvvetlerinin kuvvetli olmasından dolayı kuvvetlerini hareket üslerine çekti ini belirtiyordu.⁷⁸ Fakat aynı zamanda General Papulas, ikinci nönü Muharebesi'nden sonra Yunan Genelkurmayına verdi i raporda, son askeri hareketler sonunda, dü man ordusunun iki yıl içinde yapamadı ı geli meyi, son iki ay içinde elde etmi oldu una inandı nı belirtiyor ve “*Dü man ordusu pek mükemmel bir ekilde kurulmu ve silahlandırılmı tır. Subayları erlere nispetle fazla ve boldur. Disiplini mükemmeldir.*”⁷⁹ ekinde görü ünü ifade ediyordu. Yine Kolordu Kumandanı olarak Anadolu harekâtına katılan Prens Andrea da, ordu tarafından dü ünülmeksizin tertip ve icra edilmi olan Mart 1921 harekâtının ba arısızlıkla sonuçlanmasından sonra “*fazla fedakârlık yapmaksızın*” Küçük Asya'daki harbin bitirilemeyece ini hükümet nihayet anlamı oldu unu ve bunun üzerine daha fazla ihtiyat sınıflarını silâh altına ça ırmaya karar verdi ini belirtiyordu.⁸⁰

Buradan da anla ılaca ı üzere Yunanlıların düzenli ordu ile kar ıla madan Anadolu'nun içlerine kadar ilerlemeleri kendilerine bu mücadelenin kolay olaca ı yönünde ba langıçta bir inanç meydana getirmi ti. Ancak Birinci nönü Muharebesi'nden sonra ikinci defa kar ıla tıkları düzenli ordu ile yapılan ikinci

⁷⁷ Artuç, **a.g.e.**, s. 228.

⁷⁸ Tansel, **a.g.e.**, s. 86.

⁷⁹ Papulas, **General Papulas'ın Hatıratı**, Yeni stanbul Yayınları, stanbul, 1969, s. 41-42.

⁸⁰ Prens Andrea, **Felakete Do ru**, Çev. Hüseyin Rahmi, Askeri stanbul Matbaası, stanbul, 1932, s. 32.

muharebede bu ordunun kısa sürede toparlanması, iyi komuta edilmesi ve askeri stratejileri ortaya koyarak mücadele etmesi karşısında askerî kınlıklarını gizleyemedikleri kendi aralarında yaptıkları yazı malarda ortaya çıkmaktaydı. ‘‘Küçük Asya Seferi’’ olarak adlandırdıkları bu savaş için Yunanistan’da yeni bir seferberlik uygulaması yapılmasının gerekli olduğunu görmüşlerdir.

İkinci nöbet Muharebesi’nden sonra dünyada; Yunanlıların bu saldırıları, azimli ve fedakâr Türk kuvvetlerinin dirençli savunmaları ile her fırsattan faydalanarak yaptıkları karşı taarruzlar yine kırılmış ve geri atılmıştır.

Yunanlılar, bu kez de hedef ve emellerine ulaşmamakla birlikte verdikleri askerî kayıplara karşılık taktik ve stratejik alanda hiçbir faydası sağlayamamışlar ve ayrıca politik alandaki durumları biraz daha sarsılmıştır.

Öte yandan TBMM Hükümeti ise, Türk ordusunun kazandığı bu başarı ile şu sonuçlara ulaşmıştır:

- Milli hükümetin, varlığını bütün Avrupa devletlerine (resmen olmasa dahi) kabul ettirmesi,
- Avrupa devletlerinde İngiliz ve Yunan politikasına karşı olanların bu karşı görüş ve düşünceleri daha da kuvvetlenmesi,
- Milli Ordunun bunca elveriştirtiler içinde kazandığı bu zafer; ordunun kendine güvenini, sevk ve idaredeki inancını yükseltmesi,
- Fransızlar’ın Zonguldak’tan, İtalyanlar’ın Güney Anadolu’dan çekilmeye başlaması,
- Türk ordusunun her geçen gün kazandığı başarıların, tilaf devletlerini derece derece kararlarını değiştirmek zorunda bırakması,

- Sovyet Rusya ve Afganistan gibi dost devletlerde büyük bir memnunluk duyulması sonuçlarına ulaşmış bulunuyordu.⁸¹

İkinci nönu Muharebesi'nin ardından kazanılan bu zafer bütün yurttan sevinç ile karşılandı ve kurtuluşa olan güveni artırmıştır. Yurt içerisinde ikinci nönu Zaferi parlak törenlerle kutlandı, TBMM'ne kutlama telgrafları gönderilmiştir.⁸² 3 Nisan 1921'de Bafra ve Alaçam zaferi törenlerle kutlandı ve akabinde askerlere hediye olarak o anda topladıkları 4000 kilo tütünün sigara haline dönüştürülüp cepheye gönderilmesi için Samsun reji fabrikasına teslim etmişlerdir.⁸³

Kocaeli Gurubu komutanı olan Kazım Paşa, nönu Zaferi'nin kazanılmasından sonra geçtiği Sarıköy-Nallıhan-Mudurnu-Bolu yolu ile Düzce'ye giderken halkın zafer enlikleri yaptıklarını görmüş ve yollarda görüştüğü vatandaşlar "*Her ne hizmet ve fedakârlık lazımsa ifaya amadeyiz*" demiştir.⁸⁴

14 Nisan 1921 tarihinde TBMM tarafından Hacı Bayram Camii'nde şehitler için mevlitler okutulmuş, Anadolu ve İstanbul gazetelerinde ikinci nönu Zaferi'nin kutlamaları devam etmiş ve hatta *Güleriüz* gazetesi Mustafa Kemal Paşa'nın resmini basmıştır.⁸⁵

Örneklerden de görüldüğü üzere hem resmi kutlama hem de halkın gerçekleştirdiği zafer enlikleri savaşın amaçlarına bir parça rahatlık katmış ve Milli Mücadeleci ruhü güven tazelemiştir.

⁸¹**Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi**, II Cilt, 3'üncü Kısım, Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Resmi yayınları, Seri No: 1, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1966, s. 509.

⁸² İkinci nönu Zaferi ve Yankıları için bkz. Yalçın vd, **a.g.e.**, s. 280.

⁸³Yalçın vd, **a.g.e.**, s. 282.

⁸⁴Kazım Özalp, **Millî Mücadele (1919-1922) C. I**, TTK Basımevi, Ankara, 1988, s. 176.

⁸⁵Yücel Özkaya, **Türk İstiklal Savaşı ve Cumhuriyet Tarihi**, Ankara, 1981, s. 136.

Kazanılan zaferden sonra olu an durumu de erlendirme yapmak gerekirse, Birinci nönü Zaferi sonrası toplanan Londra Konferansı bir sonuca ula amadan ba layan Yunan taarruzu ve kinci nönü Muharebesi ile durdurulmu , bu zaferin etkisiyle tilaf devletleri cephesinde fikir ayrılıkları derinle meye ba lamı tır. Türk tarafı ise kazanılan bu ikinci zafer sonrasında kendine olan güveni tekrar tazelemi ve zafer sonrasında Anadolu halkı kutlamalar yapmı ve her fedakârlı a hazır oldu unu belirtmi tir.

2.1. ULUSAL BASINDA K NC NÖNÜ ZAFER KUTLAMALARI

kinci nönü Zaferi'nin -incelenen dönem açısından- kutlama hazırlıkları ile ilgili olarak C.H.P Genel Sekreteri ve Erzurum Milletvekili Dr. A.F. Tüzer tarafından Halkevi Ba kanlıkları'na gönderilen yazılarda Türk istiklalindeki büyük de eri dolayısıyla kinci nönü Zaferi'nin yıldönümlerinde bu de erli zaferi kutlamak için tören tertibinin yapılması ve yurdun her tarafındaki halkevleri ve halkodalarında kutlamaların gerçeikle tirilmesini ve sonuçlarının tekrar telgrafla bildirilmesini istenmi tir.⁸⁶ Bu kapsamda, yurdun her tarafında zafer kutlamaları için halkevleri bayraklarla donatılmı , programlar yapılmı tır. Ankara Halkevi'nde ve stanbul'daki Halkevleri'ndeki kutlama haberleri ulusal basında yer almı di er halkevlerinde ve halkodalarında kutlamalar yapıldı na dair mesajlar çekilmi tir.

⁸⁶ **BCA**, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 100 48 195 3 30 30.3.1940, bkz. EK-9, **BCA**, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 2.04.1942.

2.1.1. Man etler ve Foto raflar

İkinci nönü Zaferi'nin kutlamalarının basına yansımalarına bakıldığında man etlerde; ‘‘II. nönü Zaferi'nin Yıldönümü’’⁸⁷, ‘‘Kutlu Bir Yıldönümü’’⁸⁸, ‘‘II. nönü Meydan Muharebesinin Yıldönümü’’⁸⁹, ‘‘II nönü Zaferi’’⁹⁰, ‘‘Türk Milletinin Makûs Talihinin Yenildi i Büyük Gün’’⁹¹, ‘‘Milli efin Makûs Talihi Yendi i Gün’’⁹², ‘‘II. nönü Muzafferiyeti’’⁹³, ‘‘Yeni Türkiye Tarihinin Açılı Günü’’⁹⁴ ekinde yer bulmu Türkiye'nin kaderini de i tiren bir zafer oldu una vurgu yapılmı tır. Bu man etlerin haricinde genellikle ‘‘II. nönü Zaferinin 18'inci Yıldönümü’’⁹⁵, nönü Zaferi'nin 19'uncu, 20'nci yıldönümü gibi zaferin yıldönümüne dikkat çekilmek için her yıla uygun ba lıklarla ifade edilmi tır.

Zafer kutlama günlerinde man et olarak atılan ba lıkların yanında gazetelerde kullanılan foto raflar da dikkat çekicidir. *Ulus*, ço unlukla Cumhuriyet nönü'nün Erkânı Harbiye Reisi oldu u zamandaki Asker üniformalı foto rafını⁹⁶ basarken; *Cumhuriyet*, Cumhuriyet kanı'nın ikinci nönü Muharebesi'ndeki foto rafını⁹⁷ basmı tır. *Son posta*, smet nönü'nün çalı ma masasındaki sivil

⁸⁷ **Ulus**, 1 Nisan 1939, **Ulus**, 1 Nisan 1941, **Vakit**, 1 Nisan 1942.

⁸⁸ **Cumhuriyet**, 1 Nisan 1941.

⁸⁹ **Son Posta**, 1 Nisan 1943.

⁹⁰ **Son posta**, 1 Nisan 1944.

⁹¹ **Son Posta**, 31 Mart 1945.

⁹² **Yeni sabah**, 31 Mart 1939.

⁹³ **Yeni sabah**, 31 Mart 1941.

⁹⁴ **Son Posta**, 1 Nisan 1941.

⁹⁵ **Son Posta**, 31 Mart 1939.

⁹⁶ **Ulus**, 1 Nisan 1939, smet nönü'nün foto rafı için bkz. EK-10.

⁹⁷ **Cumhuriyet**, 31 Mart - 1 Nisan 1944, smet Pa a'nın ikinci nönü Muharebesi zamanında çekilmi foto rafı için bkz. EK-11.

foto rafı⁹⁸ ile Metristepe’de harekâtı takip esnasındaki foto rafını⁹⁹ ve arkasında Türk bayrağı bulunan foto rafını¹⁰⁰ basarken; *Vakit*, nönü’nün askeri kıyafetli foto raflarını¹⁰¹ basmıştır. *Yeni Sabah* ise, nönü’nün at üzerindeki ve elindeki Türk bayrağı ile elinde defne yaprağı bulunan modern Türk kızını¹⁰² ile kalpaklı ve kravatlı sivil foto raflarını¹⁰³ basmıştır. Bu basılan foto raflardan da anlaşılacağı üzere Cumhuriyetin nönü’ye Türk Milleti’nin duyduğu minnettarlık ifade edilmiştir.

2.1.2. Başlıklar

Ulusal basında ikinci nönü Zaferi’nin yıldönümlerindeki köşe yazıları incelendiğinde; *Ulus*, yazarlarından Zeytin Çalımlar, “nönü Zaferi”¹⁰⁴, başlıklı yazısında; tarihte geçmiş milli olayları ve zaferleri hatırlamanın, bunların içinden memleket ve millete hayat vermiş olanları kutlamanın, hatta yıldönümlerinde merasimle tezahürat yapmanın, engin ve zengin bir mazisi olan her türlü engellere göğüs gererek büyük bir istikbal yaratan milletin amacı olması gerektiğini vurgulamıştır.

Aynı zamanda, büyük milletlerin böyle zaferleri, bir zafer bayramı gibi kutladığını, anıtlar kurduğunu ve geçmişini herkesin gözünde canlandırdığını, büyük

⁹⁸ *Son Posta*, 1 Nisan 1942.

⁹⁹ *Son Posta*, 31 Mart 1944.

¹⁰⁰ *Son Posta*, 1 Nisan 1943.

¹⁰¹ *Vakit*, 1 Nisan 1948.

¹⁰² *Yeni sabah*, 31 Mart 1939.

¹⁰³ *Yeni sabah*, 31 Mart 1941.

¹⁰⁴ Zeytin Çalımlar, “nönü Zaferi”, *Ulus*, 31 Mart 1940.

zaferlere sadece tarih kitaplarında yer vermenin yeterli olmayacağını, milli benliğini ve milli terbiyeyi kuvvetlendirmek gerektiğini, yeni nesillerin manevi ve maddi kabiliyetlerini yükseltmek için bunları her sene uygun görülen zamanlarda yayın organları vasıtasıyla ve konferanslarla halka anlatmak gerektiğini belirtmiştir.

Aynı gazetenin başyazarı olan Falih Rıfkı Atay, “*nönü Zaferi’nin 19’uncu Yılı*”¹⁰⁵, başlıklı makalesinde; Milli Mücadelenin başlangıcında Atatürk ve önünün kanaatlerinin Büyük Millet Meclisi’nin emrinde bir ordu ve bu ordunun başında muntazam bir emir ve kumanda olmazsa, milli direniş bir isyan hareketinden ileri götürmek ve nihayet onun karışık ve amaca hizmet ettiği belirsiz bir durum içerisinde eriyip gitmesine engel olmak gerektiğini tespit etmiştir. Bunun için her iki liderinde “*Nizamsız tekilat fikrini ve siyasetini yıkmak*” fikrinin gerekli olduğunu konusunda aynı fikirde olduklarını vurgulamıştır.

İsmet Paşa’nın, Türk tarihinin en tehlikeli harplerinden biri olan bu savaşta Yunan kuvvetleri ile mücadele etmek zorunda kaldığını, Atatürk’ünde dediği gibi düman önünde sadece mağlup etmediği aynı zamanda bir milletin makûs talihini de yendiğini, İsmet Paşa’nın hem Türk Milleti’ne hem de kendisine ufku istikbal açtığını belirtmiştir.

Atay, Türk Milleti’nin hür ileri ve kuvvetli bir yirminci asır devletinin sahibi olduğunu ve İsmet Paşa’nın bu devletin Cumhurbaşkanı olduğunu belirtmiş, o günden bu güne kadar hiçbir şeyin değişmediğini Kuva-yı Milliye ruhunun devam ettiğini bu ruha karşı ayaklananların karışıklarında on sekiz milyonu bulacağını vurgulamıştır. İkinci Dünya Savaşı nedeniyle Avrupa kıtasındaki kargaşaya dikkat çekmiş, gelecek de durumun ne olacağını belli olmayacağını bu karanlık kanlı ve

¹⁰⁵ Atay, “*nönü Zaferinin 19’uncu Yılı.*”, **Ulus**, 31 Mart 1940.

kararlık zamanda tek teminatın smet Pa a, Meclis ve Hükümeti'nin etrafında sarsılmaz bir itimat ile milli birli i korumak oldu unu Türk'ten ba ka kimseye inanılmaması gerekti ini vurgulamı tır. Türk sevk ve idaresinin deha ve basiretine güvenilerek vatandaşlık vazifelerine devam edilmesi gerekti ine ifade etmi tir.

Yine *Ulus*, yazarlarından Mahmut Bozkurt'un “ *nönlerinde...28 Mart-1 Nisan 1920*”¹⁰⁶, başlıklı yazısında; nönü Zaferi'nin kazanıldı ı günlerde oldu u gibi Ankara sokaklarının al, ye il bayraklarla donatıldı ını sanki nönü Meydan Sava ını kazanan ehitlerin, gazilerin kanları yer yer yurdun her yanında yankılar yaptı ını Türk'ün yeniden do makta olan büyük baharını, bu kahramanlar kanlarıyla sulandı ını ve bu zaferle Türk'ün artık “*Ben varım! Her eyi yapma a yaratma a kadirim.! Hem de bütün yoksulluklar içinde !*” deme hakkını kendinde görebildi ini, nönü muharebeleri imtihanının, ehitleriyle, gazileriyle komutanlarıyla ayakta durdu unu, zaferin bir ba langıç oldu unu, Türk'ün yalnız silah üstünlü ünün de il aynı zamanda siyasi, sosyal, ekonomik alanlardaki yeniliklerinde takipçisi olaca ını ve bütün onları kavrayaca ını vurgulamı tır.

Ulus, yazarlarından Nurettin Artam'ın “*Yalçın Kayamız*”¹⁰⁷, başlıklı yazısında; kinci nönü Zaferi'nin yıldönümünde, babalarının vatan topraklarına saldıran dü manla çarpı ırken ehit veya gazi olan gençlerin askerlik ça larına girdiklerini söylemi ve alınlarında terleri ve damarlarındaki kanları pahasına kazandıkları zaferi korumak için ordu ve milletin her eyinin tam oldu unu ve milletin ba ında da ba komutanlarının hazır bekledi ini belirtmi tir.

¹⁰⁶ Mahmut Esad Bozkurt, “ *nönlerinde..28 Mart-1 Nisan 1920*”, **Ulus**, 2 Nisan 1941.

¹⁰⁷ Nurettin Artam, “*Yalçın Kayamız*”, **Ulus**, 31 Mart 1941.

Son Posta, yazarlarından Muhittin Birgen'in “ *ki nönü*”¹⁰⁸, ba lıklı yazısında; Birinci nönü ve kinci nönü Zaferleri'nin istiklâl yolunun ilk resmi adımlarını te kil etti ini, kinci nönü'nün birincisini tamamlayan bir tarihi olay oldu unu her ikisinin birden zafer ve istiklal yolunun ilk basamakları oldu unu ve aynı zamanda iki nönü'nün tek bir adım oldu unu, Birinci nönü'nün ikinciye hazırlayan bir set oldu u ve kinci nönü'nün Sakarya Muharebesi ve son neticeyi hazırlayan Dumlupınar Muharebesi'ne güven verdi ini belirtmi tir. ki nönü olmasaydı, yeryüzünde tek ba larına kalmı olan Türkler'in zamanın ittifakını temin edemeyeceklerini belirtmi ve aynı zamanda smet Pa a'nın Türk Milleti'nin hayatında yeniden do u un timsali oldu unu, küçük gibi görünen ancak ruhu çok büyük olan bu zaferleri gelecek nesillerin iyi görmeleri ve bütün ruhunu tamamen duymaları için edebiyatımızda ayrıca ya atmamız gerekti ini vurgulamı tır.

Ulus, yazarlarından Ali Rıza Erem'in “ *kin ci nönü*”¹⁰⁹ ba lıklı makalesinde; kinci nönü Zaferi'ni “*Türk birli i sarsılmazlı unun, Türk fedakârlı ı ve kahramanlı ı ölçüsüzlü ünün bir belgesidir*” diye tanımlamı tır. Türk Milleti'nin, stiklâl Sava ı'nda Mustafa Kemal Pa a ile kinci Dünya Sava ı'nda, smet Pa a'nın Partisi, Meclisi, hükümeti ve ordusu ve bunları ba rından çıkararak Türk halkı ile tek vücut haline geldi i (milletçe birlik ve beraberlik) devirlerde Türk Milleti'nin yenemeyece i bir güç bulunmadı ını görü ündedir. Türk Milleti'nin bunun imtihanını dünyanın en zalim haksızlıklara en aman vermez saldırı larına, en emsalsiz güçlü üne u radı ı stiklâl Sava ı'nda verdi ini belirtmi ve Türk Milleti'nin dünyanın içinde bulundu u sava a girmemesi gerekti ini belirterek smet Pa a'nın “ *Bu Devletin ne büyük fedakârlıklar üzerine kuruldu unu daima*

¹⁰⁸ Muhittin Birgen, “ *ki nönü*” , **Son Posta**, 1 Nisan 1941.

¹⁰⁹ Ali Rıza Erem, “ *kin ci nönü*” , **Ulus**, 1 Nisan 1943.

gözümüzün önünde tutmalıyız. Dünyanın a ır hadiseleri içinde bu zihniyete daha ziyade lüzum vardır. Büyük vazifelerin yüklerini mesuliyet sahiplerine ta ıyan kudret, Türk Milleti'nin beraberli inin, takdirinin ve itimadının tükenmez kayna ından geliyor.''sözlerine yer vermi tir.

*Ulus'taki yankılar adlı kö ede yayımlanan "Metristepe'den tarihin duydu u ses..."*¹¹⁰, ba lıklı yazıda; smet Pa a'nın kinci nönü Muharebesi zamanında Metristepe'den çekti i telgraf *"...Bozöyük yanıyor. Dü man binlerce maktullerle doldurdu u muharebe meydanını silahlarımıza bırakmı tır"* ekinde dünyaya en heybetli cevabı verdi ini, kinci Dünya Muharebeleri'nin devam etti i zamanlarda ne Bozöyük'lerin yandı ını nede vatanın bir kısım toprakları istila çizmesi altında inledi ini vurgulamı tır. Vatanı istila hırsına kapılarak herhangi bir saldırı olması durumunda Metristepe'de dalgalanan bayra ın gürbüz ellerde ve Metristepe'de tutu an me alenin ufuklarda ve gönüllerde oldu unu, eref ve hürriyet gerektirdi i zaman birinden ötekine nasıl yürünece ini Türk ulusunun her milletten daha iyi bildi ini ileri sürmü tür.

*Ulus, yazarlarından Falih Rıfkı Atay'ın "nönü Zaferi'nin Yıldönümü"*¹¹¹, ba lıklı makalesinde; smet Pa a'nın *"Garptan gelen bütün dünya istilasına kar ı zafer kazanmak yolunu mutlaka bulmaktır..... nönü'deki askerlere gideceksiniz, öleceksiniz, size hiçbir ey vaat etmiyoruz. nönü ehitleri, kendilerinden sonra ne olaca ını dü ünmeksizin ölmü lerdir. Bu nefis feragatini besleyiniz."* sözlere yer vermi tir. Türkler'in nönü'de bir eref ve hürriyet hayatı için dövü tü ünü, bütün davalarının hür ve erefli ya amaktan ba ka bir yollarının olmadı ını ve bu u urda maddi manevi hiçbir ey dü ünmeksizin can veren nönü kahramanlarının daha iyi

¹¹⁰ Yankılar, *"Metristepe'den tarihin duydu u ses..."*, **Ulus**, 1 Nisan 1944.

¹¹¹ Atay, *"nönü zaferinin Yıl Dönümü "*, **Ulus**, 1 Nisan 1942.

anlatıldı mı, bu memlekette doğup büyüyecek nesillere Milli Mücadele'nin mukaddes mirasının hiçbir tarafına dokunulmamı olarak nönü, Sakarya ve Dumlupınar şehitlerinin elinden alınan mirası gelecek kuşaklara teslim etmem azim ve kararlılığında olduklarını belirtmiştir.

Ulus'taki Yankılar adlı köşede yayımlanan “*nönü Çocuklarına*”¹¹² başlıklı makalede; ikinci nönü Zaferi'nin kazanıldığı zaman doğan çocukların artık Türk Milleti'ne yeni zaferler kazandırabilecek yeni kahramanlar olarak yetiştiğini, Türk ve Dünya tarihine de siz zafer kazandıran komutanın da Türkiye Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanı olduğunu belirtmiş ve Metristepe'yi ve tarihin orada kazandığı ve iz hatırayı unutmamanın gençlerin ödevleri arasında bulunduğunu, gençlerin bir önceki neslin zaferleri ile övüldüğü gibi de her tarihin bu gençlere bir görev yüklemesi durumunda onlardan sonra gelenlerin de bu zaferlerle övüneceğini vurgulamıştır.

Ulus, yazarlarından Atay'ın “*Yıldönümlerini Kutlarken*” başlıklı makalesinde;¹¹³ eski ve yeni Türk tarihinin destanlar kaynağı olduğunu, de her istenirse her haftaya bir iki zafer yıldönümü sıradırılabilceğini vurgulamıştır. Fakat Kuva-yı Milliye zaferlerinin yıldönümlerinin daha başkaca olduklarını, birinci olarak bu devletin hak ve toprak bütünlüğü üzerine kurulduğunu, ikinci olarak da bir milleti bütün mücadele vasıtalarından mahrum edilmiş olsa dahi de her o şeref hayat artını, hürriyet ve hâkimiyet artına başlamışsa, buna inanmış ve bu uğurda her şeyi feda etmeye karar vermişse böyle bir kurtuluş kavgasının zaferden başkaca bir sonucu olmadığını gösterdiğini, zaferin yirminci yıldönümünde sanki halka böyle bir duruma karşı hazır olup olmadığı sorulmuş gibi her tarafta Kuva-yı Milliyeciler andının içildiğini ve her taraftan hazırız seslerinin geldiğini belirtmiştir.

¹¹² Yankılar, “*nönü Çocuklarına*”, *Ulus*, 1 Nisan 1942.

¹¹³ Atay, “*Yıldönümlerini Kutlarken*”, *Ulus*, 3 Nisan 1941.

Ulus, yazarlarından Kemal Zeki Gençosman'ın “ *nönü Zaferini Anarken*”¹¹⁴, başlıklı yazısında; *nönü Zaferi*'nin tarih boyunca görülmedik ve yine görülmeyecek sıkıntılar içinde, darlıklar, yoksulluklar içinde kazanıldı mı askerlik tarihindeki de erine göre bir deha zafer oldu unu, 1941 Türkiye'sinin on sekiz milyon insanının Cumhuriyet kanlarına, her zaman emrinde olduklarını bildirdiklerini ve zaferin yirminci yıldönümünde halkevlerinde ve halkodalarında hatiplerin konu tu unu, airlerin destanlar okudu unu söylemi tir.

Ulus'ta 2 Nisan 1948 yılında yayınlanan “*Yankılar*”¹¹⁵, başlıklı kö e yazısında; 1898'den kalmı ve 1912'de bilenmi bir hıncın, bir kinin kılıcını ellerinde ta ıyanları zmir kıyılarına döken emperyalizmin, 1921 baharında ise bu istila ordusunun gölgelerin yerini asil efendilerin aldı na ahit olundu unu, zaferin yıldönümünde artık yurt savunmasını sa lamak için yeni alınan sava vasıtalarının resimlerinin görüldü ünü, benzer bir istila olması durumunda yirmi milyon yurdu savunmaya ant içmi gönüllerin Metristepe buluş aca ı ileri sürülmü tür.

Cumhuriyet, yazarlarından Abidin Daver'in “ *kinci önü'nün 23'üncü Yıldönümü*”¹¹⁶, başlıklı yazısında; *nönü Zaferleri*'nin, Çanakkale Muharebesi'ndeki yaratt ı harikayı yaratt ı mı yani “*sine ve süngü*” ile hasmın sayı ve ate kudreti bakımından sahip bulundu u üstünlü ü yendi ini, Çanakkale'de Türk'ün sine ve süngüsü oldu unu, fakat *nönü*'de ise sadece sinesi oldu unu, belirterek iki zafer arasında kar ıla tırmasını yapmı ve Türk'ün iman dolu kahraman sinesi ile bu muharebeyi kazandı ını ifade etmi tir.

¹¹⁴ Kemal Zeki Gençosman, “ *nönü Zaferini Anarken*”, *Ulus*, 3 Nisan 1941.

¹¹⁵ *Ulus*, 2 Nisan 1948.

¹¹⁶ Daver, “ *kinci önü'nün 23'üncü Yıldönümü*” ,*Cumhuriyet*, 31 Mart 1944.

Ulus, yazarlarından Celal Dincer “25’inci yılının E i inde kinci nönü Meydan Sava tı”¹¹⁷, ba lıklı yazısında; kinci nönü Zaferi’nin arkasından yirmi dört yılın geçti ini ve bu zaman zarfında tarihin en yakınındakilerden en uzaktakileri ne do ru birbirlerinin üzerlerine birikmi olan hatıraların geni ufuklu bir manzaranın ön ve arka planları gibi hafızalarda gözler önünde canlandı nını belirtmi tir. Ön plandakilerin dünya çapında bir inkılâbın geni , sa lam temeller üzerinde yükseli ini arka plandakilerin bu büyük inkılâba yol açan ve kayna nını milli ruhtan alan muharebelerin kan ve ate rengine bürünmü kızılıllı ı oldu unu ifade etmi ve her iki planda da göze çarpan eyin parlak zaferlerin canlı ve ı klı tazeli i oldu unu vurgulamı tir. Yazar, kinci nönü Muharebesi’nin gerçek bir meydan muharebesi oldu u de erlendirmesinde bulunmu ve orada Türk Milleti’nin maddi ve manevi bütün kuvvetleriyle çarpı tı nını insan, silah ve malzeme yönünden kat kat üstün dü manı yere serdi ini, e er, Türk’ün makûs talihinin, dü manla birlikte orada yenilmemesi durumunda ne bir Sakarya, ne de bir Afyon-Dumlupınar zaferi gerçekte yaratılamayaca nını bunun sonucu olarak da Türk inkılâbı ve Türkiye Cumhuriyetinin de geçmi te borçlu oldu u zaferlerden birinin de kinci nönü Muharebesi oldu unu vurgulamı tir.

Ulus, yazarlarından yine Celal Dincer “ kinci nönü Zaferi’nin Yıldönümünde”¹¹⁸ ba lıklı makalesinde; nönü’nün üç anlama geldi i birincisinin tarih, ikincisinin co rafia, üçüncünün de bir soyadı oldu u belirtilmi ve kinci nönü Zaferi’nin kazanılmasının en büyük nedeninin smet Pa a’nın üstün sevk idare ve yenilmez azmi emrindekilerin kendisine olan büyük inancı, güveni ve Türk’ün e siz kahramanlı ı geldi ini ifade etmi tir. Yıldönümlerinde ulusal basında çıkan

¹¹⁷ Dincer, “25’inci Yılının E i inde kinci nönü Meydan Sava tı”,*Ulus*, 1 Nisan 1945.

¹¹⁸ Dincer, “ kinci nönü Zaferinin Yıldönümünde ”,*Ulus*, 1 Nisan 1947.

yazılarda kinci nönü Muharebesi'nin ne zor artlar altında kazanıldı ı belirtilmi ve aynı zamanda Cumhuriyet nönü'ye yapılan övgüler ön plana çıkmı tır.

2.1.3. İirler

kinci nönü Zaferi yıldönümlerinde ulusal basında iirler yayımlanmı ve halkevlerindeki kutlamalarda okunmu tur. Bu kapsamda *Ulus*, kinci nönü Zaferi'nin 20'inci yıldönümünde B.Atalay adlı kiinin yazdı ı “*Ey Türko lu*”¹¹⁹ iirini yayımlamı , aynı gazete kinci nönü zaferinin 22'inci yıldönümü dolayısı ile aziye Berin Kurt adlı kiinin yazdı ı “*nönü*”¹²⁰ adlı iire yer vermi tir. *Vakit*, kinci nönü Zaferi'nin 23'üncü yıldönümünde okuyucuları için air Faruk Gürtunca'nın “*nönü Zaferi*”¹²¹ adlı iirini sütunlarına ta ımı tekrar *Ulus*, kinci nönü Zaferi'nin 28'inci yıldönümünde Cemal Ye il adlı kiinin yazdı ı “*nönü Sava ları*”¹²² ba lıklı a a ıdaki iiri okuyucularına arma an etmi tir:

nönü Sava ları

Çıkmaz yolumuz açıldı er meydanına.

Artık ne kırımıdır, ne Yemendir, ne Tuna;

Ellerde kılıç ayrı silah, kın ayrı,

O lan kıza örnek oldu, erkek kadına.

Ter döktü denizden taka, yerden ka nı;

¹¹⁹ *Ulus*, 31 Mart 1941.

¹²⁰ *Ulus*, 2 Nisan 1943.

¹²¹ *Vakit*, 1 Nisan 1943, nönü Zaferi iiri için bkz. EK-12.

¹²² *Ulus*, 1 Nisan 1949.

Mehmetçik uyardı akınlar ça mını.

Metris tepeden geldi göz aydın haberi,

Gördük yarının do up donukla tı nım.

Yine bu kapsamda, Ankara Halkevi'nde kinci nönü Zaferi'nin 19'uncu yıldönümü kutlamalarında air Behçet Kemal Çalar kendi yazdığı “*Üç ehitler Tepesi*”¹²³ adlı iirini okumu ve 1940 yılında C.H.P Vezirköprü Halkevi Ba kanlı ı'nda yapılan törende Semih Rıfat'ın nönü zaferi için yazmış oldu u “*nönü Kapılarında*”¹²⁴ iir okumu tur.

Özetlemek gerekirse, kinci nönü Zaferi'nin 1939-1949 yılları arasındaki yıldönümü kutlamalarının basına yansımaları de erlendirildi inde, man etlerde, Mustafa Kemal Pa a'nın kinci nönü Zaferi'nin ardından smet Pa a'ya çekti i telgrafta kullandı ı “*Milletin makûs talihi*” ifadesi ile “*Türk'ün kaderini de i tiren zafer*” vurgusu öne çıkmı tır. Görsellerde bu zaferin komutanı ve dönemin Cumhurba kanı olan smet Pa a'nın askeri üniformalı foto rafları kullanılmakla beraber nadiren de olsa *Son Posta*, 1942 yılında görüldü ü gibi smet Pa a'nın sivil kıyafetli foto rafları da basmış tır. Ba yazılarda ise zafer yıldönümlerinde özellikle *Ulus*'ta, yazar Falih Rıfkı Atay, Mahmut Esad Bozkurt, Nurettin Artam, Ali Rıza Erem, Celal Dinçer ve emekli General zzettin Çalı lar, *Son Posta*'da yazar Muhittin Birgen ve *Cumhuriyet*'ten Abidin Daver'in konu ile ilgileri yazıları ön plana çıkmı tır. Yazarlar yazılarında, Milli Mücadele yıllarında kazanılan kinci nönü Muharebesi'nin Türkiye için ne kadar önemli oldu una vurgu yapmışlardır. kinci Dünya Sava ı'nın devam etti i yıllarda ise bu sava tan uzak durmak gerekti ini, ancak Türk milletine bir saldırı olması durumunda kinci nönü Zaferi'nin komutanı

¹²³ *Ulus*, 2 Nisan 1940.

¹²⁴ *BCA*, Bak. Kur. Kar. Fonu,490 10 0 48 195 3, 1.04.1940.

ve aynı zamanda Cumhuriyetin kurucusu olan Mustafa Kemal Paşaya başta olmak üzere Türk Milleti'nin topyekûn olarak kendini savunacağı belirtilmiştir. Yazılarda dikkat çeken konulardan birisi de 1944 yılında *Cumhuriyet*, yazarı Abidin Daver'in Çanakkale Savaşı ile ilgili ikinci nönu Muharebesi'ni karıştıran yazısı olmuştur. Zafer hakkındaki yazılar arasında özellikle 1940 ve 1943 yılları arasında *Ulus* ve *Vakit*'te yer almıştır. Bu kapsamda yayımlanmış olan "Ey Türko lu" başlıklı yazıda vatanın ikinci nönu Muharebesi öncesindeki durumuna vurgu yapılmış, "nönu Kapılarında" başlıklı yazıda muharebede şehit olan askerlere duyulan vefa dileği getirilmiş, "nönu" başlıklı yazıda Cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Paşa'nın nönu'ye yapılan övgü dikkati çekmiş, "Üç şehitler Tepesi" başlıklı yazıda ise Türk'ün kahramanlığı ön plana çıkarılmıştır.

2.2. HALKEVLER 'NDE YAPILAN KUTLAMALAR

İkinci nönu Zafer Kutlamaları ile ilgili bilgi edinilebilen temel kaynaklardan birisi konumuzdaki gazetelere incelendiğinde yurdun her tarafında kutlamaların yapıldığını belirten kısaca bir ifade yer almasına rağmen detaylara girilmemiştir. Ancak basında Ankara'daki Halkevi'nde ve İstanbul'daki halkevlerinde yapılan kutlamaların ön plana çıktığı gözlemlenmiştir.

2.2.1. Ankara Halkevi'nde Yapılan Kutlamalar

İkinci nönu Zaferi'nin nasıl kazanıldığı ve Mustafa Kemal Paşa ile Mustafa Kemal Paşa arasındaki telgraflara 1939 yılında basında yer verilmesine rağmen Ankara Halkevi'nde yapılan kutlamalar ile ilgili olarak detaylara yer verilmemiştir. Ancak

1940 yılından itibaren kutlamalar gazetelerde detaylı olarak yer almı tır. Bu kapsamda 1940 yılındaki zafer kutlamalarına, Ankara'daki Milletvekilleri, Bakanlar, C.H.P. Parti ve halkevi mensupları, yüksek okul profesör ve talebeleri ile çok kalabalık bir halk kitlesi katılmı tır. Kutlamalara stiklal Mar ı ile ba lanmı ve sonra Ankara Halkevi Ba kanı Sinop Mebusu Cevdet Kerim ncedayı yaptı ı konu masında büyük zaferin kahramanı sayılmaya layık olan ve ayrı ayrı isimlerle anılan Birinci ve kinci nönü Muharebeleri'nin hakikate bir telakki edilmesi icap etti ini belirtmi , daha sonra kinci nönü Muharebesi'nin cereyan tarzını anlatmı ve zaferin kahramanı smet Pa a'nın yüksek sevk ve idaresi altında aslanlar gibi vuru an ve nihayet layık oldu u zaferi elde eden kahraman Türk ordusunu övmü , nönü sırtlarında ehit dü en Türk çocuklarının aziz hatırasını yad etmi ve kinci nönü Zaferi'ni harita üzerinden anlatmı tır. Kutlamalarda Cumhurba kanı smet nönü'ye çekilen telgraf okunduktan sonra air Behçet Kemal Ça lar nönü Zaferi'nin yıldönümü münasebetiyle yazdı ı iiri okumu ve Ordu Film Alma Merkezi tarafından çekilen ve kurtulu sava mını ilk görüntülerinden ba layarak kinci nönü Zaferi'nin sonuna kadar olan kısmı canlandıran bir film gösterilmi tir. Kutlamalar programda yer alan temsiller, millî oyunlarla devam edilerek tamamlanmı tır.¹²⁵

1941 yılında, yapılan kutlamada Halkevleri Ba kanı ve çel mebusu Ferit Celal Güven kinci nönü Zaferi safahatını anlatmı ve sonra konu masında güncel durumu da yorumlayarak öyle devam etmi tir.

“Bu gün ne istikamete do ru yol alaca ı belli olmayan tehlikelere kar ı hazırlanmı olan Türk milletinin ba nda bu gün yirminci yıldönümünü

¹²⁵ **Ulus**, 1 Nisan 1940, **Ulus**, 2 Nisan 1940, **Ulus**, 3 Nisan 1940.

kutladıımız nönü zaferinin kahramanı milli ef, tıpkı metristeki gibi dimdik hazır ordusuna hazır milletine kumandaya hazır bulunmaktadır.’’

Daha sonra sahneye gelen Behçet Kemal Ça lar edebiyatçı Yakup Kadri Karaosmano lu'nun bu büyük zaferin kazanıldı ı hafta içerisinde 6 Nisan 1921'de yazdı ı makaleyi okumu tur. Ça lar, bundan sonra bazı iirlerle Ankaralı Â ik Ömer'in diliyle yazdı ı Mehmetçik Destanı'nı okumu tur. Kutlamalara nönü Zaferi'nin büyük kahramanı, Millî ef smet nönü'nün 1940 yılında yapılan Trakya manevralarını takip ederkenki kayda alınmı bir film gösterilmi tir. kinci filmde Cumhurba kanı'nın 1941 yılı kında Kayseri, Sivas, Erzurum ve Diyarbakır'a yaptı ı tetkik, tefti seyahati gösterilmi ve kutlamalar tamamlanmı tir.¹²⁶

1942 yılında Halkevi Ba kanı ve çel mebusu Ferit Celal Güven kinci nönü Zaferi'nin büyük manasını anlatmı ve kinci nönü Zaferi'nin hür mesut vatanının temel ta ı oldu unu belirterek konu masına devam etmi , Kurtulu Sava ı'ndaki bu önemli noktanın daha iyi anlatılabilmesi için o günkü siyasi ve askeri olayları gözden geçirmek lazım oldu unu söylemi ve Milli Mücadelenin bu kısmının tarihçesini yapmı tir. Ferit Celal Güven sözlerine Cumhurba kanı smet nönü'nün Londra Konferansına giden Bekir Sami Bey'e söyledi i *“Benim elimdeki orduya itimadım ve inanım vardır. Bu ordu ile dü manı behemehâl hudut dı na ataca ım ve Türk Milleti istiklalini behemehâl kazanacaktır. Konferansa bu imanla gidiniz. Çekinmeyiniz korkmayınız ve Türk milletinin hakkını istihsale çalı ınız arkanızda ordunuz vardır”* sözleriyle devam etmi ve bizim için ne muazzam bir eref ve ne büyük saadettir ki bu büyük davayı halleden büyük kumandan bugün hem milletin hem de kahraman ordumuzun ba ında bulunuyor diye bitirmi tir.

¹²⁶ **Ulus**, 31 Mart 1941, **Ulus**, 1 Nisan 1941, **Ulus**, 2 Nisan 1941, **Ulus**, 2 Nisan 1941, **Ulus**, 3 Nisan 1941.

Daha sonra genç airlerden bazıları nönü ve zaferlerini anlatan iirler okumu tur. İlk olarak Münif Yetkin kendi yazdığı “ nönü” adlı iirini okumu bundan sonra sırasıyla Adil Sarıo lu Namık Kemal’in “ *Vatan Türküsü*”nü, Avni Delsu, Mehmet Akif Ersoy’un “*Çanakkale*” iirinden bir parça ile Yusuf Ziya Ortaç’ın “Mehmetçik” adlı iirini ve Suphi Ceyhun da Köro lu’ndan bir meydan sava ının tasviri olan “*Çalın Kılıcı*” destanını okumu lardır. Kutlamalarda Cumhurba kanı smet nönü’nün Türkiye Büyük Millet Meclisi’ndeki son konularına ait filmler gösterilmiştir. Kutlamalara katılan Ankaralılar zaferin yıldönümü münasebetiyle B.Ahmet Muhip Dranas tarafından okunan bir telgrafi Cumhurba kanı smet nönü’ye göndermişlerdir.¹²⁷ Ayrıca Ankara Radyosu tarafından zaferin yıldönümü anısına akşam bir program yapılmıştır.¹²⁸

1943 yılında yapılan zafer kutlamaları için hazırlanan programlar¹²⁹ başında geniş yer almıştır. Törende, Kütüphane ve Yayın Komitesi azalarından Bahadır Dülger tarafından nönü Zaferi münasebetiyle heyecanlı bir konuşma yapılmıştır. Konuşmasında nönü Zaferi’nden önceki siyasi durumu anlatmış ve Bahadır Dülger konuşmasına “ *nönü Zaferi’nin galip kumandanı kahraman bir askerdir, uzatı gören bir diplomattır faziletli, temiz yürekli berrak görüşlü, sulhsever ve insaniyetperver bir millet efidir ve insanlık tarihini ziyetliyen o nadir bir insandır. Büyük insanın yüksek varlığını saygıyla selamlar, bize bu büyük günü hazırlamak için toprağa dü enlerin hatıralarını takdis ederim*” sözleriyle devam etmiştir.

¹²⁷ **Ulus**, 1 Nisan 1942, **Cumhuriyet**, 1 Nisan 1942, **Ulus**, 2 Nisan 1942, **Son Posta**, 2 Nisan 1942.

¹²⁸ **Son Posta**, 1 Nisan 1942.

¹²⁹ Ankara Halkevi ikinci nönü Zaferi’nin 22’inci yıldönümü tören programı; 1- stiklal Marşı. (Halkevi amatörleri tarafından), 2- ikinci nönü Zaferi münasebetiyle konuşma. (Kütüphane ve yayın komitesi üyelerinden Bahadır Dülger tarafından), 3- Koro. (Halkevi amatörleri tarafından), a. smet nönü. (Mar), b. Bülbül. (ki sesli koro), c. Altın Yüzük. (Halk türküsü), d. Alay Havası. (Halk türküsü), e. De irmen. (ki sesli halk türküsü), f. Kız Navi. (Halk türküsü), g. Milidos. (Halk türküsü), 4- Temsil, Sancak, Ahmet Muhip Dranas. (Halkevi amatörleri tarafından)

Konu masından da anlaşılacağı üzere Smet Pa'nın komutanlık kabiliyetlerinin yanında aynı zamanda iyi bir diplomat olduğunu belirtmiş ve Nönü Muharebesi ehitlerini selamlamıştır. Daha sonra programa halk türkülleri ve temsil ile hazırlanan program takip edilmiş ve Cumhuriyet kanı Smet Nönü'ye telgraf gönderilmiştir.¹³⁰

1944 yılında zafer kutlaması, 1 Nisan saat 16.00'da hazırlanan program kapsamında¹³¹ Ankara Halkevi Başkanı ve Çel Milletvekili Ferit Celal Güven'in, açılış konuşması ile başlamış¹³², daha sonra Halkevi küçükler korusu üç farklı okumu, Selâhaddin Çoruh, bir konuşma yapmıştır. Kurmay Yarbay Asım Eren projeksiyon yardımıyla brifingini adım adım anlatmış ve Milli Mücadele safhalarının özellikle Birinci ve İkinci Nönü Zaferleri'nin milli ordu tarafından hangi şartlar içerisinde kazanılmış olduğunu ifade etmiş, Asım Eren son cümlesinde gençlere hitap etmiş ve konuşmasını “*Gençler Türk Tarihini yeni nönülere götürünüz!*” diyerek tamamlamıştır.

Kutlamalarda halkevli gençler kürsüye gelerek memleketin tanınmış şairlerinin ve kendilerinin şiirlerini okumaları ve heyecanlı tezahürlere vesile olmuşturlar. Aynı zamanda Selâhaddin Ertürk'ün bütün salonu heyecan içinde bırakan ve “*Alında zafer güneşi, Başında ülkü ateşi*” vurgusu ile duygulara hitap etmiştir.

¹³⁰ **Ulus**, 1 Nisan 1943, **Cumhuriyet**, 1 Nisan 1943, **Ulus**, 2 Nisan 1943, **Vakit**, 4 Nisan 1943.

¹³¹ **Ulus**, 1 Nisan 1944, Ankara Halkevi İkinci Nönü Zaferi'nin 23'üncü yıldönümü tören programı: 1- stiklal Marşı. (Halkevi küçükler korusu), 2- Açılış, 3- Milli Marşlar. (Halkevi küçükler korusu), Adımız Andımızdır, Bayrak Marşı, Vatanım, 4- İkinci Nönü Zaferi'nin manası (Salahattin Çoruh), 5- İkinci Nönü Muharebesi-Konuşma, bu muharebeye ait filmle izah edilecektir. (Kur. Yb. Asım Eren), 6. şiirler, a. Dur Yolcu, Yazan; Necmettin Halil Onan, Okuyan; Necmiye Abay, b. Nönü, Yazan Yusuf Ziya, Okuyan: Müttemmen Başkan, c. Asker Konuşması, Yazan: Samih Rifat, Okuyan İhan Başkan, d. Bu günkü gençlik gözüyle İkinci Nönü (Kemal Or), 8- şiirler, Nönü, yazan: Mehmet Türül, okuyan: Aydın Nisari, 1 Nisan Ekininde, yazan: Kemal Çallı, okuyan Necati Sayar, Türküm-Büyüm, yazan: Dr. Fazıl Benki, okuyan: M. Çallı, a. İkinci Nönü ve Türk kadını (Zeynep Dengi), şiirler; Vatan, yazan: Türül, okuyan Mediha Ayan, Koçaklama, yazan ve okuyan: Selâhaddin Ertürk, Milli oyunlar, (Halkevli gençler tarafından), Karadeniz Oyunları (sık saray, bıçak oyunu, co kunpazar, co kun hem in), Sivas halayı, Mudurnu meşeli oyunu, b. Erzurum barları (Başarı, hoş bilezik, Timur ağı, Köroğlu),

¹³² **Ulus**, 2 Nisan 1944, Ankara Halkevi Başkanı Çel Milletvekili Ferit Celal Güven'in tam konuşma metni için bkz. EK-13.

Daha sonra milli oyunları oynamak için halkevinin yeti tirdi i kız ve erkeklerden olu an genç grup milli elbiselerle, Karadeniz, Sivas, Mudurnu, Erzurum yöresi oyunları oynamı lardır. Kutlamalara Ordu Film Alma Merkezi tarafından düzenlenmi olan ve Milli Mücadelenin ilk gününden, Mudanya mütarekesine kadar pek canlı bir surette tasvir eden ve ilk defa gösterilen bir film olmu tur. Kutlamalar Milli ef smet nönü'ye sonsuz minnet ve tazim hislerinin ifadesi olan bir tazim telgrafı gönderilmesi ile son bulmu tur.¹³³

1945 yılında ise, 1 Nisan saat 16.00'da hazırlanan program kapsamındaki¹³⁴ kutlama törenine Ba bakan ükrü Saraço lu, Dı i leri Bakanı Hasan Saka, Cumhuriyet Halk Partisi Müstakil Grup Ba kanı Vekili Rana Tarhan Milletvekilleri, Ordu Erkânı ve di er birçok zatlara kalabalık bir davetli kitlesi ve bu törende hazır bulunmu lardır. Törene stiklal Mar ı ile ba lanmı ve ilk olarak kürsüye gelen Erzincan Milletvekili Behçet Ça lar'ın konu masından¹³⁵ sonra kürsüye Selahattin Ertürk gelmi nönü Zaferi'nin manasını belirtmi ve sözlerine öyle devam etmi tir. *“Biz, bu kadar anlı bu kadar kahraman ırkın çocukları, bir milletin geçleriyiz. Mayamız bu toprakla yo rulmu , gönlümüzü bu topra ın a kı doldurmu tur. Dedelerimizin kanı bu yurdun güllerinde bedeni bu yurdun topra ında; ruhu bu yurdun göklerinde... Bu vatan onun için kutsaldır. Bu vatan onun için alınmaz bir kaledir. Atalarımız bize yerinecek de il, övünecek bir an, bir atan, bir ülke*

¹³³ **Ulus**, 2 Nisan 1944, **Cumhuriyet**, 2 Nisan 1944.

¹³⁴ **Ulus**, 1 Nisan 1945, Ankara Halkevi'nde yapılacak tören programı: 1- stiklal Mar ı, 2- Açılı ; Behçet Kemal Ça lar, 3- Konu ma, Salâhattin Ertürk, 4- Kahramanlık nönü ve Vatan iirleri; (Mehmet ça lar, Kemal Or, Meliha Ayan ve Kemal Tosun), 5- Konu ma (Sadettin Atay), 6- Milli Oyunlar; (Gazi Terbiye Enstitüsü Beden terbiyesi ö rencileri tarafından), A. Erzurum Barları, a. Ho Bilezik, b. Daldalan, c. Narin, 7- Kahramanlık, nönü ve Vatan iirleri, (Faik Ero lu, Abdullah Sava çı, Mütayemme Ba ol, Salâhattin Ertürk, hsan Akpolat, evki Özmen ve Mehmet Ça lar tarafından), 8- Milli Oyunlar; a. Bergama Zeybekleri, b. Bergama Bengisi, c. Kozak Zeybe i, c. Soma Zeybe i, d. Balıkesir Pamukçu Bengisi,

¹³⁵ **Ulus**, 2 Nisan 1945, Erzincan Milletvekili Behçet Kemal Ça lar'ın Ankara Halkevi'ndeki konu ma metni için bkz. Ek-14.

bırağılar. Ruhumuzda Atatürkler, ba ımızda nönüler var. Bu yurdu yükseltecek, bu ülkeyü, bu anı can pahasına da olsa ya ataca ız...’’demi tir.

Daha sonra kürsüye gelen Mehmet Ça lar, Kemal Or, Mediha Ayan ve Kemal Tosun iirler okumu lar ve sonra Saadettin Atay nönü Zaferi’nin yıldönümünde ba lıklı konu masında *“Millet Ulu Önder Atatürk’le beraber, kendine yepyeni bir ufuk açan Ba bu unu, Türk’teki milli meziyetlerin hepsini ahsında cemedan basiretli görü ve yüksek sezi in, sebat ve gayretin, asalet ve secaatin timsali olan bu büyük imanı bütün Türkü, yeni zafer yıldönümlerinin e i inde, gönlü minnet ve ükranla dolu olarak ve canı yürükten tebrik eder! Ebedi ef kadar, onun ve arkadaşlarının ba arıları ve bu ba arıların hakkı olan milli eref de ebedidir! O halde, efleri ve onların tarihi öhretleri gibi, onlara dayanan, istiklal a ı ı Türk milleti de ebedi olacak ve ebedi kalacaktır’’*sözleriyle bitirmi tir.

Konu malardan sonra Gazi Terbiye Enstitüsü Beden Terbiyesi ö rencileri Halil Öztürk’ün idaresinde Erzurum Barları ve Mudurnu Me eli karı ık zeybe i oynamı lar, daha sonra kürsüye gelen gençler, kahramanlık, nönü ve vatan iirlerini okumu lar, son olarak Gazi Terbiye Enstitüsü’nün dokuzları milli oyunlar oynamı lar ve en son olarak kürsüye gelen Halkevi Dil ve Edebiyat Kolu Ba kanı Baki Tezel tarafından Milli ef smet nönü’ye bu mutlu gün dolayısı ile çekilecek telgrafın okunması ve gönderilmesi ile kutlamalar sona ermi tir.¹³⁶

1946 yılında düzenlenen kutlamalara Ba bakan ükrü Saraço lu, Bakanlar, C.H.P Genel Sekreteri Naif Atuf Kansu, milletvekilleri ve çok kalabalık bir halk kitlesi katılmı tı. çel milletvekili Ferit Celal Güven, kinci nönü Zaferi’ni anlatan

¹³⁶ **Ulus**, 2 Nisan 1945, **Ak am**, 2 Nisan 1945, **Son Posta**, 2 Nisan 1945.

çok canlı ve heyecanlı bir konuşma yapmış¹³⁷ daha sonra Erzincan Milletvekili Air Behçet Kemal Çaları, kürsüye gelmiş ve her biri birinden heyecanlı mısralarla örülü mehur nönü Destan'ından parçalar okumuştur. Ardından nönü kasabasından 40 kişilik bir halkevli grup ile Ankara'ya gelen nönü Halkevi Başkanı Veysel Erikin konuşmasında, Türk Milli Mücadele tarihinin en önemli zaferlerinden birisi olan ikinci nönü Zaferi'nin yıldönümü için Ankara'da bulduklarını “*Türk kanlarının çalayanlar gibi aktığı, engin semalarında zafer kartallarının süzülerek kanat açtığı, zamanın en gayri müsaitsartları içinde beşerle savaştığı, kahraman Türk milletinin makûs talihini yendiği,*” belirtmiş ve yirmi beş yıldır nönü dağlarından zafer destanı dinleyen, kimisi büyük savaşta girmiş olan, kimisi savaşta şehit düşmüş olanların çocuklarından kırk nönülü minik yavruyu sahneye çağırmıştır. Sahneye gelen milli kıyafetler içerisindeki çocuklar Milli sazlarla “*nönü'nün Hanları*”, “*Martinimin Kalayları*”, “*Ormandan gel Ormandan*”, “*Kar İki Yaka*”, “*Yayla Kar İlaması*” türkülerini söyleyerek birçok milli oyun ve zeybek oyunlarını oynamışlardır. Naci Günesen, İbrahim Gazel adındaki dokuz on yaşlarındaki küçük zeybeklerin düzgün ve efe tavırlı oyunları sık sık alkışlanmıştır. Son olarak, Ankara C.H.P. Sakarya Ocağı'nın kırk kişilik grubu, yine milli kıyafetlerle sahneye gelmişlerdir. Halkevi Başkanı Hüseyin Ertuğrul Eti'nin idaresinde güzel oyunlar gösteren ve milli sesler veren Ankaralı bir çocuk tarafından Bahar İiri, koro tarafından “*E me Kaya*”, “*Elinde Düldül Aman*”, “*Küçüklerin Halayı*”, “*Ankara Efeleri*”, kız erkek karışık olarak tekrar “*Ankara Efeleri*”, kız erkek “*Çiçek Dağı*”, son olarak yine kız ve erkek birlikte Ankara Zeybeki oynamışlardır.¹³⁸

¹³⁷ **Ulus**, 1 Nisan 1946, **Ulus**, 2 Nisan 1946, Ankara Halkevi Başkanı ve Çel Milletvekili Ferit Celal Güven'in konuşma metni için bkz. EK-15.

¹³⁸ Bu paragraftaki bilgiler için bkz. **Ulus**, 2 Nisan 1946.

Kutlamalara zaferinin 25'inci yıldönümü dolayısıyla Milli ef smet nönü'ye çekilen telgrafla son verilmiştir.

1947 yılında hazırlanan program kapsamında başkanını¹³⁹ ve kutlamalara C.H.P. Genel Başkan Vekili İsmet İnönü, Milli Savunma Bakanı Cahit Toydemir, Genelkurmay Birinci Başkan Vekili Salih Omurtak, Milletvekilleri ve geniş halk kitlesi katılmıştır. Kutlamaya, Milletvekili Behçet Kemal Çali ve Celal Dincer'in yaptıkları konuşmalar ile başkanını ve daha sonra nönü Halkevi'nden gelen folklor ekibinin gösterisi ile devam etmiş ve gösteri kolunun hazırladığı piyes ile kutlamalar tamamlanmıştır.

1948 yılında hazırlanan program kapsamında¹⁴⁰ Nurettin Artam'ın yaptığı açılı konuşması ile başkanını ve konuşmasında; *“1928 yılında bir gün Avrupalı meslektaşlarla nönü'nden geçerken fazla alakalanan Lozanlı bir gazeteciye: buraya dikkat ediniz, ismini de unutmayınız dedim, burada başkanın yol sizin ehrinize, Lozan'a gider.....Aradan yıllar hatta asırlar geçebilir biz her zaman Çankayalardayız, gerektiği zaman metrislere tırmanırız gözümüz daima gelecekte, daima ümitte daima itilâ ile dolu ufuklardadır. Büyük bir tarihin çocuklarının iktidarı her zaman zaferdedir: Destanlardadır. nönü bir mevziydi. Gene bir mazidir. nönü bir cephe idi, gene cephedir. Üzerinde yirmi milyonumuz el ele, gönül gönüle saf başkanladığı bir cephe... bir nisan tarihini nönü da larımızın üzerine yazmalıyız. Her geçen her ulaştıran yıldönümü bize hatırlatsın ki onun ve ona benzer tarihlerin nöbetçisiyiz”* demiş ve konuşmasına şu sözlerle devam etmiştir. *“Bu gün bu sayılı ve*

¹³⁹ Ankara Halkevi'ndeki 26'inci kinci nönü Zaferi kutlama programı: 1- stiklal Marşı, 2- Açılış, Behçet Kemal Çali, 3- Konuşma. (Celal Dinçer), 4- nönü Halkevi Ekibinin Milli Oyunları, 4- Temsil, (Köye Doğru) üç perde, **Ulus**, 2 Nisan 1947.

¹⁴⁰ Ankara Halkevi'ndeki 27'inci kinci nönü Zaferi günü kutlama programı: 1- stiklal Marşı, 2- Açılış (Nurettin Artam), 3- nönü, (Necati Sayer) 4- Milli Türküler ve Oyunlar, (nönü halkevlileri), 5- Temsil, (Ankara halkevlileri), **Ulus**, 1 Nisan 1948.

u urlu günde nönü ehitlerinin mukaddes ruhlarını selamlarken bir ant içer gibi tekrarlayalım ki eref, istiklal, namus ve hürriyet, bu tarihle ya amı milletin gönlünde tanrı kandillerinden tutu turulmu me aleler gibidir. Onlara dokunmak isteyenler, onları üfleyip söndürmeye yeltenenler o me alelerin nasıl birer yangın kesildi ini göreceklerdir. Büyük milletiz ve büyük millet halinde bir cepheyiz: Cihan yıkılacak emin ol bu cephe sarsılmaz’’

diyerek tamamladı ı konu masında yirmi yıl önce bir gazeteci ile arasında geçen konu mayı aktarmı ve bu vesile ile de nönü Muharebelerinde ehit olanları anarak gerekmesi durumunda bu milletin yeni nönüler yaratabilecek güç ve kuvvette oldu unu vurgulamaya çalı mı tır.

Bilecik Milletvekili Re it Bozüyük’ün ba kanlı nda bir heyet ile efeba ı Mehmet Ali Kocaman’ın ve nönü Meydan Muharebesi’ne fiilen katılımı kahramanların bulundu u 1949 yılındaki kutlamalar hazırlanan program kapsamında ba lanmı ¹⁴¹ ve Hukuk Fakültesi’nden Necati Sayar günün büyük manasını belirten konu masında, “*Asırlar boyunca kahramanlı ın, faziletin ve basiretin sembolü olan Türk Milleti; ço u zaman ahlandı, bazı yerde de durgun ve engin bir su gibi kendi halinde ya amasına devam etti. Bu arada kışanç ve haksız toplulukların tuza ina dü ürülmek ve tok edilmek istendi. Fakat her ne olursa olsun gene yoktan var olmasını bilen, gene dünya milletlerine saygı ve imrenme vesilesi te kil eden bir millet olarak ya adı ve ya ayacaktır...Milli Mücadele ve Türk inkılâbının ilk idealinden birisi kalbimizde di eri ba umızda buldukça biz onların çizdi i yolda yürüdüğü azalıp ço alsak bile bu milletle son yoktur.’’* cümlelerine yer vermi tir.

¹⁴¹ Ankara Halkevi’ndeki 28’ inci kinci nönü Zaferi günü kutlama programı: 1- stiklal Mar ı, 2- Konu ma. (Ankara Halkevi üyelerinden (Necati Sayar), 3. Konu ma. (Ankara Halkevi üyelerinden Kemal Akgün), 4- Milli Türküler ve Oyunlar.(nönü Halkevi ekibi tarafından), 5- Temsil, “Mahcuplar Komedi’si”(Ankara Halkevi temsil übesi üyeleri tarafından).

Daha sonra nönü Merkez Okulu Ba ö retmeni Kemal Akgün bir konu ma yapmı tır. Bunlardan sonra nönü buca ından gelen folklor ekibi tarafından milli oyunlar oynanmı ve temsil kolu tarafından bir piyes temsil edilmi tir.¹⁴² stiklal Sava ı'nda kazanılan zaferlerden biri olan kinci nönü Zaferi'nin yıldönümü kutlamaları smet nönü döneminde Ankara Halkevi'nde yapılan geni etkinliklerle kutlanmı ve kazanılan bu zaferin haklı gururu ya atılmaya gençlere a ılanmaya çalı ılmı tır.

2.2.2. stanbul'daki Halkevleri'nde Yapılan Kutlamalar

1939 yılı kutlama etkinlikleri kapsamında Be ikta Halkevi'nde, Halkevi üyesi Kabata Lisesi tarih ve co rafya ö retmeni Semih Nafiz tarafından Türk Milli Tarihi hakkında konferans vermi tir. Eminönü Halkevi'nde temsil ubesi amatörleri tarafından Vazife piyesi temsil edilmi tir. Di er halkevlerinde de günün anlam ve önemini belirten konu malar yapılmı tır.¹⁴³

1940 yılında, ehirdeki bütün halkevlerinde yapılan törenlerde zaferin de erini belirten nutuklar söylenmi ve konferanslar verilmi tir.¹⁴⁴

1941 yılından itibaren basında kutlamalara daha fazla yer ayrılmaya ba lanmı tır. Bu kapsamında, Eminönü Halkevi'nde yapılan törende Halkevi Ba kanı Yavuz Abadan nönü Zaferi'nin kazandı ı müstesna kıymet ve manasını belirten bir konu ma yapmı tır. Daha sonra Beden Terbiyesi stanbul Bölge Ba kanı Feridun Dirimtekin kinci nönü Zaferi'ni bütün safahatı ile anlatmı çetelerden nasıl

¹⁴² **Ulus**, 2 Nisan 1948.

¹⁴³ **Son Telgraf**, 31 Mart 1939.

¹⁴⁴ **Ulus**, 2 Nisan 1940.

bir ordu vücuda getirildi i Türk ordusunun daima hem adetçe hem malzemece üstün bir dü manla çarpı mak mecburiyetinde kaldı ını belirtmi tir. Dirimtekin konu masında; “ *nönü muharebesi stiklal sava ının bütün muharebeleri gibi, adedice ve malzemece üstün bir dü mana kar ı kazanılmı tır. Kuvvetimizi maddi ölçülerle ölçmek isteyenler için bu bir ders olmalıdır. Bundan ba ka unutmayalım ki Bu zaferi kazanan kumandan nönü kahramanı nönü ba ımızdadır ”* diyerek kazanılan zaferin hangi güç artlarda kazanıldı ına ve smet Pa a’ya olan sevgisini ve saygısını dile getirmi tir.

Üsküdar Halkevi’nde, hsan Tezer tarafından bir konferans verilmi , Beyo lu Halkevi’nde konferanstan sonra gösteri sergilenmi , Kadıköy Halkevi’nde tören yapılmı tır.¹⁴⁵

1942 yılı zafer kutlamalarında, Beyo lu Halkevi’nde yapılan törende Halkevi Ba kanı Ekrem Turun’un konu masının ardından koro konser vermi , Be ikta Halkevi’nde, Emin Dalkılıç nönü Zaferi hakkında bir konu ma yapmı , Üsküdar Halkevi’nde Ecved Güresin tarafından nönü Zaferi hakkındaki konferansa müteakip stiklal Harbi’ni canlandıran iirler okunmu ve milli oyunlar oynanmı tır. ehremini Halkevi’nde Hava Kurumu Müfetti i Emin Ali nönü Zaferi’ni anlatan bir konu mada bulunmu ve çaylı dans organizasyonu yapılmı tır. Kadıköy Halkevi’nde ise yapılan kutlamada Vecihi Bereketo lu’nun konferansından sonra koro tarafından konser verilmi ve gece bir danslı aile toplantısı tertip edilmi tir.¹⁴⁶

1943 yılı kutlamalarında Eminönü Halkevi Ba kanı Feridun Dirimtekin nönü Zaferi hakkında bir konferans vermi , Beyo lu Halkevi’nde Muallim Semih Nafiz Tansu konferans vermi ve bunu bir tiyatro oyunu takip etmi tir. Be ikta

¹⁴⁵ **Son Posta**, 1 Nisan 1941.

¹⁴⁶ **Son Posta**, 30 Mart 1942, **Son Posta**, 31 Mart 1942, **Son Posta**, 2 Nisan 1942.

Halkevi'nde, Muzaffer Germen tarafından “ *nönü Zaferi ve nkılâbımıza tesiri*” konulu bir konferans verilmi ve daha sonra programa ar kolu tarafından piyano ve keman konseri ile devam edilmi tir. i li Halkevi'nde zaferin önemi etrafında bir konferans verilmi , bunu caz konseri takip etmi ve stanbul'daki di er halkevlerinde de konferanslar verilmi , büyük günün önemi belirtilmi tir.¹⁴⁷

1944 yılı zafer kutlamalarında Üsküdar Halkevi'nde; Sinop Milletvekili Cevdet Kerim ncedayı bir konferans vermi ve iddialı sözlerle yaptı ı konu masında;“ *Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşu, dayana ı ve milletçe kahramanlık eseri olan, Türk istiklal mücadelesinin mühim bir hadise ve eseri sayılan kinci nönü Zaferi hangi artlar altında ve nasıl ba arıldı? Bu mücadelede yalnız bir hasım ordusu yok etmedik, dünya dü manlı ını da yendik*”sözlerine yer vermi tir.

Eminönü Halkevi'nde; Halkevi Ba kanı Feridun Dirimtekin günün önemini belirten veciz bir hitabede bulunmu , daha sonra Halkevi gençleri iir okumu lar ve milli oyunlar oynamı lardır. Di er halkevlerinde de törenler yapılarak zafer günü kutlanmı tır.¹⁴⁸

1945 yılı stanbul'daki halkevleri kutlamaları kapsamında Eminönü Halkevi'nde Ali Rıza Erem tarafından nönü Zaferi hakkında bir konferans verilmi ¹⁴⁹ Be ikta Halkevi'nde Ö retmen Semih Nafiz Tansu tarafından “ *kinci nönü Zaferi*” mevzulu bir konferans verilmi , bundan sonra gösteri kolu tarafından

¹⁴⁷ **Cumhuriyet**, 1 Nisan 1943, **Son Posta**, 2 Nisan 1943.

¹⁴⁸ **Son Posta**, 1 Nisan 1944, **Cumhuriyet**, 1 Nisan 1944.

¹⁴⁹ **Ulus**, 1 Nisan 1945.

bir eser temsil edilmi , di er halkevlerinde gündüz ve gece törenler yapıldı ı belirtilmi tir.¹⁵⁰

1946 yılı stanbul'daki Halkevleri kutlamaları kapsamında Eminönü Halkevi'nde Nusret Safa Co kun tarafından büyük zafer hakkında bir konferans verilmi ve daha sonra davetlilere muhtelif filmler gösterilmi tir. Üsküdar Halkevi'nde Milletvekili Hamdullah Suphi Tanrıöver stiklal Sava ı'ndaki hatıra ve duygularını anlatmı tır. Di er halkevlerinde de konferanslar ve temsiller verilerek zafer co ku ile kutlanmı tır.¹⁵¹

1947 yılı kutlamaları kapsamında Kadıköy Halkevi'ndeki törene C.H.P Genel Sekreteri Hilmi Uran, emsettin Günaltay, Prof. Saim Ali Dilemre, C.H.P stanbul Bölge Müfetti i Fazıl erafettin Bürge, Asım Gündüz, Prof. Fahrettin Kerim Gökay, Ziya Gevher katılmı ve kürsüye çıkan Fahrettin Kesim Gökay, günün anlam ve önemini belirten konu masında “ *nönü Zaferi'nin bugünkü hayata yaptı ı tesiri inceleyerek demokrasi yolunda inki afa do ru gitti imizi, bu inki afın milli birli i her gün biraz daha perçinledi ini*”, kısa ve etkili bir konu ma ile anlatmı tır. i li Halkevi'nde yapılan törende Vali ve Belediye Ba kanı Dr.Lütfi Kırdar bulunmu tu. Kadıköy Halkevi'nde yapılan törende Prof. Dr. evket Salih Soysal projeksiyonla ruhi geli imleri normal ve bozuk olan çocuklar mevzuunda mühim bir konferans vermi tir.¹⁵²

1948-1949 yılları arasında zafer yıldönümü kutlamaları halkevlerinde törenlerle kutlandı ı belirtilmekle birlikte basında ve halkevleri dergilerinde kutlamaların detaylarına girilmeyerek kısa haberler ekinde yer almı tır. Ancak

¹⁵⁰ **Son Posta**, 1 Nisan 1945.

¹⁵¹ **Cumhuriyet**, 31 Mart 1946, **Son Posta**, 1 Nisan 1946.

¹⁵² **Cumhuriyet**, 31 Mart 1947.

burada belirtilmelidir ki haberler kısa olmakla birlikte kutlamalar kapsamlıdır. Daha da önemlisi halkın da bu kutlamalara geni katılımının sa lanması gayesiyle kutlamaların e iticili inin yanında e lenceli olması da dikkat çekmektedir.

ncelenen dönemde Ankara ve stanbul Halkevleri'nde yapılan organizasyonlarda, 1940-1949 yılları arasında Ankara Halkevi'nde yapılan kutlamalar basında yer almı ve özellikle *Ulus* kutlamaların detaylarını aktarmı tır. Bu kapsamda Ankara Halkevi'nde yapılan kutlamalar Halkevi Ba kanı, milletvekilleri ve di er katılımcılarla yapılmakla birlikte, 1940 yılındaki kutlamalara Ankara'daki milletvekillerinin yanında, bakanların katılımı dikkati çekmi , nitekim 1945 yılında Ba bakan ükrü Saraço lu, Dı i leri Bakanı Hasan Saka ve C.H.P. Grup Ba kan Vekili ve yüksek rütbeli ordu erkânı katılımı tır. 1946 yılında Ba bakan ükrü Saraço lu, bakanlar, C.H.P Genel Sekreteri ve milletvekilleri kutlamalara katılımı ve 1947 yılında Ba bakan Saraço lu, Milli Savunma Bakanı Cahit Toydemir, Genelkurmay Birinci Ba kan Vekili Salih Omurtak ile milletvekillerinin katılması kutlamalara gösterilen ilgiyi daha da artırmı tır. Yapılan kutlama programlarında bazı faaliyetler dikkat çekmi tir. Bunlar arasında, 1946 yılında Eski ehir'in nönü kasabasından gelen 40 ki ilik heyetin katılımı ve 1949 yılındaki kutlamalarda kinci nönü Muharebesi'ne fiilen i tirak eden gaziler yer almı tır. Kutlama programlarında bulunmamakla birlikte dikkati çeken di er bir olay ise 1941 yılında Cumhurba kanı smet nönü'nün takip etti i Trakya manevraları ve yaptı ı yurtiçi geziler ile 1942 yılında TBMM'de yaptı ı konu malara ait filmlerin gösterilmesi olmu tur. Kutlamalarda yapılan konu malarda zaferin hür ve mesut bir vatanın temel ta ı oldu u vurgulanmı tır. 1948 ile 1949 yılları arasında yapılan

törenlerde devlet erkânının katılmaması Ankara Halkevi'ndeki zafer kutlamalarının rutin bir faaliyet olarak geçmesine neden olmuş ve basında daha az yer almıştır.

İstanbul'daki Halkevleri'nde yapılan kutlamalar ekseninde, İstanbul'da birden fazla halkevi bulunduğundan şehrin ileri gelenleri farklı yıllarda farklı halkevlerindeki kutlamalara katılmıştır. Kutlamalar, İstanbul'da basılan ulusal gazeteler arasında özellikle *Cumhuriyet* ve *Son Posta*'da yer almıştır. Kutlamalarda katılımcılar tarafından zaferin önemi belirtilmiş ve Cumhuriyet kanı şemet önü'ye yapılan övgülere yer verilmiştir.

2.2.3. Yurdun Diğer Bölgelerindeki Halkevleri ve Halkodaları'nda Yapılan Kutlamalara İlişkin Gönderilen Telgraflar

C.H.P Genel Sekreteri Erzurum Milletvekili Dr. A.F. Tüzer tarafından Halkevi Başkanlıklarına yazılan yazılarda “Türk ştiklal ve ştilasındaki” büyük de erisi dolayısıyla ikinci önü Zaferi'nin yıldönümü ile bu de erli günü kutlamak için tören tertibinin yapılması ve yurdun her tarafındaki Halkevleri ve Halk odalarındaki kutlamaların telgrafla bildirilmesi istenmiştir.¹⁵³ Bu kapsamda, Cumhuriyet kanlı ı ve Ba bakanlık Ar ivi'nde yapılan ara tırmalarda yurdun her tarafından zafer kutlamalarının yapıldığı na dair telgraflar gelmiş ve bazı kutlama haberleride ulusal basında yer almıştır.

Yurdun birçok bölgesindeki halkevleri ve halkodalarından gelen telgraflara bakıldığında, ikinci önü Zaferi'nin yıldönümünün Bergama Halkevi'nde büyük

¹⁵³ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 100 48 195 3 30 30.3.1940.

co ku ile kutlandı ı,¹⁵⁴ Muradiye Halkevi'nde zaferin parlak bir tezahüratla kutlandı ı ve Ba ö retmen aban Ertan, ö retmen Ali Özbal ve parti ocak ba kanı Yakup Elbirlik tarafından nönü Zaferi hakkında birer hitabede bulundu u,¹⁵⁵ Çorum Halkevi Ba kanlı ı tarafından yapılan törende zaferin kıymet ve azametini anlatıldı ı,¹⁵⁶ Zonguldak Halkevi Ba kanlı ı tarafından yapılan bir program dâhilinde konferans, konser ve hazırlanan oyun programı ile kutlandı ı,¹⁵⁷ Mara Halkevi idare heyeti ba kanlı ı tarafından hazırlanan bir programla bütün memur, partililer ve halkın katılımı ile tören yapıldı ını,¹⁵⁸ Bozdo an Halkevi Ba kanlı ında Halkevi Ba kanı Osman Nuri Onat tarafından nönü Zaferi'nin cereyan tarzından bahsedildi i,¹⁵⁹ Merzifon Halkevi Ba kanlı ı'nda bir subay tarafından kinci nönü Zaferi'nin öneminin anlatıldı ı ve daha sonra Ö retmen Enver Ecevit tarafından nönü Harbi'nde Türk Milleti'nin ordu ile nasıl elbirli i yaptı ı konusunda konu ma yapıldı ı,¹⁶⁰ Artvin Halkevi Ba kanlı ı tarafından zaferin kutlandı ı,¹⁶¹ Vezirköprü Halkevi Ba kanlı ı tarafından yapılan kutlamada Ba ö retmen Fuad Pınarda tarafından yapılan konu mada kinci nönü Muharebesi'nin Milli stiklal Harbi'ndeki kıymetinin pek büyük oldu unu ve nönü Muharebesi'nin bütün dünyaya Türk'ün sarsılmaz azmini tasdik ettirdi ini,¹⁶² Siverek Halkevi yönetim kurulu ba kanlı ı

¹⁵⁴ **BCA**, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 100 48 195 3 30 30.3.1940. Tam metni için bkz. EK-16.

¹⁵⁵ **BCA**, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 03.04.1940.

¹⁵⁶ **BCA**, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 3.04.1940.

¹⁵⁷ **BCA**, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940. Zonguldak Halkevi'nin kinci nönü Zaferi'nin yıldönümünde bastırıldı ı kutlama bro ürü için bkz. EK-17.

¹⁵⁸ **BCA**, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940.

¹⁵⁹ **BCA**, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940.

¹⁶⁰ **BCA**, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940.

¹⁶¹ **BCA**, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 2.04.1940.

¹⁶² **BCA**, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940. Vezirköprü Halkevi'nin kinci nönü Zaferi'nin yıldönümünde hazırladı ı kutlama programı ve kutlama metni için bkz. EK-18.

tarafından hazırlanan kutlama programında Halkevi, Belediye, Hükümet Kona ı ve resmi dairelerle her tarafın bayraklarla süsledi ini, Halkevi bandosu ile birlikte davul zurna ile bütün mahalle ve çar ı ö leye kadar gezilece ini ve Trahom Doktoru brahim Bayraktaro lu tarafından konferans verilece ini ak am ise halkevi salonunda Dr.Yusuf Ünsal tarafından konferanstan sonra Ar kolu tarafından yerli saz dinletisi yapıldı inı ilave olarak Alay Komutanlı ı'ndan bir subay tarafından konferans verildi ini,¹⁶³ Eyüp Halkevi yönetim kurulu ba kanlı ı tarafından hazırlanan kutlama programında Yahya Galip Kargı adlı ki inin o günlere ili kin hatıralarını anlattı inı ve Topçu Yarbay Cevdet tarafından kinci nönü Muharebesi'nin safahatının ve tesirlerinin anlatıldı ı,¹⁶⁴ Aydın Halkevi Yönetim Kurulu Ba kanlı ı tarafından günün manasına ili kin konu ma yapıldı ı ve milli çalgılarla geç saatlere kadar kutlandı ı,¹⁶⁵ Hakkâri Halkevi tarafından nönü zaferinin samimi ve ba lılık duyguları ile kutlandı ı,¹⁶⁶ Samsun Halkevi'nde yurtdı ndan gelen sivil ve asker be yüz ki inin katılımı ile kutlandı ı¹⁶⁷Van Belediye Ba kanlı ı'nda zaferin yıldönümünün heyecanla kutlandı ı,¹⁶⁸ Çanakkale Halkevi tarafından nönü muzafferiyetinin co ku ile kutlandı ı,¹⁶⁹ Kırklareli Halkevi'nde kutlama yapıldı ı,¹⁷⁰ Kastamonu Halkevi tarafından nönü Zaferi'nin yıldönümünün büyük bir halk kitlesi ile kutlama yapıldı ı,¹⁷¹ zmir Halkevi'nde ¹⁷²

¹⁶³ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 2.04.1940.

¹⁶⁴ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 4.04.1940.

¹⁶⁵ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 2.04.1940.

¹⁶⁶ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 3.04.1940.

¹⁶⁷ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3,

¹⁶⁸ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940.

¹⁶⁹ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940.

¹⁷⁰ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940.

¹⁷¹ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 6.04.1940.

ve Sinop Parti Başkanı tarafından zaferin yıldönümünün sevinç ve ükranla kutlandığını,¹⁷³ Antalya Halkevi tarafından zaferin kutlandığını,¹⁷⁴ Burdur Halkevi tarafından büyük heyecan ve coşkunlukla kutlandığını,¹⁷⁵ Balıkesir, Giresun, Tarsus, Afyon, Söğüt, Ankara halkevleri tarafından kutlandığını,¹⁷⁶ Urfa Halkevi tarafından binlerce Urfalının iştiraki ile kutlandığını,¹⁷⁷ Isparta, Osmaniye, Diyarbakır, Kırşehir'de kutlandığına dair telgraf çekildiği,¹⁷⁸ Trabzon Halkevi'nde Vali Osman Sabri Adal'in katılımı ile kutlandığını,¹⁷⁹ Turhal, Bilecik, Kars Halkevleri'nde kutlandığına dair telgraflar çekilmiştir.¹⁸⁰ Kutlamalara yurtda bulunan bütün halkevleri ve odalarında 1941 yılında da devam edilmiştir. Bu kapsamda Bergama ve Kınık Halkevleri'nde törenler yapılmıştır.¹⁸¹

Yine C.H.P.Genel Sekreterliği tarafından 17 Mart 1942 tarih ve 8/2278 sayılı yazıyla ikinci nönu Zaferi'nin 21'inci yıldönümünün kutlanması ve yapılan kutlama faaliyetlerinin bildirilmesi istenmiştir.¹⁸²

Bu kapsamda yapılan faaliyetler incelendiğinde C.H.P. Zonguldak Halkevi'nde zaferin sonsuz sevinç ve heyecan içinde kutlandığını,¹⁸³ CHP Kayseri Vilayet

¹⁷² BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3.

¹⁷³ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940.

¹⁷⁴ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940.

¹⁷⁵ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940.

¹⁷⁶ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940.

¹⁷⁷ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940.

¹⁷⁸ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940.

¹⁷⁹ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940. Trabzon Halkevi tarafından ikinci nönu Zaferi'nin yıldönümünün kutlandığına dair çekilen telgraf için bkz. EK-19.

¹⁸⁰ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1940.

¹⁸¹ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1941. Bergama ve Kınık Halkevlerinde yapılan törendeki kutlama metninin tamamı için bkz. EK-20.

¹⁸² BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 2.04.1942.

¹⁸³ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 2.04.1942. ikinci nönu Zaferi'nin yıldönümünde Zonguldak Halkevi tarafından bastırılan kutlama tören kapağı için bkz. EK-21.

Ba kanlı ı tarafından halkevinde yapılan kutlama programına Vali ve Komutanların katıldı ı yapılan konu malarda kinci nönü Zaferi'nin geli imi, inkılâpların ve Türk stiklal tarihindeki yeri anlatılmı , daha sonra nönü adlı iir okunmu tur.¹⁸⁴

C.H.P. stanbul Vilayet Ba kanlı ı tarafından stanbul içerisindeki Parti, halkevleri ve halkodaları salonlarında hazırlanan hususi programla kutlandı ı bildirilmı tir.¹⁸⁵ C.H.P Elazı Halkevi Ba kanlı ında geni halk kitlesi tarafından kutlanmı ,¹⁸⁶ C.H.P Mara Halkevi idare reisli inde kutlanmı ,¹⁸⁷ C.H.P Havran Nahiyesi Halkodası reisli inde konferansın amplifikatör te kili ile hoparlörlerden verilerek tüm halkın istifade edilmesi sa lanmı tir.¹⁸⁸ C.H.P Bucak Halkevi'nde saat 15.00' da kutlama yapılmı ,¹⁸⁹ C.H.P Karasu Halkodası reisli inde bütün halkın i tiraki ile kutlanmı ,¹⁹⁰ C.H.P Kar ıyaka Halkevi tarafından hazırlanan kutlama programında kız ö retmen okulu tarih ö retmeni Bayan Süheyla Eren Can tarafından bu zaferin Türk tarihinde ve Türk stiklal ve inkılâp savaşlarındaki rolü ve smet Pa a'nın kahramanlı ı anlatılmı daha sonra Kar ıyaka erkek ortaokulu ö retmeni Kemal Batu tarafından savaşın nasıl cereyan etti i anlatılmasını müteakiben Kar ıyaka ortaokulu talebelerinden Eren Bayısiner tarafından smet nönü mar ı okunmu ve yine aynı okuldan Yıldırım Kuzucu tarafından günün emniyetine binaen bir iir okunmu ve gençlik gruplarının yaptıkları tezahüratla kutlamalar tamamlanmı tir.¹⁹¹ C.H.P Çe me Halkevi Reisli i tarafından ba ta ilçe kaymakamı,

¹⁸⁴ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 2.04.1942.

¹⁸⁵ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 3.04.1942.

¹⁸⁶ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1942.

¹⁸⁷ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 1.04.1942.

¹⁸⁸ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 3, 4.04.1942.

¹⁸⁹ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 1, 4.04.1942.

¹⁹⁰ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 1, 1.04.1942.

¹⁹¹ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 1, 2.04.1942.

garnizon komutanı ve maiyeti, esnaf halk ve mekteplilerden olu an yüzlerce vatanda ın katılımı ile kutlanmı ve garnizon bahçesindeki Atatürk büstüne ve smet nönü'nün büstüne çelenk konulmu , genç mektepliler tarafından manzumeler okunarak program tamamlanmı tır.¹⁹² C.H.P Divrik Halkevi Reisli i tarafından halkevi radyo salonunda çok samimi kalabalıkla çaylı bir aile toplantı ile kutlanmı tır.¹⁹³ C.H.P Çan Pazar Halkodası Ba kanlı ı tarafından yapılan törende, Numan Erinç tarafından günün emniyetini anlatan heyecanlı bir nutuk söylenmi tir. Daha sonra kinci nönü Muharebesi'nin nasıl ba ladı ı harpteki kuvvetlerimizle dü man kuvvetlerinin mukayese edildi i ve dü man kuvvetlerinin üstünlü üne ra men nönü Zaferi'nin bu artlar altında nasıl kazanıldı ının anlatıldı ı ve hükümete olan sevgi ve sarsılmaz ba lılı ın bir kat daha arttı ı belirtildikten sonra davul zurna çalınarak milli oyunlar oynanarak kutlandı ı telgrafla bildirilmi tir.¹⁹⁴ 1944 yılında zaferin yıldönümünde Mersin Halkevi tarafından ehir ba tanba a bayraklarla süslenmi , kutlama zaferin önemini belirten konu ma, iir ve ak amda gösterileri içeren detaylı bir program yapılmı tır.¹⁹⁵

Bazı yıllara ait kutlama telgraflarına ar ivlerde ula ılamasa bile gönderilen kutlama mesajlarından da anla ılaca ı üzere yurt çapındaki halkevlerinde ve halkodalarında nönü Zaferi'nin yıldönümü her yıl törenlerle kutlandı ı her yıl yapılan kutlamalara dair sonuç raporlarının gönderildi i sonucu çıkarılabilir.

Özetle, kinci nönü Zaferi'nin yıldönümü halkevlerinde ve halkodalarında konferans, konser ve hazırlanan oyunlar ile ne eli bir ekilde kutlanması için gerekli

¹⁹² BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 1, 1.04.1942.

¹⁹³ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 1, 8.04.1942.

¹⁹⁴ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 1, 5.04.1942.

¹⁹⁵ BCA, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 10 0 48 195 1, 5.04.1944. Mersin Halkevi'nde yapılan kutlama sonrasında yazılan yazı ve "Yüce smet nönü" ba lıklı iir için bkz. EK-22.

olan tedbirler alınmı tır. Bunlara ilave olarak, kutlama mekânları bayraklarla süslenmi tir. Ayrıca bazı yerlerde gaziler muharebeye ili kin olarak anılarını anlatmı tır. Halkevleri ve halkodalarında yapılan kutlamalar içerisinde zmir'in Çe me lçe'sinde yapılan kutlamada garnizon bahçesinde bulunan Atatürk Büstü'nün yanında ilave olarak smet nönü'nün de büstünün bulunması ve çelenk konulması farklı bir uygulamaydı. Genel olarak yurt çapında yapılan kutlama etkinliklerinde zaferin komutanı olan Cumhuriyet Ba kanı smet nönü'ye övgü ve ba lılık ön plana çıkmı tır.

2.3. CUMHURBA KANI SMET NÖNÜ'YE ÇEK LEN KUTLAMA TELGRAF VE MESAJLARI

Ankara Halkevi'nde yapılan kutlamalardan sonra Halkevi Ba kanı Ferit Celal Güven tarafından Cumhuriyet Ba kanı smet nönü'ye telgraflar gönderilmi ve Cumhuriyet Ba kanı tarafından da bu telgraflara cevaplar verilmi tir.

Cumhuriyet Ba kanına hitaben yazılan telgraflarda, onun *“Yirmi yıl önce Türk milletinin makûs talihini”* nönü'de yendi ine dikkat çekilmi ve *“Türk Milletinin talihini, erefini yükseklerde tutmak için iradenize a maz bir inanla sarıldı umuzu ve bu duyguların kuvvetiyle en zorlu devreleri geçece imizi bu u urda canla beraber her varlı umuzu, nönü'nde bizden evvelkilerin yaptıkları gibi seve seve kıyaca umıza andiçer Ba bu umuzu kutsal bir bayrak olarak selamlarız.”*¹⁹⁶ denilerek Cumhuriyet Ba kanı smet nönü'ye olan sevgi ve ba lılık dile getirmi tir.

¹⁹⁶ **Ulus**, 2 Nisan 1942.

Bir di er kutlama telgrafı, 1943 yılında Ankara Halkevi'nde yapılan zaferin yıldönümü kutlamaları münasebetiyle Ankara Halkevi Ba kanı Ferit Celal Güven tarafından Cumhuriyet dönü'ne gönderilmiştir. İkinci dönü Zaferi'nin yıldönümünde, Ankara Halkevi'nde toplanan çocukların, heyecan ve evkle ta ıdıkları ba lılıkları bir defa daha tekrarlanmıştır ve “ *O korkunç günleri görenlerle, görmeyenler bugün bir saftayız ve size inanarak, güvenerek, dönü sava ında canlarını bu yurt ve millet için feda edenler gibiyiz. Varlı ımızın kayna ı olan siz efimizin buyruklarına bakıyor, talihlerimizi hiçbir üpheye dü meden gene size ba lıyoruz*” denilerek yeni yeti en gençlerin duyguları da ifade edilmiştir. Cumhuriyet dönü'de bu telgrafa cevap olarak; “Ferit Celal Güven çel Mebusu ve Ankara Halkevi Reisi, Ankara Halkevi'ndeki toplantı, bana heyecan veren güzel duygularıyla kıymetli bir hatıra oldu”¹⁹⁷ sözleri ile memnuniyetini ifade etmiştir.

1945 yılında Ankara Halkevi'nde yapılan kutlamalardan sonra zaferin yıldönümü münasebetiyle. Ankara Halkevi Reisi Ferit Celal Güven a a ıdaki telgrafı Cumhuriyet dönü'ne göndermiştir.¹⁹⁸

‘Aziz ve Büyük efimiz;

Bu gün büyük zaferinizin tek varlı ı ile ba ı yukarıda, hür ve ileri bir millet olmanın güveni sevinci içerisindeyiz. Size sıkı sıkıya sarılmanın, sizin emrinizde bulunmanın bu yurda bu millete ne sonsuz iyilikler ve selametler getirece ine bütün vicdan ve aklımızla inanıyoruz.

dönü zaferinin ta ıdı ı milli manaya bütün dü ünçe ve hareketlerimize rehber tutuyoruz. Dün oldu u gibi bugünde hiçbir güçlük hiçbir sıkıntı, inanç

¹⁹⁷ **Ulus**, 4 Nisan 1943.

¹⁹⁸ **Ak am**, 2 Nisan 1945, **Ulus**, 2 Nisan 1945.

ve ileri dü üncelerimizi rahatsız etmiyor. Çünkü ba umızda siz varsınız. Milli yollar milli dü ünçe ı ıklarını yalnız sizin gibi yirmi milyon Türkün birden tanıyıp sevdi i kaynaktan almaktadır.

Dünya kavgasının son günlerinde size her zamankinden daha yakın, daha çok inançlıyız emrinizdeyiz, sevgilerinizle çok kuvvetliyiz. Ömrünüz, zaferiniz bu millete daima rahmet ve mutlu olsun. Mübarek ellerinizden öperiz.

Telgrafta smet Pa a'nın devletin ba ında bulunmasından dolayı duydukları memnuniyet ifade edilmi , onun nönü Zaferi'nde ortaya koydu u milli manayı ta ıdıklarını ve kinci Dünya Harbi'nin devam etti i yıllarda onun emrinde hazır olduklarını belirtmi tir.

Son olarak ise, kinci nönü Zaferi'nin 25'inci yıldönümü dolayısıyla Ankara Halkevi'nde toplanan halk ve gençlik tarafından Milli ef nönü'ye “25 yıl önce insanlık ve hürriyetimizin yollarını kesen belaları savarak açtı umuz yollardan aydınlı a, iyilik dolu günlere do ru yol almı olan Türk milletinin güzel bahtı, dokunulmaz hürriyeti bu günde aynı iktidarın surlarıyla çevrili olarak güvenli ve erefle dolu ömrünü sürmektedir... Millet ve yurt u runa ba ve yürek koymanın de erini gözünde her eyden üstün tutan bu millet çocukları, vicdan ve akıllarının rehberli i altında durmadan artan bir inan ve sevgiyle buyru unuz altında bulunmayı yurt ve millet ahlakının birinci artı olarak bilirler... Her zaman her yerde her türlü yurt ve millet i lerinde ve Türk devriminin bütün isteklerinde yüreklerimiz size yönelmi tir”¹⁹⁹ denilmi ve böylece zaferi anma vesilesi ile muvaffakiyetlerinde daima üstünlükler, erefle dolu varlıklar dilenmi tir.

¹⁹⁹ **Ulus**, 2 Nisan 1946.

1942 ile 1946 yılları arasında Ankara Halkevi'nde yapılan kutlamalardan sonra kazanılan zaferin önemini ve dönemin mevcut güncel gelişmelerini de içeren telgrafları Halkevi Başkanı Ankara Halkevi adına Cumhurbaşkanlığı'na göndermiş ve Cumhurbaşkanlığı'na gelen bu telgraflardan bazılarını kendisi de onaylatarak Halkevi Başkanı'na geri göndermiştir.

2.4. KUTLAMALAR KAPSAMINDA YAPILAN SOSYAL-KÜLTÜREL VE SPOR FAALİYETLERİ

Araştırma yılları arasında Zafer kutlamaları kapsamında Sosyal-Kültürel faaliyetler olarak Halkevleri'nde piyesler oynanmış, sportif faaliyetler kapsamında ise “Kırkoçular” ve “Büyük Kırkoçular” düzenlenmiştir.

2.4.1. Kırkoçular

İkinci kez Zaferi'nin yıldönümü kutlamalarında yapılan diğer önemli faaliyetlerden birisi de gençlere sporu teşvik etmek için düzenlenen kırkoçular olmuştur. Bu kapsamda şehirlerde ve şehirlerarasında Kırkoçular yapılmıştır.

Zonguldak'ta 31 Mart 1941 tarihinde yapılan kırkoçusu 3500 metre üzerinden düzenlenmiş ve Muhittin Seçkin birinci olurken; 275 kişinin katıldığı Elâzığ'daki kırkoçusu 1000 ve 6000 metrelerde ve 19 kategoride yapılmış ve gençlik kulübünden Mustafa Aytar birinci olmuştur.

Erzurum'daki kırkoçusu 6000 metrede üzerinden yapılmış ve Erzurum Gücü takım halinde birinci olmuştur, Adana'da yapılan koçuya ise 252 kişinin katılmış,

birinciden 15'inciye kadar olanlara ödülleri verilmi ve stanbul'daki Balmumcu Çiftli i ile Likör Fabrikası arasındaki 6000 metrede yapılan ko uya 835 ki i i tirak etmi ve Kuleli Lisesi nönü Kupası'nı kazanmı tır.²⁰⁰

Ülke çapında düzenlenen Büyük nönü Kır Ko usu ise, 30 Mart 1941 tarihinde Milli ef smet nönü adına zmir'de düzenlenmi ti. Kır ko usu Halkevi ile Sancak arasında 7.500 metre mesafede yapılmı , ko uda Ankara'dan katılan Mustafa Kaplan birinci olmu tur.

İkinci olarak, 30 Mart 1942 yılında Eski ehir'de yapılan Büyük nönü Kır Ko usu'na Ankara, Antalya, Edirne, Eski ehir, Gaziantep, Hatay stanbul, zmir, Trabzon, Zonguldak bölgeleri ve maarif temsili takımlarının da dâhil oldu u 35 bölge gençlik kulüplerinin bulundu u be grupta yapılan seçmelerde derece alan kız erkek 600'e yakın genç atlet katılmı lardır.²⁰¹

nönü Ko usu Eski ehir'i Sivrihisar'a ba layan Akpınar Caddesi üzerinde su kulesi ile stadyum arasındaki 7500 metre mesafede yapılmı tır. Ko u sonunda eref Aydın (Milli E itim Takımı) birinci, Sabahattin (Ankara) ikinci, Rıza man (stanbul) üçüncü, Mustafa Kaplan (Ankara) dördüncü, brahim Bilgi (Ankara) be inci, Raif Develio lu (Milli E itim Takımı) altıncı olmu tur. Takım halinde ise; Ankara takımı on bir puanla birinci, Milli E itim Takımı 10 puanla ikinci, Eski ehir takımı üçüncü, Eski ehir B takımı dördüncü, stanbul takımı ise be inci olmu tur.²⁰²

Adana'da yapılan kır ko usuna, 621 atlet i tirak etmi erkekler arasında birincili i, Malatya Gençlik Kulübü'nden Hüseyin Bey, ikincili i Malatya Mensucat Gençlik Kulübü'nden Hakkı kazanmı tır. Elazı 'da yapılan kır ko usunda ise, Elazı

²⁰⁰ **Ulus**, 31 Mart 1941.

²⁰¹ **CB- ÖA**, Yer No: 2/12-10, Firhist No: 6135-1, **Cumhuriyet**, 30 Mart 1942.

²⁰² **Vakit**, 30 Mart 1942, **Son Posta**, 30 Mart 1942.

Gençlik Kulübü'nden Ziya birinci, Bakırcı ikinci, Cevdet üçüncü olmu tur. Takım halinde ise, Elazı gençlik kulübü birinci Halkevi ikinci olmu tur.²⁰³

Üçüncü olarak, Adana'daki ehirlerearası nönü Büyük Kır Ko usu 7500 metre mesafede 29 Mart 1943 yılında düzenlenmi tir. Ko udan önce Milli E itim Bakanı Hasan Ali Yücel konu ma yapmı tır.

Yücel konu masında, *“Memleketin dört buca ndan genç memleketin bu sevimli ve güzel kö esine gelmi olan genç sporcularımızı sevgi ile selamlarım. Milletler arası sava ların en çetin ve amansız bir hale geldi i bu devirde bizimde millet olarak, sa lam ruhlu ve sa lam vücutlu olmamız için bütün imkânlardan faydalanmaya mecbur oldu umuzu her Türk bilmelidir. Bugün buradaki u topları nız bilginin bu duygunun canlı bir eseridir. Gençler, sizlerin ba arı ile girdi iniz nönü ko usu bütün millet davalarımızda ba umuz olan nönü'nün arkasında ko tu umuzun manalı bir remzidir.”* demi tir. Ko uda Eski ehir takımı 13 puanla birinci olmu , dereceye girenlere Milli E itim Bakanı Hasan Ali Yücel tarafından hediyeler verilmi ve vali vekili sporcular erefine bir ziyafet düzenlemi tir.²⁰⁴

nönü Kır Ko uları bütün memlekette yapılmı tır. Ancak yazılı basında çıkan de erlendirilmi tir. Bu kapsamda, stanbul'da yapılan iki nönü ko usundan birincisi, 500 metrede olmu tur. Ko u sonunda takım halinde Haydarpa a takımı birinci, Bo aziçi takımı ikinci, Erkek ö retmen takımı ise üçüncü olmu tu. kinci ko u Müessesese gençlik kulüpleri arasında 6000 metrede yapılmı ve Usta yatı okulundan Hüseyin birinci, Mithat Nemli müessesesinden Seyfi ikinci, pek 'ten Semih ise üçüncü olmu tu. Edirne'de; nönü Kır Ko usu 4000 metre üzerinden yapılmı ,

²⁰³ **Vakit**, 30 Mart 1942.

²⁰⁴ **Son Posta**, 29 Mart 1943.

gençlik kulübünden brahim Kıtır birinci, aynı liseden Ali Ba bakan ikinci, Kerim Yavuz üçüncü olmu tur. Bursa'da nönü Kır Ko usu 3000 metre üzerinde yapılmı ve takım halinde Erkek Lisesi birinci olmu tur.²⁰⁵

Üsküdar Halkevi zafer yıldönümü münasebeti ile gençler arasında 200 ve 3000 metrelik nönü Ko uları düzenlenmi tir.²⁰⁶

Dördüncü olarak, Ankara'da düzenlenen Büyük nönü Kır Ko usu 10 bölgeden atletlerin katılımı ile 1000 metre mesafede yapılmı ve Eski ehir takımı 34 puanla üçüncü olmu tur.²⁰⁷ Bu faaliyetlerle gençli in kazanılan zaferin önemini anlamalarını istemelerinin yanında aynı zamanda gençli e atletizm sevdirmeye çalı ılmı tır.

2.4.2. Piyesler

smet nönü'nün döneminde yapılan kinci nönü Zaferi'nin yıldönümü halkevleri kutlama programları arasında oynanan piyeslerde bulunmu tur. Ancak oynanan piyeslerin tam olarak isimleri verilmemekle beraber bazıları ulusal basındaki gazetelerde yer almı tı. Bu kapsamda yer alan piyesler muhtelifdir.

1939 yılı kutlamalarında Eminönü Halkevi'nde ‘‘Vazife’’²⁰⁸ piyesi, 1941 yılı kutlamalarında ise ‘‘Himmetin o lu’’²⁰⁹ piyesi temsil edilmi , 1942 kutlamalarında Be ikta Halkevi'nde, ‘‘ stiklal’’²¹⁰ piyesi temsil edilmi , yine 1943 yılında Be ikta

²⁰⁵ **Son Posta**, 29 Mart 1943,

²⁰⁶ **Son Posta**, 1 Nisan 1946.

²⁰⁷ **Sakarya**, 2 Nisan 1947.

²⁰⁸ **Son Telgraf**, 31 Mart 1939.

²⁰⁹ **Vakit**, 2 Nisan 1941.

²¹⁰ **Son Posta**, 2 Nisan 1942.

Halkevi'nde “*Himmeto lu*”²¹¹, piyesini temsil edilmi , 1944 yılı kutlamaları kapsamında Ankara Halkevi tarafından “*Sancağ*” piyesi temsil edilmi ti. 1945 yılı kutlamalarında Eminönü Halkevi tarafından “*Kimsesizler*”²¹² piyesi temsil edilmi , 1948 yılı kutlamalarında Ankara Halkevi temsil kolu tarafından “*htiyar kız*” piyesi temsil edilmi ve 1949 yılı kutlamalarında Ankara Halkevi temsil kolu tarafından “*Mahcuplar*”²¹³ piyesini oynamı lardır. Kutlamalar kapsamında halkevlerinin amatör ö rencileri tarafından hazırlanan piyeslerle aynı zamanda gençlere tiyatro ve benzeri sanatsal faaliyetlerde görev vererek geli imlerine katkıda bulunulmu tur.

Kısacası kinci nönü Zaferi'nin yıldönümü anısına 1941 yılından itibaren gençleri spora te vik etmek amacıyla illerde ve iller arasında ko u müsabakaları düzenlenmi tir. Bu ko ular farklı mesafelerde oldu u gibi gençler arasında farklı kategorilerde organize edilmi tir. Özellikle 1941 ile 1943 yılları arasında basında geni yer almı olan Büyük nönü Kır Ko ularından birincisi 1941 yılında zmir'de, ikincisi 1942 yılında 35 bölgeden gelen atletlerin katılımı ile Eski ehir'de, üçüncüsü Adana'da ve dördüncüsü 1947 yılında Ankara'da düzenlenmi ti. Adana'da düzenlenen Büyük nönü Kır Ko usunda Milli E itim Bakanı Hasan Ali Yücel yaptı ı konu mada kinci Dünya Sava ı'na da de inerek millet olarak sa lam ruhlu ve sa lam vücutlu olunması gerekti ini belirtmi ko unun aynı zamanda gençli in Cumhurba kanı smet nönü'nün arkasında oldu u manasına geldi ine de inmi tir. Di er yıllarda düzenlemi olabilece i de erlendirilen ko ular basına detaylı bir ekilde yansımamı tır. Zafer yıldönümlerinde yapılan önemli kültürel faaliyetlerden

²¹¹ **Cumhuriyet**,1 Nisan 1943.

²¹² **Son Posta**, 1 Nisan 1945.

²¹³ **Ulus**, 2 Nisan 1949.

birisi de halkevlerindeki kutlamalar esnasında gençleri sanata özendirmek amacıyla yine gençlerin amatör ruhla oynadıkları piyesler olmu tur.

2.5. NÖNÜ EH TL VE YAPILAN KUTLAMALAR

nönü ehitli i, Bilecik'in Bozüyük İlçesi ile Akpınar Köyü arasında bir tepede yer almaktadır. Etrafı çam ve köknar ağaçları ile çevrili olan ehitli in içinde çok sayıda ehit mezarı ve ayrıca mermerden yapılmı ehitlik ni an ta ı bulunmaktadır. 1930 yılında Milli Savunma Bakanlığı ınca yaptırılmı tır.²¹⁴

C.H.P. Genel Sekreteri Erzurum Milletvekili Dr. A. Fuat Tüzer tarafından Halkevi Başkanlıklarına yazılan yazıda kinci nönü Muharebesi'nin yıldönümlerinde bu günü anmak için tören düzenlenmesi konusunda yazı yazılmı tır.²¹⁵

Bu kapsamda Bozüyük C.H.P ve Belediye Reisi Nafiz Arık tarafından Bakanlıkta 31 Mayıs 1940 yılında Türk ehitlerinin hatırasını anmak için her sene yapılmakta olan törenin 12 Mayıs 1940 Pazar günü saat 11.40'da nönü ehitli i'nde yapılacağını bildirmiş ve kutlama programını göndermiştir.²¹⁶ Daha sonraki yıllarda

²¹⁴ <http://www.bilecik.edu.tr>. Erişim tarihi: 01.11.2014.21.00.

²¹⁵ **BCA**, Bak. Kur. Kar. Fonu, 490 100 48 195 3 30 30.3.1940.

²¹⁶ **BCA**, Bak. Kur. Kar. Fonu, 30 10 0 0 198 353 19 31.5.1940. 12 Mayıs 1940 Pazar günü (nönü ehitli inde) yapılacak merasim programı.

1- Merasim saat 11.40'da Parti ve Belediye Reisi Nafiz Arık'ın vereceği iaret üzerine çelenkler ağıdaki sırayı takiben abideye konulmak suretiyle başlanacaktır. a) Büyük Millet Meclisi Çelengi. b) Başkanlık Çelengi. c) C.H.P Genel Sekreterlik Çelengi. ç) Eski ehir Kolordu Çelengi. ç) Ankara Çelengi. d) İstanbul Çelengi. e) Bursa Çelengi. f) Eski ehir Çelengi. g) Kütahya Çelengi.) Bilecik Çelengi. h) Söğüt Çelengi. ı) Bozüyük Çelengi. i) Pazarcık Çelengi. j) nönü Nahiyesi Çelengi. k) Dodurga Çelengi. 2- Bu esnada Eski ehir'den gelecek Tayyare Filoları tarafından ehitlik üstüne çiçek ve çelenk atılacaktır. 3- Çelenkler'in konulması müteakip nutuklar ağıdaki sırayı takip edecek. a.) Kolordu Namına. b) Ankara. c) Üniversite. d) Bursa. e) Eski ehir. f) Kütahya. g) Bilecik.) Bozüyük. 4- Nutukları takiben bando matem havası çalacak ve bir manga asker tarafından havaya ateş edilecek ve bu sırada kurunlar kesilmek suretiyle merasime nihayet verilecektir. 5- Merasimden

da kinci nönü Zaferi'nin yıldönümü törenleri kazanıldı ı tarih olan 1 Nisan günü nönü ehitli i ve 1973 yılında yapılan Metristepe Zafer Anıtı'nda yapılmı tır. Ayrıca Milli E itim Bakanlı ı'nın ortaö retim okul ö rencilerine özel turların da halkın tarih bilincini artırmak amacına yönelik olarak günübirlik turlar planlanmaktadır.

Sonuç olarak, kinci nönü Zaferi'nin kazanıldı ı yer olan Metristepe'de ehitleri anmak için 1930 yılında bir anıt yapılmı ve törenler burada icra edilmi tir. Ancak burada yapılan törenler ara tırmanın kapsamındaki yıllar arasında ulusal basında yer almamı tır.

sonra heyetler intibalarını ehitlik hatıra defterine yazarak istirahat etmek üzere Akpınar köyüne gidilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SAKARYA ZAFER VE BA KOMUTANLIK ZAFER

KUTLAMALARI

Sakarya Meydan Muharebesi (23 A ustos -13 Eylül 1921)'nde Ba komutan Mustafa Kemal Pa a, Türk ordusunun kesin zaferiyle sonuçlanan ba arısını içtenlikle kutluyordu. smet Pa a'nın kendisine gönderdiği telgrafı Mustafa Kemal Pa a, Büyük Millet Meclisine Sakarya Meydan Muharebesi'nin bittiğini müjdeleyerek aktarmıştı: “23 A ustos'tan bu yana süren Sakarya Meydan Muharebesi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Ordusunun kesin zaferiyle sonuçlanmış tır. Üç gündür süren genel kar ı saldırımızın etkisiyle bugün ö leden önce dü man ordusu yenik olarak ve tümüyle Sakarya ırma ı batısına atılmış bulunuyor. Dü manı aralıksız izliyoruz”²¹⁷

Meclis Mustafa Kemal Pa a'ya, 19 Eylül 1921'deki toplantısında “*Gazilik*” unvanını ve “*Mare allik*” rütbesini veren kanunu kabul etmiştir.²¹⁸ Kazanılan zaferden sonra yayınlanan gazeteler, Mustafa Kemal Pa a için, “Anadolu'nun milli komutanı ve Sakarya muzafferî” unvanını, smet Pa a için, “Batı cephesinin ünlü komutanı”, Miralay Kazım Bey için, “sa kanat kıtalarımızın muzaffer komutanı” ifadelerini kullanılmıştır.²¹⁹ Aynı zamanda gazetelerde Türk ordusunun haklı zaferi ön plana çıkarılmış ve bu ba arıya katkıda bulunan komutanlara iltifatlar yapılmıştır.

²¹⁷ **Türk stiklal Harbi**, Batı Cephesi Sakarya Meydan Muharebesi ve Sonraki Harekât, C.II, Kısım, V, Kitap, II, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995, s. 274.

²¹⁸ Sakarya Muharebesi'nin sonuçları için bkz. Özalp, **a.g.e.**, s. 216, Sakarya Muharebesi de erlendirmesi için bkz. Tansel,**a.g.e.**, s. 120.

²¹⁹ Nurettin Gülmez, **Kurtulu Sava mda Anadolu'da Yenigün**, Atatürk Ara tırma Merkezi, Ankara, 1999, s. 550.

Ba komutanlık Muharebesi'ne gelinmeden önce, yaklaşık bir yıl boyunca kesin zafere ulaşacak muharebenin hazırlıkları, yapılacak olan büyük çaplı taarruzun tartışmaları ve planlaması sürmüştür. Nitekim Mustafa Kemal Paşa 4 Mart 1922'de TBMM'nin gizli toplantısında, "*Ordumuzun kararı taarruzdur. Ancak yarım hazırlıkla, yarım tedbirlerle yapılacak taarruz, hiç taarruz etmemekten daha fenadır*" demek suretiyle bir taraftan zihinlerdeki üpheyi gidermeye çalışırken, diğer taraftan taarruz hazırlıklarını da gizli tutmaya çalışmıştır.²²⁰ Yapılacak taarruzun gizliliği açısından, 20 Ağustos 1921'de *Hâkimiyeti Milliye* gazetesinin ilk sayfasına "*Gazi Paşa hazretleri Ağustos'un 21'inci Pazartesi günü köşklerinde ricâli siyasiyeye bir çay ziyafeti verecekler*" ilanını vermiştir.²²¹ Fakat Mustafa Kemal Paşa 17-18 Ağustos gecesi Ankara'dan ayrılarak otomobille Tuz gölü üzerinden Konya'ya, oradan da 20 Ağustos 1922 tarihinde Batı Cephesi Karargâhına geçmiştir.²²² 24 Ağustos 1922 günü genel karargâh Alaşehir'den saldırı cephesi gerisindeki Şuhut kasabasına getirilmiştir.²²³ Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun en önemli temeli olan Dumlupınar Meydan Muharebesi, 26 Ağustos sabah saat: 5.30'da topçu ateşiyle başlamış ve 30 Ağustos günü kesin zafere ulaştırılmıştır.

Mustafa Kemal Paşa, kazanılan zaferi, 1 Eylül 1922'de Dumlupınar'dan "*Büyük ve Asil Türk Milletine*" hitaben yazdığı telgrafında, 26 Ağustos 1922'de başlayan taarruzun Afyonkarahisar, Altıntaş, Dumlupınar arasında beş gün beş gece devam ettiğini belirtmiş ve "*...Milletimizin bünyesindeki kudret ve mefkûreyi, üç*

²²⁰ Hamza Eroğlu, **Türk nkılâp Tarihi**, Dördüncü Baskı, Savaş Yayınları, Ankara, 2010, s. 151.

²²¹ Özalp, **a.g.e.**, s. 234.

²²² Tansel, **a.g.e.**, s. 158-159.

²²³ İhan Akın, **Türk Devrimi Tarihi**, İkinci Baskı, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1984, s. 168.

buçuk sene evvel, çalı ma arkada larımla ifade etmeye ba layarak, dayanılmaz mü külât içinde devam eden mücadelemizin neticeleri artık meydandadır. Millet in rey ve iradesine dayanılan her i in neticesi, millet için hayır ve selâmet oldu u sabit olmu tur. Milletimizin istikbali emindir...'²²⁴ sözleriyle kurtulu un zaferini Anadolu ile birlikte dünyaya ilan etmi tir.

Ba komutanlık Meydan Muharebesi'nin kazanılmasından sonra yurdun çe itli bölgelerinde kutlamalar yapılmı tir. Kutlamalar yalnızca ehir merkezlerinde de il bunun yanında ba lı kasaba ve köylere kadar her yerle im yerinde yapılarak Türk halkının özlemini çekti i topraklara kavu manın getirdi i sevinç ve gururu kutlama etkinliklerine dönü mü tür. Büyük Taarruz'da elde edilen zafer üzerine yapılan birçok kutlamada genel olarak her yer bayraklarla süslenmi , resmi ve gayri resmi geçit törenleri yapılmı , Türk ordusu için dualar edilmi , kurbanlar kesilmi , önemli devlet temsilcilerinin vatanperver konu malarının yanı sıra ö renciler tarafından iirler okunmu tur. Yine kutlamalarda ortak uygulama olarak siyah sancaklar al bayrakla, siyahla gösterilen haritadaki yerler beyaz olarak de i tirilmi tir. Gündüz yapılan kutlamalar gecede devam etmi , halkın yo un katılımıyla fener alayları tertip edilmi ve mızıklar e li inde mar lar okunmu tur. Zafer gösterilerinde öne çıkan bir nokta ise; Türk ordusunun ba arı haberleri geldikçe kutlamaların daha da görkemli hale gelmi tir. Türk ordusundan gelen zafer haberleri üzerine Anadolu ve stanbul'dan Ankara'ya çok sayıda telgraf gönderilmi tir. Bunlardan bir bölümü yapılan sevinç gösterilerini ortaya koyan telgraflar; ikincisi kurtarılan yerleri

²²⁴ Aydemir, **a.g.e.**, s. 525.

müjdeleyen telgraflar ve sonuncusu ise, zaferler nedeniyle çekilen tebrik telgraflarıydı.²²⁵ Bu zafer üphesiz olarak halkı sevince bo mu tur.

Di er taraftan elde edilen zaferin büyüklü ü dı kamuoyu basınında da de erlendirme ve yorumlarda yerini almı tur. Örnek vermek gerekirse, 31 A ustos 1922 tarihli yazısında *The New York Times*, muharebenin sonucunu ‘‘Yunan Bozgunu’’ olarak vermi , *Le Temps*, 31 A ustos 1922 tarihinde Türkler’in kazandı ı ba arılar ngiltere’de derin tesirler meydana getirmi görünmektedir ifadesi ile belirtmi tir. *Daily News*, ‘‘Yunanlılar Anadolu’yu fena terkettiler’’ ekinde ifade etmi , *Morning Post*, Lloyd George’un, stanbul yolunu kapatacak orduları nasıl bulaca ını anlamak zordur ekinde yorumlamı lardır.²²⁶

Ba komutanlık Meydan Muharebesi’ne katılmı olan Türk komutanlar da kazanılan zafer hakkında de erlendirmelerde bulunmu tur. Bu kapsamda, Asım Gündüz yaptı ı de erlendirmesinde, ‘‘Mustafa Kemal’in dehası, Sakarya’da oldu u gibi burada da bütün heybetiyle ortada idi. En küçük teferruat bile, esasın içinde yer almı umumi direktifi ile bu plan, bölünmez bir bütün idi. Dü man planların hedefini kavrayıncaya kadar sonucu alma sırrını temsil eden bu plan daha sonra Yıldırım Harbi teorisine esas olmu tur’’²²⁷ sözlerini kaydetmi tir.

Muharebenin tanı ı Fahri Belen yaptı ı Büyük Taarruz de erlendirmesinde ‘‘Ba komutanlık Meydan muharebesini tarihte az görülen imha meydan muharebesinden birisidir. Türk milleti Mohaç meydan muharebesinden asırlar sonra tarihe parlak bir imha muharebesi daha kaydetmi tir’’ diyerek tarihte üstün bir

²²⁵ Paragraftaki bilgiler için bkz. U ur Üçüncü, **Türk Kamuoyunda Büyük Taarruz**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamı Doktora Tezi, Afyonkarahisar 2010, s. 196-212.

²²⁶ zzet Öztoprak, ‘‘Büyük Taarruz ve Sonuçları’’ **10. Milli Güvenlik Sempozyumu**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 82, Afyon, 1996, s. 157-159.

²²⁷ Asım Gündüz, **Hatıralarım**, (Derleyen ve Yazan: hsan Ilgaz), stanbul, 1973, s. 154-155.

kuvveti, muharebe meydanında imha eden serdarların pek az oldu unu ve Ba komutan Mustafa Kemal Pa a'nın da onların arasında yerini almı oldu unu belirtmi tir.²²⁸ Suat lhan'a göre ise; “30 A ustos Ba kumandan Meydan Muharebesi kadar harbin kaderinde kesin etki sa layan, harbi bitiren 20'inci yüzyılda ba ka bir meydan muharebesi yoktu.”²²⁹

Ba komutanlık Meydan Muharebesi ile hem Yunan Büyük Taarruzu bertaraf edilmı hem de Mudanya Mütarekesi ve ona ba lı barı antlaşması olan Lozan'ın görü melerine uzanan süreç ba lamı tır.

Ba komutanlık Meydan Muharebesi'nin hazırlıkları muharebenin Ba komutanı tarafından gizli bir ekilde bir yılda yapılmı , ancak kesin sonuç almak için gerek dü man kuvvetlerinden gerekse iç siyasetteki olumsuz durumlardan gizlenmi tir. Mustafa Kemal Pa a ve onun tecrübeli komuta yapısı hazırlanmı taarruz planının neticesini be gün be gece gibi bir zamanda almı ve daha sonra da bu muharebe Asım Gündüz'ün de belirtti i gibi “Yıldırım Harbi Teorisi'ne” esas olmu tur. Bu zafer, Türk milleti tarafından co ku içinde kutlanmı ve dünya basınında önde gelen *The New York Times*, *Le Temps*, *Daily News* ve *Morning Post*'ta geni yer almı tır. Zafer'in kazanılmasıyla iki önemli sonuç ortaya çıkmı tır:

Birincisi, Türk milletinin kısıtlı imkânlarla ra men kurtulu yolunda kar ı verdi i mücadelede ba arılı olması, ikincisi ise verilen bu mücadelenin daha sonraki yıllarda *Cumhuriyet* yazarı Abidin Daver'in de dedi i gibi sadece Türkler için de il, bütün ark medeniyeti için örnek bir olay olmasıdır.

²²⁸ Ero lu, **a.g.e.**, s. 152.

²²⁹ Suat lhan, **Atatürk ve Askerlik**, Ankara, 1990, s. 94.

3.1 SAKARYA MUHAREBESİ'NİN KAMUOYUNDAKİ YANKILARI

Sakarya Meydan Muharebesi'nin kazanılması, Anadolu halkı üzerinde büyük heyecan ve coşkuya neden olmuştur. Bu durumu Kazım Özalp Paşa, *Milli Mücadele* adlı eserinde “*Anadolu halkı bir yandan zafer bayrakları yaparken, diğeryandan da cephelere yardım için bütün güçlerini kullanıyorlardı*”,²³⁰ satırlarıyla Anadolu halkının vatanı düşmandan kurtarmak için yaptığı fedakârlıkları göz önüne sermiştir.

Türk halkı Anadolu'nun her köşesinde zafer bayrakları yapmış, mitingler düzenlemiştir, her yere bayraklar asmıştır, istiklal Marşı'nı okumuştur, sokaklarda davul zurnalar çalmıştır, halk ellerinde fenerler dillerinde tedbirlerle sokakları dolaştırarak ordu lehine tezahüratlarda bulunmuşlardır. İstanbul'da, Sakarya'da şehit olanlar için mevlid okutulmuştur. Fatih Camii'inde birçok kişinin katılımıyla Türk ordusunun kesin zaferi için dua edilmiştir. Sinop'ta zaferden sonra Sakarya adıyla anılan bir çeşme yaptırılmıştır, Maçka ve Bolu'da bayrak tertiplenmiştir, Kastamonu, Zonguldak, Bartın illerinde zafer nidaları atılarak fener alayları düzenlenmiştir. Van Pozantı ve Keskin'de büyük merasim düzenlenmiştir, Düzce'de üç gün üç gece bayrak tertiplenmiştir. Halkın coşkusu Ankara'da da ön plana çıkmıştır. Burada zaferin kesin sonucu halka ulaştıktan sonra fenerler halk hükümet meydanında toplanmıştır. Askerlerden tertip edilen bir alay ve mızıkânın yanında diğer alay ve muhafız müfrezelerinin halkın arasına katılması ile coşku doruk noktasına ulaşmıştır ve Mustafa Kemal Paşa'nın büyük bir resmi çiçeklerle ve fenerlerle süslenmiş bir şekilde iki zabıt tarafından taşınarak hükümet konağının önünden Türkiye Büyük Millet Meclisi

²³⁰ Özalp, a.g.e., s. 216.

binasının önüne gelinmiştir. Bütün asker ve halk tarafından şükran Marşı okunmuştur²³¹. Zafer'in haklı gururu Anadolu'nun her yerinde yaşıyor.

Diğer taraftan Yunanlılar ise girişimleri bu muharebede Anadolu'ya son taarruzlarını yapmaya bulunuyordu. Artık zaferden ümitlerini kesmişlerdi. Bu malumiyetlerini örtmek için Yunan basınında “*Sakarya doğusundaki tahkimatın Kütahya ve Eskişehir'deki tahkimattan daha kuvvetli oldu. Yunan karargâhının böyle iddetli bir Türk direnişi karşısında kalacağını ümit etmediğini*”²³² belirtmiştir.

Yunan Kralı askerlerine “*Dümanın kalbine vurdunuz, esarete bulunan kardeşlerimizi kurtarmak için ve ecdadımızın anslı eserler vücuda getirdiği memlekette yeniden medeniyet götürmek için kanınızı döktünüz*” gibi temelsiz ama cesaret verici açıklamalar yaparken; Yunan Generali Ksenefon Stratikos gördüğü gerçek manzarayı “*Gazi Mustafa Kemal Paşası, etrafındaki zabıtlarla Türkiye'nin son kalesini müdafaa etti; önüne geçilmez bir azim ile onu kurtarmak istedi. Yunan faaliyetinin pek gerilmi olan sınırları Ankara önündeki sınırları karşısında tamamıyla gevşedi*”; Yunan azim ve iradesi, Kemal'in azim ve iradesini daha kuvvetli görerek önünde baskı edili²³³ şeklinde değerlendirerek malumiyeti kabul etmiştir.

Sakarya zaferi hakkında yorumlar yapan İngiliz basını, “*silah ile barışın kurulamayacağı*” ve bir müdahale gerektiğini yazmıştır.²³⁴ Bu dönemde uzun süren savaşlara bir son verilmesi gerektiğini belirten yazılar dikkat çekmekteydi. 14 Eylül 1921 tarihli *Times*'ın Sakarya Meydan Muharebesi hakkındaki yorumu

²³¹ Paragraftaki bilgiler için bkz. Emine Gümü , **Milli Mücadelede Kazanılan Zaferlerin Kamuoyundaki Yankıları ve Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Komutanlara Gönderilen Kutlama Mesajları**, Selçuk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim dalı, Yayınlanmamı Yüksek lisans Tezi, Konya, 2008, s. 32-36.

²³² Özalp, a.g.e., s. 204.

²³³ Muharrem Güne , **Büyük Taarruz Öncesi Askeri Hazırlıklar**, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2002, s. 48.

²³⁴ Özalp, a.g.e., s. 215.

“Yunanlılar için Anadolu’da büyük maceraya atılmak yerine, Yunanistan’a yakın yerlerde küçük ba arılarla yetinmek daha uygun olurdu” ekinde acımasız olmakla birlikte haklılık payı da bulunuyordu.²³⁵ Yine aynı gazete “Artık harp edenlerin silahlarını bırakarak faaliyetlerini diplomasiye terk etmeleri zamanı gelmi tir.” diyordu. talyan gazeteleri, Do u Meselesinin Müttefikler tarafından acele halledilmesi gerekti ini ileri sürmü tür.²³⁶

Fransız basını Türklerin, Sakarya’da Yunanlıları büyük yenilgiye u rattı nı yazmı tır. Basınındaki yorumlara bakıldı nda, 19 Ekim 1921 tarihinde *Le Temps*, “Yunan mparatorlu unun istikbali Sakarya’da oynandı ve kaybedildi” yorumunu yapmı ²³⁷; di er bir Fransız gazetesi *Le Petit Journal*’da Prof.Mac Hamomill, ko u sporunun tarihi ile ilgili yazı yazmı ve yenilmi Yunan ordusunun bozgun halinde kaçı nı “Yunanlılar sava ta kendilerine çok fayda sa layan bu sporu severlerdi, geçenlerdede bunu ispatladılar”,²³⁸ ekinde de erlendirmi tir. Bu haberlerden de anlaşı laca ı üzere batı basını Türklerin kazandı ı zafer hakkında birçok yazı ve haberler yayınladı ı anlaşı lmaktadır.

Sakarya zaferi, dı politikada da TBMM Hükümeti lehine önemli sonuçlar do urmu tur. 13 Ekim 1921 tarihinde TBMM Hükümeti ile Kafkas Cumhuriyetleri (Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan) arasında Kars Antla ması imzalanmı tır.²³⁹ Ardından 20 Ekim 1921’de Fransızlarla Ankara Antla ması imzalanmı tır.²⁴⁰ Bu antla ma ile itilaf devletleri arasında anla mazlıklar gün yüzüne çıkmaya ba lamı ve

²³⁵ Kocatürk, **a.g.e.**, s. 287.

²³⁶ Özalp, **a.g.e.**, s. 215.

²³⁷ Kocatürk, **a.g.e.**, s. 295.

²³⁸ Yahya Akyüz, *Türk Kurtulu Sava ı ve Fransız Kamuoyu 1919-1922*, Ankara, 1988, s. 279.

²³⁹ Kocatürk, **a.g.e.**, s. 293.

²⁴⁰ Yalçın vd, **a.g.e.**, s. 295.

bundan sonra Batı dünyası Sevr'i hayata geçirmek konusunda ümit ve heyecanını kaybetmeye başlamıştır. Aynı zamanda Fransa bu antlaşma ile TBMM Hükümeti'ni resmen tanımıştır.²⁴¹ İngiltere ile de 23 Ekim 1921 tarihinde ‘‘Tutsakların serbest bırakılması antlaşması’’ yapılmıştır.²⁴² 2 Ocak 1921’de Türkiye-Ukrayna dostluk antlaşması imzalanmıştır.²⁴³ Yunan ordusunun çözüldüğüünü ve bu ordu ile Türklere Sevr'i kabul ettirmeyeceklerini fark eden tilaf Devletleri TBMM Hükümeti ile antlaşma zemini aramaya başlamıştır ve 22 Mart 1922 tilaf Devletleri mütareke teklifinde bulunmuştur.²⁴⁴ Ankara Hükümeti bir mütareke için Anadolu'nun boşaltılmasını şart koşmuş ama tilaf Devletleri ise bunu kabul etmemişlerdir.²⁴⁵ Çünkü yapılan bu teklifin asıl amacı, Yunanlılara biraz nefes aldirmek ve zaman kazanarak Türk ordusunun yeni zaferler elde ederek, Sevr'i tamamen ortadan kaldırmasını önlemektir. Mustafa Kemal Paşa 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktığında başlattığı mücadelenin Anadolu dümanlığından temizlenmeden bitmeyeceğini bir kez daha dünyaya ilan etmiştir.

Sakarya Zaferi ile Yunanlıların yürüttüğü Küçük Asya seferinin ilerlemesi durdurulmuştur. Kazanılan zafer sonrasında Türk halkının verdiği haklı mücadele moralleri yükseltmiş, Anadolu'nun birçok yerinde kutlamalar yapılmıştır ve bu gelişmeler ulusal basınla birlikte dünya basınında da yankılanmıştır. Zaferin sonucunda TBMM hükümeti lehine dış politikada önemli gelişmeler de kaydedilmiştir.

²⁴¹ Fahri Belen, **Atatürk'ün Askeri Kişiliği**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1963. s. 369-370

²⁴² **Kurtuluş Savaşında Sakarya Meydan Muharebesi, Anıtlar ve Şehitler**, s. 76.

²⁴³ Mete Tuncoku vd, **Türk Tarihi içinde Atatürk ve Cumhuriyet**, s. 79.

²⁴⁴ Sabahattin Selek, **Anadolu Şehitleri**, Beşinci Baskı, Örgün Yayınları, İstanbul, 1981, s. 657.

²⁴⁵ Atatürk, **a.g.e.**, s. 3-84.

3.2. ULUSAL BASINDA SAKARYA ZAFER KUTLAMALARI

Sakarya Muharebesi'nin (1939-1949) dönemindeki yıldönümü kutlamaları için yapılan ara tırma kapsamında Cumhurba kanlı ı Ar ivi, Ba bakanlık Cumhuriyet Ar ivi, Halkevi dergileri ve dönemin ulusal basınında herhangi bir bilgiye ula ılamamı tır. Ancak, Sakarya Meydan Muharebesi'nin yıldönümü kutlamaları ilk defa kahramanlık günü olarak 13 Eylül 1953 tarihinden itibaren Ankara'nın Polatlı ilçesinde yerel olarak gündüz ve gece geni programla kutlanmaya ba lanmı , Sakarya ehitli i'nde törenler yapılmı olup aynı zamanda zaferin yıldönümlerinde Sakarya isminde bir dergi çıkartılmı tır.²⁴⁶ Bir di er deyi le mevcut tez kapsamında incelenilen süreç açısından Sakarya Zaferi'nin resmi devlet kutlamalarının yapılmadı ı ancak halk kutlamalarının ya da muhtelif kurumların faaliyetlerinin oldu u görülmektedir. Sakarya Zaferi'nin yıldönümü kutlamalarına 1939-1949 yılları arasında yeterli önem gösterilmedi i ortaya çıkmaktadır.

²⁴⁶ Sakarya Dergisi, S. 1, s. 1, M.Sıralar Matbaası, stanbul, 13 Eylül 1957. Türkiye Postaları tarafından Zafer'in 50'inci yılı anısına posta pulu basılmı tır. Ankara Posta Müzesi, 26 Ekim 2014. Daha sonraki yıllarda kutlamalarla ilgili haberler ve yapılan programlar yerel olarak yayımlanan Polatlı Postası gazetesinde bulunmaktaydı: Polatlı Postası, 13 Eylül 1995.

3.3. ULUSAL BASINDA BA KOMUTANLIK ZAFER KUTLAMALARI

30 A ustos Ba komutanlık Meydan Muharebesi kutlamaları için yapılan hazırlıklarla ilgili olarak basında Ankara'da, İstanbul'da ve Dumlupınar'da kutlamaların nasıl yapılacağına dair haberler önceden yayınlanmış ve Dumlupınar'da yapılacak merasim programları hazırlanmıştır.

Bu merasim programlarında yapılacak olan etkinlikleri üç ana başlık altında toplamak mümkündür: 1- Resmî kabul, 2- Resmî geçit, 3- Gece düzenlenen fener alayları ve halkevlerinde yapılan anma törenleri.

Ankara'da kutlamaların Genelkurmay Başkanlığı'nda tebrik merasimi ile başlayacağı daha sonra Atatürk'ün geçici kabrine çelenk sunulacağı, kutlamalara halkın katılımı ile hipodromda askeri birliklerin yapacağı resmî geçit ile devam edeceği ifade edilmiş, gecede fener alaylarının düzenleneceği, halkevlerinde programların yapılacağı ve ordu evlerinde ziyafetlerin verileceği belirtilmiştir.

İstanbul'da kutlamaların Karargâhta Ordu namına komutanı tebrik ile başlayacağı, halkın katılımı ile taksimde askeri birliklerin yapacağı resmî geçit ile devam edeceği, gece de fener alaylarının düzenleneceği ve halkevlerinde zaferin önemini belirten programların yapılacağı açıklanmıştır.

Dumlupınar'da yapılacak zafer kutlamalarının "*Meçhul Asker*" anıtında yapılacağı ve bu kutlamalara ilkin olarak merasim programları ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Bu kapsamda, Dumlupınar'da 1939 yılında yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı programının ayrıntılarına göre, törenlerin şu şekilde yapıldığı görülmektedir:

- Tören Dumlupınar'da 30 A ustos günü saat 11.30'da yapılaca ı ve merasimin amiri birinci kolordu komutanı olaca ı,
- Tören günü Dumlupınar'daki ‘‘*Meçhul Asker*’’ abidesine Büyük Millet Meclisi, Ba bakanlık, Bakanlıklar, ordu ve C.H.P adına birer çelenk konulaca ı ve her makamın çelengini oraya kendi memuru ile götürece i,
- Merasime i tirak edecek on dokuz ilden biri partiyi di eri de genel meclisi temsil etmek üzere iki ki ilik birer heyetle merasimde bulunaca ı bu heyetlerin illeri adına çelenk koyaca ı çelenk tedariki zorlu unda kalan illerin çam dalından veya ba aktan bir çelenk yapıp üzerlerine rozetlerini ba layıp koyabilecekleri,
- Merasime katılacak birlikler kapsamında;
 - ✓ Askeri Birlikler (katılacak birlik miktarının Milli Savunma Bakanlığı ı'nın tayin edece i),
 - ✓ Afyon, Manisa, zmir izcilerinden olu an bir takım (Bunların miktarını, olu turulması ve sevkinin düzenlenmesinin Milli E itim Bakanlığı ı'na ait olaca ını),
 - ✓ Ankara ve stanbul Üniversite ve yüksel tahsil ö rencileri temsilen belirlenen bir ö renci heyeti. (Milli E itim Bakanlığı ı'nca düzenlenece i),
 - ✓ Kütahya ve Afyon'dan Atlı Halk kıtası (Kütahya ve Afyon illerinden mü tereken tertip ve tanzim edilece i),

✓ Aynı günde yerlerine dönecek kadar yakın köy ve kasabalardan halkın bu merasime katılımını civar illerin te vik ve tertip edece i,

- Merasim yerinde ordu, C.H.P., halk ve gençlik adına birer konu ma yapılaca ı bunu parti temsilcisi kolordu komutanı ile görü erek düzenlenece i,
- 30 A ustos günü ak amı radyoda partice bir konferans verilece i gibi o gece halkevleri olmayan yerlerde parti merkezlerinde toplantılar yapılaca ı ve konferanslar verilece i,
- Basın tarafından bu büyük ve milli zafer hakkındaki merasime yönelik olarak 30 ve 31A ustos günleri yayınlar yapaca ı,
- Halkın kolay ve ucuz olarak bu merasime katılım için 30 A ustos günü merasim yerine Afyon ve zmir arasında ucuz tarifeli gidi ve dönü trenleri tertip edilece i,
- Silkisaray istasyonu ile merasim yeri arasındaki hazırlıklar Münakalat (Ula tırma Bakanlı ı) ve merasim yerindeki hazırlıklar Kolordu komutanlı nca temin edilece i bu hazırlıklar esnasında Kütahya ve Afyon illerinin ve parti te kilatının Kolorduya azami yardım yapaca ı belirtilmi tir.²⁴⁷

Dumlupınar'daki Meçhul Zafer Anıtı'nda yapılacak olan 30 A ustos Zafer Bayramı hazırlıkları ile ilgili olarak incelenen ar iv belgeleri ve gazetelerde, 1939-1945 dönemindeki zafer bayramı kutlamaları için yapılan hazırlıkların 1939 yılında belirtilen program çerçevesinde devam etti i görülmekle birlikte küçük de i iklikler

²⁴⁷ BCA, Fon No: 490100, Kutu No: 1131, Dosya No: 127, Sıra No: 1.

de dikkat çekmektedir. Örneğin, 1940 yılında zafer bayramının kutlama emrinde 30 A ustos günü akşamı Afyon ilinin C.H.P. Başkanı, ordu, törene iştirak eden heyetler halk mümessilleri şerefine Afyon'da bir yemek ziyafeti verileceğini belirtmiştir.²⁴⁸ 1941 yılından itibaren ilk kurulu tarihleri 30 A ustos olan Beden Terbiyesi gençlik kulüplerinin de katılımı Zafer Bayramı programlarına ilave edilmiştir.²⁴⁹ 30 A ustos 1946 yılından itibaren Dumlupınar'da yapılacak tören programında Milli Savunma Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı temsilcilerini faydalı gördüğü bazı değişiklikler yapılmıştır.²⁵⁰

30 A ustos Zafer Bayramı kutlamaları kapsamında yapılacak merasim programları hemen hemen ülkenin her tarafında hazırlanmış olmasına rağmen İstanbul, Ankara ve Dumlupınar'daki merasim hazırlıkları ulusal basına yansımıştır. Özellikle Dumlupınar'da yapılan merasimler için daha hassas davranılmıştır. Buradaki merasimlere temsilci gönderen illerin sayısı 1939 yılında on dokuz iken zaman içerisinde artışlarla otuz bir ile kadar çıkmıştır. 1939-1945 yılları arasında yayımlanan merasim programlarının içeriğinde fazla bir değişiklik yapılmamış olmakla beraber 1941 yılında yeni kurulmuş olan Beden Terbiyesi gençlik kulüplerinin merasim programına ilave edilmiştir.

3.3.1. Manetler ve Fotoğraflar

30 A ustos Zafer Bayramı'nın kutlama yıldönümlerinin 1939 -1949 yılları arasını kapsayan on yıllık dönemde basına yansımalarına bakıldığında: ‘‘Büyük Zafer

²⁴⁸ BCA, Fon No: 301000, Kutu No: 198, Dosya No: 353, Sıra No: 20.

²⁴⁹ BCA, Fon No: 490100, Kutu No: 1132, Dosya No: 130, Sıra No: 1.

²⁵⁰ BCA, Fon No: 301000, Kutu No: 42, Dosya No: 249, Sıra No: 11, 1946 yılında tekrar düzenlenen 30 A ustos Zafer Bayramı tören programı için bkz. EK- 23.

Bayramını Kutluyoruz’’,²⁵¹ ‘‘Zafer Bayramı Milletimize Kutlu Olsun’’,²⁵² ‘‘ ark tarihinin dönüm nokrası olan 30 A ustos zaferini sulh ve sükân içinde kutluyoruz’’,²⁵³ ‘‘30 A ustos öyle ha metli bir tablodur ki onda kendimize güvenmenin verdi i kuvvetle gelece e emniyetle bakmak imkânını buluruz’’,²⁵⁴ ‘‘Türk Hürriyet ve stiklalinin, Türk Barı ının Temel Zaferi’’,²⁵⁵ ‘‘En Büyük Bayram 30 A ustos’’,²⁵⁶ ‘‘Türkiye Cumhuriyeti’ni üzerine kurdu umuz temel zafer bayramı’’,²⁵⁷ ‘‘30 A ustos Bayramı’’,²⁵⁸ ‘‘ Zafer Bayramı Kutlu Olsun’’,²⁵⁹ ‘‘ 30 A ustos büyük zafer günümüz, bu tarih yurdumuza göz koyanların u rayaca ı akibetin ebedi i aretidir’’,²⁶⁰ ‘‘Hür ve mesut Türkiye 30 A ustos büyük zafer gününü ne e içinde kutluyor’’,²⁶¹ ‘‘Cumhuriyetin muzaffer sulhunu kazanan tarihi gün heyecanla kutlandı’’,²⁶² ‘‘Bütün memleket tam bir bütünlük içinde tarihin en mesut gününü candan tezahürle kutluyor’’,²⁶³‘‘ Ba umsız Büyük Türkiye Cumhuriyetinin do um günü hepimize kutlu olsun’’,²⁶⁴ man etlerinin atılarak, genç Türkiye Cumhuriyeti’nin hangi temel üzerine kuruldu u hatırlatılmı ve bu mutlu zaferin Türk halkı için bir milli bayram oldu u vurgulanmı tır. Bu man etlerin yanında,

²⁵¹ **Ulus**, 30 A ustos 1939, Man et için bkz. EK-24.

²⁵² **Ulus**, 30 A ustos 1942.

²⁵³ **Tasviri Efkâr**, 30 A ustos 1942.

²⁵⁴ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1943.

²⁵⁵ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1945, Man et için bkz. EK-25.

²⁵⁶ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1946.

²⁵⁷ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1947.

²⁵⁸ **Son Telgraf**, 30 A ustos 1943.

²⁵⁹ **Son Telgraf**, 30 A ustos 1944, **Son Telgraf**, 30 A ustos 1945, **Vakit**, 30 A ustos 1945, **Ulus**, 30 A ustos 1947, **Vakit**, 30 A ustos 1948, **Son Telgraf**, 30 A ustos 1949, **Vakit**, 30 A ustos 1949.

²⁶⁰ **Son Telgraf**, 30 A ustos 1948, Man et için bkz. EK- 26.

²⁶¹ **Vakit**, 30 A ustos 1940.

²⁶² **Vakit**, 31 A ustos 1941.

²⁶³ **Son Telgraf**, 30 A ustos 1942.

²⁶⁴ **Son Posta**,30 A ustos 1947.

‘‘Zafer Bayramımız Türk Milletine Kutlu olsun’’²⁶⁵, ‘‘Büyük zaferimizin yıldönümü’’²⁶⁶, ‘‘Büyük zaferin 20’inci yıldönümü’’²⁶⁷, ‘‘ Büyük zaferin 25’inci yıldönümü’’²⁶⁸, ‘‘Büyük zaferimizin 26’ıncı yı dönümü’’²⁶⁹, ‘‘30 A ustos zaferinin 27’inci yıldönümü’’²⁷⁰ gibi, her yıla uygun ba lıklar da ifade edilmi tir.

Zafer kutlama günlerinde man et olarak atılan ba lıkların yanında gazetelerde kullanılan foto raflar da dikkat çekicidir.

Vakit gazetesindeki foto raflar incelendi inde, Türkiye haritasının sol tarafına Mehmetçik sa tarafına smet nönü’nün foto rafı basılmı ,²⁷¹ Atatürk ve smet nönü’nün resimlerini çelenk içinde verilmi ,²⁷² 30 A ustos Ba komutanlık Meydan Muharebesi’nin haritası ile Atatürk ve smet nönü’nün 30 A ustos Ba komutanlık Meydan Muharebesi esnasında yan yana çekilmi foto raflarını yayımlanmı ²⁷³, Atatürk’ün Kocatepe iken çekilmi foto rafı basılmı ,²⁷⁴ Atatürk ile smet nönü’nün ba resimlerinin üzerinden geçen uçak foto rafları basılmı tır.²⁷⁵

Cumhuriyet’in yayımladı ı foto raflarda ise; Güne timsalinin önünde Atatürk ve smet nönü’nün ba resimleri ile elinde silah olan Mehmetçik foto rafı²⁷⁶, arka tarafta Türk bayra ı fonunun yanında Atatürk ve smet nönü’nün resimleri ile silahlı

²⁶⁵ **Ulus**, 30 A ustos 1949.

²⁶⁶ **Vakit**, 30 A ustos 1942.

²⁶⁷ **Son Telgraf**, 30 A ustos 1942. Man et için bkz. EK- 27.

²⁶⁸ **Vakit**, 30 A ustos 1947.

²⁶⁹ **Ulus**, 30 A ustos 1948.

²⁷⁰ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1949.

²⁷¹ **Vakit**, 30 A ustos 1940. Foto raf için bkz. EK-28.

²⁷² **Vakit**, 30 A ustos 1941.

²⁷³ **Vakit**, 30 A ustos 1943.

²⁷⁴ **Vakit**, 30 A ustos 1945.

²⁷⁵ **Vakit**, 30 A ustos 1948.

²⁷⁶ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1941. Foto raf için bkz. EK-29.

Mehmetçiklerin resmigeçit pozisyonundaki durumuyla birlikte zafer anıtını birleştiren foto raf yayımlanmış,²⁷⁷ Türk bayrağı bulunan Süvari birliğini ile Atatürk ve Mehmetçiklerin resimleri basılmış,²⁷⁸ bayrakla birlikte süvarilerin foto rafları verilmiş,²⁷⁹ Atatürk'ün at üzerinde ve bir elinde zafer çelengi bulunan foto rafı basılmış,²⁸⁰ Türk Bayrağı'nın önünde bulunan tanklar ile uçakların foto raflarını kullanmıştır.²⁸¹ *Ulus*'a bakıldığında, arka fonda Türk bayrağı önde Mustafa bakan Mehmetçik ve çelenk uzatan genç Türk kızı foto rafı yayımlanmış,²⁸² Türk bayrağını arka fonda kullanarak sanayile en ülke ile süngülü Mehmetçik foto rafı basılmış²⁸³, Meçhul Asker Anıtı'nın resmi verilmiş ve Ulus'ta bulunan Atatürk heykelinin foto raflarını kullanmıştır.²⁸⁴ *Son telgraf*, Atatürk'ün ve Mehmetçiklerin resimleri yerine törende konu an subayın foto rafını,²⁸⁵ Atatürk'ün Kocatepe'deki resmini,²⁸⁶ Geçit resmi esnasında çekilen askerlerin foto rafını²⁸⁷ ve diğer yıllarda ise, Atatürk ile Mehmetçiklerin Kurtuluş Savaşı günlerinde cephede yanyana çekilmiş foto rafını basmıştır.²⁸⁸ *Tasvirî Efkar*, Atatürk ile Mehmetçiklerin Kocatepe'de çekilmiş

²⁷⁷ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1942.

²⁷⁸ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1943.

²⁷⁹ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1945.

²⁸⁰ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1946. Foto raf için bkz. EK-30.

²⁸¹ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1949. Foto raf için bkz. EK-31.

²⁸² **Ulus**, 30 A ustos 1939.

²⁸³ **Ulus**, 30 A ustos 1941. Foto raf için bkz. EK-32.

²⁸⁴ **Ulus**, 30 A ustos 1942, **Ulus**, 30 A ustos 1948.

²⁸⁵ **Son Telgraf**, 30 A ustos 1939.

²⁸⁶ **Son Telgraf**, 30 A ustos 1941.

²⁸⁷ **Son telgraf**, 30 A ustos 1943.

²⁸⁸ **Son Telgraf**, 30 A ustos 1942, **Son Telgraf**, 30 A ustos 1944, **Son Telgraf**, 30 A ustos 1945, **Son Telgraf**, 30 A ustos 1946, **Son Telgraf**, 30 A ustos 1947, **Son Telgraf**, 30 A ustos 1948, **Son Telgraf**, 30 A ustos 1949.

yanyana çekilmi foto rafı²⁸⁹ ile sa ında ve solunda mehmetçik bulunan ve elinde zafer çelengi olan bir melek resmini yayımlamı tı.²⁹⁰ *Son Posta* ise, Atatürk ve smet nönü'nün Kurtulu Sava ı'ndaki resmini ve ufka bakan Mehmetçik resmini²⁹¹, Atatürk ile smet nönü'nün Kurtulu Sava ı günlerinde cephede yanyana çekilmi foto rafını²⁹², Atatürk'ü at üzerinde elinde zafer çelengi ve gökyüzünden geçen tayyarelerle resmetmi ²⁹³ ve Milli Mücadele'nin üç büyük kahramanı olan Atatürk, smet nönü ve Fevzi Çakmak'ın foto raflarını yayınlaması ile ön plana çıkmı tır.²⁹⁴ Yayımlanan foto raflarda 30 A ustos Zafer Bayramı olması dolayısıyla Atatürk ve smet nönü'nün foto raflarının yanında Türk ordusunu temsilen Mehmetçik resimlerinin yer alması dikkat çekmi tir.

3.3.2. Ba yazılar

Ulusal Basında 30 A ustos Zafer Bayramı'nın yıldönümlerindeki kö e yazıları incelendi inde; *Cumhuriyet*, yazarlarından Abidin Daver ‘‘30 A ustos’’²⁹⁵ ba lıklı ba makalesinde; Milletlerin tarihlerinde askeri zaferlerin oldu unu bu zaferlerin onlara askeri eref verdi ini, yine milletlerin tarihlerinde farklı zaferlerin bulundu unu bu zaferlerin ise o milletlerde sadece parlak bir zafer ve kahramanlık destanı olarak kalmadı nı, bu zaferlerin yalnızca muzaffer milletler için de il, aynı

²⁸⁹ **Tasviri Efkâr**, 30 A ustos 1940.

²⁹⁰ **Tasviri Efkâr**, 30 A ustos 1942. Foto raf için bkz. EK-33.

²⁹¹ **Son Posta**, 30 A ustos 1942.

²⁹² **Son Posta**, 30 A ustos 1943.

²⁹³ **Son Posta**, 30 A ustos 1944. Foto raf için bkz. EK-34.

²⁹⁴ **Son Posta**, 30 A ustos 1947.

²⁹⁵ Daver, ‘‘30 A ustos’’, **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1939.

zamanda çevresindeki ve benzer kaderi paylaşan milletler için de bir inkılâbın başlangıcı oldu. Mustafa Kemal Atatürk – İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak kumandasındaki Türk ordusunun Dumlupınar’da düşmanı yendi. İttihatçıların ve Doğu milletleri için yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Bu sebeple 30 Ağustos zaferinin tarihte en değerli bulunan zaferler arasında bulunduğu belirtilmiştir.

Vatan yazarlarından Ahmet Emin Yalman’ın ‘‘*Aklın Büyük Zaferi*’’²⁹⁶ başlıklı yazısında; Türk tarihinin zaferlerle dolu olduğunu, ancak 30 Ağustos’un bu zaferlerden hiçbir ayrılmaz sorusunu kendine sorması ve yazdığı yazısında, 30 Ağustos’un, sadece tarih kitaplarının sayfaları arasında yerini alacak türden bir zafer olmadığını, Türk Milleti ile yaşıyan bir zafer olduğunu, silahla kazanılan bu zaferin sonunda sadece övünmekle kalmadığını, silahların zaferinin aklın zaferi takip ettiğini, Misak-ı Milli çerçevesi haricinde maceralara, ihtiraslara, giden bütün yolları tıkadıklarını ve köprüleri yıktıklarını aynı zamanda Türk Milletini kendi menfaatleri için maceralara sürüklemek isteyenlerin bulunabileceğini hatırlatmıştır. Yalman, ‘‘*Tecavüz yoluyla varılacak hiçbir milli emel yoktur*’’ kararını kendine rehber edinen Türk Milleti’nin 30 Ağustos gibi milli bayramlarda gelen bazı belirsiz olaylardan kendini soyutlaması gerektiğini ve ana prensiplerini ortaya koyarak yoluna devam etmesini vurgulamıştır.

Ulus Ba yazarı Falih Rıfkı Atay, ‘‘*30 Ağustos Zaferi*’’²⁹⁷ başlıklı yazısında; Türk Milleti’nin Dumlupınar zaferi sayesinde tam bağımsız bir devlet kurduğunu, hür vatandaşlar olarak yaşama devam ettiğini, bu zaferle batıdan işgal edilen yurdu kurtarmanın yanında doğunun pençesinden de vicdanını ve düşüncesini kurtardığını, aynı zamanda 30 Ağustos ile bir buçuk asırdır aradığı gerçek kurtuluş yolunu

²⁹⁶ Ahmet Emin Yalman, ‘‘*Aklın Büyük Zaferi*’’, *Vatan*, 31 Ağustos 1941.

²⁹⁷ Atay, ‘‘*30 Ağustos Zaferi*’’, *Ulus*, 30 Ağustos 1940.

buldu unu, bu kurtulu yolunun tehlikeye girmesi durumunda, ülkenin toprak bütünlü ü ve hürriyet bütünlü ünü korumak için on sekiz milyon insan olarak genç cumhuriyeti korumak için hazır olduklarını ifade etmi tir.

Ulus yazarlarından Nurettin Artam, ‘‘30 A ustos’’²⁹⁸ ba lıklı yazısında; harap ve bitkin bir vatan üzerinde Türkler’in birlik ve birle ik imanına dayanan gücünü, Atatürk’ün tek ve sonsuz emrine vererek kazandı ı, 30 A ustos Ba komutanlık Meydan Muharebesi’nin sonunda açılan barı ufuklarından dünyanın hayal etti i barı ı her yıl kutlandıklarını ve içinde buldukları durumda e er icap ederse yeni kazanılacak zaferler için 30 A ustos’un üzerinde ya ayan ordu ve milletin bir bütün olarak nöbet bekledi ini, Cumhurba kanı smet nönü’nün emrinde yeni 30 A ustos’lar yaratmak için hazır olduklarını belirtmi tir.

Ulus’un bir di er yazarları Ali Rıza Erem, ‘‘Varlı ımız borçlu oldu umuz 30 A ustos’’²⁹⁹ ba lıklı ba yazısında; do ru güzel ne varsa 30 A ustos’a borçlu olduklarını anımsatarak zaferin di er zaferlerden farklı olan üç yönü bulundu unu ve bunların ‘‘ 1- çinde hazırlandı ı artların emsalsizli i, 2- Kullanılan harp sanatı, 3- Temel oldu u inkulâpların özelli i ’’oldu unu ifade etmi tir. Yazar, zaferin en belirgin ve ayırt edici vasfının üçüncüsü oldu una dikkat çekmi bunun siyasal, kültürel ve ekonomik devrimlerin ba langıcı oldu unu vurgulamı tır.

Erem yazısına, 30 A ustos’tan önceki devri ya amamı olan gençli e gerçekle tirilen devrimleri kısaca özetlemi ve siyasal olarak saltanat ve hilafetin yerine, milletin iradesine ve ulusal egemenli e dayalı olan cumhuriyet rejimine geçildi ini, kültürel alanda e itim ö retimde reformlar yapıldı ını, kılık kıyafet alanında de i ikli e gidildi ini, ekonomik anlamda ise tamamen dı güçlerin

²⁹⁸ Artam, ‘‘30 A ustos’’, **Ulus**, 30 A ustos 1940.

²⁹⁹ Erem, ‘‘Varlı ımız Borçlu Oldu umuz 30 A ustos’’, **Ulus**, 30 A ustos 1942.

kontrolü altında bulunan mali yapının kontrolünün cumhuriyet rejimine geçti ini belirtmi ve Türk Milleti'nin bu kadar az zaman içinde büyük bir medeniyet seviyesine yükselmesini 30 A ustos'a borçlu olduklarını ifade etmi tir.

Cumhuriyet ba yazarı Yunus Nadi Abalıo lu, "*Büyük Zaferden Dersler*"³⁰⁰ ba lıklı ba yazısında; Milli bayram günleri arasına konulan 30 A ustos Zaferi'nin milletin ruhunda daima taze duran temiz heyecan ile kutlanaca ını ve bu zaferinin geçmi i hatırlattı ı kadar gelece e emniyetle ve ümitle bakan yönünün bulundu undan dolayı da kutlandı ına de inmi tir. Abalıo lu, Afyon'da Atatürk'ün önderli inde stiklal davasını kazanan Türk ordusunun, Birinci Dünya Sava ı'nda yıpratıcı ve tahrip edici dört yıllık kanlı bir dönem geçirdi ini ellerinden silahları alınmı olan ordunun Atatürk gibi Türk Milleti'ne özel bir evladın sevk ve idaresinde Sakarya ve Dumlupınar zaferlerini kazandı ını ve Atatürk'ün sa kolu ve Türk Milleti'nin di er büyük bir evladı olan smet önü'nün sevk ve idaresinde Sivas'ta çizilen Misak-ı Milli amacını gerçekle tirdi ini belirtmi ve insanların bu yüksek ba arıları ola anüstü görmelerine ra men Atatürk'ün hep hesap ve kitapla yürütülen bu milli mücadelenin milletin fedakârlıkları sayesinde gerçekle ti ini ve yapılan her eyin en ufak teferruatına kadar hesap edilerek tatbik ve icra edildi ini belirtmi tir. Milli stiklal Sava ı'nın ba arılı askeri harekâtında Türk Milleti'nin daima göz önünde bulunduraca ı dersleri şöyle sıralamı tır: "*1- Haklı Milli davalarda milli birlik birinci esastır. 2- Bizzat Atatürk'ün mükerrer ahadetleri ile ve zaten vukuat ve fiiliyatta sabit oldu u veçhile Türk Milleti esasen e idir az bulunur çok büyük bir millettir ve haklı davalarda onun fedakârlı ı sonsuzdur. 3- Bu iki esas bütün verimleri vermek için onların eni boyu kat'i surette hesap edilmi haklı davalara*

³⁰⁰ Yunus Nadi Abalıo lu, "*Büyük Zaferden Dersler*", **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1943.

ko ulması lazımdır.” diyen yazar, bu üç hususun Türk Milleti’ne rehberlik edecek dersler ortaya koydu unu ve Türk zaferinden devam eden kinci Dünya Sava ı’ndaki taraflar içinde alınması gereken dersler oldu unu ileri sürmü tür.

Cumhuriyet yazarlarından Abidin Daver, “*Türk’ün E siz Zaferi*”³⁰¹ ba lıklı yazısında; 30 A ustos zaferinin ilk önce Türk yurdunu parçalanmaktan, Türk Milleti’ni esir bir sömürge kavmi haline dü mekten, Türk Devleti’ni Anadolu’nun ortasında, istiklalinden yoksun, sıradan bir beylik olmaktan kurtaran bir zafer olarak kutlandı nı vurgulamı tır. Yazar makalesinde, 30 A ustos Zaferi sayesinde imzalanan Lozan Konferansı’nın, Türkiye’ye sadece Misak-ı Milli sınırları içinde bir vatan temin etmekle kalmadı nı ilave olarak yeni Türkiye’yi ça da devletlerin sahip oldu u tam ba ımsız bir duruma kavu turdu unu söylemi tir. 30 A ustos zaferinin kazandırdı ı di er önemli bir hususunun da, insanlı a ve medeniyete eref veren bir hareketin ba langıcı oldu unu ve 30 A ustos zaferinin yalnız Türk tarihinde de il, dünya tarihinde de barı çı bir zafer oldu u ifade etmi tir.

Ulus yazarlarından Falih Rıfkı Atay, “*25’inci Zafer Yılı*”³⁰² ba lıklı yazısında; Anadolu’nun Malazgirt Zaferi’nden Cumhuriyet ça ına kadar geçen dokuz asırlık sürede devamlı olarak barı ya ayamadı ı belirtmi , zaferin 25’inci yılında Türk Milleti’nin 30 A ustos Zaferi’ni barı ve kalkınma için kullanarak yalnız kendine de il, di er milletlere de faydalı oldu unu vurgulamı tı. Aynı zamanda, 30 A ustos zaferi tam olarak gerçekte ti inden dolayı Türk Milleti’nin ba ımsızlı nın eksiksiz oldu unu, ma lup olan Osmanlı Devleti’nin hatırına bile getiremedi i hürriyet varlı nı bu zafer sayesinde Türk halkına kazandı nı ifade etmi tir.

³⁰¹ Daver, “*Türk’ün E siz Zaferi*”, **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1943.

³⁰² Atay, “*25’inci Zafer Yılı*”, **Ulus**, 30 A ustos 1947.

Cumhuriyet yazarlarından Abidin Daver, “30 A ustos Zaferi”³⁰³ başlıklı yazısında; milletlerin hayatlarında birçok zaferlerin olduğunu bu zaferlerden bir kısmının kazanıldı 1 gün kaybedildi ini, bir kısmının kazanan milletlere daha sonra felaketler getirdi ini, di er bir kısmının ise ülkeleri fethettirdi ini fakat nefret uyandırdı ını, Türk’ün 30 A ustos Zaferi’nin ise, bu tip zaferlerden hiç birisi gibi olmadığını bamba ka bir zafer olduğunu belirterek 30 A ustos zaferini, “*Hakkın haksızlı a kar ı zaferi, bir milletin bir cihan husumetine kar ı zaferi, stiklal a kının emperyalizm ihtirasına kar ı zaferi, tarih boyunca efendi ya amı bir milletin köleli e kar ı zaferi, ruhun maddeye imanın silaha kar ı zaferi ve hayatın ölüme kar ı zaferi*” olarak tanımlamı tır.

Yazar, 30 A ustos zaferinin bir felaket de il bir saadet getiren zafer olduğunu, bu zaferin sadece Türk için de il, bütün ark ve bütün medeniyetler için hayırlı ve örnek bir hadise olduğunu de inerek e er 30 A ustos olmasaydı neler olurdu? sorusuna ise,

“*Yakın ve orta arkta barı huzur ve sükûn asla teessüs etmeyecekti. Müstakil ve kuvvetli bir Türkiye’nin yoklu undan do an kar ıklık, istikrarsızlık ve emniyetsizlik kinci Dünya sava undan önce kinci Dünya sava ı içinde, kinci Dünya sava ı sonrasında bir sürü tehlikeli buhranlar, kanlı mücadeleler ve felaketler do uracaktı Bu gün Türkiye demokrasisi dünyanın bir ileri karakolu, bir seddi, bir kalesi gibi dimdik duruyor ve kızıl seli durduruluyorsa medeniyet âlemi bunu Türkün kanı ile kazanılan 30 A ustos zaferine borçludur*” sözleriyle 30 A ustos Zaferi’nin dünya haritasını ve kaderini bir afetten kurtaran zafer olduğunu dolayı bütün medeniyet dünyasının kutlaması gerekti ini ifade etmi tir.

³⁰³ Daver, “30 A ustos Zaferi”, *Cumhuriyet*, 30 A ustos 1948.

Vakit yazarlarından Asım Us, ‘‘30 A ustos Askerî Harikası’’³⁰⁴ başlıklı yazısında; zaferin Türk Milleti’nin tarihine askeri harika olarak geçmesinin sebebini, milli kuvvetin halkın desteğiyle kısa bir zaman içinde toparlanması ve bu kuvveti Türk Milleti’nin milli ordu olarak tanımlamasına karşın yabancıların ve ona hizmet eden taraftarlarının ise ‘‘*Kuva-yı Bâgiye*’’ olarak tanımladıklarına dikkat çekmektedir. Aynı zamanda bu milli ordu, Mehmet Paşa’nın kumandasında iki meydan muharebesi kazandıktan sonra Batılıların Sakarya Meydan Muharebesi’nde sayıca ve teçhizatça üstün olan düşman kuvvetlerine karşı kazandı. Bu zaferin ardından batılılar tarafından yapılan değerlendirilmede ise ‘‘**Karın Arabası**’’, ‘‘**Otomobil**’’i yendi şeklinde olmuştur.

Yazar, kazanılan 30 A ustos Zaferi’nin sonucunda sadece Yunan ordusunun Anadolu’da yok edilmediğini aynı zamanda onu destekleyen ve Sevr Antlaşması’nı uygulamak için görevlendiren büyük devletlerinde manen mağlup olduğunu ileri sürmüştü ve Türk milleti istiklalini korumak için 30 A ustos askeri harikasını yarattığını ifade etmiştir.

3.3.3. İirler

30 A ustos Zafer Bayramı yıldönümlerinde milli duyguların dinç tutulması ve kazanılan zafer için yazılan şiirlerin yeni nesillere aktarılması görevini yerine getirmek amacıyla yazılan şiirlere de ulusal basında geniş yer verilmiştir. Bu kapsamda;

³⁰⁴ Asım Us, ‘‘30 A ustos Askerî Harikası’’, **Vakit**, 30 A ustos 1949.

Son Posta, 30 A ustos 1941 tarihinde Halid Fahri Ozansoy'un yazdığı "30 A ustos"³⁰⁵ başlıklı şiiri man etten okuyucuların istifadesine sunmuş ve gazete verdiği ekler de aynı şiirin "30 A ustos"³⁰⁶ başlıklı farklı bir şiiri ve 30 A ustos 1945 yılında ise Midhat Cemal Kuttay'ın "Unutma"³⁰⁷ başlıklı şiirini yayımlamıştır.

Ulus, 30 A ustos 1941 tarihinde Server Ziya Gürevin'nin yazdığı "30 A ustos"³⁰⁸ başlıklı şiiri sütunlarına taşımış, zaferin 20'inci yıldönümünde air A.Muhtar Kumral'ın "Mehmet"³⁰⁹ isimli şiirine yer vermiştir. 30 A ustos Zaferi'nin 25'inci yıldönümü kutlamaları kapsamında air Behçet Kemal Çalırlar'ın "Atatürk"³¹⁰ başlıklı şiirini ve aynı şiirin "Meçhul ehide"³¹¹ başlıklı eserini ve Mehmet Necati Öngay'ın "30 A ustos Destanı"³¹² adlı şiirini yayımlamıştır.

Vakit, 30 A ustos 1942 tarihinde Haluk Nihat Pepeyi tarafından yazılan "Dumlupınar'dan Akdeniz'e..."³¹³ adlı şiirini ve zaferin 21'inci yıldönümü kutlamalarında Kamuran Bozkır'ın yazdığı "O büyük arkıdan bir parça"³¹⁴ başlıklı şiire yer vermiştir.

Tasviri Efkâr ise, zaferin 18'inci yıldönümünde Yusuf Ziya Ortaç adlı kişinin yazdığı "30 A ustos"³¹⁵ adlı şiiri ve 30 A ustos 1949 tarihinde Osman Atilla'nın "Dumlupınar'da"³¹⁶ başlıklı şiiri yayımlamıştır.

³⁰⁵ **Son Posta**, 30 A ustos 1941.

³⁰⁶ **Son Posta**, 30 A ustos 1941.

³⁰⁷ **Son Posta**, 30 A ustos 1945. şiir için bkz. EK-35.

³⁰⁸ **Ulus**, 30 A ustos 1941.

³⁰⁹ **Ulus**, 30 A ustos 1942.

³¹⁰ **Ulus**, 30 A ustos 1947.

³¹¹ **Ulus**, 30 A ustos 1947.

³¹² **Ulus**, 30 A ustos 1947.

³¹³ **Vakit**, 30 A ustos 1942.

³¹⁴ **Ulus**, 31 A ustos 1943.

³¹⁵ **Tasviri Efkâr**, 30 A ustos 1940.

30 A ustos Zaferi'nin incelenen dönem açısından yıldönümü kutlamalarına ili kin man etlerinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini kazanılan bu zafer üzerinde yükseldi i ve bu mutlu zaferin Türk halkı için bir milli bayram oldu u vurgusu öne çıkmı tır. Mustafa Kemal Atatürk'ün ve Cumhurba kanı olan smet Pa a'nın askeri üniformalı foto rafları yan yana kullanılmı tır. Ulusal basındaki gazeteler arasında yer alan *Vakit* 1940 yılında Türkiye haritasının sol tarafına Mehmetçik sa tarafına smet Pa a'nın foto rafını basması man etler arasında dikkati çekmekle beraber, genellikle 30 A ustos tarihinin ordunun bayramı kabul edildi inden dolayı Atatürk ve smet Pa a'nın foto raflarının yanında Türk ordusunu temsilen Mehmetçik resimleri de yer almı tır.

Ba yazılarda ise zafer yıl dönümlerinde özellikle *Ulus*'ta yazan, Falih Rıfki Atay, Nurettin Artam ve Ali Rıza Erem; *Cumhuriyet*'ten Abidin Daver, Yunus Nadi Abalio lu; *Vatan*'dan Ahmet Emin Yalman ve *Vakit*'ten Asım Us'un konu ile ilgileri yazıları ön plana çıkmı tır. Yazarlar yazılarında, kazanılan 30 A ustos Ba komutanlık Meydan Muharebesi'nin Türkiye için ne kadar önemli oldu una vurgu yapmı lardır. Bu yazılardan örnek vermek gerekirse, *Ulus* yazarı Ali Rıza Erem 30 A ustos zaferinin di er zaferlerden üç farklı yönünü (içindeki artların emsalsizli i, kullanılan harp yöntemi ve temel oldu u inkılâpların özelli i) ifade ederek bunların siyasal, kültürel ve ekonomik devrimlerin ba langıcı oldu una de inmi ; *Cumhuriyet* yazarlarından Abidin Daver, 30 A ustos zaferini tarihte ender bulunan zaferler arasına koymu ve bunu da zaferin Türkler gibi benzer kaderi payla an milletler içinde bir ba langıç niteli inde oldu una vurgu yapmı , yine *Cumhuriyet* yazarı Yunus Nadi Abalio lu yazdı ı “*Büyük Zaferden Dersler*” ba lıklı

³¹⁶ **Tasviri Efkâr**, 30 A ustos 1949.

yazısında Türkler'in verdikleri haklı mücadeleden İkinci Dünya Savaşı'nın tarafları içinde alınması gereken dersler bulunduğuna dikkat çekmiştir. Zafer hakkındaki makaleler arasında *Son Posta*, *Vakit*, *Tasviri Efkâr* ve özellikle *Ulus* gazetesinde yer almıştır. Bu kapsamda yayımlanmış olan "30 Ağustos Destanı" başlıklı makalede muharebenin başladığı saatten itibaren İzmir'e girilene kadar olan süreçte vurgu yapılmıştır; "Unutma" başlıklı makalede muharebede şehit olan askerlere duyulan vefa dile getirilmiştir; "Atatürk" başlıklı makalede 30 Ağustos Zaferi'nin Başkomutanı olan Mustafa Kemal Atatürk'e yapılan övgü dikkati çekmiştir; "Dumlupınardan Akdeniz'e" başlıklı makalede ise Türk'ün kahramanlığı ön plana çıkarılmıştır.

3.4. DUMLUPINAR, STANBUL VE ANKARA'DA YAPILAN KUTLAMALAR

30 Ağustos Zaferi kutlamaları söz konusu olduğunda, basına yansıyan kutlama haberleri açısından üç önemli merkezin olduğu görülmektedir. Bunlar: Dumlupınar, Ankara ve İstanbul'dur.

Dumlupınar'da yapılan kutlamalar için 1944 yılına kadar detaylı programlar yapılmış hazırlıklar için gerekli genelgeler yayımlanmıştır. 1946 yılında ise her yıl yayınlanan genelge ilgili Bakanlık temsilcilerinin katılımı ile tekrar güncellenmiştir. Aynı zamanda bu dönemde Ankara ve İstanbul basınının kendi şehirlerindeki kutlamalara geniş yer verdikleri görülmektedir.

3.4.1. Dumlupınar'da Yapılan Kutlamalar

stiklal Sava ırının son muharebesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulu una temel olu turan 30 A ustos Zaferi'nin kazanıldı ı yerde yıldönümü kutlamalarının yapılması ilk olarak Atatürk'ün de katılımıyla 30 A ustos 1924 yılında yapılmı tır. Büyük Zafer'in kazanılmasından dört yıl sonra 1926 yılında Türk kara, deniz, hava kuvvetleri için bayram edildi ine dair kanun çıkarılmı tır.³¹⁷ Her yıldönümü halkın geni katılımı ile kutlanmaya ba lanmı tır.

1939 yılında Zafer Bayramı'nın hazırlanan program kapsamında icra edilece i ulusal basındaki gazetelerde yer almı tır. Törende, Devlet Erkânının yanında Ankara, Bursa, Eski ehir, stanbul, Kocaeli, Bilecik, Kütahya, Balıkesir, zmir, Manisa, Afyon, Aydın, Denizli, Burdur, Isparta, Denizli, Konya, Seyhan, çel ve Hatay illerinden temsilciler, Afyon, zmir, Manisalı izciler ve üniversiteli ö rencileri katılmı tı. 30 A ustos tarihinde Dumlupınar ‘*Meçhul Asker Anıtı*’nda yapılan tören saat 11.30 da TBMM, Ba bakanlık, Bakanlıklar, ordu ve C.H.P adına çelenk konulması ve gelen on dokuz ilin temsilcilerinin anıta çelenk koymasından sonra törende stiklal mar ı okunmu tur. Tören kapsamında; ordu adına genç bir subay, C.H.P, halkevleri ve gençlik adına birer konu ma yapılmı tır. Bu konu malardan sonra resmigeçit töreni yapılarak kutlamalar tamamlanmı tır.³¹⁸ Kutlamalarda yapılan konu malarda zaferin anlam ve öneme yapılan vurgular dikkat çekmektedir.

³¹⁷ Burhan Sayılır, ‘‘ 30 A ustos Zafer Bayramı Kanunu, lk Zafer Kutlaması ve Büyük Taarruz ile ilgili bazı bilgiler’’, **Çanakkale Ara tırmaları Türk Yılı ı**, S. 16, Bahar, 2014, s. 89-114, 30 A ustos Zafer Bayramı Kanunu. bkz. EK-36.

³¹⁸ **Ulus**, 31 A ustos 1939.

1940 yılında, Dumlupınar'da Meçhul Asker Anıtında hazırlanan program³¹⁹ kapsamında yapılan kutlamalara, yirmi yedi ilden gelen heyetlerin temsilcileri, TBMM temsilcisi, Parti, Hükümet ve ordunun, temsilcilerinin yanında Afyon, Konya, zmir illerinden gelen izcilerle beraber yüksek tahsil gençli inin talebeleri ile aynı zamanda kutlamalara Kütahya ve Afyon illerinden, ilçelerinden ve köylerinden gelen halkla beraber stiklal Sava ı'nın gazileri de katılmıştır. Kutlamalar, saat 11.30'da yirmi bir pare top atı ının ardından resmi kurumların çelenk koymaları ve stiklal Mar ı'nın okunması ile başlamıştır. Kutlamalarda ordu adına genç bir subay konuşma yapmış , daha sonra C.H.P adına Denizli Milletvekili Necip Ali Küçükbaş günün anlam ve önemini anlatan konuşmasında Dumlupınar Zaferi'nin sadece bir zaferden ibaret olmadığını onun aynı zamanda gelecek nesiller için bir tarih dersi olduğunu belirtmiştir. Bu şerefli hadisenin ebediyete kadar yaşayacaklarını anlatan uzun konuşmasından sonra şehitleri anması , katılımcılar ve halk tarafından uzun uzun alkışlanmıştır. Daha sonra Ankara ve İstanbul Yüksek tahsil gençleri de birer konuşma yapmıştır. Konuşmaları takiben resmigeçit yapılarak kutlamalar sona ermiştir.³²⁰ Afyon halkı tarafından kutlamalar için gelen halka yakın ilgi gösterilerek kutlamaların ne e içinde geçmesine katkıda bulunmuşlardır.

1941 yılı zafer yıldönümü kutlamaları kapsamında basında Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı'nda yapılacak program yayınlanmıştır.³²¹ Programa göre; katılacak resmi kurumlar ile daha önceki yıllarda katılan temsilcilerde herhangi bir ilave olmaması ancak zaferin 19'uncu yıldönümü kutlamalarına katılan iller arasında

³¹⁹ **BCA**, Fon No: 301000, Kutu No: 198, Dosya No: 353, Sıra No: 20. Zafer'in 18'inci yıldönümü dolayısıyla Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı'nda yapılacak tören programı için bkz. EK-37.

³²⁰ **Ulus**, 31 A ustos 1940, 1 Eylül 1940. Zafer'in 18'inci yıldönümünde Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı'nda yapılan kutlama foto rafı için bkz. EK-38.

³²¹ **Ulus**, 30 A ustos 1941.

Kır ehir katılımı ve katılan il sayısı yirmi sekize çıkmı tır.³²² Tören saat 11.30'da yirmi bir pare top atışı ile başlamış, resmi kurumların çelenkleri konulmuş, stiklal Marşı'nın okunduğu esnada tayyarelerin geçileri başlamıştır. Ordu adına konuşma yapan subay konuşmasında *“Lozan'a varan yolların en kestirmesi zafer tepeden balar”* sözleri halk tarafından büyük alkış almıştır. Bu hitabeden sonra C.H.P. adına Çoruh Milletvekili Ali Rıza Erem bir konuşma yapmış ve bunu takiben Siyasal Bilgiler Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi adına yapılan konuşmalarla programın konuşma kısmı tamamlanmıştır. Saat 12.30 civarında resmigeçide geçilmiş, askerlerin geçinden sonra izciler, yüksek tahsil gençliği ve beden terbiyesi gençliğinin geçisi ile kutlamalar tamamlanmıştır.³²³ Zaferin kazanıldığı yerde yapılan kutlamalarla yeni yetim nesle bu haklı gururunun atılmasının yanında ne zorluklara katlanıldığı gösterilerek milli duygular pekiştirilmeye çalışılmıştır.

1942 yılı kutlamaları C.H.P Genel Sekreterliği'nin yayımladığı programa göre; TBMM, Başbakanlık, Milletvekilleri, Hükümet, Ordu, C.H.P, Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü, Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay, Ordu Harp Malulleri, Ehitlikler Cemiyeti, Türk Çorafya Kurumu, Basın Birliği temsilcileri ile birlikte yirmi sekiz ilden (Afyon, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Burdur, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Eskişehir, Hatay, Çel, Isparta, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kırşehir, Kocaeli, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Niğde, Seyhan, Sivas) gelen iki her temsilci, izciler, Ankara ve İstanbul Yüksek tahsil gençliği temsilcileri, Beden Terbiyesi gençlik kulüpleri adına birer kıta, stiklal Harbi'ne katılımı gazilerden oluşan halk kıtaları, Askeri kıtalar, ilçelerden ve köylerden gelen halk

³²² **Ulus**, 26 Ağustos 1941.

³²³ **Ulus**, 31 Ağustos 1941, **Vakit**, 1 Eylül 1941. Zafer'in 19'uncu yıldönümünde Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı'nda yapılan kutlama fotoğrafı için bkz. EK-39.

katılmı tır.³²⁴ Tören, resmi ve di er kurumların çelenklerinin konulmasından sonra stiklal Mar ı'nın okunması ile ba lamı tır. Her yıldönümünde oldu u gibi konu malarda ordu adına Burhan Ünsal'ın, kahramanlıklar ve fedakârlıklar üzerine yaptı ı konu masını takiben Yüksek tahsil gençli i adına Halit Tanyeri stiklal Sava ı'nda yapılan mücadeleleri özetlemi tır.³²⁵ Son konu mayı yapmak için General Remzi Berkmen kürsüye gelmi ve konu masında stiklal mücadelesinden önceki karanlık dönemleri hatırlattıktan sonra sözü Dumlupınar Muharebesi'ne getirerek dü manın nasıl imha edildi ini eklen tarif ederek törende bulunanlara anlatmı tır.³²⁶ Daha sonra askeri birliklerin, izcilerin ve istiklal mücadelesine katılmı gazilerin geçidinden sonra tören bitmi ve Kütahya Valili i'nin hazırlatmı oldu u kır yeme i yenmi tır. Ak amda Afyon Valili i'nin ordu ve di er resmi kurum temsilcilerine bir ziyafet verilmi ve kutlamalar tamamlanmı tır.³²⁷

1943 yılında Dumlupınar'da Meçhul Asker Anıtı'nda yapılacak tören programına göre TBMM, Ba bakanlık, Milletvekilleri, Hükümet, Ordu, C.H.P, Beden Terbiyesi genel direktörlü ü, Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay, Ordu Harp Malulleri, ehitlikler mar Cemiyeti, Türk Co rafya Kurumu, Basın Birli i temsilcileri i tirak etmi tır. Aynı zamanda bunlara ilave olarak yirmi sekiz ilden gelen iki er temsilci, izciler, Ankara ve stanbul Yüksek tahsil gençli i temsilcileri, Beden Terbiyesi gençlik kulüpleri adına birer kıta, Kütahya ve Afyon valilik temsilcileri, stiklal Harbi'ne katılmı gazilerden olu an halk kıtaları, Askeri kıtalar,

³²⁴ **BCA**, Fon No: 490100, Kutu No: 1132, Dosya No: 130, Sıra No: 1.

³²⁵ **Son Posta**, 31 A ustos 1942, **Ulus**, 31 A ustos 1942, **Son Posta**, 1 Eylül 1942. Zafer'in 20'inci yıldönümünde Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı'nda yapılan kutlama foto rafı için bkz. EK-40.

³²⁶ **Ulus**, 31 A ustos 1942.

³²⁷ **Son Telgraf**, 30 A ustos 1942, **Ulus**, 31 A ustos 1942.

ilçelerden ve köylerden gelen halk katılımı tır.³²⁸ Tören çelenklerin sunulmasından saat 11.30'da stiklal Mar ı'nın okunması ile ba lamı tır. Her yıl oldu u gibi ordu adına konu masını yapan genç subay yaptı ı konu masını “*Asıl türbesi kalbimizde olan Meçhul asker'e ordunun ve milletin ükranlarını sunarım*” diyerek tamamladı tır. Ardından kürsüye C.H.P adına Gaziantep Milletvekili Bekir Kaleli gelmi ve konu masında zaferin anlam ve önemine vurgu yaptıktan sonra Atatürk'e saygı, önü'ye ba lılık ve kinci Dünya Sava ı'nın hızla devam etti ini belirterek “gafletten uzak tetikte olmak” gerekti ini söylemi tir. stanbul tahsil gençli i adına Adnan Çakmakolu'nun konu masının ardından Ankara tahsil gençli i adına Necmi Gider iir okumu ve törenin konu ma periyodu tamamlanmı tır. Daha sonra askeri kıtaların, izcilerin ve Ba komutanlık Meydan Muharebesi'ne katılımı gazilerin geçidinden sonra tören sona ermi tir.³²⁹

1944 yılı kutlamaları C.H.P Genel Sekreterli i'nin yayımladı ı programda belirtilen bütün kurum ve kurulu ların katılımı, yurdun di er bölgelerinden gelen heyetler, sanat okulları, izciler, Askeri kıtalarla birlikte civar ilçelerden ve köylerden gelen binlerce halk katılımı tır.³³⁰ Tören, birliklerin ve izcilerin tefti inden sonra törene heyet gönderen kamu kurum ve kurulu ların çelenkleri Meçhul Asker Anıtı'na konulmu tu. stiklal Mar ı'nın okunmasından sonra konu malara geçilmi ve ordu adına konu an genç Üste men Bedri Kaya Dumlupınar Zaferi'ni anlatmı tır. Ardından C.H.P. adına kürsüye gelen Ahmet Kutsi Tecer yaptı ı konu masında, Türkiye Cumhuriyeti'nin temelini Dumlupınar Zaferi oldu unu ve bunun milletin ba rından çıkan hür idaresinin bir göstergesi kabul edilmesi gerekti ini belirterek

³²⁸ **Ulus**, 30 A ustos 1943.

³²⁹ **Ulus**, 31 A ustos 1943.

³³⁰ **Ulus**, 31 A ustos 1944, **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1944, **Tasviri Efkar**, 31 A ustos 1944.

Cumhuriyetin yedi katlı bir temel üzerine kurulmuş bulunduğunu, bunların sırasıyla “23 Nisan, Birinci nönu, ikinci nönu, Sakarya, 30 A ustos, Lozan ve 29 Ekim’dir” ifadelerinde bulunarak konuyu tamamlamıştır.³³¹ Daha sonra Behçet Kemal Çakar, törene katılanları anlatırken “Üç dört yıllık de ildi ki bu bela /Üç bin yıldır sürüyordu bu vaveyla / Yalnız senden ürkü kaçıp bozuldu / Üç bin yıldır gelip giden istila” şiirini okumuştur.³³² Devamında programda Ankara yüksek tahsil gençliği için adına İhan Bağöz, İstanbul Üniversitesi adına Adnan Çakmakçılıoğlu, Beden Terbiyesi adına Sabih Batak’ın milli duyguları anlatırken konularından sonra son olarak General Sadık Aldoğan Dumlupınar Zaferi’ni detaylı bir şekilde anlatmıştır. Tören askeri birliklerin, izcilerin ve gazilerin resmigeçitleri ile tamamlanmıştır.³³³

1945 yılı kutlamaları C.H.P. Genel Sekreterliği’nin yayımladığı tören programı kapsamında, TBMM, Başbakanlık, Bakanlıklar, C.H.P, Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü temsilcileri, Ordu adına kıtalar, otuz bir ilden (Afyon, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Burdur, Bursa, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Eskişehir, Hatay, Çel, Isparta, Kırşehir, Kocaeli, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Niğde, Seyhan, Sivas, Elazığ, Samsun, Kayseri, İzmir, Gaziantep,) gelen halkevleri temsilcileri, İstanbul’dan (Kadıköy, Eminönü, Bakırköy) halkevi başkanları, yardım kurumları temsilcileri, Hava Kurumu temsilcisi, Ankara ve İstanbul Üniversitesi’nden katılan yüksek tahsil gençliği, de iki illerden gelen izciler ile birlikte binlerce insan kutlamalara iştirak etmiştir.³³⁴ Tören, Tümgeneral Sadık

³³¹ **Ulus**, 31 A ustos 1944, **Son Posta**, 31 A ustos 1944.

³³² **Ulus**, 31 A ustos 1944.

³³³ **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1944, **Son Posta**, 31 A ustos 1944, **Son Telgraf**, 30 A ustos 1944, **Ulus**, 31 A ustos 1944. Zafer’in 22’inci yıldönümünde Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı’nda yapılan kutlama fotoğrafları için bkz. EK-41.

³³⁴ **Ulus**, 31 A ustos 1945, **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1945, **Son Telgraf**, 30 A ustos 1945.

Do an'ın askeri birlikleri ve izcileri tefti inden sonra resmi ve yardım kurumlarının temsilcileri tarafından gönderilen çelenklerin Anıt'a konulmasının ardından stiklal Mar ı'nın okunması ile ba lamı tır. Ordu adına Nihat Özgüven yaptığı konu masını; “30 A ustos, zmir ve Mudanya yolu Lozan'a ula an bir seferin köprüba ıdır. İlk 30 A ustos ahit olsun ki gerekti i gün aynı dinç vücutla barı tan sava a geçmeyi herkesten daha iyi bilece iz.” sözleri ile tamamlamı tır. Daha sonra her yıl oldu u gibi C.H.P. Genel Meclisi adına Afyon Milletvekili Ahmet Ta kapılı yaptığı konu masını, Misak-ı Milli ile sınırlandırılan Türk vatanına bir daha dü man sokmamaya ant içtiklerini, vatani koruma görevi kendilerine geldi inde üstlerine dü eni yapacaklarını ve bu sözü ehitler huzurunda verdiklerini belirterek tamamlamı tır.³³⁵ stanbul Üniversitesi adına evket Eyliyagil, Ankara Üniversitesi adına Mazhar Güveno lu günün anlam ve önemine dair konuşmalar yapmı ve Afyon'lu air Osman Atilla'da “ *ehit Asker Ba mnda*” ba lıklı iirini okuduktan sonra Tümğ. Sadık Akdo an Ba komutanlık Meydan Muharebesi'ni arazi üzerinde anlatırken tayyareler de ehitlere saygı uçularını gerçekleştirir.³³⁶ Tören Askeri birlikler, izciler ve di er kurumların misafirlerin önünden resmigeçit yapması ile sona ermi tir. Kütahya Valili i tarafından misafirlere kır yeme i verilerek kutlamalar tamamlanmı tır.³³⁷

1946 yılı kutlamaları yayımlanan programa uygun olarak, Afyon ve Kütahya Valiliklerinin koordinatörlü ünde, otuz bir ilden gelen halkevi ve il genel meclisleri, stanbul, Ankara Üniversitesi ve yüksek okul gençleri, Afyon Konya ve Kütahya'dan gelen izciler, heyetler, ajans ve basın temsilcileri ile birlikte civar ilçelerden ve

³³⁵ **Ulus**, 31 A ustos 1945.

³³⁶ **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1945.

³³⁷ **Ulus**, 31 A ustos 1945, **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1945, **Son Telgraf**, 30 A ustos 1945.

köylerden gelen binlerce halk katılımı tır.³³⁸ Tören saat 11.00'da başta Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Bakanlıklar, ordu, siyasi partiler ve kutlamalara katılan illerin temsilcilerinin getirdikleri çelenkler konulmuş ve stiklal Marşı okunarak, yirmi bir pare top atışı yapılmıştır.³³⁹ Konu malarda her yıl olduğu gibi ordu adına genç subay Cihat Uskan yaptığı konuşmasında *“Zaferden zafere koşan Türk ordusunun bu manevi gurur ve kalkanları gövdesi ona karşı icat ve tatbik etmek istenecek hiçbir şey eilmeyecektir”* sözleriyle tamamlanmıştır. Daha sonra Ankara Üniversitesi adına Saadettin Öcal, İstanbul Üniversitesi yüksek tahsil gençliği adına Melih İsfendiyar, Beden terbiyesi adına Naci Özyayın'ının duygulu konuşmaları takip etmiştir.³⁴⁰ General Remzi Berkman muharebenin cereyan tarzını anlatmış ve konuşmasında, *“Türk Milletinin imanından, ahlak bilmez iradesinden ve güvene layık büyük varlığından kuvvet ve cesaret alan iki unutulmaz dehanın Mustafa Kemal Paşası ve İsmet Paşası”* olduğunu belirtmiştir.³⁴¹ Tören geçit resminin yapılması ile tamamlanmıştır. Bunu takiben Silifkesaray'da kır ziyafeti verilmiş, Afyon Halkevi gençleri kılıç kalkan oyununu oynamış, halk tarafından askerî mızıklar eşliğinde milli oyunlar oynanmasından sonra kutlamalar tamamlanmıştır. Gecede Afyon Mevki Komutanı tarafından resmi temsilcilere garden partisi verilmiştir.³⁴²

1947 yılı kutlamaları hazırlanan programda belirtilen resmi kurumların temsilcileri ile Afyon ve Kütahya illeri ile birlikte otuz bir il temsilcisi, halkevleri ve il genel meclis temsilcileri, Afyon ve Kütahya'dan gelen izciler Ankara ve

³³⁸ **Ulus**, 31 A ustos 1946.

³³⁹ **Vakit**, 31 A ustos 1946, **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1946.

³⁴⁰ **Ulus**, 31 A ustos 1946, **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1946.

³⁴¹ **Ulus**, 31 A ustos 1946.

³⁴² **Ulus**, 31 A ustos 1946, **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1946, **Vakit**, 31 A ustos 1946.

istanbul'dan gelen Yüksek tahsil gençleri i basın kurulu ları temsilcileri ile birlikte civar illerden ve köylerden gelen halkın katılımı ile ba lamı tır. Törende çelenk koyma i lemlerinin ardından stiklal Mar ı okunmu ve bu esnada tayyareler uçmu , daha sonra yirmi bir pare top atı ndan sonra konu malara geçilmi tir.³⁴³ Ordu adına konu ma yapan subay, konu masında bazı günlerin asırlar süren tarihin ba langıcı oldu unu, 30 A ustos'un da bu tarihlerden bir tarih oldu una vurgu yaparak bu kutsal tarihin Türk'ün ya ama iradesinin en son hamlesi ve medeniyet dünyasına yürüyen inkılâp Türkiye'sinin do u u oldu unu belirterek konu masını tamamlamı tır. Daha sonra Ankara Yüksek Tahsil Talebe Birli i ba kanı Mehmet Ali Arukan konu masında atalarının kazandı ı bu zaferi korumak ve gerekirse bu zafere zafer eklemek azim ve kararlılı ında olduklarını belirtmi tir. istanbul Üniversitesi adına konu an Suat Vural konu masında, nönü kayalıklarında dökülen kanların hala durdu unu Sakarya'nın kan koktu unu ve Dumlupınar'da ise barut kokularının bulundu unu aynı zamanda buranın her zerresinin Türk kanı ve kemi i ile karı tı ını ve Dumlupınar'ın Türk kahramanlı ının doruk noktasına ula tı ı yer oldu unu vurgulamı tır. Beden Terbiyesi adına konu an genç izci Tekin Bilge de konu masında, ehit ve gazi olanların esaret zincirini kırmak için, hürriyet için verdikleri mücadele kendileri için örnek olduklarını, aynı tehlikenin gelmesi durumunda canları pahasına gayret göstereceklerini belirtmi tir. Daha sonra Tören Komutanı Tümğ. Sırrı Seyrek yaptı ı uzun konu masında, “*Meçhul Asker Anıtı'nın kahramanların ve ehitleri mütevazı sembolü*” oldu unu vurgulamı tır.³⁴⁴ Törende

³⁴³ **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1947.

³⁴⁴ **Ulus**, 31 A ustos 1947.

resmigeçit yapılmasının ardından Kütahya ili tarafından törene katılanlara bir kır yeme i verilmi tir.³⁴⁵

1948 yılı kutlamalarına, Afyon, Kütahya zmir valileriyle otuz bir ilden gelen belediye ve genel meclislerin temsilcileri, stanbul, Ankara Üniversite ö rencileri, Anadolu Oyma ı gençleri, Afyon ve Kütahya'dan gelen izciler, heyetler, siyasi parti temsilcileri, ajans ve basın kurulu ları ile binlerce vatanda katılmı tır.³⁴⁶ Ba ta Cumhurba kanlı ı çelengi olmak üzere resmi kurumların çelenklerinin konulmasının ardından stiklal Mar ı e li inde bayrak göndere çekilmi ve bu esnada tayyareler zafer tepenin üzerinden geçerek halkı selamlamı tır.³⁴⁷ Daha sonra yirmi bir pare top atı ndan sonra konu malara geçilmi tir. Tüm g. Egemen yaptı ı konu masının içerisine Atatürk'ün zaferin ikinci yıldönümünde yaptı ı konu malardan parçalar da alarak 30 A ustos Ba komutanlık Zaferi'nin kazanılı mını anlatmı ve bunu takiben Anadolu Oyma ı, stanbul ve Ankara Üniversiteleri adına gençlerin yaptı ı konu malar izlemi ti. Tören, Askeri birliklerin ve 30 A ustos Ba komutanlık Muharebesi'ne katılmı gazilerin yüksek tahsil gençli inin ve izcilerin katıldı ı resmigeçit ile tamamlanmı tır.³⁴⁸ Törene katılanlara Kütahya Valili i tarafından kır yeme i verilmi ve ak amda Afyon Valili i tarafından sekiz yüz ki inin katıldı ı “garden partisi” verilmi tir.³⁴⁹ Kutlamalarda milli duygular yo un konu malar yapılması dikkat çekmektedir.

1949 yılı kutlamalarında, Afyon Vali Vekili ile Kütahya Valisi, Milletvekilleri, Ba bakanlık ve Bakanlık temsilcileri, ordu müfetti likleri, Deniz ve Hava

³⁴⁵ **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1947.

³⁴⁶ **Ulus**, 31 A ustos 1948.

³⁴⁷ **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1948.

³⁴⁸ **Ulus**, 31 A ustos 1948.

³⁴⁹ **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1948.

Kuvvetleri'ni temsil eden generaller, üniversiteleri temsil eden profesörler, siyasi partiler, milli kurumlar ve dernek temsilcileri, illerden gelen belediye meclislerinin temsilcileri, kara deniz harp okulları ve yedek subay okullarından birer takım, İstanbul, Ankara üniversiteleri ile yüksekokullar öğrencileri, Ankara ve Eskişehir'den gelen Anadolu Oymacı gençleri ile kadın erkek binlerce vatandaşın kutlamalarda hazır bulunmasıdır.³⁵⁰ Kutlamalara Tören Komutanı, Afyon Vali Vekili ve Kütahya Valisi'nin törene katılan askeri birliklerin, yüksek tahsil gençlerinin ve halkın bayramını kutlaması ile başlanmıştır, daha sonra başta Cumhurbaşkanı Çengel olmak üzere tüm çelenkler anıta konulduktan sonra 28 Mart'ta bayrak göndere çekilirken yirmi bir top atışı yapılmıştır.³⁵¹ Korgeneral Hasan Atakan yaptığı konuşmasında zaferin kıymetinin her geçen gün daha iyi anlaşıldığını belirtmiş konuşmanın sonunda Atatürk'ün zaferin ikinci yılında şehitler için söylediği, “*Arkadaşlar bu gaza ve ahadet diyarını terk ederken şehit askeri hep beraber hürmet ve tazimle selamlayalım*” sözlerini tekrarlayarak meçhul askerin selamlanmasını istemiştir.³⁵² Daha sonra Üniversiteler ve Yüksekokullar adına konuşan Uzun Soyer konuşmasında, Atatürk gençlerinin kurulan devletin ve inkılabın savunucusu olunacağını belirtmiş ve zaferin kazanılmasında büyük emeği olan Mehmetçiğe minnet ve teşekkürlerini gençlik adına sunduğunu ifade etmiştir. Halk adına konuşan Avukat Kemal Askar, günün emniyet ve önemini vurguladıktan sonra Türk Milleti'ni sonsuza kadar tarihe gömmek isteyen düşmanların karşısına Atatürk gibi bir dehanın çıktığını ve bu dehanın sevk ve idaresinde kazanılan zaferlerden sonra hür ve bağımsız bir devletin doğduğunu

³⁵⁰ **Cumhuriyet**, 31 Ağustos 1949.

³⁵¹ **Ulus**, 31 Ağustos 1949.

³⁵² **Son Telgraf**, 31 Ağustos 1949, **Cumhuriyet**, 31 Ağustos 1949, **Ulus**, 31 Ağustos 1949.

belirtmi tir.³⁵³ Konu maların tamamlanmasından sonra törende geçit resmi ba lamı ve ilk önce uçaklar, daha sonra Ba komutanlık Muharebesi'ne katılmı birliklerin sancakları, Askeri birlikler, gaziler, yüksek tahsil gençleri ve Anadolu oyma ı gençlerinin geçi i halkın alkı ları arasında devam ederek kutlamalar tamamlanmı tir.³⁵⁴ Törene katılanlara kır yeme i verilmı ve ak amda Afyon Valili i tarafından misafirler için yemek organizasyonu düzenlenmi , Orduevinde bir garden partisi verilmı tir.³⁵⁵

3.4.2. Ankara'da Yapılan kutlamalar

Ankara'da yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı kutlamaları, Genelkurmay Ba kanlı ı'nda yapılan kutlamalar, Atatürk'ün geçici kabrinde yapılan kutlamalar, Hipodrumda yapılan kutlamalar, Fener alayları ve Ankara halkevinde yapılan törenler olmak üzere be ba lıkta toplanabilir.

3.4.2.1. Genelkurmay Ba kanlı ı'ndaki Kutlamalar

30 A ustos Zafer Bayramı'nın yıldönümü kutlama törenleri genel olarak, genelkurmay karargâhında Genelkurmay Ba kanı'nın ordu namına ba ta Ba bakan olmak üzere di er yüksek derecedeki mülki amirler ve askeri erkânın tebriklerini kabul ile ba lamı tır.³⁵⁶ On yıllık dönemde aynı uygulamalar tekrarlanmı tır.

³⁵³ **Ulus**, 31 A ustos 1949.

³⁵⁴ **Son Telgraf**, 31 A ustos1949, **Ulus**, 31 A ustos 1949, **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1949.

³⁵⁵ **Ulus**, 30 A ustos 1949.

³⁵⁶ **Ulus**, 30 A ustos 1941.

3.4.2.2. Atatürk'ün Geçici Kabrindeki Kutlamalar

İlk defa 1943 yılında Ankara'daki hipodrom kutlamalarından sonra Atatürk'ün geçici kabri bir heyet tarafından ziyaret edilmiştir.³⁵⁷ 1944 yılından itibaren kutlamalar sabah Genelkurmay Başkanlığı'nın koordinasyonunda Etnografya Müzesi'nde bulunan Atatürk'ün geçici kabrinin ziyaret etme ve çelenk sunma ile başlamıştır.³⁵⁸ Bu uygulama Atatürk'ün ebediyete kadar istirahat edeceği Anıtkabir'e nakledilmesine kadar devam etmiştir.

3.4.2.3. Hipodrom'daki Kutlamalar

Ankara hipodromda saat 10.00'da yapılan törenlere bütün milletvekilleri askeri ve mülki erkân ile maluller, emekliler ve halk davet edilmiştir. Törenler için ayrıca davetiye basılmamıştır. Hipodromda kapalı türbinlerde törene katılacak milletvekilleri, askeri ve mülki erkân, malul ve emekliler için, açık türbinler ise gelen halka ayrılmıştır. Garnizon komutanının askeri kıtaları denetlemesi ile başlayan törende bir genç subay, hava kurumundan bir konuşmacı ve garnizon komutanının konuşmaları ile devam edilmiştir. Konuşmalardan sonra kıtaların ve izcilerin resmigeçidi başlamıştır. Bu esnada Türk Hava Kurumu filolarına ait uçakların geçidi ile tören tamamlanmış ve öğle saatlerinde stasyon mevkiinde yirmi bir pare top atışı yapılarak törenler tamamlanmıştır.³⁵⁹ 1947 yılındaki kutlamalarda misafir olarak

³⁵⁷ **Ulus**, 30 A ustos 1943.

³⁵⁸ **Ulus**, 30 A ustos 1944.

³⁵⁹ **Ulus**, 30 A ustos 1942. 1939-1949 yılları arasında Ankara'da yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı kutlamalarına ait fotoğraflar için bkz. EK-(42-52).

gelen Suriyeli izciler de tribünden izlemi lerdir.³⁶⁰ Kutlamaların programlarında herhangi bir de i iklik yapılmamakla birlikte Ordunun envanterine giren silahlardaki de i iklikler göze çarpmı ve her yıldönümü birbirine benzer bir ekilde icra edilmi tir.

3.4.2.4. Fener Alayları

Fener alayları için garnizon birliklerinden kurulan iki alaydan bir tanesi bando ile beraber ellerinde me alelerle Ulus Meydanı'ndan belirlenen programa göre ehrin bir di er noktasına yine bir di eri ise Ulus Meydanı'ndan ba ka bir noktaya milli mar lar çalarak gitmi tir. Örne in, 1947 yılında fener alayı Evkaf apartmanı önünden hareketle stasyon, Maltepe ve bakanlıklar yolu ile Kocatepe'ye gitmi di er bir grup da Ulus Meydanı, Samanpazarı üzerinden Cebeci'ye gitmi , Fener alayından sonra birlikler kıtalarına dönmü tür. Ayrıca garnizonlarda da e lenceler tertip edilmi tir.³⁶¹ 1949 yılında ise fener alayları düzenlenmemi olup Güven abidesi, orduevi önü ve Ulus meydanında askeri bandolarla milli mar lar çalınmı tır.³⁶² Bu faaliyetlerle gece de kutlamalara halkın katılımı ile devam edilmi tir.

3.4.2.5. Ankara Halkevi'ndeki Törenler

Ankara Halkevi'nde 1939 yılında yapılan törene stiklal Mar ı ile ba lanmı , 30 A ustos Ba komutanlık Meydan Muharebesi Zaferi'nin anlamını belirten

³⁶⁰ **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1947.

³⁶¹ **Ulus**, 31 A ustos 1947.

³⁶² **Ulus**, 31 A ustos 1949.

konu malar yapılmı , iirler okunmu , karagöz oyunu ile “*Ya ayan Ölü*” piyesi sergilenmi tir.³⁶³ 1940 yılında zaferin anlam ve önemini belirten konferans verilmi tir.³⁶⁴ Zaferin 19’uncu yıldönümü kutlama töreninde Nakit Ezel, yaptı ı konu masında “*Dumlupınar’ın Türk istiklal ve hürriyetinin en canlı bir abidesidir. Bu abide bütün dünyada iki senede a ılabilece ini söyledikleri siperleri bir günde söküp atan, peri an eden Türk kudretinin abidesidir*”oldu unu belirtmi tir.³⁶⁵ 1942 yılındaki törende Bahadır Ülker yaptı ı konu masında, vatanın Ba komutan Mustafa Kemal Pa a’nın emaneti oldu unu ve bu vatanın ömrü asırlarla ölçülen tarihi bir emanet, bir namus ve paha biçilmez servet oldu una vurgu yapmı ve sözlerini, “*Zaferin mimarı i çisi amelesi bütün Türk milletidir. Onun kurucusu Türk ordusudur. Onu bize tevdi eden Atatürk’ün ruhu ad olsun onu bize bırakmak için kendilerini topra a verenlerin ruhları ad olsun. Hepsi yattıkları yerlerde rahat uyusun. Türk milleti sa dır. Ve istikbalimiz tarihimiz gibidir. Zaferlerle doludur. Kahramanlarla doludur*”diyerek tamamlamı tır. Daha sonra Hava Kurumu faaliyetlerini anlatan bir film gösterilmi ve perdede Karagöz oyunu oynatılmı tır.³⁶⁶ 1943 yılı töreni, kırk ki ilik halkevi çocuk korosunun stiklal Mar ı’nı okuması ile ba lamı , programa yazar Celal Dinçer’in zaferin anlam ve önemini belirten konu ması ile devam edilmi ve daha Basın Yayın Umum Müdürlü ü Korosu, Köro lu ve zeybek türkülerini seslendirmi tir.³⁶⁷ 1944 yılındaki törende³⁶⁸, Dil ve

³⁶³ **Ulus**, 30 A ustos 1939.

³⁶⁴ **Son Posta**, 30 A ustos 1940.

³⁶⁵ **Ulus**, 31 A ustos 1941,**Ulus**, 01 Eylül 1941.

³⁶⁶ **Ulus**, 31 A ustos 1942.

³⁶⁷ **Ulus**, 31 A ustos 1943.

³⁶⁸ **Ulus**, 30 A ustos 1944. Ankara Halkevi Tören Programı: 1. stiklal Mar ı, 2. 30 A ustos Zaferi’nin Mana ve Önemi Hakkında Konu ma. (Prof Dr.Bekir Sıtkı Baykal), 3. iirler. (30 A ustos, Yazan, A.Kutai Tecer, Okuyan Ziya enses, 30 A ustos, Yazan ve Okuyan, Osman Atilla, 30 A ustos, Yazan Behçet Kemal Ça lar, Okuyan, Necati Sayar), 4. Kahramanlık Türküleri. (Muzaffer

Tarih-Co rafya Fakültesi tarih profesörü Baykal tarafından Zafer Bayramı'nın Türk milli hayatı ve milletler arasındaki mana ve önemini belirten bir konuşma yapılmıştır. Daha sonra şiirler okunmuş, türküler söylenmiş ve gösteri kolu tarafından hazırlanan oyun oynanmıştır.³⁶⁹ 1945 yılı töreni halkevinin önündeki meydana jandarma bandosunun marşları ile başlamış ve saat 21.00'da kürsüye gelen Behçet Kemal Çalırlar zaferi destansı bir anlatımla halka izah ettikten sonra Ziya Gökalp, Şakir Halkıroğlu, Nihal'in ve Necati Sayar ise Behçet Kemal Çalırlar'ın Dumlupınar şiirlerini okumuştur. Daha sonra filmler gösterilmiş ve tören sona ermiştir.³⁷⁰ 1946 yılındaki törende Nâzım Hikmet Uluğ yapmış konuşmasında Dumlupınar Zaferi'nin en büyük eserinin milli sınırlarımız içerisinde milli hâkimiyete dayanan bir idarenin kurulduğunu, bu yükselen idare tarafından İkinci Dünya Savaşı'na girmeden barış hayatında devam ettiğini belirterek konuşmasını tamamlamıştır. Daha sonra yüksek tahsil gençlerinden bir kişi şiir okumuş ve kürsüye gelen Behçet Kemal Çalırlar okuduğu şiirlerle herkesi coşturmuştur. Programa, türkülerle devam edilmiş ve halkevi temsil kolu tarafından "Sancak" piyesi oynanarak kutlamalar tamamlanmıştır.³⁷¹ 1947 yılındaki törende³⁷², Erzurum milletvekili Behçet Kemal Çalırlar yapmış konuşmasında Atatürk'ün Bağımsızlık Savaşı altında kazanılan bu zaferin yalnız Türkiye için değil bütün Türk milletleri için bir kurtuluş zaferi olduğunu anlatmış; yazar Dinçer, 30 Ağustos zaferinin nasıl kazanıldığını bütün canlılığıyla izah etmiş ve şiir Necati Sayar, 30

Sarısözen idaresinde radyoevi müzisyenleri), 5. Yapıkanlar Komedi. (Halkevi Amatörleri tarafından)

³⁶⁹ **Ulus**, 30 Ağustos 1944.

³⁷⁰ **Ulus**, 30 Ağustos 1945.

³⁷¹ **Ulus**, 31 Ağustos 1946.

³⁷² **Ulus**, 30 Ağustos 1947. Ankara Halkevi Tören Programı: 1. Stiklal Marşı, 2. Açılış. (Behçet Kemal Çalırlar), 3. 30 Ağustos Hakkında Konuşma (Celal Dinçer), 4. 30 Ağustos. (Necati Sayar), 5. Yapıkanlar komedi. (Halkevi Amatörleri tarafından)

A ustos Zaferi'ni öven konu masının ardından Atatürk'e hitaben yazdığı “ *zinde duyuyoruz en büyük hazzı Atam! / Do acak yarınlar anlatır mazi Atam! / En eski arkadaşın önünü ba umızda /Kabrinde rahat uyu ebedi Gazi Atam!*” şiirini okumuştur. Törende daha sonra “Yapı kanlar Komedi” oynanmıştır.³⁷³ 1948 yılında yazar Celal Dinçer 30 A ustos Zaferi hakkında konuşmuş ve sinema gösterisi ile tören tamamlanmıştır.³⁷⁴ Ankara Halkevi, kültür ve sanat merkezi olarak diğer önemli bayramlarda olduğu gibi 30 A ustos Zafer Bayramı yıldönümlerinde toplanma yeri olmuştur.

3.4.3. İstanbul'da Yapılan Kutlamalar

İstanbul'daki 30 A ustos Zafer Bayramı kutlamaları, Karargâh'ta yapılan kutlamalar, Taksimde yapılanlar, Fener alayları ve Halkevleri'nde yapılan kutlamalar olmak üzere dört grupta toplanabilir.

3.4.3.1. Karargâh'daki Kutlamalar

30 A ustos Zafer Bayramı'nın yıldönümü törenlerine İstanbul Komutanlığı'nda, İstanbul Komutanı tarafından ordu namına garnizonda bulunan komutanlar ve diğer kurum amirlerinin tebrikleri kabul etmesiyle başlamış ve daha sonra Vali, Belediye

³⁷³ **Ulus**, 31 A ustos 1947.

³⁷⁴ **Ulus**, 30 A ustos 1948.

Ba kanı ve Mülkiye amirlerinin komutanı tebrikleri ile tamamlanmıştır.³⁷⁵ Ankara’da oldu u gibi İstanbul’da da bu uygulamaya on yıllık zaman zarfında devam etmiştir.

3.4.3.2. Taksim’deki Kutlamalar

Taksim’deki kutlamalar genellikle saat 10.00’da Vali, Belediye Başkanı ve Garnizon Komutanı’nın resmigeçide katılacak kıtaları teftiş ile başlamıştır. Daha sonra törene stiklal Marşı okunması, bayrağın göndere çekilmesi ve Taksim anıtına Ordu’nun, C.H.P’nin, Valilik’in, Belediye Başkanı’nın Hava Kurumu’nun, resmi ve özel kurumların çelenkleri konmuştur. Törenlerde ordu anına genç bir subayın konuşmaları ile devam edilmiştir. Bahse konu subayın konuşmasından sonra İstanbul Garnizon Komutanı konuşma yapmıştır.³⁷⁶ Geni halk kitlelerinin Taksim’deki kutlamalara katılmasının yanında 1946 yılında Lübnan’dan gelen misafir izci grupları da kutlamalara katılmışlardır.³⁷⁷ 1949 yılında Amerika Birleşik Devletleri yardım heyeti üyeleri ve askeri erkânını da resmigeçit törenini izlemiştir.³⁷⁸ Resmigeçit törenlerine birliklerinden gelen piyadeler, süvariler, topçu bataryaları, deniz ve muharebe kıtaları, zırhlı birlikler, uçaksavar bataryaları, uçaklar, okul öğrencileri ve diğer kamu kurumları katılmıştır. Ayrıca her yıl İstanbul’un farklı yerlerinden yirmi bir pare top atışları yapılmıştır.³⁷⁹ Bu faaliyetlerle Türkiye Cumhuriyeti’nin en kalabalık olan ilinde icra edilmiştir.

³⁷⁵ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1941, **Vakit**, 30 A ustos 1941, **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1942, **Vakit**, 30 A ustos 1942, **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1943, **Vakit**, 30 A ustos 1943.

³⁷⁶ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1945.

³⁷⁷ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1946.

³⁷⁸ **Son Posta**, 31 A ustos 1949.

³⁷⁹ **Tasviri Efkâr**, 31 A ustos 1940, 1939-1949 yılları arasında İstanbul’da yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı kutlamalarına ait fotoğraflar için bkz. EK-(53-63).

3.4.3.3. Fener Alayları

Fener alayları her yıl kutlamalar kapsamında düzenlenmiştir.³⁸⁰ Askeri birlikler tarafından düzenlenen fener alayları bazen Üsküdar'dan hareketle tramvay yolunu takip ederek Kadıköy'e kadar gitmiş ve bazen de Taksim meydanında toplanarak itfaiye bandosu ile birlikte Beyazıt'a kadar gitmiştir.³⁸¹ Bu alaylar belirlenen güzergâhları takip ederek İstanbul'un ana caddelerinde dolaarak garnizonlarına dönmüşlerdir. Yapılan gece aydınlatmaları ile halkın gece geç vakitlere kadar Zafer Bayramı vesilesi ile ne eli saatler geçirmesi sağlanmıştır.

3.4.3.4. Halkevleri'ndeki Kutlamalar

Zafer Bayramı yıldönümü kapsamında, halkevlerinde de törenler yapılmış olup, bazı halkevlerindeki tören programları ve yapılacak etkinlikler basına yansımıştır. Bu kapsamda, 1939 yılında Eminönü Halkevi'nde yapılan tören saat 21.00'de İstiklal Marşı'nın okunması ile başlamıştır. Kürsüye gelen Halkevi Dil Tarih ve Edebiyat komitesi'nden Naki Tezel, 30 Ağustos'un gerek Türk tarihi gerek dünya tarihi bakımından önemini anlatmış ve Dumlupınar Zaferi'nin Türk Milleti hayatında ebediyet vasfını kazanmış ve iz bir abide olduğunu belirtmiştir. Törene daha sonra Halkevi'nin Neziyat kolundan Alâeddin Hakgüder, 30 Ağustos'un tarihçesini anlatması ile devam etmiş ve gösteri kolu tarafından hazırlanan "Himmetin Olu" piyesi oynanmıştır.³⁸² 1940 yılında Beşiktaş

³⁸⁰ **Cumhuriyet**, 30 Ağustos 1948.

³⁸¹ **Vakit**, 31 Ağustos 1939.

³⁸² **Vakit**, 31 Ağustos 1939, **Cumhuriyet**, 31 Ağustos 1939.

Halkevi'ndeki törende konu malardan sonra "Ate" piyesi temsil edilmi tir.³⁸³ 1941 yılında Eminönü Halkevi'nde açılı konu masından sonra General Kadri Demirkaya, 30 A ustos Ba komutanlık Meydan Muharebesi'ni anlatmı , bunu konser ve oyunlar takip etmi tir. Beyo lu Halkevi'nde ise stiklal Mar ı ve konferanstan sonra mandolin, gitar ve koro konserleri verilece ini belirtmi tir.³⁸⁴ 1942 yılında Beyo lu Halkevi'nde yapılan kutlamalara stanbul Parti Ba kanı Suat Hayri Üsküplü ve C.H.P. Genel Sekreteri Memduh evket Esendal ile birlikte sivil ve askeri erkân katılmı tır. Törende halkevinin dil tarih ve edebiyat kolu ba kanı tarafından konferans verilmi ve stiklal Harbi'nin tarihçesi anlatılarak 30 A ustos Zaferi'nin önemi üzerinde durulmu , törende Zeybek, Erzurum ve Karadeniz oyun havaları oynanmı tı. Eminönü Halkevi'nde ise Halkevi Ba kanı Yavuz Abadan tarafından konferans verilmi halkevi orkestrası tarafından konser verilmi tir.³⁸⁵ 1943 yılında Eminönü Halkevi Ba kanı Feridun Dirimtekin bir konferans vermi ve gösteri kolu tarafından hazırlanan "Fedakârlık" isimli iki perdelik bir piyes oynanmı tır. Kadıköy Halkevi'nde konferans verilmi ve daha sonra bir gösteri yapılmı tır.³⁸⁶ Be ikta Halkevi'nde Emin Daltiken tarafından 30 A ustos Ba komutanlık Meydan Muharebesi ve kazanılması konulu konferans verilmi ve bunu mandolin konseri takip etmi ve gösteri kolunun hazırladı ı "Kahraman" adlı piyes oynanmı tır.³⁸⁷

³⁸³ **Vakit**, 31 A ustos 1940.

³⁸⁴ **Son Posta**, 29 A ustos 1941.

³⁸⁵ **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1942.

³⁸⁶ **Son Posta**, 31 A ustos 1943.

³⁸⁷ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1943.

1944-1949 yıllarında törenlerin detaylarına girilmeden bütün halkevlerinde konferansların verildiği ve gösterilerin yapıldığı belirtilmiştir.³⁸⁸ Basında zaferin yıldönümü kutlamalarında özellikle halkevleri kısmının son yıllarda yeterince yer almayışı dikkat çekmiştir.

3.4.3.5. Yurdun Diğer Bölgelerinde Yapılan Kutlamalar

30 Austos Zafer Bayramı 1926 yılında milli bayram olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla ile yurdun her tarafında coşku ile kutlanmıştır. Ancak ulusal basında önemli merkezlerde yapılan kutlamaların yanında bazıları da basına yansımıştır.

Ulus, zaferin 17'inci yıldönümünün İzmir'de, Bolu'da, Zonguldak'ta ve Samsun'da neşre içinde kutlandığı belirtmiştir,³⁸⁹ *Vakit*, de Hatay'ın anavatanına katılmasından sonraki ilk zafer bayramı kutlamasını gerçekleştirdiğine sütunlarında yer vermiştir.³⁹⁰ 1940 yılında Edirne'de yapılan kutlamalara Bulgaristan sınır tabur komutanı ailesi ve bir üstemene ile birlikte resmigeçitte hazır bulunmuştur.³⁹¹ 1946 yılında, Bursa'da bayram coşku içinde kutlanmıştır.³⁹² Ankara'da yerel olarak çıkarılan *Kudret* gazetesinin, 1947 yılında hiçbir ekilde zafer kutlama haberlerine yer vermemesi yine Ankara'da yerel olarak yayınlanan *Ankara* gazetesi tarafından tepki ile karşılanmıştır ve gazete zafer bayramı törenlerini anlattıktan sonra "*Tepesinde 30 Austos gününün tarihini taşıyan bu kapkara gazetenin Türk vicdanında olduğu*

³⁸⁸ **Cumhuriyet**, 30 Austos 1944, **Cumhuriyet**, 31 Austos 1946, **Cumhuriyet**, 31 Austos 1947, **Son Posta**, 31 Austos 1947, **Cumhuriyet**, 31 Austos 1949.

³⁸⁹ **Ulus**, 31 Austos 1939.

³⁹⁰ **Vakit**, 31 Austos 1939.

³⁹¹ **Son Posta**, 31 Austos 1940.

³⁹² **Son Telgraf**, 31 Austos 1946.

gibi sizin koleksiyonunuzda da bir leke olarak kalaca nı bilirsiniz'' ekinde ele tiride bulundu u *Vakit*, tarafından da yayınlanmı tır.³⁹³ 1949 yılında arkı la'da Ba bakan'ın ziyareti dolayısı ile kutlamalar yapılmamı tır.³⁹⁴ *Ulus*, Zafer'in 26'ncı yıldönümünün zmir'de co kulu bir ekinde kutlandı na yer vermi tir.³⁹⁵ Buradan da anla ılaca ı üzere Zafer Bayramı kutlamaları yurt genelinde kutlanmı ; ancak ulusal basında bu kutlamaların yalnızca bir bölümüne yer verilmi tir.

Özetle, kutlamalar üç ana merkezde toplanmı tır. 30 A ustos Ba komutanlık Meydan Muharebesi'nin zafere ula tı ı Meçhul Asker Anıtı'ndaki, 1939-1949 yılları arasında on yıllık dönemde yapılan kutlamalara ülke çapındaki katılım incelendi inde, 1939 yılında devlet erkânı, ordu adına kıtalar, yirmi ilden gelen halkevi temsilcileri, Afyon, zmir, Manisa'dan gelen izciler, üniversitelerden gelen ö renciler ile civar kasaba ve köylerden gelen halkın katılımı ile icra edilmi tir.

1940 yılında mevcut protokol katılımcılara ilave olarak yedi ilin halkevleri temsilcilerinin de katılması ile katılan il sayısı yirmi yediye ula mı ve Manisa'dan gelen izcilerin yerlerini Konya'dan gelen izciler almı tır. 1941 yılında yirmi yedi ilin arasına Kır ehir'de katılmı ve 1942-1944 yılı kutlamalarında katılan il sayısı yirmi sekiz olmu tur. 1945-1949 yılları arasında kutlamalara katılan il sayısı otuz bir ile en üst düzeye ula mı tır.

Kutlamalar, Meçhul Asker Anıtı'na çelenk konulması, ehitler anısına yirmi bir pare top atı ı yapılması, stiklal Mar ı'nın okunması ve yapılan konu malarla devam etmi tir. Ordu adına bir genç subay ve görevlendirilen bir komutan, bir milletvekili ve üniversiteler adına bir ö renci konu mu tur. Bu törenlerde kazanılan zaferin

³⁹³ **Vakit**, 31 A ustos 1947.

³⁹⁴ **Zafer**, 31 A ustos 1949.

³⁹⁵ **Ulus**, 31 A ustos 1948.

önemine de inilmi , kinci Dünya Sava ı'nın Türkiye'ye sıçraması durumunda aynı zaferin tekrarlanaca ı vurgusu yapılmı ve Osmanlı Devleti zamanındaki farklı milletlerden sonra yeni kurulan devletin hangi zorluklardan geçilerek olu turuldu u felsefesi gençli e a ılanmı tır. Kutlamalar ordu kıtalarının resmigeçit yapması ile tamamlanırken bu esnada ordunun ülke savunmasında kullanaca ı askeri araç ve gereçler gözlemcilere ve halka gösterilmi ve psikolojik sava yöntemleri uygulanmaya çalı ılmı tır. Kutlamalardan sonra Afyon Valili i himayesinde devlet erkânına ak am davet verilmi tir.

Ankara'da yapılan kutlamalar Genelkurmay karargâhında devlet erkânının ordu adına Genelkurmay Ba kanı'nı ziyaret etmeleri ile ba lamı , Atatürk'ün geçici kabrine çelenk bırakılarak ziyaret edilmi , hipodromda halkın katılımı ile kutlamalar gerçekleştirilmi ve ak amları fener alayları ile halkevinde yapılan törenler izlemi tir. Ayrıca 30 A ustos tarihinin Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki anlamından dolayı rütbeli personelin terfileri ve askeri okulda okuyan öğrencilerin mezuniyet törenleri her yıl bu tarihte yapılmı , ve yapılmaya devam edilmektedir.

istanbul'da yapılan kutlamalarda ise istanbul Garnizon Komutanı, ordu namına garnizonda bulunan komutanlar, istanbul Valisi ve istanbul Belediye Ba kanının tebrikleri ile ba lamı tır. Daha sonra kutlamalar Taksim'de devam etmi , ak am fener alayları düzenlenmi ve istanbul'da bulunan halkevlerinde içeri i zengin olan programlarla devam etmi tir. istanbul'da yapılan kutlamalarda 1946 yılında Lübnan'dan gelen misafir izci grupları da katılımı , 1949 yılında Amerika Birle ik Devletleri yardım heyeti üyeleri ve askeri erkânı da resmigeçit törenini izlemi tir.

Yurdun di er bölgelerinde yapılan zafer kutlamalarına ait haberler düzenli olmamakla birlikte bazen ulusal basına yansıması tır. Basına yansıyanlar arasında 1939

yılında Hatay'ın Anavatana katılması dolayısı ile ilk zafer bayramını kutlaması, 1940 yılında Edirne'de yapılan kutlamalara Bulgaristan Sınır Tabur komutanının ailesi ile birlikte katılması ve 1949 yılında Ankara'da Başbakan'ın ziyareti dolayısı ile kutlamaların yapılmaması dikkati çekmiştir.

3.5. CUMHURBAŞKANI NÖNÜ VE GENELKURMAY BAŞKANI ARASINDAKİ KUTLAMA TELGRAF VE MESAJLARI

30 Ağustos Zafer Bayramı'nın on yıllık kutlamalarında diğer önemli faaliyetlerden biride Cumhurbaşkanı, Genelkurmay Başkanı ve bazen de Başbakan'ın birbirlerine zafer yıldönümü nedeniyle çektikleri kutlama mesajları olmuştur. Yıllar bazında yayınlanan kutlama mesajları bunlardır:

1941 yılında, 30 Ağustos Zafer Bayramı dolayısı ile Cumhurbaşkanı Smet Nönu, Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak'a gönderdiği kutlama mesajında³⁹⁶; tüm komutanların, subay ve erlerin zafer bayramlarını tebrik ettiğini, vatan uğrunda fedakârlıklarla ve sayısız can ve şerefle dolu olan ordunun milletin asıl teminatı olduğunu belirtmiş ve “*Cumhuriyet hükümetinin sulh için sarf ettiği candan gayretler kâfi gelmez de Türk ordusu vazifeye çağırılırsa ordularımızın geçmi kahramanlarımızı gururlandıracak surette hareket edeceklerine eminim.*” ifadelerini kullanmıştır.

Bu mesaja karşılık olarak, Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak ise Cumhurbaşkanı Smet Nönu'ye gönderdiği mesajında yüksek teveccüh ve güvene mazhar olan kahraman ordunun tüm mensuplarına Cumhurbaşkanı'nın iltifatlarının

³⁹⁶ **Vakit**, 31 Ağustos 1941, **Son Telgraf**, 31 Ağustos 1941, **Son Posta**, 31 Ağustos 1941, **Tasvirî Efkar**, 31 Ağustos 1941, **Ulus**, 31 Ağustos 1941, **Vatan**, 31 Ağustos 1941.

tebli edildi i ifade etmi ve en iyi silahlarla donatılan ve en iyi bir biçimde yeti tirilen ordunun gerekti inde barı ı sa lamak için verilecek her türlü görevi ba aracak güçte oldu unu belirtmi tir.

1942 yılında Zafer Bayramı dolayısı ile Cumhurbaşkanı smet nönü, Genelkurmay Ba kanı Mare al Fevzi Çakmak'a gönderdi i kutlama mesajında; *“Milletimizin Zafer Bayramını ordularımıza tebrik ederim. Milletimiz ba ta teminat saydı ı ordularımızın kahramanlı na, kıymetine, fedakârlı na yürekte inanarak güvenmektedir. Cumhuriyet Hükümeti ordularımızın iyi vasıtalı bulunması için her eyi onlara tahsis etmek azmindedir. Milletçe ve orduca beraber çalı manın bütün semereleri sulhta harpte milli selamet abidesi ekinde tahakkuk edece ine emini.”* fadelerine yer vermi tir. Bu mesaja kar ılık olarak Genelkurmay Ba kanı Mare al Fevzi Çakmak ise yayınladı ı mesajında, *“Cumhuriyet Hükümeti'nin lütufkâr yardımları ile bu günün isteklerine uygun bir ekilde teçhiz edilmi güvenilir kahraman ordumuzun tasrih boyunca harikalar yaratan varlı ı ile sulh ve musalemet yolunda ve vatan müdafaası için verdi iniz her vazifeyi emniyetle ba aracak kudret ve kuvvette bulundu unu büyük bir iftiharla Yüce ba bu umuza saygı ile arz ederim”*,³⁹⁷ diyerek geli en teknolojiye uygun olarak donatılan Türk ordusunun te ekkürlerini Cumhurbaşkanı nönü'ye bildirmi tir.

1943 yılındaki kutlamalar kapsamında Cumhurbaşkanı smet nönü Genelkurmay Ba kanı Mare al Fevzi Çakmak'a gönderdi i telgrafta³⁹⁸, Çakmak Pa a'nın ve Ordunun Zafer Bayramı'nı tebrik etmi ve ordunun tekrar vazifeye ça rılması durumunda, zafer için ba lıca güvence ve tek dayanakları oldu unu

³⁹⁷ **Ulus**, 1 Eylül 1942, **Cumhuriyet**, 1 Eylül 1942, **Son Posta**, 1 Eylül 1942, **Vakit**, 1 Eylül 1942, **Tasviri Efkar**, 1 Eylül 1942.

³⁹⁸ **Ulus**, 1 Eylül 1943, **Cumhuriyet**, 1 Eylül 1943, **Son Posta**, 1 Eylül 1943, **Vakit**, 1 Eylül 1943, **Tasviri Efkar**, 1 Eylül 1943.

belirtmi tir. Gönderilen bu telgrafa kar ılık olarak Genelkurmay Ba kanı Çakmak ise Cumhuriyet Halk Partisi'nin orduya duyduğu güveni her bir ordu mensubuna ula tırdı nı, Türk Hükümeti'nin verece i emir do rultusunda ordunun kanının son damlasına kadar fedakârlıkta bulunaca nı, kendilerine verilen her vazifeyi ba aracak durumda olduklarını belirten bir telgraf göndermi tir.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin 22'inci yıldönümü münasebetiyle Genelkurmay Ba kanı Orgeneral Kazım Orbay'a gönderdi i telgrafta, Ordunun tüm birimlerine samimi tebriklerini engin güven ve sevgi duygularını bildirmesini istemi vatanın istikbalin için ordunun en kıymetli teminatı oldu unu vurgulamı ve “ *Türk Milleti'nin ordusuna ba lılı nı bilerek onun maddeten ve manen en iyi halde bulunması için hiçbir fedakârlı ı esirgememek yolunda devam edecektir.*” ifadelerinde bulunmu tur. Bu telgrafa kar ılık olarak Genelkurmay Ba kanı Orgeneral Kazım Orbay ise, Cumhuriyet Halk Partisi'nin sevgi, güven ve iltifatlarının orduya tebli edildi ini ve “ *Her emri canla ba la yapma a, vazife ve silah ba nda hazır bulduklarını*”³⁹⁹ bildirmi tir. Aynı zamanda Cumhuriyet Halk Partisi'nin, Ba bakan İsmet İnönü'ne gönderdi i kutlama telgrafında, Türk Milleti'nin candan ba lılı oldu u ordularının iyi halde olması için Cumhuriyet Hükümeti'nin gösterdi i dikkat ve gayretlerin vatanda ları mutlu etti ini ve ordunun her an vazifeye hazır oldu unu bilmekten dolayı vatanda larla beraber iftihar duydu unu ifade etmi tir.⁴⁰⁰ Ba bakan İsmet İnönü'nün yayımladı ı mesajda u satırlar yer almı tir. “ *Cumhuriyet hükümetinin, imdiye kadar oldu u gibi bundan sonrada milletimizin varlı ı ile övünmekte haklı oldu u cumhuriyet ordularının kuvvet ve*

³⁹⁹ **Ulus**, 30 A ustos 1944, **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1944, **Son Posta**, 30 A ustos 1944, **Son Telgraf**, 30 A ustos 1944, **Vakit**, 30 A ustos 1944, **Tasviri Efkar**, 30 A ustos 1944.

⁴⁰⁰ **BCA**, Fon No: 301000, Kutu No: 198, Dosya No: 354, Sıra No: 8.

kudretini artırıcı her tedbirlerini almak için bütün gayret ve dikkatini sarf ederek yüksek itimadınıza layık olmaya çalı acaktır’’⁴⁰¹

30 A ustos Zafer Bayramı'nın 23'üncü yıldönümünde Cumhuriyet Ba kanı ile Genelkurmay Ba kanı arasında kutlama telgrafları çekilmi ⁴⁰² ve yine 1945 yılında Cumhuriyet Ba kanı nönü, Ba bakan Saraço lu'na gönderdi i kutlama telgrafında, Ordunun gücünü artırmak için hükümetin yaptı ı gayretlerden dolayı te ekkür etmi , bu telgrafa kar ılık olarak Ba bakan Saraço lu, Hükümetin, orduyu milletin sevgisine layık bir seviyede tutmaya azami gayret gösterdiklerini ve bunu en ba taki görevleri oldu unu ifade etmi tir.⁴⁰³

1946 yılında Ba bakan Recep Peker Cumhuriyet Ba kanı smet nönü'ye gönderdi i telgrafta,⁴⁰⁴ Zafer Bayramı dolayısı ile tebriklerini arz ettikten sonra *“Harp meydanlarında sayısız güçlükleri yenmesini bilen ve milletçe ileri atılı devrimizin rehberli ini yapan de erli ahsiyetinizi önümüzü aydınlatan bir ık sayıyoruz’’* sözlerine yer vermi tir. Bu telgrafa kar ılık olarak Cumhuriyet Ba kanı nönü ise, Ba bakan'a gönderdi i telgrafta, ordunun gücünü artırmak için hükümetin yaptı ı çalı maları takdir etti ini bildirmi tir.

Ba bakan Peker, Genelkurmay Ba kanı Orgeneral Salih Omurtak'a gönderdi i telgrafta, Dumlupınar'da yurdun var olmasını sa layan ve milli hakları koruma cephesinde hazır duran ordunun bayramını kutlamasının yanında ahsına da iltifatta bulunmu tur. Bu telgrafa kar ılık olarak Genelkurmay Ba kanı ise, Hükümetin

⁴⁰¹ BCA, Fon No: 301000, Kutu No: 198, Dosya No: 354, Sıra No: 8.

⁴⁰² **Son Telgraf**,31 A ustos 1945,**Tanin**, 31 A ustos 1945, **Ulus**, 31 A ustos 1945, **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1945.

⁴⁰³ BCA, Fon No: 301000, Kutu No: 198, Dosya No: 354, Sıra No: 8.

⁴⁰⁴ **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1946, **Vakit**, 31 A ustos 1946, **Son Telgraf**, 31 A ustos 1946, **Tanin** 31 A ustos 1946.

yayınladı ı tebrik mesajı orduya yayınladı ve “*yurt savunmasına her an hazır bulundurulan kara, deniz ve hava ordularımızın kutsal görevini d n oldu u gibi yanında eref kudret ve imanla ba armaya azmetmi olduklarını*” ifade etmi tir.

Zafer Bayramı’nın 25’inci yıl dönümü dolayısı ile Cumhuriyet Ba kanı nönü tarafından Genelkurmay Ba kanı Orgeneral Salih Omurtak’a gönderilen telgrafta; karada, denizde, havada y reklerinizin vazife için  aptı ına milletçe güveniyoruz ve inanıyoruz açıklamalarına yer vermi tir.⁴⁰⁵ Bu telgrafa kar ılık olarak, Genelkurmay Ba kanı ise, “*Cumhuriyet Ordularının büyük ba bu larından alacakları emirleri her zaman oldu u gibi üstün ba arılarla yerine getirmeye hazır olduklarını*” ifade etmi tir.

1948 yılında Cumhuriyet Ba kanı nönü, Genelkurmay Ba kanı Orgeneral Salih Omurtak’a gönderdi i kutlama telgrafında, Milletin kıymetli varlı ı olan ordunun fedak rlıkla ta ıdıkları yüksek de erlere tüm millet olarak güveniyoruz açıklamasında bulunmu tur. Cevabi telgrafta ise Genelkurmay Ba kanı, smet nönü’n n yayınladı ı mesajını orduya tebli etti ini bildirmi ve “*Vatan hizmetinde milletin yüksek güven ve takdirlerine layık olmak en büyük gayemizdir*” sözlerine yer vermi tir. Buna ilave olarak Ba bakan Hasan Saka ile Genelkurmay Ba kanı arasında telgraf teatisi de olmu tur.⁴⁰⁶ Her iki tarafta birbirlerinin görevlerine yönelik iltifatlarda bulunmu tur.

1949 yılında 30 A ustos Bayramı münasebetiyle Cumhuriyet Ba kanı nönü ile Genelkurmay Ba kanı arasında a a ıdaki tebrik ve tekk r telgraf teatisi olmu tu. Cumhuriyet Ba kanı nönü gönderdi i telgrafta, “*Ordularımızın fedakârlı ı, çalı ması ve*

⁴⁰⁵ **Ulus**, 31 A ustos 1947, **Vakit**, 1 Eylül 1947,

⁴⁰⁶ **Ulus**, 31 A ustos 1948, **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1948, **Vakit**, 31 A ustos 1948, **Tasvir** 31 A ustos 1948.

yüksek fenni ve manevi vasıfları Devlet ve milletimiz için sarsılmaz güven kaynağıdır” demi ve bu telgrafa cevap olarak ise Genelkurmay Başkanı Orgeneral Abdurrahman Nafiz Gürman “ Cumhuriyet ordularının, ulu milletimizin güven ve sevgisine daima layık bulunduğunu bu vesileyle de bir defa daha tekrarlamaktan en büyük huzur ve bahtiyarlık duymakta olduğunu ve Başkan komutanlığı yüksek ahıslarında temsil eden Sayın Cumhurbaşkanımıza Türk Ordusunun derin tazimlerini arz ederim⁴⁰⁷ ifadelerinde bulunmuştur.

1941-1949 yılları arasında 30 Ağustos Zafer Bayramı dolayısıyla Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı nezdinde telgraf alımları gerçekleştirilmiştir. Cumhurbaşkanı İkinci Dünya Savaşı'nın büyük bir hızla devam ettiği sıralarda 1941 yılında yayınladığı ilk telgrafında hükümetin var gücü ile barışı korumak için çalıştığını, emir bu konuda başarılamazlar ise Türk ordusunu vazifeye çağırabileceğini ifade etmiştir. Genelkurmay Başkanı bu telgrafa yönelik olarak en iyi silahlarla donatılan ordunun gerekirse barışı sağlamak için hazır olduğunu belirtmiştir. Cumhurbaşkanı, İkinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği yıllarda gönderdiği telgraflarda, Türk Hükümeti'nin ordunun ihtiyaçlarını karşılamak için çalıştığını vurgusunun yanında, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Zafer Bayramı'nı kutlaması ve onlara duyulan güveni tekrar etmiştir. Genelkurmay Başkanları ise gerektiğinde barışı sağlamak ve bu iltifata layık olmak için mücadele edeceklerini belirtmişlerdir.

1941-1943 yılları arasında telgrafla mesajlar Cumhurbaşkanı ve Genelkurmay Başkanı arasında yapılırken 1944 yılından itibaren Cumhurbaşkanı'nın 30 Ağustos Zafer Bayramı vasıtasıyla yayımladığı telgraflara Başbakanı da dâhil etmesi dikkati

⁴⁰⁷ **Ulus**, 2 Eylül 1949.

çekmi tir. Bu telgraflara kar ılık olarak Ba bakan da hem Cumhurba kanına hem Genelkurmay Ba kanına telgrafla kar ılık vermi tir.

3.6. KUTLAMALAR KAPSAMINDA CRA ED LEN SOSYAL-KÜLTÜREL VE SPORT F FAAL YETLER

30 A ustos Zafer Bayramı'nın yıldönümlerinin ne e içerisinde geçmesi için halkın katılımı ile sportif faaliyetler ve sosyal- kültürel faaliyetler kapsamında çe itli organizasyonlar yapılmı tır.

3.6.1. Sportif Faaliyetler

30 A ustos Zafer Bayramı'nın yıldönümü kapsamında Ankara'da bisiklet yarışları, güre müsabakaları, atı yarışmaları ve su sporları yarışmaları yapılmı tır. Bu kapsamda, 1941 yılında Ankara ve stanbul güre takımları arasında grekoromen müsabakaları yapılmı tır.⁴⁰⁸ 1943 yılında yapılan bisiklet yarışına Ankara, stanbul, Bursa, zmir ve Hatay bölgelerinden 25 bisikletçi i tirak etmi ve bisikletçiler 76 km olarak yapılan yarışmayı 2 saat 25 dakika 30 saniyede tamamlamı lardır.⁴⁰⁹ Yine kutlamalar kapsamında 1944 yılında Beden Terbiyesi halka açık atı yarışmaları düzenlemi ve aynı yıl kutlamalar kapsamında Ankara'daki gençlik parkında su sporları yarışmaları düzenlenmi tir.⁴¹⁰ Bu tür spor etkinlikleri ile Zafer Bayramı'nın halk tarafından ne e ve huzur içerisinde geçirmesi için çalı ılmı tır.

⁴⁰⁸ **Vakit**, 30 A ustos 1941.

⁴⁰⁹ **Ulus**, 31 A ustos 1943.

⁴¹⁰ **Ulus**, 30 A ustos 1944.

3.6.2. Sosyal-Kültürel Faaliyetler

Sosyal-kültürel faaliyetler kapsamında Dumlupınar Zaferi'nin 25'inci yıldönümü anısına Türkiye Postaları tarafından sviçre'de bulunan (Courvoisier) matbaasında altı adetlik elli er tabaka olacak ekilde pul bastırılmı tır.⁴¹¹ Aynı zamanda Zafer Bayramı'nın yıldönümü ak amlarında Afyon'da 30 A ustos Dumlupınar kutlamalarına katılan devlet erkânı ve askeri personel için garden partiler organize edilmi , stanbul ve Ankara'daki kutlamaların sonrasında orduevlerinde balolar düzenlenmi tir.⁴¹² Yine bu kapsamda halkın katılımı ile gerçekleştirilecek programlar önceden yayınlanmı tır. Örne in, 30 A ustos 1941 yılında, Zafer Bayramı dolayısıyla stanbul Hava Kurumu ubeleri tarafından ehrin kalabalık mahallelerinde zengin programlı e lenceler düzenlenmi , Heybeliada'da kır balosu verilmi Be ikta Aile Bahçesi ile Üsküdar Kız kulesi parkında ve Florya'da danslı ve sazlı e lenceler tertip edilmi , Kadıköy'deki Belvü Gazinosu'nda da konser verilmi tir. Resmî tatil dolayısı ile lokanta ve e lence yerleri ile sinemaların sabaha kadar açık olmasına müsaade edilmi tir.⁴¹³ Halkın gece geç saatlere kadar gönlünce e lenmesi için gerekli önlemlerin alınması dikkat çekmi tir.

3.6.3. Milli Piyango Çekili leri

Milli Piyango Dairesi Zafer Bayramı'nın yıldönümlerinde piyango çekili leri düzenlemi tir. Bu kapsamda Milli Piyango'nun 1940 yılında düzenledi i çekili

⁴¹¹ Ankara Posta Müzesi, 26 Ekim 2014. Anı pulları için bkz. EK-64.

⁴¹² **Son Posta**, 31 A ustos 1942, **Ulus**, 31 A ustos 1942, **Ulus**, 31 A ustos 1946, **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1946, **Vakit**, 31 A ustos 1946.

⁴¹³ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1941.

zmir’de yapılmı ⁴¹⁴, 1941 yılında büyük ikramiyesi 40.000 TL olan çekili zmir Enternasyonal Fuarı’nda gerçekleştirilmi ⁴¹⁵, 1942 yılı büyük ikramiyesi 50.000 TL olan çekili Ankara Sergievi’nde gerçekleştirilmi tir.⁴¹⁶ Bir sonraki yıl düzenlenen çekili yine Ankara Sergievi’nde yapılmı ikramiye miktarı 60.000 TL olmu tur.⁴¹⁷ Büyük kramiyesi 80.000 TL olan 1944 yılı çekili i Ankara Sergievi’nde yapılmı ,⁴¹⁸ 1945 yılı çekili i yine Ankara Sergievi ve ikramiye 100.000 TL olmu tur.⁴¹⁹ 1946 yılı çekili i zmir Enternasyonal Fuarı’nda gerçekleştirilmi tir.⁴²⁰ Büyük ikramiyesi 150.000 TL olan 1947 yılı çekili i zmir Enternasyonal Fuarı’nda yapılmı tir.⁴²¹ 200.000 TL’lik büyük ikramiyesi olan 1948 yılı çekili i ile 300.000 TL’lik büyük ikramiyesi olan 1949 yılı çekili i de Ankara’da gerçekleştirilmi tir.⁴²² Bu faaliyetler yukarıda da ifade edildi i gibi düzenli bir ekilde Zafer Bayramı yıldönümlerinde icra edilmi tir.

Sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler çerçevesinde, 30 A ustos Zafer Bayramı’nın yıldönümü kutlamalarının monoton bir ekilde geçmesini önlemek ve halkın bu zaferin sevincini daha uzun ya aması için bisiklet yarışmaları, güre müsabakaları, su sporları müsabakaları ve atı yarışmaları düzenlenmi tir. Bu faaliyetler arasından özellikle 1944 yılında Ankara’da Gençlik Parkı’nda yapılan su

⁴¹⁴ **Vakit**, 31 A ustos 1940, **Son Posta**, 31 A ustos 1940, **Tasviri Efkâr**, 31 A ustos 1940.

⁴¹⁵ **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1941.

⁴¹⁶ **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1942, **Ulus**, 31 A ustos 1942.

⁴¹⁷ **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1943, **Son Telgraf**, 30 A ustos 1943, **Tasviri Efkâr**, 31 A ustos 1943, **Son Posta**, 31 A ustos 1943.

⁴¹⁸ **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1944, **Ulus**, 31 A ustos 1944, **Tasviri Efkâr**, 31 A ustos 1944.

⁴¹⁹ **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1945, **Vakit**, 31 A ustos 1945, **Son Posta**, 31 A ustos 1945, **Ulus**, 31 A ustos 1945.

⁴²⁰ **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1946, **Vakit**, 31 A ustos 1946, **Ulus** 31 A ustos 1946.

⁴²¹ **Cumhuriyet**, 31 A ustos 1947.

⁴²² **Ulus**, 31 A ustos 1949, **Son Telgraf**, 31 A ustos 1949, **Zafer**, 31 A ustos 1949.

sporları müsabakalarını Cumhuriyet dönü ve etkinin izlemesi dikkati çekmiştir. 30 Ağustos Bayramı'nda gece şehirler aydınlatılmış, İstanbul'da farklı yerlerde konserler verilmiş ve halkın kullandığı eğlence yerlerinin de açık bulundurulması sağlanmıştır. Bunlara ek olarak Zafer'in 25'inci yıldönümü anısına İsviçre'de pul bastırılmış ve Milli Piyango tarafından zaferin yıldönümleri anısına özel piyango çekilişleri yapılmıştır.

SONUÇ

Osmanlı Devletinin yıkılması sonrasında yerine kurulan laik genç Türkiye Cumhuriyeti içinde bulundu u artlara, tarihi olaylara ve benimsedi i yeni rejime göre milli günlerini belirlemi tir. Kurulu unda büyük öneme sahip olan zaferlerin yıldönümlerini kutlayarak milli birli in güçlendirilmesini ve bu sayede halkının da bilinçlendirilmesini sa lama çabası içine girmi tir. Aynı zamanda bu tür milli kutlamaların yeni olu an siyasal iktidarların toplum tarafından benimsenmesinde, toplumsal dayanı ma ve düzeni sa lamada, milli karakteri güçlendirmede ve halkın e itilmesinde katkıda bulundu u da bir gerçektir.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti de stiklal Harbi esnasında kazandı ı Birinci nönü, kinci nönü, Sakarya ve 30 A ustos Ba komutanlık Meydan Muharebesi Zaferleri'nin yıldönümlerini kutlama yoluna gitmi tir.

Bu kapsamda, kazanılan Birinci nönü Zaferi geçmi ten gelen ma lubiyetlerin bir durdurulu u olmasının yanında, henüz temelleri atılan yeni Türkiye'nin kurulmu olan düzenli ordusunun da Batı Cephesi'ndeki ilk zaferi olarak tarihte yerini almı tır. Bu zafer Türkiye Cumhuriyeti'nin ba ımsızlı ını kazanmasının ardından her yıldönümünde milli duyguları canlı tutmak ve kazanılan zaferlerin hatırasını tazelemek amacıyla basında birinci sayfalarda haberler, makaleler, iirler olarak yer almakla birlikte, özellikle *Ulus*, *Cumhuriyet* ve *Son Posta* gazetelerinde di er ulusal gazetelere göre daha geni yer tutmu tur. Bu gazetelerin iç sayfalarında muharebenin cereyan tarzı her yıl detaylı bir eilde yazılmı tır. Bu gazetelerin kö e yazarları her yıldönümünde zaferin önemini belirten makaleler kaleme almı tır. Özellikle *Ulus*'ta yazan, Falih Rıfki Atay, Nurettin Artam ve Ali Rıza Erem; *Cumhuriyet*'ten Abidin

Daver, Yunus Nadi Abalıo lu, *Vatan*'dan Ahmet Emin Yalman ve *Vakit*'ten Asım Us'un konu ile ilgileri yazıları ön plana çıkmı tır. Buna ilave olarak *Ulus*, Halkevi Ba kanı'nın önderli inde Ankara Halkevi'nde yapılan kutlama törenlerine yer verirken *Cumhuriyet* ve *Son Posta* ise stanbul'daki Halkevleri'nde yapılan kutlamalara yer ayırmı tır. Bu kutlamaların di er halkevlerinde yapıldı ını da zaman zaman ifade etmi lerdir.

Cumhurba kanı smet nönü'ye, bu zaferin yıldönümünde, silah arkadaş larından ve halktan kutlama telgrafları gelmi tir. Bu zaferlerle ilgili olarak di er önemli faaliyetlerden biri de zaferin hatırasını ya atmak için 13 Haziran 1946 tarihinde üç yılda bir verilmek üzere “*nönü De erlendirme*” ve “*nönü Özendirme*” adları altında “*nönü Arma anları*” Kanunu'nun kabul edilmi olmasındır. Bu tarihten itibaren, Birinci nönü Zaferi'nin yıldönümlerinde nönü arma anı ödülleri verilmeye devam edilmektedir.

kinici nönü Muharebesi'ne gelince, mücadelenin önemini Atatürk, “*Siz orada yalnız dü manı de il, milletin makûs talihini de yendiniz*” sözleri ile dile getirmi tir. Türk istiklalindeki büyük de eri dolayısıyla kinici nönü Zaferi'nin yıldönümlerinde bu zaferi kutlamak için tören tertibinin yapılması ve yurdun her tarafındaki halkevleri ve halkodalarında kutlamalar gerçekleştirilmi tir. Bu kapsamda, yurdun her tarafında zafer kutlamaları için halkevleri bayraklarla donatılmı , programlar yapılmı tır. Bu programlarda kazanılan zaferin anlam ve önemi Cumhurba kanı olan smet nönü'ye yönelik sevgi ba lılık belirten iir ve konu malar ön plana çıkmı ve ülke genelinde kır ko uları ve bölgeler arasında ise “*Büyük nönü Kır Ko uları*” düzenlenmi tir. Bu ko ular vasıtasıyla gençli in Cumhurba kanı smet nönü'nün izinde oldu u mesajı verilmi tir. Ayrıca ülke çapında kutlamaların gerçekleştirildi ine yönelik olarak

yurdun muhtelif yerlerinden mesajlar gelmi tir. Basın hayatında bulunan ulusal gazeteler, zaferin yıldönümlerini birinci sayfalarından vermi ve iç sayfalarında da kazanılan muharebe hakkında yazılara yer ayırmı lardır. Ancak di er gazetelere göre özellikle *Ulus*'ta muharebenin detayları, milli ruhu ve tarihi yansıtan kö e yazılarının her yıl devamlı bir ekilde kaleme alınması dikkat çekicidir.

stiklal Harbi'nin üçüncü muharebesi ise Sakarya'da gerçekleşmi tir. Türk milleti burada adeta var olma mücadelesi vermi tir. Dönemin uluslararası basınında "*Ka nı arabası otomobili yendi*" benzetmesinde bulunulmu tur. Ancak Sakarya Zaferi gibi, böylesine önemli bir zafer mevcut tez kapsamında incelenilen süreç içerisinde, resmi devlet kutlamalarında yer almamı tir.

Milli Mücadele'nin son muharebesi olarak tarihe geçen Ba komutanlık Meydan Muharebesi be gün be gece devam etmi ve Türk ordusunun zaferi ile tamamlanmı tir. Bu zaferin kazanılmasından dolayı yurdun farklı bölgelerinde kutlamalar yapılmı tir. Kutlamada genel olarak her yer bayraklarla süslenmi , Türk ordusu için dualar edilmı , kurbanlar kesilmı , önemli devlet temsilcilerinin vatanperver konuşmalarının yanı sıra ö renciler tarafından şiirler okunmu tur.

30 A ustos Zafer Bayramı kutlamaları zaferden iki yıl sonra Mustafa Kemal Pa a'nın da katılımı ile ilk kez 30 A ustos 1924 yılında kutlanmı tir. 30 A ustos Zaferi'nin bir takım de erlerin kazanılması ve kurumsalla masındaki önemi vurgulanmı tir. Bu kapsamda her yılın 30 A ustos gününün Milli Bayram olarak kabul edilmesi ile ilgili kanun tasarısı hazırlanmı ve 3 ubat 1926 yılında Zafer Bayramı Kanunu kabul edilmı tir. Bu kanunda 30 A ustos gününün Cumhuriyet ordu ve donanmasının zafer günü oldu u ve kara, deniz ve hava kuvvetleri tarafından kutlanaca ı ve bu günün askeri dairelerde resmi tatil olaca ı belirtilmi tir.

Milli Mücadele kazanıldıktan ve bağımsız devletin temelleri atıldıktan sonra zaferlerin cereyan ettiği yerlere anıtlar kurulmuştur, yıldönümlerinde yeni nesillerin milli benliğini geliştirmek için halkevlerinde konferans, kutlama programları ve basın yayın kuruluşları vasıtasıyla zaferin önemi halka anlatılarak milli uyarı kazandırılmaya çalışılmıştır.

Ulusal basındaki gazeteler attıkları manetlerde kazanılan zaferin büyüklüğü, zaferin yeni Türkiye'nin kuruluşunun temel taşı olduğu vurgusunu ön plana çıkarmış, foto raflarda özellikle 1939 ile 1945 arasında Atatürk'ün yanında Mehmet Nönu'nün foto raflarının *Vakit*, *Son Posta* ve *Son Telgraf*'ta basılması dikkat çekmiş ve doğrudan olarak ordunu bayramı olduğundan simge olarak "*Mehmetçik*" foto rafları ön plana çıkmıştır. Başyazılarda, dönemin zorlukları altında emperyalizme karşı verilen mücadelenin arkamilletleri için bir bağımsızlık örneği olduğu ve zaferin Türk Milleti için getirdiği yeniliklere vurgu yapılmıştır. İillerde ise airlerin Mustafa Kemal'e olan sevgilerini ve 30 Ağustos zaferi teması altında zafere duyulan övgüyü ön planda tuttıkları görülmüştür.

30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamaları kapsamında yapılacak merasim programları hemen hemen ülkenin her tarafında hazırlanmış olmasına rağmen özellikle önemli merkezler olan İstanbul, Ankara ve Dumlupınar'daki merasim hazırlıkları ulusal basına yansımış ve kutlamalar bu üç ana merkezde toplanmıştır. Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı'nda yapılan kutlamalara yurdun değişik illerinden olmak üzere birçok temsilci illeri adına kutlamalara katılmış ve devam eden yıllarda katılan illerin sayılarında artış olmuştur. Başka bir deyişle, Meçhul Asker Anıtı'ndaki törenler devletin resmi kutlama programında olduğundan değişik yıllarda milletvekili düzeyinde katılımlarla icra edilmiştir. Dumlupınar'da zafer anıtının bulunduğu yerin

düzenlemeleri, gerekse Türkiye'nin kullandığı savunma araç gereçlerinin resmigeçit törenlerine yansması dikkat çekmiştir. İkinci olarak, Ankara'da yapılan kutlamalar Genelkurmay Karargâhı'nda devlet erkânının ordu adına Genelkurmay Başkanı'nın ziyaret etmeleri ile başlamıştır, Atatürk'ün geçici kabrine çelenk bırakılarak ziyaret edilmiş ve hipodromda halkın katılımı ile kutlamalar gerçekleştirilmiştir ve akşamları fener alayları ile halkevinde yapılan törenler izlenmiştir. İstanbul'da yapılan kutlamaların merkezi Taksim olması ve akşam fener alayları ve İstanbul'da bulunan halkevlerinde içeriği zengin olan programlarla kutlamalar devam etmiştir. İstanbul'da yapılan kutlamalarda 1946 yılında Lübnan'dan gelen misafir izci gruplarının törenlere katılması ve 1949 yılında Amerika Birleşik Devletleri yardım heyeti üyeleri ve askeri erkânı da resmigeçit törenini izlemesi dikkat çekmiştir. Yurdun diğer bölgesinde yapılan zafer kutlamalarının çoğu ile geçtiği düzenli olmamakla birlikte bazen ulusal basına yansmıştır. Bunlar arasında, 1939 yılında Hatay'ın Anavatanına katılması sonrasındaki kutlamalar ile İkinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği 1940 yılında Bulgar-Türk dostluğunun bir belirtisi olarak Bulgaristan Hudut Komutanı'nın kutlamalara katılması dikkat çekmiştir.

Yine basında zafer yıldönümü nedeniyle Cumhurbaşkanı İnönü, tarafından Bakan, Saraçoğlu'na, kutlama telgrafları gönderilmiştir bu telgraflarda Bakan'ın orduyu milletin sevgisine layık bir seviyede tutmaya azami gayret gösterdiklerini ve ordunun kuvvet ve kudretini artırıcı her tedbiri almanın en baştaki görevleri olduklarını vurgulamıştır. Yine Cumhurbaşkanı İnönü ile Genelkurmay Başkanı Maraşlı Çakmak, Orgeneral Orbay, Orgeneral Omurtak ve Orgeneral Gürman arasında 30 Ağustos Zaferi'nin yıldönümünü kutlama telgrafları gerçekleştirilmiştir ve

mesajlarda ordunun hükümetin vereceği her görevi yapabilecek güçte olduğunu ifade edilmiştir.

30 Ağustos Zafer Bayramı'nın yıldönümü kutlamalarının rutin bir şekilde geçmesini önlemek ve halkın bu zaferin sevincini daha uzun yaşaması için sportif faaliyetler kapsamında; bisiklet yarışmaları, güreş müsabakaları, at yarışmaları ve su sporları müsabakaları düzenlenmiştir. 1941 yılında Ankara'da gençlik parkında düzenlenen su sporları müsabakalarını Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve eşi de izlemiştir. Aynı zamanda sosyal- kültürel faaliyetler olarak depremli yerlerde konserler verilmiştir. Zaferin yirmi beşinci yıldönümü anısına İsviçre'de pul bastırılmış ve Milli Piyango tarafından yıldönümlerinde İzmir Enternasyonal Fuarı ve Ankara Sergievi'nde özel piyango çekilişleri yapılmıştır.

Mevcut tez çalışması kapsamında, İsmet İnönü'nün Birinci ve İkinci İnönü Muharebelerinin komutanı ve dönemin de Cumhurbaşkanı olması nedeniyle, İkinci İnönü Zaferleri'nin yıldönümü kutlamaları basında detaylı bir şekilde yer almıştır. Ancak Sakarya Muharebesi basının gündeminde yer almamıştır.

Yine basında 30 Ağustos Bağımsızlık Muharebesi kutlamalarında Atatürk'ün yanında 1940 yılının ilk yarısında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye gösterilen övgü ve güven dikkati çekmektedir. Bu zaferlerin yıldönümlerinde yapılan kutlamalar, kazanılan büyük başarıların hatırasının tazelenmesi, milli benlik inşası ve kurulması, şehitlerin hatıraların yaşatılmasını sağlar. Bu zaferler arasında, 30 Ağustos Zaferi'nin Türk ordusunun bayramı olması dolayısıyla ön plana çıkmıştır.

KAYNAKLAR

CUMHURBAKANLIĞI YETARLIYI

CB- ÖA, Yer No:2/13-5.

CB- ÖA, Yer No: 2/13-5.

CB- ÖA, Yer No:2/2-5.

CB- ÖA, Yer No: 2/2-14.

CB- ÖA, Yer No: 2/12-10.

BAKANLIK CUMHURİYET YETARLIYI

BCA, 490 100.288.1154.3

BCA, 490 100. 48 195.3.30. 30.3.1940.

BCA, 490 100. 48 195. 3. 2.04.1942.

BCA, 490 100. 48 195. 3. 30. 30.3.1940.

BCA, 490 100. 48 195. 3. 1.04.1940.

BCA, 490 100. 48 195. 3. 2.04.1940.

BCA, 490 100. 48 195. 3. 3.04.1940.

BCA, 490 100. 48 195. 3. 4.04.1940.

BCA, 490 100. 48 195. 3.

BCA, 490 100. 48 195. 3. 6.04.1940.

BCA, 490 100. 48 195. 3. 1.04.1940.

BCA, 490 100. 48 195. 3. 1.04.1940.

BCA, 490 100. 48 195. 3. 1.04.1941.
BCA, 490 100. 48 195. 3. 1.04.1942.
BCA, 490 100. 48 195. 3. 2.04.1942.
BCA, 490 100. 48 195. 3. 3.04.1942.
BCA, 490 100. 48 195. 3. 4.04.1942.
BCA, 490 100. 48 195. 1. 4.04.1942.
BCA, 490 100. 48 195. 1. 1.04.1942.
BCA, 490 100. 48 195. 1. 2.04.1942.
BCA, 490 100. 48 195. 1. 8.04.1942.
BCA, 490 100. 48 195. 1. 5.04.1942.
BCA, 490 100. 48 195. 1. 5.04.1944.
BCA, 490 100. 48 195. 3. 30. 30.3.1940.
BCA, 301000.198. 353. 19. 31.5.1940.
BCA, 490100. 1131. 127. 1.
BCA, 301000. 198. 353. 20.
BCA, 490100. 1132. 130. 1.
BCA, 301000. 42. 249. 11.
BCA, 301000. 198. 353. 20.
BCA, 490100. 1132. 130. 1.
BCA, 301000. 198. 354. 8.

MÜZE

Ankara Posta Müzesi

K TAPLAR

Abdülaziz Bey, Osmanlı Adet, Merasim ve Tabirleri, Yay. Haz. Prof. Dr. Kazım Arısan, Duygu Arısan Güney, İstanbul, 2002.

AKIN, F. İhan; Türk Devrim Tarihi, 2. Baskı, **Fakülteler Matbaası**, İstanbul, 1984.

AKYÜZ, Yahya; Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuyu (1919-1922), **TTK Basımevi**, Ankara, 1975.

ATATÜRK, M. Kemal; Nutuk, **Hava Basımevi ve Neşriyat Müdürlüğü**, Ankara, 2006.

AYDEMİR, Evket Süreyya; Tek adam (1919-1922) Cilt II, **Remzi Kitapevi**, İstanbul, 1981.

ARTUÇ, İbrahim; Yeniden Doğuş Türk Kurtuluş Savaşı, **Kasta Yayınevi**, İstanbul, 2001.

BELEN, Fahri; Atatürk'ün Askeri Kişiliği, **Millî Eğitim Basımevi**, İstanbul, 1963.

BOLAT, Bengül Salma; Milli Bayram Olgusu ve Türkiye'de yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960), **Atatürk Araştırma Merkezi**, Ankara, 2012.

ERDEN, Ali Fuad; İsmet İnönü, **Bilgi Yayınevi**, 2.Basım, Ankara, 1999.

EROLU, Hamza; Türk İnkılap Tarihi, 4. Baskı, **Sava Yayınevi**, Ankara, 2010.

GÜLMEZ, Nurettin; Kurtuluş Savaşında Anadolu'da Yenigün, **Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları**, Ankara, 1999.

GÜNDÜZ, Asım; Hatıralarım, (Derleyen ve Yazan: İhsan İlğaz), İstanbul, 1973.

LHAN, Suat; Atatürk ve Askerlik, Ankara, 1990.

KOCATÜRK, Utkan; Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi, **TTK Basımevi**, Ankara, 2000.

- Lucas, S. ; Political Ritual and Social Integration, **Sociology**, 9,1975.
- MUMCU, Ahmet; Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi, **İnkılâp ve Aka Kitapevi Yayınları**, İstanbul, 1982.
- ÖZALP, Kazım; Millî Mücadele (1919-1922) Cilt I, **TTK Basımevi**, Ankara, 1988.
- ÖZTOPRAK, Zühtü; “*Büyük Taarruz ve Dış Kamuyu* ” **TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları**, Afyon, 1996.
- SELEK, Sabahattin; Anadolu Hıtlali, 5. Baskı, **Örgün Yayınları**, İstanbul, 1981.
- TUNCEL, Bedrettin; Atatürk ve **30 Ağustos Zaferinin İlk Kutlaması**, Ankara, 1972.
- TUNCOKU, Mete ; (ve diğerleri), Türk Tarihi içinde Atatürk ve Cumhuriyet, (yayınevi ve yılı yok)
- PAPULAS, General Papulas’ın Hatıratı, **Yeni İstanbul Yayınları**, İstanbul, 1969.
- PRENS ANDREA, Felakete Doğru, Çev. Hüseyin Rahmi, **Askeri İstanbul Matbaası**, İstanbul, 1932.
- Türk İstiklal Harbi, Batı Cephesi**, Cilt II, 3’üncü Kısım, Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi Resmi Yayınları, **Genelkurmay Basımevi**, Ankara, 1966.
- Türk İstiklal Harbi**, Batı Cephesi Sakarya Meydan Muharebesi ve sonraki Harekât, Cilt II, Kısım V, Kitap II, **Genelkurmay Basımevi**, Ankara, 1995.
- Kurtuluş Savaşında Sakarya Meydan Muharebesi, Anıtlar ve Şehitler, **Genelkurmay Basımevi**, Ankara, 2007.
- ÖZKAYA, Yücel; Türk İstiklal Savaşı ve Cumhuriyet Tarihi, Ankara, 1981.
- TANSEL, Selahattin; Mondros’tan Mudanya’ya kadar IV, **Millî Eğitim Basımevi**, İstanbul, 1991.
- YALÇIN, Durmuş (ve diğerleri); Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I, **Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları**, Ankara, 2000.

MAKALELER

ABALIO LU, Yunus Nadi ;“ *Büyük Zaferden Dersler* ”, **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1943.

ARTAM, Nurettin ;“ *30 A ustos* ”, **Ulus**, 30 A ustos 1940.

;“*Yalçın Kayamız*”, **Ulus**, 31 Mart 1941.

ATAY, Falih Rıfkı ;“ *nönü Zaferinin 19’uncu Yılı.*”, **Ulus**, 31Mart 1940.

;“*Yıl dönümlerini Kutlarken*”, **Ulus**, 3 Nisan 1941.

;“ *nönü zaferinin Yıl Dönümü* ”, **Ulus**, 1 Nisan 1942.

;“*25’inci Zafer Yılı* ”, **Ulus**, 30 A ustos 1947.

;“ *30 A ustos Zaferi* ”, **Ulus**, 30 A ustos 1940.

B RGEN, Muhittin ;“ *Birinci nönü’nün Yıl Dönümü*”, **Son Posta**, 11 Ocak 1941.

;“ *ki nönü*” , **Son Posta**, 1 Nisan 1941.

BOZKURT, Mahmut Esad; “ *nönlerinde..28 Mart-1 nisan 1920*”, **Ulus**, 2 Nisan 1941.

ÇALI LAR, zzettin;“ *nönü Zaferi*”, **Ulus**, 31 Mart 1940.

DAVER, Abidin ;“*Birinci nönü Zaferi* ”, **Cumhuriyet**, 10 Ocak 1946.

;“ *kinici nönü’nün 23’üncü Yıl Dönümü*” , **Cumhuriyet**, 31 Mart 1944.

;“*Türk’ün E siz Zaferi* ”, **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1943.

;“*30 A ustos Zaferi* ”, **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1948.

;“*30 A ustos*”, **Cumhuriyet**, 30 A ustos 1939.

D NÇER, Celal ;“*Birinci nönü*”, **Ulus**, 10 Ocak 1943.

;“*Birinci nönü Zaferinin yıl dönümünde*”, **Tan**, 10 Ocak 1939.

- ; “ *Birinci nönü Zaferi* ”, **Ulus**, 10 Ocak 1947.
- ; “ *25’inci Yılınun E i inde kinci nönü Meydan Sava ı* ”, **Ulus**, 1 Nisan 1945.
- ; “ *kinci nönü Zaferinin Yıl dönümünde* ”, **Ulus**, 1 Nisan 1947.
- ; “ *Birinci nönü Olmasaydı Neler Olurdu?* ”, **Ulus**, 10 Ocak 1945.
- EREM, Ali Rıza ; “ *Birinci nönü* ”, **Ulus**, 10 Ocak 1944.
- ; “ *kinci nönü* ”, **Ulus**, 1 Nisan 1943.
- ; “ *Birinci nönü Zaferinin 28’inci Yıl dönümü* ”, **Ulus**, 10 Ocak 1949.
- ; “ *Varlı umuzı Borçlu Oldu umuz 30 A ustos* ”, **Ulus**, 30 A ustos 1942.
- ERK LET, H.Emir ; “ *23 yıl evvel nönü Meydan Muharebesi nasıl kazanılmı tı?* ”, **Cumhuriyet**, 10 Ocak 1944.
- GENÇOSMAN, Kemal Zeki; “ *nönü Zaferini Anarken* ”, **Ulus**, 3 Nisan 1941.
- NÖNÜ, smet; “ *Milli Mücadele* ”, **Ulus**, 14 Mayıs 1968.
- KÖSTÜKLÜ, Nuri ; “ *I nönü Muharebesi ve Bazı Siyasi Sonuçları Üzerine Dü ünceler* ”, **Atatürk Ara tırma Merkezi Dergisi**, Ankara, 1991.
- SAYILIR, Burhan ; “ *30 A ustos Zafer Bayramı Kanunu, lk Zafer Kutlaması ve Büyük Taarruz ile ilgili bazı bilgiler* ”, **Çanakkale Ara tırmaları Türk Yıllı ı**, 2014.
- US, Asım ; “ *30 A ustos Askerî Harikası* ”, **Vakit**, 30 A ustos 1949.
- TEKEL , lhan ; “ *Bir toplumsal Anlatım ve Katılım Biçimi Olarak Kutlama enlikleri* ”, **Bir Ça da la ma Projesi Olarak Türkiye Cumhuriyetinin 75 Yılı**, 1997.
- YALMAN, Ahmet Emin; “ *Aklın Büyük Zaferi* ”, **Vatan**, 31 A ustos 1941.

GAZETE VE DERG

Ak am

Cumhuriyet

Polatlı Postası

Sakarya Dergisi

Son Posta

Son Telgraf

Tanin

Tasviri Efkâr

Ulus

Ülkü Dergisi

Vakit

Vatan

Yeni Sabah

TEZLER

ÜÇÜNCÜ, U ur; **Türk Kamuoyunda Büyük Taarruz**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamı Doktora Tezi, Afyonkarahisar, 2010.

GÜMÜ , Emine; **Milli Mücadelede Kazanılan Zaferlerin Kamuoyundaki Yankıları ve Türkiye Büyük Millet Meclisi ile Komutanlara Gönderilen**

Kutlama Mesajları, Selçuk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Anabilim dalı, Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2008.

GÜNE , Muharrem; **Büyük Taarruz Öncesi Askeri Hazırlıklar**, Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2002.

ÖZBUDUN, Sibel; **Ayinden Törene Siyasal İktidarların Kurulma ve Kurumsalla ma Sürecinde Törenlerin İlevleri**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995.

İNTERNET

<http://www.bilecik.edu.tr>.

EKLER

KIRK YIL
Buğün aynı Hâdîs Zîv
Uşaklığın baş cîdîs
nafile bir avrîdîr.
Her Kitâbda bulunur

Cumhuriyet

FOTO Magazin

Foto Magazin, Türkiye'nin en önemli gazetesidir. Her hafta yeni fotoğraflar yayınlar.

YATIRIMCI - KARAGÖZLER
Patrolü 9 Ocak 1939

Çek - Macar hududunda zuhur eden ciddî bir hâdise

Muntazam Çek - Slovak kıtaatı, Viyana hakem kararile Macaristana verilen Ungvar yakınında Macar hududunu tecavüz ettiler

Memurlar ve Yarı - memurlar

Devlet memurları ve yarı memurları, devlet memurlarının haklarını korumak için bir araya gelmişlerdir. Bu kararlar, devlet memurlarının haklarını korumak için alınmıştır.



Yeni bir birlik halinde...

Çeklerin taarruz plânı Macarların eline geçti

Hudud boyunca Macar takviye kuvvetleri gönderiliyor, Munkacs muntakasında hükümet var.

... (Small text block)

Ekrem Könik hakkındaki tahkikat Vekâletler, sahtekârlık işini takip ediyorlar

İspanya millî hükümetinin Türkiye mîmesaîlî gazetelere birer izahname gönderdi.



... (Caption for Ekrem Könik)



... (Caption for the man in uniform)

Mutlu bir yıldönümü

Birinci İnönü muharebesi 18 sene evvel bugün başlamıştı

Pas 1921 Muhtesemi, geçen günün 18. yıldönümü. Bu gün, 1921'de başlayan birinci İnönü muharebesi başladı. Bu gün, Türkiye'nin bağımsızlığını koruduğu bir gündür.

Şarkî Erdön Başvekîlî Dün şehrimize geldi

Tevfik Paşa, Filistin konferansında baharınak üzere Londra'ya gidiyor.



Şarkî Erdön Başvekîlî

Dün Suriye şehirlerinde nümâyişler yapıldı

Suriyelilerle münasibetlerini kesen Dürzilerin istikbâl hareketi, Suriye şehirlerinde nümâyişler yapıldı.

... (Text block about the demonstrations)

Filistinde yeni galeyân

Kudüs, Nablus ve Safed de kanlı çarpışmalar oldu

Hükümet, şiddetli tenhâl tedbirleri aldı, tevkif olunanların sayısını dört bin beş yüzü buluyor.



... (Caption for the public square scene)

Dün yapılan lik maçları



... (Caption for the football match)

Birinci İnönü

Zaferinin yıldönümü

(II. I. 1940 günü Halkevinde yapılan törene bağlanırken söylenmiştir.)

Ufhan harbinden mağlup çıkan Osmanlı imparatorluğu inkıza yüz X tutmuş, sever muahedesi yalnız devlet değil, Türk vatanının da parçalanmasını istihdaf etmişti.

Şanlı bir tarih çöküyor, bir saltanat göçüyordu. Millet yalın ve şaşkın bir halde idi.

Bu tehlikeyi önlemek, yurdu istilâdan, milleti ye'is ve ümitsizlikten kurtarmak lazımdı. Fakat vatani kurtarmak, tarihimizi yaşatabilmek için evvela milleti vatanın müdafaasına koşturmak, bu gaye etrafında toplamak, canlandırmak.. sonra bir ordu kurmak icab ediyordu.

Bir taraftan yurdun müdafaası, bir taraftan milletin yükselmesine engel olan heyulâkanın yıkılması, uzun ihmallere kaybedilen mesafelerin kat' edilmesi.. kurtuluş ve yaşayış için, hurriyet ve istiklâl kavuşmak için başka çare yoktu.

Bu hakikati en evvel anlayan Atatürk, 9 uncu ordu müfettişliğiyle Samsun'a çıkmadan evvel İsmet İnönü ile bir çok temaslar yapmış, uzun boylu müzakereler ile müşterek planlarını hazırlamışlardı. Atatürk Anadolu'ya geçip de Sivas, Erzurum kongrelerinden sonra Ankarada Türkiye Büyük Millet Meclisini açtığı zaman, 23 Nisan 1936 da İsmet İnönü, Edirne mebusu olarak meclise iltihak etti. Bundan sonra 2 Mayıs 1936 da Erkanı Harbiyei Umumiye reisliğini deruhte ederek zaferi kazanacak muntazam orduyu kurmağa başladı.

10 ikinci teşrin 1936 da Garp cephesi kumandanlığına tayin edildi. Millî Şefin bu kumandanlık sıfat ve huviyeti için Atatürk şöyle yazıyordu :

(Garp cephesi de çok ciddi ve dikkatli mesai talep ettiğinden bu cephe kumandanlığını da zaten harekâtı umumiye askeriyeye ile istigal etmekte olan Erkanı Harbiyei Umumiye Reisi İsmet paşaya zamimeten tevdi etmek en aeri ve muvafık bir tedbir olacaktır.)

490 01 288/154 3 1

EK-2. 1940 Yılında Birinci İnönü Zaferi'nin 20'inci Yıldönümü Kutlamalarında Ankara Halkevi'nde Okunan Kutlama Metni.

Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
BİRİNCİ İNÖNÜ ZAFERİ
GİZLİ

İsmet İnönü, bundan sonra 21.12.336 da başlayan kuvayı seyyare te'dip hareketini başardı. 6.1.337 de başlayıp 11.1.337 de zaferle neticelenen birinci İnönü müzafferiyetini elde etti.

Birinci İnönü zaferi, 20000 tüfeğe karşı 6000 tüfek, 250 ağır makineli tüfeğe karşı 50 makineli tüfek, 50 topa karşı 28 top, 200 kılıca karşı 300 kılıçla kazanılmıştır. Bu mucizeyi yaratan Türkün damarlarındaki asil kanda mevcut olan kadiri mutlak kuvvettir.

Türkluğun ilâhî bağrından çıkan ve o bitmez tükenmez feyiz ve kudretin âşinası olan Ebedî ve Millî Şeflerimiz ilkönce Millî Birliğimizin kalesini kurdular, sonra bu hârikalar yaratıldı.

İnönü .. Ekiden madolu haritasında yalnız bir memleketin yerini gösteren ve yalnız bir coğrafyanın adı olan bir kelime idi. Şimdi bu isim tarihin de adı ve Türk milletinin kurtuluşunun sembolü olmuştur. Onun Türk kaniyle sulanan topraklarında tarihin en şanlı meydan muharebelerinden ikisi kazanılmış ve bu sebeple İnönü adı coğrafya ~~XXXXXXXXXXXX~~ haritalarında şimdi şeref medalyası parlamış ve o muharebelerin müzaffer komutanı, o büyük milletin başbuğu olan Millî Şefin soy adı olmuştur.

Bu suretle İnönü adı tarihin sinesinde ebediyete kadar yaşamağa namzet olmuştur.

Arkadaşlar ;

Türk milleti, tarihin bir hamlesiyle coştı, Atatürkün sesine koşarak şaha kalktı ve yokluklar içinde bir varlık, çöken bir tarihin ankası üstünde yeni bir millet, göçen bir saltanatın harabeleri üzerinde yeni bir ordu doğdu. Bir ordu ki Atatürk'ün azminden, Türk milletinin iradesinden çıktı. İsmet İnönü'nün idaresi altında harikalar yarattı, zaferler, zaferler birbiri ardından tarihimize şerefli sayfeler kattı.

Bu Birinci İnönü zaferi düşmana indirilen ilk ve esaslı bir zaferdir. Bu zafer, Millî cidalin, istiklâl harbinin muvaffakiyetiyle tetevvüç edeceğini, Vatan, hürriyet ve istiklâlimizin kurtulacağını milletin uyanık ve bütün kudre

EK-2. 1940 Yılında Birinci İnönü Zaferi'nin 20'inci Yıldönümü Kutlamalarında Ankara Halkevi'nde Okunan Kutlama Metni.

ve enerjisine sahip, reisinin etrafında yekvücut olmuş, büyük bir varlık olarak istikbale doğru ilerleyeceğini ve yükselineceğini müjdeleyen bir zaferdir. Nitekim bundan sonra, ikinci İnönü, Sakarya, Afyon, Dumlupınar zaferleri ve vatanın kurtuluşu tahakkuk etmiş, Lozan muahedesiyle de istiklâlümüz kurtarılmış, medenî bir devlet olarak varlığımız cihana tanıtılmış ve birer birer Türk inkılapları yaratılmıştır.

Bütün bu zaferlerin yanında, Atatürk'un yanı başında İsmet İnönü vardı.

İsmet İnönü, Atatürk'e harp, zafer ve sulhda, vatanı kurtarmak, milleti yükseltmek için yapılan savaşlarda, inkılap hamlelerinde daima ve en yakın arkadaşlık etti. Orduyu kurmakta, cephe kumandanı, başvekil, diplomat... her sıfatla ona yardım etmiştir.

O, zafer ve barış te'min ettikten sonra, inşa ve imar, istihsal ve iktisadiyatı takip ve tatbik etti ve memleketi refaha kavuşturmağa ideal edindi.

İstiklâl harbi, kadanya mutarekesi, Lozan sulhu ve bugüne kadarki Cumhuriyet tarihi... bu şeref ve muvaffakiyetlerle dolu devreler, Millî Şefi'nin siyasi hal tercemesi sayılabilir.

İsmet İnönü'nü kemalist rejimin en şuurlu, iradeli ve faziletli bir tatbik katecisi olmıştır. Denilebilir ki Atatürk'un taşkın dehâ ve irade hamlelerinde o, müessir bir müvazene âmilî, inkılap eserlerinin vucut bulmasında usta-bağlık eden faâl bir unsur olmuştur.

Falih Rıfki Atay : (İsmet İnönü öyle bir reisdir ki bütün kuvayı milîye, Cumhuriyet devirlerinin tarihi tekrar edilmeksizin hal tercemesi yazılmaz) demiştir. Filhakika öyledir. Her zafer ve inkılap hamlesinde onun kıymetli te'siri olmuştur. Onun için Atatürk, fani dünyaya gözlerini kapayınca Türk milleti en tabii ve insiyaki bir hareketle İsmet İnönü'yü başına şef yaptı ve onun etrafında toplandı.

Atatürk'un savaş ve barış arkadaşı, kemalist rejimin tatbikatını idare eden bu kudretli şahsiyet, şimdi onun yerinde, ve Atatürk milletinin başındadır.

Türk milletinin alını kadar ak saçlarıyla bir fazilet şahikesini andıran ve zeki gözleri enerji huzmeleriyle parlayan büyük Millî Şef'imiz etrafında Türk milleti daima bir vucut, bir kalp gibi canlı ve toplu olarak bu vatanı yükseltmeğe çalışacaktır.

İsmet İnönü'nün Şefliği, Türk milleti için Atatürk'un eserleri gibi yüksek bir hakikat, ve yarın için, dış için sağlam bir emniyet olmuştur. Ona gü-

EK-2. 1940 Yılında Birinci İnönü Zaferi'nin 20'inci Yıldönümü Kutlamalarında Ankara Halkevi'nde Okunan Kutlama Metni.

veniyor, onun şef'liği ile öğreniyoruz.

Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü
Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü

4

EK-2. 1940 Yılında Birinci nönü Zaferi'nin 20'inci Yıldönümü Kutlamalarında
Ankara Halkevi'nde Okunan Kutlama Metni.

Birinci İnönü ve İsmet İnönü

(II. I. D 41 Halkevinde yapılan törende söy-
lenmiştir.)

Türk milleti, başer tarihinin başladığı ilk zamanlardan beri var olan ve şerefle yaşayan bir millettir. Yer yüzünde türk milleti yaratılmamış ve gelmemiş olsa idi, bugünkü medeniyetin siması bambaşka bir şekil almış olacak, mazlum ve belki mazlum bir hal alacaktı.

Ona nur veren, tarihi aydınlatan türk milleti olmuştur. Tarih boyunca türk milletinin şan ve şerefle yaptığı her fütihat, coğrafya âleminde yeni bir keşif olmuş, her hamle medeniyet için yeni bir aydınlık yaratmıştır. İnsanlığın yaratılışında bir sebep ve mâna bulamayan filozof ve mütefekkilere türk tarihini okumalarını tavsiye ederiz. İnanacaklardır ki milletler câması arasında bir türk milletinin bulunması ezelden mukadder olduğu için insanlık yaratılmıştır. Eğer türk milleti olmasa idi insanlığın yaratılmasındaki sebep ve mânayı izah etmek mümkün olacaktı.

Bu asil ve cıvanmert milletin tarihi tetkik edilirse onu tavsif için görülen en bariz vasıflar şu iki kelime ile ifade ve hulasa edilebilir : Kahramanlık ve fazilet .

İnsanlığın en yüksek iki hasleti olan bu mütemyiz vasıfları bütün yüksekliği ve bütün esâletiyle tebaruz ettiren bu asil millet nasıl ezeldenberi varolmuş, insanlık tarihinin şerefini teşkil etmiş ise ebede kadar osuretle şan ve şerefle yaşayacağı da muhakkaktır.

Dünyada hiç bir kuvvet, türk milletini ezemez. Bu bir hakikat, mutlak bir hakikattir.

Her ne kadar bazen fena idare yüzünden, idarecilerin ihaneti yüzünden tarihte bazı mağlubiyet devreleri görülmüş ise de bunlar evveli bilinmeyecek kadar eski, sonu gelmeyecek kadar uzun olan tarihin sinesinde esaslı bir hadise teşkil etmişler . Şözümlü cihan harbine istemeyerek giren türk milleti bu harbin bu halbin devamı müddetince çanakkale, galiçya gibi destanı şehamet numuneleri gösterdiği halde, müttefiklerimizin silahlarını teslim etmesi yüzünden, mütareke yapmağa mecbur kalmıştı. Bu mütareke galip devletlerin yurdumuzun her tarafına girip elimizden silahlarımızı almalarına sebep olmuştu. Bu bir halledir. O halleyi hatırlarsınız.

EK-3. 1941 Yılında Birinci İnönü Zaferi'nin 21'inci Yıldönümü Kutlamalarında Ankara Halkevi'nde Okunan Kutlama Metni.

İşte tarihte hiç bir milletin başına gelmemiş olan bu facia karşısında türk milleti millî şuurunu gaybetmedi. Kendi evlatlarından biri başa geçti ve bütün millet onun etrafında toplandı. Bütün bir cihanı husumete karşı istiklâlîni müdafaya koyuldu.

İstiklâl harbi bir milletin ebediyen iftihar ve şeref duyması için kâfi bir eserdir.

İstiklâl harbi olmuş,ölecek zannedilen türk milletinin tarihte olduğu gibi yine şan ve şerafle kalkındığı bir hayat ve hürriyet mücadelesi ve yeni bir devrin başlangıcı olmuştur. Zafer,istiklâl,cumhuriyet,inkilap,imâr ve inşa.. Bütün bunlar istiklâl harbinin neticesinde elde edilmiştir. İstiklâl harbinin de ilk ve kat'î zaferi İnönü zaferleriyle başlar.

Birinci İnönü zaferiyle başlayan istiklâl harbinin kıymet ve ehemmiyeti,çok ağır şerait altında ve yokluk içinde muntazam bir ordunun yaratılmış olmasındadır. Kendi kendini yaratan,topa silahla,silaha süngü ile,süngüye yumrukla mukabele ve müdafaa eden bu ordu,kamyon,otomobil ile gelen düşmana karşı askerini yaya yürüterek,cephanesini kadınların sırtında taşıdığı bu ordu nasıl doğdu ?İçimizde ,dışımızda sayısız düşmanlarla çevrilmiş bir halde iken bir efsane gibi meydana çıkan bu orduyu,türk milletinin imanı ve Atatürk'ün dehâsı,İsmet İnönü'nün kumandası yarattı.

Hiç bir millet,bu şerait içinde böyle bir ordu yaratamazdı. İnönüde granit dağlar gibi dimdik duran ve sonra bir kasırga gibi düşmana saldıran bu ordunun şehitlerinin mânevi huzurunda hürmetle eğiliriz. Gazilerini saygıyla selamlarız ve muzaffer kumandanına derin saygı ve bağlılığımızı tekrarlamayı millî bir borç biliriz.

İsmet İnönü .

Millî mücadelede muzaffer bir kumandan,Lozanda muzaffer bir diplomat,yeni türkiyenin yaratılmasında tetbirli bir hükümet reisi,inkılapların başarıcısı olan İsmet İnönü 1900 - 1884 senesinin 25 Eylülünde İzmirde doğmuştur. Babası adliye teşkilatında uzun yıllar hizmet etmiş şerefli bir hakimdi.

İsmet İnönü,İzmir iptidaiyesinde,Sivas askeri ruştiyesinde ve mülkiye idâdisinde ilk ve orta tahsilini gördükten sonra,İstanbul Halıcıoğlu topçu idâ-

11

EK-3. 1941 Yılında Birinci İnönü Zaferi'nin 21'inci Yıldönümü Kutlamalarında Ankara Halkevi'nde Okunan Kutlama Metni.

disine girdi. Askerliğe ve riyaziye büyük istidâdı vardı.

1900 senesinde idadiyi bitirdi. Topçu harbiye okuluna girdi. Burayı da çok iyi derecede bitirdiği için erkânı harbiye sınıfına ayrıldı ve 322 - 906 senesinde topçu erkânı harbiye yuzbaşısı olarak mektebini bitirdi.

İlk vazife aldığı yer ve tarih, 12 Eylül 322 tarihinde ikinci ordudur.

Maşrutiyetin ilânında kıymetli hizmetleri görüldü.

25 ilk teşrin 324 - 906 de koleğaliğe terfi etti ve üçüncü suvari fırkasına me'mur edildi. İki sene sonra Yemen islahat kuvvetleri erkânı harbiyesine me'mur edildi.

29 Ağustos 329 da Bulgar delegeleriyle sulh müzakeresine me'mur hey'ete askeri müşavir tâyin edildi. 2 ilkkânun 329 da erkânı harbiyei umumiye 3 üncü şûbesine me'mur edilerek 330 da kaymakamlığa terfi' etti.

21 Temmuz 330 seferberliğinde birinci ordu erkânı harbiyesine, 20 ikinciteşrin 330 da karargâhı umumî birinci şûbe müdürlüğüne tâyin edildi.

304 de miralay oldu ve ikinci ordu erkânı harbiye reisiliğine 332 de dördüncü kol ordu kumandanlığına 333 de yirminci kol ordu kumandanlığına bilâhıra üçüncü kol ordu kumandanlığına tâyin edildi.

24 ilkteşrin 334 de harbiye müsteşarlığına ve sulh hazırlık komisyonu reisiğine ve 335 de kol ordu kumandanlığı selâhiyetiyle askeri şurâ muamelât umumiye müdürlüğüne tâyin edildi.

İsmet İnönü'nün Anadolu'da.

Ataturk 19 Mayıs 1919 da anadoluya geçmezden evvel, orada yapacağı mücadelelerde kendisine en muessir yardımcı olacak arkadaşları arasında İsmet İnönü'nün ehemmiyetli mevki olacağını düşünmüş ve bu düşüncesini ona açıp görüşmüştü.

Mart da İstanbul işgal edilince mebusan meclisi dağıldı ve bunların çoğu Ankara'ya iltihak etmeğe başladılar.

Edirne mebusu İsmet İnönü de 10 Nisan 1920 de Ankara'ya gitti ve Ataturk'e karargâhında iltihak etti. 23 Nisanda ilk toplantısını yapan büyük millet meclisine Edirne mebusu olarak iştirak etti ve o gün teşekkül eden büyük millet meclisi hükümetinin erkânı harbiyei umumiye reisi oldu ve dahili ihtilâl ve ihanet

12

EK-3. 1941 Yılında Birinci nönü Zaferi'nin 21'inci Yıldönümü Kutlamalarında Ankara Halkevi'nde Okunan Kutlama Metni.

hareketlerinin bastırılmasını müteakip garp cephesi kumandanlığını atâyin edilerek dünyanın gıpta ettiği türk ordusunun teşkiline başladı. Bu ordu II. I.357 de Birinci İnönü zaferini kazandı. İki ay sonra da İkinci İnönü zaferiyle türkân mâkus talihini yendi.

İsmet İnönü Cumhuriyeti:

10. II. 1938 de Atatürk fanî dünyaya vedâ edince türk milleti onun aziz emanetini, en yakın arkadaşı, mücadele, zafer, cumhuriyet ve inkilap arkadaşı İsmet İnönü'ne teslim etti. Atatürk'ün matemî ile kan ağlayan millet, tam bir şuur ve vicdan birliği ile İsmet İnönü'ne ona hâlef seçti ve bu seçiş, emanetin en layık ele teslim edildiği itminaiyle bir teselli oldu.

İnönü istiklâl harbinin başından beri Atatürk'e en yakından arkadaşlığı etmiş, zafer, sulh, inkilap, imâr işlerinde onun bağırdamacısı olmuştur. Bu sebeple İnönü'nün hal tercemesini yapmak için millî mücadeleden bu güne kadar geçirdiğimiz şerefli tarihi, hulâsa etmek lazımdır. Onun siyasi hayatı okadar engin ve zengindir . O büyük isim, türkiyenin her büyük davasına şerefle bağlı, türk inkilap tarihini süsleyen bir devlet ve halkşefinin ismidir. Onun şanlı mesleği ve temiz hayatı sayı, fazilet ve nizam vasıflarıyla tebaruz eder. İsmet İnönü, hükûmetin başına geçtiği yani istiklâl harbinden sonra başvekilliğe geçtiği zaman , yalnız yeni bir hükûmetin teşkilatını kurmağı ve makinesini işletmeğe değil, içte ve siyasette yeni bir ahlak ananesini kurmağı, içte ve dışta her türlü menfi cereyanlarla mücadele ederek emniyet ve itimat havası yaratmağı düğündü, amel edindi ve yorulmayan bir çalışma, bilgili, nizamlı bir idare ile sürmeden çalıştı ve bu gün içinde yaşadığımız huzur ve refah devrinin mesûit inşâlarını te'min etti.

İsmet İnönü'nün soy adı, büyük bir zaferin hatırası olduğu gibi Öz adı da yüksek ahlakının, temiz vicdanının ve pâk alınının ifadesidir.

Şimdi İnönü'nün müstaz vasıflarını şu kelimelerle tebâruz ettirebiliriz
Aahramanlık ve Fazilet.

Birlik manzarası :

Bugün bütün millet İsmet İnönü'nün etrafında olgun bir varlık, millî bir birlik halinde toplanmış ve bir tek kalp gibi çarpmaktadır.

Bugün İnönü'nün yüksek varlığında kutladığımız millî birliğimizi ata-

EK-3. 1941 Yılında Birinci İnönü Zaferi'nin 21'inci Yıldönümü Kutlamalarında Ankara Halkevi'nde Okunan Kutlama Metni.

... kursuş ve türk milletinin olgunlaşan milli hayatı bu ulkuyu İnönü'nün
etrafında ve emrinde gerçeklenmiştir.

Millî bir devlet olan yeni turkiyenin temeli millî birliktir. Kuv-
veti, her kese başeğdiren, saygı toplayan kuvveti bundandır. Bu birlik sayesinde
de vatan sınırlarında emniyet ve refah içindeyiz. Fakat cihan tarihinin
buhranlı bir devrindeyiz. Vatan sınırlarının dışındaki derelere ve tepelere
uzaklardaki yangının alevleri aksetmiştir. Şehmetçik, bu canlı kale, sessiz fak
at kuvvetine güvenir bir heybetle sınırları bekliyor. Şayet bu yangının ale-
vi saçığımızı vurursa, şayet bu vatan yeni bir tecavüze uğrarsa, ozaman 20 se-
ne evvelki istiklâl harbine tekrar başlarız. Bu defa daha varlıklı, daha kuv-
vetli, daha dinç olarak.

Türk milleti bitmez tükensez feyiz ve kudret kaynağı oldukça biz
birinci İnönü kahramanları gibi omuz omuza ,kalp kalbe birleştikçe onun ba-
şında yine Atatürk gibi, kendi evladından biri bütün milletin ittifakiyle se-
çilmiş bir ikinci Atatürk bulduğukça, cihan saldırsa türk milleti yine perva
etmez. Türk vatanının sınırlarına çarpanlar neye çarpıldığını şaşırırlar.
Tarih durmadan türk'ün yarattığı yeni harikaları yazar.

Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivi Genel Müdürlüğü

14

EK-3. 1941 Yılında Birinci İnönü Zaferi'nin 21'inci Yıldönümü Kutlamalarında
Ankara Halkevi'nde Okunan Kutlama Metni.

KAPSCH
RADYO
1933-34

Cumhuriyet

ŞİRKETİNİN ADI
AŞA ve HÜNNİYET
SİRKETİ
BÜYÜK İSTANBUL VE İZMİR YOLU
SİRKETİNİN ADI
ADİMEHALİD KUTAYEVİ

23 Ocak 1944

ŞİRKETİNİN ADI

Pazartesi 10 Ocak 1944

Alman cephesi yarıldıktan sonra

Kızılordu Lehistan topraklarında ilerlerken, Dinyeperdeki Alman ordusunu da çevirmeğe uğraşıyor



Alman askerleri...

Hayal ve hakikat

Hayal ve hakikat... (Text continues with commentary on the situation)

Yeni Gine adasında kanlı savaşlar oluyor

Ruon yarımadasında bulunan Japon burvetleri kısıtlandı, Avustralyalılar baha girmemiş emantlar arasından ilerliyorlar



Yeni Gine adasında...

Ankara vapurların polocuları şafakında gelirdi



Ankara vapurların...

Rumanya endişe içinde!

Besarobyamın tahliyesi hamalı şekilde devam ediyor

Rumanya... (Text discusses the political situation in Romania and the impact of the war)



İnönü Zaferi...

İNÖNÜ ZAFERİ

Büyük günün yıldönümü münasebetile şehrimizdeki Halkevlerinde dün heyecanlı törenler yapıldı, konferanslar verildi

İnönü Zaferi'nin yıldönümü münasebetiyle... (Text describes the events and speeches held in the city)

23 yıl evvel İnönü meydan savaşı nasıl kazanılmıştı?

Yazın EnesAV General N. ZWOB ANKAYA... (Text provides a historical account of the Battle of İnönü)



İnönü meydan savaşı...

Cetin savaşlardan sonra

Besimci cephde helvazlar Almanların ve ev müdafian atıkları bir köyü bastırtılar

Cetin savaşlardan sonra... (Text discusses the aftermath of the war and the impact on the population)



İnönü Zaferi'nin yıldönümü...

Irak kabinesinde yapılan tadilat
Sulhün yaklaşımla ulaka dar görülmüyor



Irak kabinesinde...

Ankara Dil-Tarih Fakültesinde

Dan-layüri sürümlü doktora diplomaları tevdi edildi

Ankara Dil-Tarih Fakültesinde... (Text reports on the graduation ceremony at Ankara University)

T.C.
MÜHÜR KALAT BAKANLIĞI
P. T. T. L. U. B.

TELGRAF

(Önemi B-2)
Yol
Hocası İsmetiniz

Adres:

25 KB

ACELE İNÖNÜ CUMHUR BASKANI ANKARA

CUMHURBAŞKANLIĞI
İSMAİL İNÖNÜ ADIYI

No: 212-5
Devlet No: 2526-3

Tarih	No	KİMLİK	YERİ VE ZAMANI		GÖNDEREN	GÖNDERENİN ADI	ALINAN YER		İMZA
			YERİ	ZAMANI			YERİ	ZAMANI	
25	597	3151	25	36	10/1/1946	11			

=25 YIL ÖNCE BUGÜN İNÖNÜ SİRLTAİNDAN YURDA NUR SALTINIZ
KARANLIKLARI YARMAĞA CALIŞAN GÖZLERİNİZ BUGÜNDE SİZE DEMEK VE
BEKLIYORUZ ESKI SAVAŞ ARKADAŞINIZ SAYGI VE SEVGİLERİNİ SUNAR
HAS BAKISLAR DILER = REFET BELE + KL ACELE ++++++

İnönü gıbraltıya ve sizin kahraman ve
vefati şöhretinizi gösterdiğiniz için
hatırlayarak size teşekkür ve minnetlerini
sunarım İsmail İnce

EK-5.General Refet Bele'nin, Birinci nönü Zaferi'nin 25'inci Yıldönümü Dolayısı ile Cumhurba kanı smet nönü'ye Çekti i Telgraf ve nönü'nün Cevabı.

124910
TELGRAF

T. C.
P. T. T.
LETLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Adres :
MİLLİ SEF SAYIN İNÖNÜ CUMHUR BAŞKANI ANKARA =

Sıra No	İlk Harf	No	KELİME	VERİLDİĞİ	RESMİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI		İMZA
							Tarih	Saat	
		6016	SİSİ	204 32 10/1	10 =				

İSTİKLAL SAVASINIZIN BÜYÜK ZAFERİ VE BU MUTLU GÜNLERİN MÜHÜRÜ OLAN BİRİNCİ İNÖNÜ ZAFERİNİN YILDÖNÜMÜNÜ MEKTAPLARIMLA BİRLİKTE SAYGI İLE KUTLAR ELLERİNİZDEN ÖPERİM = KORGEMERAL ASİM TİNAZTEPE =

EK-6. Birinci nönü Zaferi'nin Yıldönümü ile İlgili Olarak Korgeneral Asım Gündüz'ün Cumhuriyet nönü'ye Gönderdiği Tebrik Telgrafı.

TELGRAF

T. C.
P. T. T. L. O. M.

Adres :
İsmet İnönü cumhurbaşkanı ankarası =

(Cevap : B. 1)
P. O. L.
Servis İşleri

Sıra No	İlk Harf	No	KELİME	VERİLDİĞİ	RESMİ	ORTA MERKEZ	ALINDIĞI		İMZA
							Tarih	Saat	
		7091	İstbl aksaray 340 48	9/1/47	11/25 =				

yıllar boyunca yığın yığın acı haberlerle yarıdan kararmış ufuklarına unluğun ışığını ne siller boyunca bunaltan kaptıra güvenle sarmalanacak kufretin birinci İnönü zaferiyle tekrar getirensüzüz müddi kahramanlığınız İstanbulumuzun minnet ve suhrantalarını derin tazimlerle arz ederim =
valli ve belediye reisi dr Lütfi Kırdar +

EK-7. Birinci nönü Zaferi'nin Yıldönümü ile İlgili Olarak İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Lütfi Kırdar'ın Cumhuriyet nönü'ye Gönderdiği Tebrik Telgrafı.

**R. APAK ve 2 ARKADAŞININ
TEKLİFİ**

*İnönü Armağanı Kanunu
Lâyihası*

MADDE 1. — Türk milletini gelişme ve kuvvetlenme hareketlerini hızlandırmak maksadıyla ve (İnönü) Armağanı adıyla yıllık bir mükâfat tesisi edilmiştir.

Bu mükâfat; insanlık oânısına faydalı olan ve tabii hayatındaki gençlik ile ömme hizmetinde ödevli vatandaşların ahlâk duygularının kükleşmesine ve gelişme faaliyetlerinin artmasına yarayan eserler yazanlara, Türk milletinin sağlığına ve nüfusca çoğalmasına ve medeniyet hayatının her safhasında değerlezip yücelmesine yarayan teseler vücade gösterenlere, milli varlığımızın emniyet ve müdafasını ve yurdumuzun ikisadi ve sırai kalkınmasını kuvvetlendirecek ihtira ve keşiflerde bulunanlara, verilir.

MADDE 2. — İnönü armağanının hangi eseklere karşılık olduğu ve ne nispetle verileceği ilâk cetvelle gösterilmiştir.

Bu cetvelin tutarı tahminen her yıl Başvekâlet bütçesinde (İnönü Armağanı) adı ile açılacak fasla konur.

**MILLİ EĞİTİM KOMİSYONUNUN
DEĞİŞTİRİŞİ**

*İnönü Armağanı Kanunu
Lâyihası*

MADDE 1. — İlim ve sanat eserleriyle keşif ve ihtiralara verilmek üzere İnönü takdir ve İnönü armağanları adları altında iki türlü armağan tesisi edilmiştir.

MADDE 2. — İnönü takdir armağanları yirmi beş bin lira-lık üç armağan olup dünya ölçüsünde yüksek değer taşıyan:
A) İlim eserlerine;
B) Sanat eserlerine;
C) Milleti sağlama, yurdun müdafasına ve istihsalin

(S. Sayısı : 161)

**TARIM KOMİSYONUNUN
DEĞİŞTİRİŞİ**

*İnönü Armağanı Kanunu
Lâyihası*

MADDE 1. — İlim ve sanat eserleri, keşif ve ihtiralara memleketteki çeşitli şahalarında üstün başarı gösterenlere verilmek üzere İnönü takdir ve İnönü teşvik armağanları adları altında iki türlü armağan tesisi edilmiştir.

MADDE 2. — Maarif Encümeninin ikinci maddesi aynen kabul edilmiştir.

EK-8. Milletvekili Rahmi Apak ve ki Arkadaşının İnönü Armağanı Konulu Teklifi ve İnönü Armağanı Kanunu.

tasarıyı hazırlayan ve bize getiren bu kesin ruhlu arkadaşlara ve aynı zamanda Hükümette çok derin teşekkür ederim.

Arkadaşlar, çalışmaya iki suretle olur; biri kanun suretiyle, diğeri teşvik suretiyle. Kanuni suretle olan çalışmalar bilirsiniz ki, Cihan harbinden sonra bazı memleketlerde vücut bulmuştu. Lâkin eski devirlerde de vardı. Fakat en ziyade teşvikle vukua gelen çalışmadır ki en ziyade verimli olur, arkadaşlar. Cemiyet içinde özenerek milli ihtiyacın karakterine uygun bir surette çalıştırdan bir millet, bu eshade çok ilerlemiştir. (Bravo sesleri). Bu cemiyet idaresinin bu memlekette medeni hayatta uzun uzun inkişafı vermiştir. Türk göçüğü azimlidir ve aynı zamanda kuvvetli olan cevherini işletmek için bu gayet güzel bir kanundur.

Arkadaşlar, bu tasarıya bir de ismi vardır ki, çok güzel intihabedilmiştir. İnönü armağanı. Bu güzel, çok güzel bir isimdir. Biz bunu gocuklarımızın gocuklarına aşlamakla daima laz ve şeref duyacağız. (Bravo sesleri).

Arkadaşlar, bu tasarıya konan talimat hakikaten azdır. Lâkin zamanın fevkalâdeliğini gözönüne getirirseniz serece bir paradır. Şunu da arz etmek isterim ki, Türk göçüğü kâsatskardır, gözü yoktur, yeter ki, akılsızın okşasınlar. Bu maksadın yetmişine kâfidir.

Bu tasarıya göce üç juri heyeti teşkil olunacak. Bu heyette bilgeleri, küçük sanatlar ve güzel sanatlar erbabından aynı zamanda yüksek ihtira sahibi olanlardan, vicude gelecektir. Bu, 22 kısma ayrılmıştır. Birinci kısmında yüksek orta, ve ilk öğretmen ve öğrencileri ve idare kısımları fenâî sanmlar, ziraata, veterinerde, vektörükta iş görene verilecek, paradır, bunun hakkında da mikdas tayin edilmiştir. Bunun Heyeti Ceilice kabulünü rica ediyorum. (Alkışlar).

BÜTÇE Ko. ADINA M. BİRSEL (İzmir) — Bütçe Komisyonu, ivedilik talebine iştirak ediyor ve ivedilikle görüşülmesini istihram ediyor.

BAŞKAN — Tasarının tümü hakkında başka mütalâfa yoktur. Maddelere geçilmesini oyunuzza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Teklif sahiplerinin ivedilik teklifi vardır. Bütçe Komisyonu da buna iştirak ediyor. Onu da oyunuzza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İnönü Armağanları Kanunu

MADDE 1. — Bu kanun hükümlerine göre ve Türk vatandaşlarından hak edenlere, (İnönü değerlendirme) ve (İnönü özendirme) armağanları adları altında iki türlü armağan dağıtılır.

BAŞKAN — Madde hakkında mütalâfa var mı? Maddeyi oyunuzza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — İnönü değerlendirme armağanları yirmi beşer bin liralık üç armağan olup dünya ölçüsünde yüksek değer taşıyan:

A) Bilim eserleri;

B) Sanat eserleri;

C) İnsan veya hayvan sağlığına, yurdun savunmasına ve istihsalın gelişmesine ve iyileşmesine yarayan keşif ve ihtira sahiplerine verilir.

Bu armağanlar, hak edenler bulunduğca, yukarıdaki üç bölümden herbiri için üç yılda bir verilir. Bölümler sıraya konarak her yıl bölüm için armağanı hak eden kararlaştırılır.

S. K. YETKİN (Urfa) — İkinci maddede: İnönü değerlendirme armağanlarının bilim eserlerine ve güzel sanatlar eserlerine verileceği yazılmıştır. Millî Eğitim Komisyonunun maddesinde «Güzel sanatlar eserleri» yerine «sanat eserleri» denmiştir. Güzel sanatlar eserleri diye bir tabir yoktur. Frenkçede de böyledir. Güzel sanatlar eserleri dersek, Türkçemize de uymaz. Bu itibarla «Sanat eserleri» şeklinde tadilini rica edeceğim. Zannederseniz Bütçe Komisyonu da buna iştirak eder.

BÜTÇE KOMİSYONU ADINA M. BİRSEL (İzmir) — Efendim, biz terim üzerinde insat değiliz. Buradaki sanat eserlerinden maksadımız, güzel sanatlar dediğimiz kısımdır. Bu itibarla Millî Eğitim Komisyonunun değişikirmesine iştirak eder ve bu açıklamaı da yaparım.

S. K. YETKİN (Urfa) — Bir şey unuttum: Keşif ve ihtira yerine açış ve bulgu deniliyor. Bu tabirler üzerinde çok görüşülebilir; şimdilik bu terimleri bırakmak yerinde olur. Millî Eğitim Komisyonu tarafından konulan keşif ve ihtira kelimelerinin muhafaza edilmesini bunu Bütçe Komisyonundan rica ediyorum.

BÜTÇE KOMİSYONU ADINA M. BİRSEL (İzmir) — Terim hususunda ısrarımız yoktur. Heyeti umumiyenin takdirine bağlıdır. İştirak ediyoruz.

EK-8. Milletvekili Rahmi Apak ve ki Arkadaşlarının İnönü Armağanları Konulu Teklifi ve İnönü Armağanı Kanunu.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
GENELİTİPİ AŞYAYI

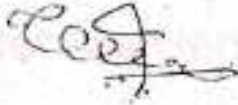
C.H.P.

Halkevi Tezeliğine

1/Mizan/940 Pazartesi günü İnönü Muharebesinin
yıl dönümüdür . Bu saferin Türk İstiklâl ve istihlâsın-
daki büyük değeri dolayısıyla Evrimizde bu günün tesit
ederek bir tören tertibini hatırlatırız.

C.H.P.Genel Sekreteri
Erzurum Mebusu
Dr.A.F.Tuzer

Aslı gibidir.
30/3/940



407	01		48	1953
-----	----	--	----	------

20

EK-9. C.H.P Genel Sekreterli i'nden kinci nönü Muharebesi'nin Kutlanması için Halkevleri'ne Gönderilen Yazı.

Genel
1
N I S A N
1 9 3 9
5 KURUS

Uluslararası
Dünya Gazeteleri, Ankara
Fakültesi Üzeri, Ankara
TELEFON
Dünya Haberleri 1144
Dünya Haberleri 1144
Dünya Haberleri 1144
Dünya Haberleri 1144

ULUS

ADIMIZ ADIMIZDIR

(ÇİMİZDEKİ ŞEYTAN)
Yeni Sektörün 44
5 Nisan'da Ulus'ta
teklifiyle başlayacak

Atatürk muvakkat kabrinde

İstanbul, 21 Nisan - Atatürk'ün cenazesi İstanbul'da muvakkat olarak kalmıştır. Atatürk'ün cenazesi İstanbul'da muvakkat olarak kalmıştır. Atatürk'ün cenazesi İstanbul'da muvakkat olarak kalmıştır.

Cemberleyn'in mühim beyanları

İngiltere ve Fransa Polonya İstiklalini garanti ettiler

Polonyayı tehdit eden bir hadise olursa İngiltere - Fransa bütün kuvvetleriyle Polonya'ya yardım edeceklerdir

London, 21 Nisan - Cemberleyn'in 12. ve 13. Aralık Konferansı'nda İngiltere ve Fransa'nın Polonya'ya verdiği destek ve garanti beyanları, Polonya'nın istiklalini garanti ettiler.



İKİNCİ İNÖNÜ Zaferinin yıl dönümü

İnönü, o gün yalnız düşmanı değil milletin mükûs talini de yendi

İnönü Zaferi'nin yıl dönümü. İnönü, o gün yalnız düşmanı değil milletin mükûs talini de yendi.



Büyük Britanya ve Türkiye

İstanbul, 21 Nisan - Büyük Britanya ve Türkiye arasında yakın ilişkiler kurulmuştur. Büyük Britanya ve Türkiye arasında yakın ilişkiler kurulmuştur.

Polonya Alman tekliflerini reddetti

Bek Londra'ya giderken Paris'de uğruyarak

Paris, 21 Nisan - Polonya'nın Alman tekliflerini reddettiği bildirildi. Bek Londra'ya giderken Paris'de uğruyarak.

Seyran'ın bir yansıması: Türkiye seçimden sonra taze kuvvet kazanmıştır.



Prof. Pittard'ın dördüncü konferansı Fizik - antropolojinin pedagoji üzerine tesiri Çok enteresan olan bu konferans da pekimize misafirlerimiz tahip ettiler

Prof. Pittard'ın dördüncü konferansı

Fizik - antropolojinin pedagoji üzerine tesiri

Çok enteresan olan bu konferans da pekimize misafirlerimiz tahip ettiler

Dr. Gobbels Atina'da

Atina, 21 Nisan - Dr. Gobbels Atina'da konuştu. Dr. Gobbels Atina'da konuştu.

Cumhuriyetin güzel bir eseri

Ergani madeninde saf bakır istihsal ediliyor

Madende tam bir suretle faaliyet geçildi

Bunu 1940 senesi sonlarına doğru Mergul bakan müdiresinin iktisadi tahip edecektir



EK-10. smet nönü'nün Erkâm Harbiye Reisi Oldu u Zamandaki Asker Üniformalı Foto rafı, Ulus,1 Nisan 1939.

Yeni Çıktı.
Fahişenin Kızı
12 sayılı

Cumhuriyet

ÇOCUK KİTAPLARI
Kara Karson Peşinde
2-48 ÇOCUK
ESKİCİ BABA

20 inci yıl sayı: 7049
MİMARLIK - EĞİTİM
Cuma 31 Mart 1944

«ikinci İnönü» nün 23 üncü yıldönümü

Milli Şefin, yalnız düşmanı değil, milletin makûs talihini de yendiği gün

Almanya ve Halkevlerinde bugün müttefikleri törenler yapılacak

Eski bir savaş zamanı hatırası... Milli Şefin, yalnız düşmanı değil, milletin makûs talihini de yendiği gün... Halkevlerinde bugün törenler yapılacak...



Almanya ve Halkevlerinde bugün müttefikleri törenler yapılacak... Milli Şefin, yalnız düşmanı değil, milletin makûs talihini de yendiği gün...

Sulh devresi için askeri hazırlıklar (!)

İngiltere ve Amerikada hamixyonlar, ittifak heyetleri kuruluyor

İngiltere ve Amerikada hamixyonlar, ittifak heyetleri kuruluyor... Sulh devresi için askeri hazırlıklar (!)

Makarnacılar Ofisle nihayet anlaştılar

Çekilen protesto şerhi nihay. Ofis de fabrikatörlere imnalye licenzi verdi



Makarnacılar Ofisle nihayet anlaştılar... Çekilen protesto şerhi nihay. Ofis de fabrikatörlere imnalye licenzi verdi

Karpatlar muharebesi Cernoviç şehri düştü, Kovel ve Tarnopol'un da sarıldığı bildiriliyor

Doğu cephesinin orta kesiminde Almanlar büyük bir karşı taarruz hareketine mi giriştiler?

Kızlardan duracak mı?

Ruslar "Bizim için huded (zafer huded) du, kur, diyorlar"



Atlantik beyannamesi

Churchill'in Avam Kamarasında bir nutuk verdiği cevab

Churchill, ezici bir rey ile itimad kazandı

Avam Kamarasında çıkan mesele böylece sona erdi



Schreierindeki cinayeti faili dün yakalandı



Anadoluda feyzanlar

Ceyhan hâls labarıyor, Mersinde görülmemiş bir fırtına var!

Rumanyanın mukadderatı

Her şey imtinimdeki hâlde belli oluncak

Sofyaya çok ağır iki hava saldırısı

Dün yapılan gününün akşam müthiş saldırı



«Cimri» hadisesi

Senel Huseynovun, «Cimri» hadisesi...

Dün hapisede bir adam öldürüldü

Dün hapisede bir adam öldürüldü...

İsmail Soliman Milli Şef'e cevabı

İsmail Soliman Milli Şef'e cevabı...

EK-11. smet Pa'nın ikinci İnönü Muharebesi Zamanında Çekilmi Foto rafı, Cumhuriyet, 31 Mart 1944.

Tunusta mütteliklerin ileri hareketi devam ediyor

Gıda maddeleri fiyatları yeniden yükseliyor

Yazma: ASIM US

Yerlik serpişimi sebebiyle gıda maddeleri fiyatları yeniden yükseliyor. Bu durumun nedeni, özellikle tahıl ve tahıl ürünleri fiyatlarının artmasıdır. Tahıl fiyatları, geçen ayın ortalarına göre %10-15 artmıştır. Bu durumun nedeni, tahıl üretiminin azalması ve tahıl ürünlerinin fiyatlarının artmasıdır. Tahıl fiyatları, geçen ayın ortalarına göre %10-15 artmıştır. Bu durumun nedeni, tahıl üretiminin azalması ve tahıl ürünlerinin fiyatlarının artmasıdır.

İngiliz donanması Rommelin sahildeki ricat yollarını ateş altına aldı

İngiliz donanması Rommelin sahildeki ricat yollarını ateş altına aldı. İngiliz donanması, Rommelin sahildeki ricat yollarını ateş altına aldı. İngiliz donanması, Rommelin sahildeki ricat yollarını ateş altına aldı.

Ruzveltin beyanları

Müttefiklerle yüzde doksan beş mutabık kaldı



Ruzveltin beyanları müttefiklerle yüzde doksan beş mutabık kaldı. Ruzveltin beyanları müttefiklerle yüzde doksan beş mutabık kaldı.

İngiliz donanması Rommelin sahildeki ricat yollarını ateş altına aldı. İngiliz donanması, Rommelin sahildeki ricat yollarını ateş altına aldı.

Sikorski diyor ki:

Almanya için harp sonunca

Sikorski diyor ki: Almanya için harp sonunca. Sikorski diyor ki: Almanya için harp sonunca.

İngiliz donanması Rommelin sahildeki ricat yollarını ateş altına aldı. İngiliz donanması, Rommelin sahildeki ricat yollarını ateş altına aldı.

İnönü zaferi

İnönü zaferi

İnönü zaferi. İnönü zaferi. İnönü zaferi.



İnönü zaferi. İnönü zaferi. İnönü zaferi.

Aziz gangster Fahrettin'in bütün maceraları

Aziz gangster Fahrettin'in bütün maceraları. Aziz gangster Fahrettin'in bütün maceraları.

Aziz gangster Fahrettin'in bütün maceraları. Aziz gangster Fahrettin'in bütün maceraları.

Aziz gangster Fahrettin'in bütün maceraları. Aziz gangster Fahrettin'in bütün maceraları.

Aziz gangster Fahrettin'in bütün maceraları. Aziz gangster Fahrettin'in bütün maceraları.



Fransız Güyaarı

Fransız Güyaarı. Fransız Güyaarı.

Şark cephesinde durgunluk devam ediyor

Şark cephesinde durgunluk devam ediyor. Şark cephesinde durgunluk devam ediyor.

Pasifik kumandanlarının Amerikada bir konferans

Pasifik kumandanlarının Amerikada bir konferans. Pasifik kumandanlarının Amerikada bir konferans.

İnönü zaferi

İnönü zaferi. İnönü zaferi.

‘‘Azizi Arkada lar,

Manası, de eri yıllar geçtikçe daha büyüyen ve kuvvetlenen kinci nönü zaferinin 23’üncü yıl dönümünü cesaret, ümit ve inan dolu yüreklerimizin bütün heyecanıyla kutluyoruz.

Arkada lar,

stiklal tarihi büyük tarihimizin bize çok yakın ve anlı bir sayfasıdır. stiklalimiz için çekilen acıların, harcanan emeklerin, dökülen kanların, sönen ocakların, kazanılan zaferlerin her bir parçası bütün canlılı ıyla gözlerimizin önünde durmakta ve bize hür ya ama artlarının nelere ba lı oldu unu göstermektedir. Bu itibarla bu büyük tarihin, büyük bir ibret âlemimin devamı içindeyiz.

stiklal Sava ının dönüm noktalarından birisi hiç üphesiz ki ikinci nönü zaferidir. Tarihin bir masalı vardır:

skender’in bir kör dü üme çaldı ı kılıç.

kinci nönü’nde nönü, kılıcını gerçek bir dü üme vurdu. Dünya gördü ve anladı ki Türk muamması, Türk kahramanlı ı tabire ve tarife sı mayan bir mucizedir. Sayısız, adsız kahramanlar, ahsi kuruntulara, kaygılara dü meden ölümden sakınmadan bir kahramanın emrinde nönü sırtlarında dö ü tüler. Kumandan, nefer ileri ve tek ate hattında, tek saf halinde geceler ve gündüzler geçirdiler, bu günkü varlı ımızın, hürriyetimizin hayatını kurtardılar. O günlerde nönü sırtlarında geçen bo u maların destanı ancak bu günkü varlı ımızın de eriyle izah edilebilir. Orada kurtarılan eylerin neler oldu unu bilmeklili imiz için stiklal tarihimize iyi bakmaklılı ımız gerekir.

Arkada lar, nkılâbımızın, stiklalimizin temel ta ı olan kinci nönü zaferini anarken, imdi 20 milyon Türkün tek sevgisiyle çevrenmi olan nönü kahramanının güzel, asil ba ını ba ımızın üzerinde görüyor ve buluyoruz. Dünyanın kasıp kavurdu u yer yer çöktü ü ve da ıldı ı bir sırada onun toplayıcı, koruyucu varlı ı bundan 23 yıl öncesi gibi bizim en büyük talihimizdir.

Türk Milleti büyük bir millet oldu u içindir ki, daima büyük çapta büyük davalar ba aran, devrinin büyükleri ile kar ıla tı ı zaman büyüklü ü, vasıfları daima üstün kalan kahramanlar, efler yeti tirmi tir. Bugün böyle bir devirdeyiz.

EK-13. 1944 Yılı kinci nönü Zaferi’nin Ankara Halkevi’ndeki Kutlamalarında Halkevi Ba kanı çel Milletvekili Ferit Celal Güven’in Açılı Konu ması. Ulus, 2 Nisan 1945.

Arkada lar,

Ölçüsü tutulamayan, de eri bilinemeyen zaferlerin tadı günlük bir bayram enli i gibi kaybolurlar. Zaferi tutmak onun de erini milli hayatın faydasına uydurmak, zaferi kazanmak kadar güçtür. nönü kahramanı, nönü zaferinin hayatını, de erini inkılâbın ve bu yurdun ve milletin faydasına olarak elinde tutmu lar.

Biz efimizi kahraman oldu u kadar, büyük bir devlet adamı, büyük inkılâpçı, büyük vatanperver olarak sever ve sayar, bütün bu vasıflarından ba ka onun efkat ve faziletini de örnek olarak gözümüzde tutarız. Çünkü o bize yalnız bir nönü zaferini getirmemi tir. Bize getirdi i eyler sayısızdır. Onun bütün de erleri, tek tek hepimizin içinde ve bütün olarak milletin ruhundadır. Türk bilir ki kendi kahramanı kendi cesur ve asil ruhunun bir cevheridir. çinden çıkan kahraman kendinin mümtazı ve varlı ının bir emniyeti ve selâmetidir.

O bundan 23 yıl önce yürekleri istiklal ve hürriyet a kıyla ta an ve bu u urda canlarını kanlarını veren birçok Türk kahramanının ba ında ba kahraman olarak Türk milletinin makûs talihini yenmi ti. Onun o günden beri tuttu u i lerde hiçbir talihsizlik görmedik. Milletın bahtı daima aydınlıkta kaldı. Ona inanımız 23 yıl öncekinden daha kuvvetlidir. çimizdeki sevgisi, zaferi, bu millete bu yurda yaptı ı hizmetler kadar büyüktür.

Tuttu umuz yollarda, i lerimizde çalı malarımızda inkılabımızın bütün gidi lerinde yurt müdafaasında, iç ve dı davalarda her eyimizde ona ba lı olmanın onun ö üt ve rehberli ine uymanın rahatlı ı ve inanı içinde kuvvetliyiz, hamleliyiz, biriz. Onun sesinden ba ka uyaca umuz ses yoktur. Çünkü o milletin sesine uyumu , milletin büyük yoluna dü mü tür.

Biz de onun yolundayız, sevgisinin içindeyiz. Bu güzel gün kutlu olsun arkada lar.”

EK-13. 1944 Yılı kinci nönü Zaferi'nin Ankara Halkevi'ndeki Kutlamalarında Halkevi Ba kanı çel Milletvekili Ferit Celal Güven'in Açılı Konu ması. Ulus, 2 Nisan 1945.

Arkada lar,

“Bu gün çocuk ya lı her birimiz 24 ya ımızdayız. Do um tarihlerimiz ne olursa olsun; hür olarak, insan olarak, Türk olarak, her birimiz, bundan 24 yıl önce 31 Mart gecesi do duk.

Dünkü 31 Mart gecesi, ba ımız topra ımızın yastı ında 20 milyon karde huzur içinde uyuyabilmi sek, bunu birçok eylerden önce,24 yıl evvel ki 31 Mart gecesinde uyanık ordumuzun kazandı ı zafere borçluyuz.

Biz bu gün vaktiyle çarpık hırslar pe ine dü mü olan imdiki yakın cefake kahraman yunan milletini yenmenin zevkini tatmıyoruz. Ona bile hatta en çok ona vatan kurtarmak istiklal korumak için dövü mekte örnek olmakla övünüyoruz.

Ne çare bir iki defa yüz üstü gelmekle bir iki defa ders almakla bütün çarpık istekler bitmiyor. Yeryüzünü o günden sonra daha çok kötü hırslar bürüdü. Gemi azıya alan bazı milletler bütün güçlerini ba kasını alt etmeye verdiler. Türkün ezeli adaleti gönlü dolduran ruhu co turan kafayı fetheden bir büyük maksat u runa göz göre göre kar ısındakine bildire bildire, erkekçe dövü demek olan kavga, kötü hırsların fırsat dü künlü ü ile doyumlama için bir sinsi kancık ve arkadan vuru haline dü tü. Üstelik kazananlar durmayı bilmediler. Biraz onlar zafer atını sürdürdüler, sonra zafer atı onları sürükledi. Nerde zafer atının ezeli süvarisi Türk milleti ki istedi i yerde gem kasmaını durmayı bilsin? Gözleri hırs dumanı bürüyenler azıttıkça azıttular. Vaktiyle böyle hırsların sıtmasına tutulup ta yeni yeni tövbekâr olan büyük devletler, bu ali kıran ba kesenli in önünü almak için kar ısına dikildiler. Dünya dönüp dola ıp bo azla ıp dala ıp Türkün dedi ine gelmek üzeredir. Biz imdi kavganın dı ında sinip bekleyen bir millet gibi de il, vaktiyle bir dü man dünyanın kar ısına dikilip de kiminin direnmesine, kiminin dü manına yardım etmesine kiminin dudak bükmesine kar ılık, tek ba ımıza insanlık haklarımızı kazanmı olan millet olarak; önümüzde açan fırsatlardan hiçbirinden faydalanmayı aklına getirmeyen, en açık hakkımız olan Bo azlara, Hatay’a Trakya’ya bile barı ta antla ma ile girmeyi üstün tutan bir millet olarak; her milletin kendi anayurdunda, kendi hakları ve imkânları ile hür ve ba ımsız ya amasını istiyoruz. Bizim 25-26 yıllık davamız bu gün ngiliz’in ve Amerikalının a zında ve kaleminde yeniden dile geliyor. Bu gün Yunan yaylalarında dövü en Çin neferi, Yenidünyadan gelip batı cephesinde çarpı an Amerikan askeri, Türkün nönü ruhu ve zihniyetiyle dövü ebildi i nispette muvaffak oluyor.

EK-14. 1945 yılı Ankara Halkevinde kinci nönü Zaferi Kutlamalarında Behçet Kemal Ça ların Yaptı ı Konu ma. Ulus, 2 Nisan 1946.

Roosevelt'in veya Churchill'in dünya milletlerini umuda ve sevince götüren her cümlesinin on be yirmi yıl önceki üslupla bir Türkçe tercümesini yapınız. Yeni teferruatı siliniz, cümleyi daha önce bir yerde duydum sanacaksınız. Yanılmıyorsunuz hakkınız var; o a a ı yukarı Atatürk'ün bir cümlesidir. Her millete hak, her millete hayat, her millete hür vatan tanıyan Türk milli misakcılarının cümlesidir.

Biz e siz bir atanın yirmi milyon çocu u, yirmi milyon karde , ba ımızda en büyük karde imiz nönü, kazandı ımız zaferin bize ba ı ladı ı en mütevazı, en sade, en tabi insanlık hakları içinde büyük yarınlara hazırlanıyoruz.’’

EK-14. 1945 yılı Ankara Halkevi'nde ikinci nönü Zaferi Kutlamalarında Behçet Kemal Ça lar'ın Yaptı ı Konu ma. Ulus, 2 Nisan 1945.

1946 yılı Ankara Halkevi'nde ikinci nönü Zaferi kutlamalarında Ankara Halkevi Başkanı ve Çel Milletvekili Ferit Celal Güven'in yaptığı konuşma;

“ İstiklal savaşının tarihi hepimizin hatırasında büyük bir dost, kuvvetli bir arkadaşı, unutulmaz bir destan halinde örnek olarak yazılmaktadır. Dünyanın acılarıyla sarsılıp durduğu yıllarda, bahtını yıldızlarla seyreden yüreği imanla dolu insanlar gibi, bu yakın kahramanlıklara bakarak ocağımızın başında hiçbir korkuya düşmeden sapsamam duruyoruz. Yurdun ve milletin başına gelmesi mukadderse gelecek olan kötülüklerin, sata maların nasıl yok edileceğini bu sayfalarda görüyorsunuz, yüreklerinizdeki cesareti yurda siper tutuyoruz..” demiştir. Ferit Celal Güven ikinci nönü zaferinin kısa tarihini anlatarak konuşmasına *“ Bu zaferin kapısından girerek hürriyete ve istiklale kavuştuk. İkinci nönü zaferi istiklal tarihimizin en büyük bir takıdır. Butakın üzerinde bir satırlık bir yazı vardır ki gelecek çağların evlatlarına büyük bir armağan olarak geçecektir. Siz orada yalnızca bir mani değil milletin makûs talihini yendiniz. Bu satır Mustafa Kemal'den alınmıştır paşa aya o gün gönderilen telgrafta bulunuyor.*

Ferit Celal Güven hitabesine şöyle devam etmiştir. “ İkinci nönü zaferi nasıl bir iman ve cesaretle dövülmeye karar vermiş oldu umuzu ve Anadolu ayaklanmasının sadece bir hayal ve maceradan ibaret olmadığını bu işe karışmış girişimler korku içinde anladılar. ”

EK-15. 1946 Yılı Ankara Halkevi'nde ikinci nönü Zaferi kutlamalarında Ankara Halkevi Başkanı ve Çel Milletvekili Ferit Celal Güven'in Yaptığı Konuşma. Ulus, 2 Nisan 1946.

İkinci İnönü Zaferinin yıl dönümü

(31.3.1940 tarihinde Bergama Halkevinde yapılan törende söylendiştir.)

Bu sene evvel, Anadolu'nun garbinda, bütün cepheelerde ve bütün kuvvetlerle Türk ordusuna tearruz eden düşmanı, İnönü'de ikinci defa, bugün saat 5.30 da rücade mecbur eden şiddetli müdafaa ve mukabil tearruz esnasında şehid düşen X Türk kahramanlarına ruhlarını taziye ve hatıralarını tebitt için iki dakika ayık ta ihtirama sukutuna dâvet ederim.

Arkadaşlar; şindi ayakta sukut içinde dışundaki ve kalplerimizde yapıp taziye ettiğiniz bu mübarek şehitler, Türk tarihinin bu esatiri kahramanları kimlerdi ? Onlar ne yaptılar ki bizim ve yarınki nesillerin hürmet ve şöhretine hak kazandılar. Ölümleriyle Türk tarihinin kurtuluş mübizesini yaratan bu azizler kimlerdir ?

Bu soruların cevabı içinde hadisenin ulviyetini tabarız ettirebilmek için günlerin bir panoramasını mahayyilenizde canlandırırız. Çıkan herbi sonun da, müteke devlerinde, İsmirin işgal edildiği ve istilânın genişlediği, düşman kuvvetlerinin menleketi zulüm ve itisaf yağdırdığı, dahilde biyaset ve ihanetle sarıldığımız o günlerde maziden utanıyor, âtiden korkuyorduk. Yaş ve nevaidi içinde hucalamakta iştik. Tarihinizin mekadderet; derin bir uçurum kenarında meşşaliyordu.

Atatürk'ün yükeek dehası ve kudretli enerjisiyle, ebedi hayat ve ferahlet kaynağı olan Türk milleti kendini topladı ve kurulan ordu düşmanın karşısında çelik bir cephe teşkil etti.

Birinci ve ikinci İnönü zaferleri, bu ordunun millete verdiği ilk büyük müğdeleridir. Bu çelik cepheye çarpan düşman hazinete çarpıldı. Bu zafer X şehid kurtuluşun müğdesi oldu.

İşte arkadaşlar, ordumuz İnönü'de bu çetin mücadeleyi yaparken bizim bütün umitlerimiz onlara bağılı, uçurumun başında bekliyorduk. Orada cenge giren cengâverler, bizi kurtarmak için arslanlar gibi, babaları dedeleri gibi çar-

5

EK-16. 1940 Yılı İkinci İnönü Zaferi Kutlamaları Kapsamında Bergama Halkevi'nde Yapılan Konuşma.

ERKENTİNDEN İZLENİMLERİMİZ
KURBAN - II -

piştalalar ve bir kısmı şebit, bir kısmı gazi oldu. Şehitler bizi ölümden kurtararak için bizim yerinize kurban oldular. Onların mübarek naafları, türk tarihinin oymak çıkan uyarıdır. Ve bizim tarihimizle şeref ve namusumuz onların hayatı bahane kurtuldu.

İşte ruh ve hatıralarını taze ettiğimiz o aziz şehitler, bu mukadderet karameleridir. Onların kabarmasıdır ki bize zaferi kazandırdı.

Bu yaklık içinde bir mucize gibi doğan ordunun büyüklüğüne taktir etme için hatırlayalım ki azadın ordusu doğduğunda vakit, ne topucus, ne tufegüniz, ne ek gunuz ve ne cephanemiz vardı. Ordun kurulurken millet yareli ve yorgun, vatan her taraftan süğünlerle çevrilmişti. Vaziyet böyle iken içimiz dışımız ayırsız düğünlerle çevrili iken bu ordun nasıl doğdu ve bir granit dağ gibi, bir anafarta gibi dik dik durdu. Bir efsane kabarması gibi süğün kazandırdı.

İstiklâl harbinde türk ordusunun doğduğu gerait içinde hiç bir millet böyle bir ordun meydana çıkaramaz. Bu kadar az sayıdaki kurulan türk ordusu, kudretini, hiç şüphesiz, kendi imanından aldı ve yaratıcı bir dehanın azmi, getin bir mandanına idaresiyle vatani kurtardı. Türk ordunun istiklâl harbinde yalnız türk vatanını kurtarmakla kalmadı. Bütün maslum ve mağdur milletlere de kahramanlık ve kurtuluş derisi verdi.

Bu kahraman ordunun müzaffer kumandanını bütün cihan bilir: Garp cephesi kumandanı İsmet İnönü.

Şimdi İkinci İnönü zaferinin önemini belirtmek için, iki taraf kuvvetlerinin mukayeselerini ve muharebe vaziyetini çizelim :

Kuzun	Türk	
4000	30000	diyade tufegi
2000	4455	şavari
220	100	top
720	200	ağır makineli
420	55	hafif makineli

Bu iki ordun arazisinde, muharebe, 1941 yılının Mart ayının son günlerinde

EK-16. 1940 Yılı İkinci İnönü Zaferi Kutlamaları Kapsamında Bergama Halkevi'nde Yapılan Konuşma.

AKK buldu. Yunan ordusunun Bursa garkında bir grubu, Uşak ve garkında diğeri bir grubu vardı.

Bizim kuvvetleriniz ise Eskişehirin şimali garkısında ve Damlapınar garkısında olmak üzere iki grup halinde idi.

Bundan başka Yunanlıların İsmihte bir kirkaları, ona mukabil bizim de Kocası grubu bulunuyordu. Yunan ordusunun Bursa ve Uşak grupları 23 Mart 1917 günü ileri harekâta geçildi.

İsmet Paşa komandasında bulunan garp cephesi kirkası Eskişehir şimali garkısında toplanmıştı.

Karar : muharebeye İnönü mevkiinde kabul etmekte. Türk ordusu tetbiri lerini om. göre alıyordu.

26 Mart akşamı düşman türk mevzilerine yaklaşmış bulunuyor.

27 Mart günü bütün cepheye düşmanla temas kurulmuş oldu.

28 Mart günü Yunanlılar sağ yanımıza teerrüze geçtiler.

29 Martta tearruzlarına her iki yana da taşınmış oldular.

26 ve 30 Mart günleri şiddetli muharebelerle geçti ve bu muharebeler le geçti ve bu muharebeler düşmanın lehinde inkıraf ediyordu. Türk ordusu pek sıkışık bir vaziyette idi.

Fakat bundan sonra sıra bize geliyordu. 31 Mart günü İsmet Paşa mükâ bil tearruz surini verdi. Bu tearruz pek şiddetli oldu, düşman o günü akşamı ve g cesi daha fazla dayanmayarak gece rüçate mecbur oldu. İşte bu zafer, İnönü oval rında kazanılan ve istikbalî müğdeleyen bu zafer, ikinci İnönü zaferi diye tarih geçti.

Şimdi ikinci İnönü zaferinin ilk müğdesini, cephe komandanı İsmet Pa şanın ezaman Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşaya çektiği telgrafın dan ve ona verilen cevaptan okuyalım :

Katristepeden

14. 1917

Saat 6.30 sonrada Katristepeden görüldüğü vaziyet : Gündüzbay şimali de , sabahdanberi sebat eden ve dumdur kalması muhtemel bulunan bir düşman müğdesi.

EK-16. 1940 Yılı ikinci nönü Zaferi Kutlamaları Kapsamında Bergama Halkevi'nde Yapılan Konu ma.

sağ cenah grubunun tearruzıyla gayri muntazam çekiliyor. Takından takip ediliyor. Hamidiye istikametinde temas ve faaliyet yok, Bozöyük yanıyor. Dağın binlerce maktulleriyle doldurduğu maharebe meydanına silahlarımızın terkettigi.

Garip cephesi kumandanı

İsmet

İnönü maharebe meydanında Metriştepede garip cephesi kumandanı

ve erkânı harbiye muvazir Reisi

İsmet Paşaya

Savaş tarihi âlânda, sizin İnönü meydan maharebelerinde deruhte ettiğiniz vasife kadar ağır bir vasife deruhte etmiş kumandanlar enderdir. Milletimizin istiklâl ve haysatı, dahiyâne idareniiz altında gerefile vasifelerini gören kumandan ve silah erkadaşlarımızın kalp ve hamiyetine büyük emniyetle istinat ediyordu. Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin mâkua telihini de yandınız. İtilâ altındaki bedbaht topraklarımızla beraber bütün vatan, bugün maktahalarınıza kadar safarinizi tesit ediyor. Düşmanın harsa istilâatı son ve hamiyetinizi yalçın kayalarına başına çarparak hurdabeg oldu. Esmanızı, tarihin Kitabı afa-hirine kaydeden ve bütün milleti hakkinızda ebedî sinnet ve şükranı sevkedem büyük şâs ve seferinizi tebrik ederken, istunde durduğunuz tepenin binlerce duşman ösleriyle dolu bir meydanı şeref seyrettirdiği kadar milletiniz ve kendiniz için şa'şuol itilâ ile dolu bir afku istikbale de nazır ve hakikoldüğünü söylemek isterim.

Büyük Millet Meclisi Reisi

Mustafa Kemal

İnönü zaferinin büyüklüğünü, bu zaferin kehramanı İsmet Paşanın daha sını Ataturk'un kaleminden daha vaciz ve daha belliğ bir surette ifade mümkün müdür ? Bu zaferin büyüklüğü Ataturk'un şu cümlesinde nakadar vaciz bir surette ifade edilmiştir: (Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin mâkua telihini de yandınız.)

EK-16. 1940 Yılı ikinci nönü Zaferi Kutlamaları Kapsamında Bergama Halkevi'nde Yapılan Konu ma.

Sonra, telgrafın son cümlesinde istikbalı aydınlatan, atıyı gören bir ofisize kuvvati vezilmiyormu ? (vatanı dardığımız tepenin ... milletimiz ve komüniz için uğraşmalı itilâ ile dolu bir ufku istikbale de bakar ve hakim olduğunu söylemek isterin.)

Bu görüşte ne ilâhi bir kudret var? Tebâkir edilen zafer, itilâ ve istikbal birer birer tehakkuk etmedini ?

Vatana saldıran düşman orduları İnönü siperlerinde bekleyen türk askerinin çelik cephesi karşısında yalnız kayalara çarpan dalgalar gibi dağılmıştı. Bu cephenin komutanı İsmet Paşa, İnönüde vatana parçalanmak isteyen düşman ordularını nasıl tepelerdi ise, Lozanda da başmüfettiş İsmet Paşa istikbalimize rehne aşmak isteyen diplomatları öyle yandı.

Mihayet, İnönü, İsmet Paşanın soy adı, türk tarihine zafer adı oldu.

İnönüde bağlayıp Sakarya, Dumlupınardan geçen ve İzmit'e giden zafer yolu Lozanda nihayet balmıştı. Lozan İnönüde garaf, türklüğe salih ve yeni inkişap husuleleri için bir köprü başı oldu.

Şimdi İnönü adı, memleketin varlığı vatanında bir zafer sancağı gibi yükseliyor. Bu sancak Lozanda garafle dalgalanmış, memleketi salih getirmişti. Bu sancak herşey ve sulhtan sonra inkişap eserleri için temiz bir kaynak, cumhuriyet de ri için emniyetli bir nizam ve fazilet timeali oldu.

İnönü muharebelerinde memleketi müdafaa eden bu garafli sancak, şimdi inkişap müesseselerini korumak ve yapışmak umduyla dalgalanmaktadır. Bu sancak şun altında millet bir kalp gibi, müzaffer bir ordunun enerjisi gibi çarpmakta, dış ve devletin itibarı yükselmektedir. İşte o zaferin ve faziletin timeali garafli sancak, bugün işte ve dışta salih ve memleketin garantisi olmuştur.

İnönüden Lozana, Lozandan bugüne kadar geçen devir muhteşem ve emsalî bir tarihtir. Atatürk'ün müjdeliği (uşağal itilâ) tehakkuk etmiş, (ufku istikbal) aydın ve parlak bir varlık halinde tecelli etmiş bulunuyor. Ebedî Şef atı türk'ün esvâş ve barış arkanaşığı Millî Şef İsmet İnönü, şimdi onun yerinde ve statü milletinin başkanıdır.

Türk esvâşlığı Atatürk'ün işinde Millî Şef'in emrinde İnönü şahitlerinin kahramanlığıyla çelik bir cephe kurmuştur. Bu cephe vatana, inkişapları korumakta ve milleti ilâhi yolunda yükseltmektedir. Minnet bizi kurteran ve bağuna yığatmalıdır.....

9

EK-16. 1940 Yılı ikinci nönü Zaferi Kutlamaları Kapsamında Bergama Halkevi'nde Yapılan Konu ma.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Zonguldak Halkevi

1 NİSAN 1940

İNÖNÜ ZAFERİNİN
YILDÖNÜMÜ TÖRENİ
VE
Konferans _____
Konsert _____
Temsil _____
Programı _____

Pazartesi günü akşamı Saat: 20,30 da

[Giriş Parasızdır]

(18 Yaşından Aşağı Çocuk Alınmaz.)

Bu Program (.....) Kiplik Davetiye Yerindedir.

Millet Cemalî-Zonguldak

490 01 1
48 195

24

Fon No: 480 1 0 0 - Kıtı No: 48 - Dosya No: 195 - Sıra No: 3

EK-17. Zonguldak Halkevi'nin İnci İönü Zaferi'nin Yıldönümü'nde Bastırđı 1 Kutlama Bro ürü.

C.M.P.
VEZİRKÖPRÜ HALKEVİ

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

5

I-Nisan-1940 İNÖNÜ muharebesinin
yıldönümünü terazi programı:

- 1- Halkevi salonunda Saat 14 te yapılacak törene
memur ve halka ilân yapılacaktır.
- 2- Başöğretmen Fuad Fınaradağ tarafından söylev ve
rilecektir.
- 3-Törene Halkevi bandosunun istiklâl marşıyla başla-
nacaktır.
- 4-Büyük İNÖNÜ'ye ,C.M.P.Genel sekreterliğine veBü-
Yük Mareşala tebrik ve taziye telgrafları seç-
çekilecektir. Halkevi,Çarşı,tükânlar bayraklarla
süslenmektedir.

Halkevi Başkanı



[Handwritten signature]

490	01			48	195	3
-----	----	--	--	----	-----	---

34

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 48 - Dosya No: 195 - Sıra No: 3

EK-18. Vezirköprü Halkevi'nin ikinci nönü Zaferi'nin Yıldönümü'nde Hazırladığı Kutlama Programı ve Kutlama Metni.

C.H.F.
VEZİRKÖPRÜ HALKEVİ
KONFERANS NO: 7

I NİSAN 1921

Başğretmen F. Paşa Fınarbaş

Arkadaşlar!

Büyük İnönü zaferimizin 19-uncu yıldönümünü büyük bir emniyet ve seadet içinde kutlamak bahtiyarlığıla bu Tarihi günün tebessül ediyoruz. 1921 yılı ilk ayında İstiklâl harbinin ilk aşamasını başarıyla tamamlayarak birinci İNÖNÜ zaferinde sonra I NİSAN 1921 gününde de ER MEYDANI GENİ KAHRAMAN MEHMEDÖĞE KALANAK DÜŞMAN KUVVETLERİ KIRILMIŞTIR. Kahraman Türk askeri bu millî misiyeyi, bu Ulvî Harikayı İSMET İNÖNÜ gibi büyük komutanın kudretli iradesi altında yaratmıştır.

İNÖNÜ darbelerinin Millî istiklâl harbindeki kıymeti pek büyüktür: İNÖNÜ DARBESİDİRKi bütün cihama Türkün sarılsız azmi, ilkdefa olarak tasdik ettirmiştir. İNÖNÜ darbesidirki buna ARSLANLAR HARBI DİYÖRLER, ekeli ciham husûmetinin ilkdefa başlatı yere vurmuştur. İNÖNÜ DARBESİDİRKi, Düşmana balığı kılığıyla yattırması Türkün Hakikî bir Fıvazın davrili olmuştur. Büyük Türk Alimi Ustada Magfûr Samih Kifatin İnönü zaferine ait Manzûme-i harbini okuyorum:

(İNÖNÜ KAPILARINDA)

Tarihin ihtiyar ilâi yolunu,
Makâdes kapısından içeri girдик
Ey vatan bekçisi, Kahraman Orda,
Sana ala yurttan selâm getirdik.

Yorgunuz, Susuzunuz, fakat Kalbiniz,
Umutla çarpıyor, Bu ocağ yerinde,
Yarımkî değecek nura görümk bis,
Sizin silâhınızla gülgesinde.
Burada kendini görüyor Vatan,
En netin en yükek bir emniyetle,
Göklere kilitli sınırlarında,
Geçiyor Rûşgât saaki Hürmetle.

Ey yüce İnönü, Mukâdes Toprak
Herde şehidlerin göster güreli
Yaşlı gözümden kanakatarak
Oaların kabrine Yüsler sürelim.

Mihraplar, Kubbeleler yakıldı
Oalar kur tridler bu yeşil
yurda,
Bağınca altından tahtıalyurdun
İsmis yavrular, Fatihlerkarda
Daydular turbeler yıldığını,
O YAĞIZ ÇEMRELER DÖNÜ MERRERE
Kendi Kılıçları kendi kınama
Kasalar yapıtı, Çelikellere.

-Ey-Y-

Dişler gıcırda, güler kanlandı,
Geniş GÜĞSARI soldarda bir kim,
Hududlar kırıldı, Gök dumanlandı,
İŞTE egüdükmü kurtuldu bu DİN!

Arkadaşlar: ATATÜRK, MÜTÜK İNTİLİĞL VE İNKILÂBİN DİMAÇIDIR. İNÖNÜ
Süml rahudur. İşte o azmetli ve ismetli rah, KUDRET VE İMAN DÖNÜ Dİ-
Ğin etrafında sağığı nurla çerçerelerlelerle Yardumuzu Harp safer-
leri, Şimendüfer saferleri, Fabrika saferleri, Güsellik ve Salh safer-
leriyle Aydınlığa çıkardı: VAR OLSUN BÜYÜK İNÖNÜ!

Deima ve deima Vasifesini çok iyi bilen Türk Ordusuna ve
İNÖNÜ şehidlerinin Mübarek kokularını duyarak onalarına HANÇÖĞAR-
LARINA YÜKLERİNİZİ ÇEVİREREK Takrimen ve TABİHEN KIYAM HÜDLİM.

Başğretmen F. Paşa Fınarbaş

490 01 48 195 3

35

EK-18. Vezirköprü Halkevi'nin ikinci nönü Zaferi'nin Yıldönümü'nde Hazırladığı Kutlama Programı ve Kutlama Metni.

T. C.
MÜHÜRAT VAKALAT
P. T. T. O. M.

KULLU ACIYI
CUMHURİYET ADISI
TELGRAF

(N. 2011)

Adres: **02361** Yol

Servis İşletici

C H P GENEL SEKRETERLYGİNE ANKARA

İLE BİRLİKTE	AL	KELİME	VERİLECEK	RESİM	ORTA BİRLİK	ALINDIĞI	İNCE	
145	TRABZON	175	45	2/4	955	G	TRABZON	379 615

İNÖNÜ ZAFERİNİN YIL DÖNÜMÜ MÜNASEBETİLE GECE HALKEVİ BALONUNDA BASTA
VALİMİZ OSMAN SABRİ ADAL OLMAK ÜZERE TRABZON SENCİĞİ TOPLANARAK O
GÜNÜ KİTLERKEN MİLLİ BEFİNİZE KARŞI OLAN İCTEN DUYGU VE BAĞLILIKLARINIDA
ANLATTIKLARINI DERİN SAYGILARIMLA ARZ EDERİM. TRABZON HALKEVİ REİSİ DOKTOR
HAYRETTİN ATAKOL

430 01 48 195 2

72

Paz. No: 080 - T. C. - Kulu No: 05 - Erişim No: 100 - Res. No: 2

EK-19. Trabzon Halkevi Tarafından kinci nönü Zaferi'nin Yıldönümü'nün Kutlandı na Dair Çekilen Telgraf.

İkinci İsmail Zaferi
Ve
Türkiye'nin Bugünkü Durumu

(1/Nisan/941 tarihinde Bergama Halke -
vinde ve 16/Nisan/941 Tarihinde Kınık
Halkevinde Söylenmiştir.)

Türk Milleti Tarihî karamlık devirlerinde İsaallığa nedeleyit İğ-
gi tutmuş, akımlarıyla, istiflalarıyla tarihî seyrisi değıştirmiş, dünyaya en
eski ve şerefli milletlerindeki biridir .

Bu asil ve Kahraman Milletin bugünkü yardu, Millî Misakın çevrele -
diği bugünkü türkiyedir . Türkiye Avrupa ile küçük Asyaya ayrılan Boğazların
Vatanı, en kısa yollarına uğrağıdır . Siyasî Batirikalar butopreğin üzerinde
muhtelif rüzgârlar gibi eser . Türk Vatanı öyle aziz ve öyle mühim bir yerdir
ki onun üzerinde ufak bir sarımsa, dünya muvazeleninin emsaliyatı bozar . İstif
coğrafi durumuna göre Dünya Muvazale ve Kuvvetlerinin emsaliyet kal'ası olan Türk
Vatanında en iyi Bekoilligi yapan Türk Milletidir .

Bu vatanın hakiki sahibi ve yeryüzünde en asil ve Kahraman Milleti
olan Türk Milleti, Tarih boyunca çok büyük yararlıklar, Millî tarihe şeref ve .
recak, Başka Milletlere Örnek olacak kahramanlıklar göstermiş, muvazelenin
kazanmıştır .

Her mekâde yakın tarihlerde Osmanlı Saltanatının Fena İdaresi yüzün
den eski büyük Ülkesinin bazı parçaları bizden ayrılmış, biz sâfa uğradıkça
üzerimize çullanan Batirika Kavgaları, ihmet yurukları bizi önden arkadan
vurmuşlar, Ülkesinin kenarında küçümsen bazı Parçalar koparmışlardır
İşte bunun gibi Balkan harbi Osmanlı Örsusuna terhisî, Siyasî Partilerin İhti
rası yüzünde en bir nağlûbiyetle neticeleşmiş . fakat bu ihmet ve nağlû
biyetlerle de bizim millî fazilet ve kabiliyetlerimiz bitip tükendi .

Cihan harbinde milletçe, her biri tarihimize şeref verecek bir çok
muvazelenin kazandık, Basra'dan Karpeblara, Ak Denizden Hazer Denizine ka
dar sayısız cebhelerde savaş yaptık . Çanakkale, Galiçya gibi ölmüş Kahraman
Destemaları yarattık . Mütteliklerimiz biz yardım ettik, onlardan bir fayda gö
medik, öyle iken onların sâlmalarını terketicisi yüzünde müterake yapmağa nec
bur olduk .

Müterake şartlarında istifade eden galip devletler, Türk Vatanını
parçalamak, onu zayıf ve bir daha başlatı kalıncı olacak kadar bitkin bir hale

Koyacak istedikiler , sizinizi Kolumuzu bağladılar , silâhınızı aldılar ve yer yer Vatanın en güzel kısımlarını işgale bağladılar . naksatları taribimizi kapat - mak , bizi Haritadan silmekdi .

Fakat Güneşsiz hayat olmayacağı gibi , Türkesiz de bir dünya olmaz . Türk Kahramanlığı ile ögümsiyen tarih devreleri mânasız ve bomboş bir mahiyet almıştır . Türk Milleti İnançlılığına şerefi , Türk Vatanına en hakiki Bekicidir . bu , eselden böyle takdir edilmiş , ebede kadar da böyle olacaktır .

İşte bu safar da müstarekema o müşkil şartları altında ve karamlık gülelerde , millet ayaklandı , zulme ve hurriyetsizliğe karşı isyan etti , bu kuyum kıyamet kıyamet güldü gibi dünyayı titretti . Türkün yaşamayacağına ve yaşamak için hurriyet ve istiklâliyi de yaşatacağına haykırarak , bu , mukaddes bir ih - tilâdi . bu ihtilâlda onun başına geçen , kendi evlâdlarından biri , Atatürk ; Milletin kaimindeki ebedî feyiz ve kudreti sezdi , ona doğru yolu , hak , hurriyet ve istiklâl gibi yolu gösterdi ve dehşetle o yolu aydınlattı . Türk Milleti - nin kalbinde sönmüş gibi görünen inani parlama ve istiklâl harbi Türkün ölmez varlığını cihana ve tarihe bir kerre şaha ilân etti . İstiklâl harbi Türkün en büyük bir eserji Kaynağı , en yüksek bir kudret acaba'ı olduğunu ve Türklü - ğün şefleri etrafında , nasıl birleşip nasıl harikalar yaratacağına bir kerre daha isbat etti İ istiklâl harbi gösterdi ki bu Vatan tekâmül değildir , ona ken gözle bakmaların gözleri çıkar , ona uzanan eller kırılır , onu alıkkıstiyeler çarpılır .

İstiklâl harbi gösterdi ki Türk vatanına en lâyık millet Türk Mil - letidir . Türk vatanına hakiki ve azametli sahibi türk milletidir . Türk Vata - na ve Türk milleti birbirini tamamlayan iki kuvvet , biri biri için yaratılmış iki mukaddes varlıktır .

İstiklâl harbi bütün maslûm Milletlere de bir örnek olmuştur . bü - tün maslûm Milletler inananlardır ki bir milletin kalbinde aziz ve inani olunc - ca , hurriyet ve ustiklâliyi en azamasız şartlar içinde bile kurtarması mukadder ve muhakkaktır .

Soğuk kaala muhakemelere göre kurtuluş inkâzına hayali gibi görün - müğü , bütün ihtimallerin kapalı sınırlığı , basireti bağlanmış insanları ye'is içinde buamlığı o gülelerde ve bütün bir husumet cihana karşı Kağası ve So - pasile şögüçerek bir milletin hurriyet ve istiklâliyi kurtarabileceğini şamla şerefe isbat ettik .

İstiklâl harbinin ilk şerefli zaferleri İsmâil zaferleridir . İsmâil Zaferleriyle başlayan İstiklâl harbinin kazaçları yâni Zafer Silsileleri say - makla bitmez .

İkinci Viyana sözleşmesinden beri husumetle geçen Türkün karabahtı 258 yıl sonra , İsmâilde aydılandı . Türkün Mâkûs talimi , İsmâilde İsmet İsmâil yendi ve Türk Ulusu orada kendi yüksek varlığına kavuştu , yeni tarihine başladı İsmâil , İsmet Paşanın Yüksek İdarânele kurulan Millî Ordusunun ilk Za - feridir .

İsmâilde ilk zaferlerini gösteren Türk Ordusu , Duğuşana Sakarya'da

Afyon'da, Kahır Barbeler indirildikden sonra, onu Dumlupınar'da artık bir daha baş kaldırmayacak surette yere seredi . ondan sonra yeni Türkiye kuruldu .

Bu Kuruluşta inkılablar, İmar, Nefika işleri, İktisadî hareketler, Emlak işleri velhasıl bir milleti üstün yapmak için lâzım olan bütün medenî şartlar tahakkuk ettirildi .

Bütün bir millet olarak yaşamak için dünyaya gelme ve bütün şerefli tarihini boyunca bu vasfını muhafaza eden Türk Milleti, Medeniyet Asrına bütün şartlarını bir inkılâp hemlesile heminesî ve onlara ittibak etti, onlarla icab - larına en kısa bir zamanda tahakkuk ettirdi . Cumhuriyet devrindeki bu muvaffa - kıyetler Hakkda yüksek kabiliyetini gösteren parlak bir delildir . Cumhuriyet devrinde Milletin şı'arı, Hükûmete inansarak kendisi ve Vatan için Faydali olmağa çalışmak ; Hükûmetin şı'arı da Millete dayanarak dünya sulh, içde sulh havası ta - sis etmek ve millete faydali olmaktır .

Dünyanın Bugünkü Halî ve Türkiyesinin Durumu :

A - : Dünyanın çivilileri arasında fırlayan gibi kut'aları sarıyan, Dev - letleri yakıp ezen bir hadiseye karşısındayız .

İnsanların huzuruna, Konşurukâ hissetti lâzım gelen Teknik Me - deniyet en yüksek tecellisiyle tahrip vasıtalarında gösterdi ; bunlar insanlığı utandıran bir barbarlıkla çarpışıyor . Beşeriyet karamlık bir akibete sürükleni - yor . tarihini orta ve hattâ ilk devirlerini bile yüzüme kızartacak bir dehşet - ve zulmet içinde geçse, bir günde bir milletin varlığını ortadan kaldırma bu me - deniyet Boğuşmasında voreği dehşet, bütün bitaraf devletlere olduğu gibi bizde de bir huzursuzluğun hüküm sürmesini, ruhları sadiçe bulutlarına sarmasını mu - cib olacağı pek tabii bir keyfiyettir .

Görüyoruz ki harb emaliyet sahhasına, hayat sahhasına gelip dayanamazlar . Hazarol borunu çalıada . bütün millet ve milletin muhassalesi olan Mehramın Ördü hazardır .

Sınırlarımızda tüfek patladığı gün, Dünyanın gövümlü patlatmak Birin - ci vazifemizdir .

B - : Harb başladıkdan sonra gördüğümüz neşaralara gelince : Küçük büyük bir çok devletler ezildi, çığırıldı . bu trajediyale bugüne kadar gördüğümüz sefhalarından çıkabilen netice şudur : Yakılan Milletlerin ihidamına sebep ba - sılarına üstünlüğü degil, kamillerinin ruhan düşgünlüğü, Vatan ve Millet sev - gisinalı, Hurriyet ve istiklâl aşkının zayıflığıdır .

Görüyoruz ki mağlûp milletlere istiklâl aşkı yerine sıvaf mücedele - si bütün' azim ve iradelerine hakim olmuş millî Birlik hisleri sarılmıştır .

Türk Milleti ise beahlığına dayınus, Vatanına, Hurriyetine ve istik - lâlimesine, Vatan ve Hurriyet mücedellesine zaferden emiz bir millettir .

Türk Milleti tarihini en müşkil istihallerini geçirmiş, daima çere - fimi korumuş ve kurtaran bir millettir . Türk Milleti tehlikeceza yalayan ve tehlike karşısında daima cesareti artan bir millettir .

Bugün Ördünün eski harblerdeki Durumda da degil, bugün en nodera

Silâhlarla mücedhez olduğu gibi çok bilgili, tecrübeli, felsefî ve Kahraman Subay ve Komutanlarına idaresindedir .

Ordumuz böyle olduğu gibi milletimiz de şuurlu ve millî şefia etrafında birleşmiş, Millî Birliğim en yüksek ve kudretli tecellisini yaratan bir millettir .

Türk Milleti Millî birlik vasfını, İsmet İnönü'nü Cumhurbaşkanlığına seçerken gösterdi ve bugün onun etrafında Çelik bir Kal'a, Gömülü bir Ordu gibi sarsılmaz bir kitle halinde bulunmakla isbat etmektedir . Millî Birlik bizim en kuvvetli tarafımızdır . Millî şefia başlayarak müteakiben birbirini - mize Sadıkız, İmanlı ve İnanlı var, bu öyle bir cehdettir ki yarılmaz ve aşılması . Çanakale gibi .

Bu Birlik Kahramanlık, cesaret ve iman ile dokunmuş, Türküm kasasında ve imanımıza kayanmış bir hâlettir . Bükmez ve kopmaz .

Kahramanlık Türküm asıl eseli ve ebedî bir vaziyeti ise Millî Birlik de onun tabii ve fitri bir şerhettir .

Tarihin en eski devirlerinde bile hür ve müstakil olarak yaşamış , dünyaya bay olarak yaşamak ve insanlığa şeref vermek için gelmiş olan Türk milleti, daha dün usulî harbece mağlûp olarak çakığı ve bütün müdafaa vasi - telerinde mahrum edildiği halde hürriyet ve istiklâlî içta dünyamız en büyük Devletlerimize karşı vatanını müdafaa eden ve cesaretle uğraşırken soğuk Vata - mız, Hürriyet ve istiklâli kurtaran Türk milleti, bütün sulh ve sükûta ar - zularına rağmen, tecavüz uğrarsa, tereddüd etmeden silâhına sarılacaktır ve yurdunu bütün mevcudiyetle müdafaa edecektir . Bunda kimseler tereddüd etmesin .

Türk Milletimiz parlak veyahut tarihi mukadderatına ebedî mes - galesidir . Çanakale ve istiklâl harbini kimseler umutmasın . Bugün de, budunu bekleyen kahredici 18 Milyon Türküm Kahramanları ve Vatanın her karış toprağı Çanakaleimiz kedisidir .

Bütün Dünyamıza kararsızlık içinde bulunduğu bu buhranlı, sâdîgeli günlerde de, biz Türkler asıl bir gurur vatanlı bir vakarla bekliyoruz, ne yapacağımıza, ne yapacağımıza bilir bir millet halinde yapıyoruz , hiç bir millette haklı olan o şey istemiyoruz, fakat hiç bir millet ve hiç bir kuvvete de boyun eğmeye ve bizim olan, bizim olduğumuzu iddia ettiğimize hakları vermeyiz .

Partimizle programı, milletimizin şiarı, hükümetimizin tutumunu açık ve sarıdır : Yurdta Sulh, Cihanda Sulh .

Fakat dıştaki sulh bozulur, bizim haklarımızı ihlâl etmek ister - lere içteki sulhu yaşatacak için herbe hazırlar . Bizim sulhumuzu ihlâl edecek haklarımızı dokunacak bir düşmanlık görürsek pervasızca karşı korur . Böyle bir tecavüz karşısında yeni bir istiklâl harbine bağlamak, Millî müceddele devrine yeniden başlamak girişmek kararındayız . Bu yalnız kararımız değil , imanımızdır . Bu Atatürk'ün vasiyeti, Türküm Millî İmanımızdır .

Ebedî şefiamız Atatürk'ün izinde birleşdik, Millî şefiamız İsmet İnönü'nün emriyleyiz .

12

İçimizde Millî Mücadele ruhu dâbirdir , Devletın İdaresi İstiklâlî harbinin Kısmı ateşleri içinde yasa yasa kendisi bulsa, Millî ruhu temsil eden Hükûmetin, yâni Milletin kendisi elindedir .

Bütün Milletlerin tarihi gösteriyor ki zaferi kazanmak için, yalnız Sayı, Silâh, Mâlzeme ve teçhizat üstünlüğü ve bolluğu kâfi değildir . sadece çok az kuvvetlerin, sayı ve silâhın çok üstün kuvvetleri yenilmesine dair Ümmî tarih bir çok misaller vermektedir . Hele Türk tarihinde buna dair çok parlak misaller vardır .

Milâddan Binalarca yıl evvel Sümerlerde, Sitalerde, Bualarda, İskitlerde, Selçuk ve Osmanlılarda binalarca misaller bulmak kolaydır . Osmanlı devrinin Kosova, Kubaş, Mikbuli, Plevne gibi zaferleri, Çanakkale , İstiklâl harbi gibi harikalar, adet, silâh ve teçhizat üstünlüğü ile değil harblerin cesaret, Kahramanlık ve Kuvvetli İrade ve İdare ile kazanılmış olduğunu gösteren misallerdir .

İçerü Destanelerin yaratma, İstiklâl harbinin kazanma Kuvvetlerini sağladır, İçerü Kahraman Millî Şehidler olarak başkasında, arkadaşları ve onun etrafındadır . Türk Milleti de ayakta ve tutuktedir . bu varlık ve bu birlik ile İstiklâl harbinin bir daha, bir daha yılmak ve o destaneleri yaratmak için emir bekliyoruz . bize dokunadıkları gün tarih yasa bir destan yazağa başlasın .

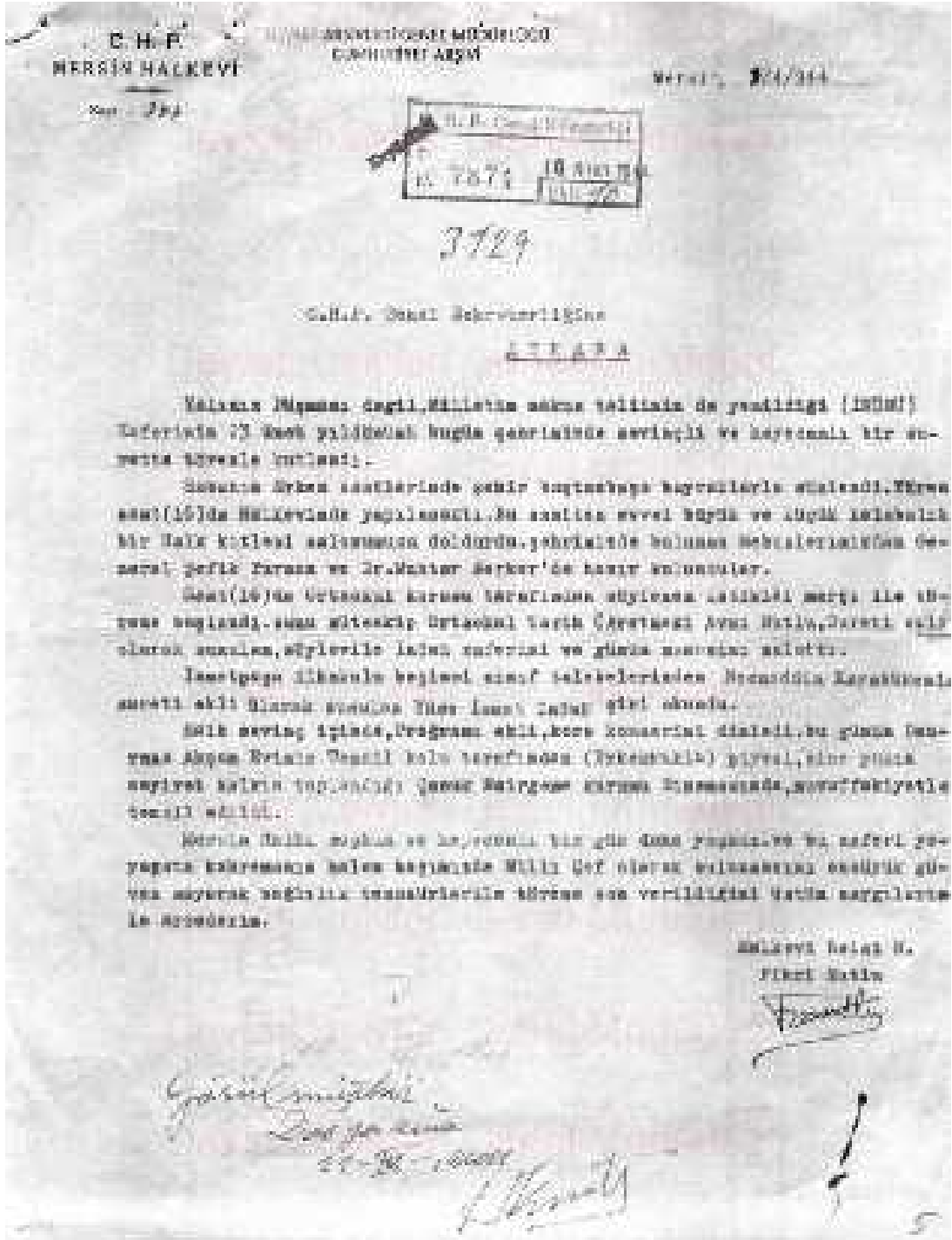
400 01 202 1154 3

19



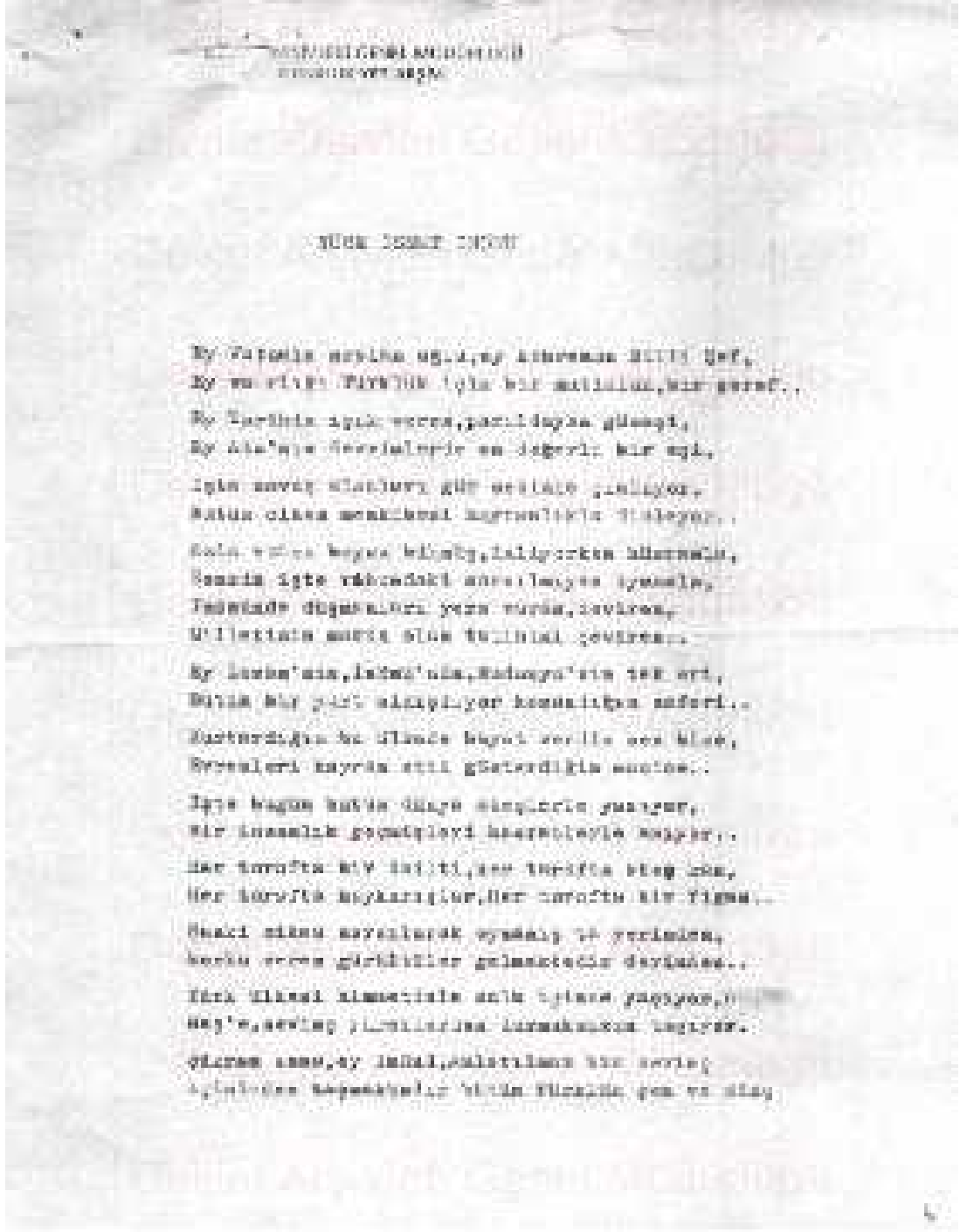
Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 48 - Dosya No: 195 - Sıra No: 3

EK-21. kinci nönü Zaferi'nin Yıldönümünde Zonguldak Halkevi Tarafından Bastırılan Kutlama Tören Kapa 1.



Form No. 406 C. H. F. Foto No. 883 Göz No. 785 Sayı No. 2

EK-22. 1944 Yılında Mersin Halkevi Tarafından Kutlamaların Yapıldığı na Dair Gönderilen Yazı.



Fot No: 290 - Cilt - Sayı No: 883 - Sayfa No: 782 - İsim No: 5

EK-22. 1944 Yılında Mersin Halkevi Tarafından Yapılan Kutlamalarda Okunan
“Yüce smet nönü” Ba lıklı iir.

CEMİYET HALE PARTİSİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

DEVLET ARŞİVİNİN GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
SARAYCIYI ANITLI

Ankara: 16.8.1946

91733

Sayın Recep Peker
Başbakan

30 Ağustos 'ta Afyon'da yapılacak tören hakkında Millî Savunma, Millî Eğitim ve İçişleri Bakanlıklarının temsilcileri ile yapılan toplantıda programda bazı değişiklikler yapılması faydalı görüldü. Yeni şekilde hazırlanan programın bir örneği yüksek Kurullarınıza sunulmuştur. Bu programın uygulanması bilhassa yukarıda adı geçen üç Bakanlığınızı ilgilendirmekte bulunduğundan programın birer örneği kendilerinize gönderilmiştir.

Bu vesile ile de hatıra saygılarını sunarım.

C.H.P.Genel Sekreteri
Kırklareli Milletvekili

H. Kansu
H. Kansu

BAĞLISI
2

Yıl	1946
Yazın	242
...	...

Saklı
2. IX. 1946

030 01 42 23 14

EK-23. 1946 Yılında Yeniden Düzenlenen 30 Ağustos Zafer Bayramı Tören Programı.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Sekreterliği

Ankara: 15. 8. 1946

Sayı :

6.8.1946 tarih ve 6/2837 sayılı genelgeye
Kıtır :

Komutanlık Meydan Maharrhesinin 24 .
yıldönümü dolayısıyla 30/Ağustos/1946 Cuma günü Dunlapınar'da
Zafer Anıtında yapılacak tören programı, bütün milletin ortak
olan büyük zafer şenliğine belkisinin en geniş ölçüde katılma-
sını sağlamak üzere aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir. Buna
göre hareket olunmasını rica ederiz .

1) Tören Dunlapınar'da 30 Ağustos 1946 Cuma
günü tam saat 11. de Top atışıyla başlıyacaktır .

2) Tören başlamadan önce Zafer Anıtına Büyük
Millet Meclisi ,Bağbakanlık,Bakanlıklar,Ordu Partiler-,Ordu
Bazı Meclisleri,Yüksek Tahsil gençliği,Beden Terbiyesi Genel
Müdürlüğü,Kızılay Genel Merkezi,Türk Hava Kurumu,Çocuk Esirgeme,
Yardım Sevanler dernekleri,Şehitlikleri onarma derneği,Türk Tarih
ve Coğrafya Kurumları adlarına kendi temsilcileri eliyle birer
gelenk konuşacaktır .Listede adları yazılı 31 İl'i, birer Mektepli-
ri dışı, 11 Genel Meclisi adına seçilmiş iki kişiye temsil ede-
cek ve bu arkadaşlar kendi illeri adına birer gelenk konuşacaklar-
dır .

3) Törene katılacaklar :

- a) Askerî Kıtalar (Millî Savunma Bakanlığının ta-
yin edeceği miktarlarda),
- b) Ankara ve İktisadi Üniversite ve yüksek okul-
larını temsil edecek öğrenciler,
- c) Afyon,Konya,Kütahya İncileri,
- d) Kütahya ve Afyon illeri köy ve kasabaları hal-
kının istiklal avangarda katılmış mücchitler-
pinder teşkilolacak halk kitaları (Bunları
bu illerin en büyük idare meclisleri tertipler.)
- e) Törene gelenlerin hepisi tören saatine kadar
girecek, bunların gerek tören perindeki duruşlarını,gerek geçit
resmindeki sıra ve tertiplerini Komutanlık düzenliyecektir .

030 61 42 249 11

EK-23. 1946 Yılında Yeniden Düzenlenen 30 A ustos Zafer Bayramı Tören
Pro ramı.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü

-2-

- 5) Aynı yerde yerlerine dönebilecek kadar yakın olan Adana ve Mardin'in bu törene büyük ölçüde katılmaları esastır .
- 6) Bu büyük gün her yıl olduğu gibi Bakanlıkta da 30,31 Ağustos günleri yapacakları defterli yayımlarla katılacaktır .
- 7) Halkımızın bu törene katılımlarını sağlamak üzere 30 Ağustos günü için Ankara, Hatay, Mardin, Adana, Gaziantep, Diyarbakır ve İskenderun yöreleri için Ankara, Hatay, Mardin, Adana, Gaziantep, Diyarbakır ve İskenderun yöreleri için aynı tarihlerde özel trenler de per ayılacaktır . Bu trenler Türk bayrağıyla süslenmiş olacaktır .
- 8) Silahsız istasyentyle tören yapılmaması için gerekli önlemler alınacaktır .
- 9) Bunun ilgili makamların gerekli önlemler alınması ve gerek törenin genel idaresinde mülki İktisat Müdürlüğüne her türlü yardım yapılacaktır .
- 10) Törenin yapılacağı Ordu, Yüksek Tahsil Kurumu, Ordu Tercüme Genel Müdürlüğüne adına olmalı üzere birer örnek verilir .
- 11) Afyon Astorik Kurumu, Ordu ve törene katılan heyetler ve halk temsilcileri arasında 30 Ağustos 1946 Cuma günü gündüz tören yerinde bir tür yemeği ve akşam Afyon'da bir ziyafet verilecektir .
- 12) O gün bütün halkevlerinde ve Bahçelerde, Mahalle ve Ocağı buluşmaları yerlerinde Parti merkezlerinde toplantılar yapılacak, İstiklâl mevzusunda vâkıf gösterilen ölçüde kahramanlık ve fedakarlık ve 30 Ağustos aydın kahramanlığının önem ve değeri hakkında konuşmalar yapılacak ve müzakereler tertip edilecektir .

030 01 42 24941

3

EK-23. 1946 Yılında Yeniden Düzenlenen 30 A ustos Zafer Bayramı Tören Pro ramı.

Çarşamba 30 AGUSTOS 1939	Ulus Harmanı	
	Çarşamba	1939
	1939	1939
	1939	1939
	1939	1939

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Deniz Çarşamba'da 30 Ağustos günü yapılan **EĞLENCE GECESİ**
Çarşamba - Çarşamba - Çarşamba
Çarşamba 2000'den fazla kişiyle
Çarşamba 2000'den fazla kişiyle
Çarşamba 2000'den fazla kişiyle
Çarşamba 2000'den fazla kişiyle

Büyük zafer bayramını kutluyoruz

Bugün Mareşal tebrikleri kabul edecek sonra ipodromda büyük bir geçit resmi yapılacaktır



Sulh ve harp arasında

F. R. ATAY
Dün bir kezden fazla büyük bir zafer bayramını kutluyoruz. Bugün Mareşal tebrikleri kabul edecek sonra ipodromda büyük bir geçit resmi yapılacaktır.

ZAFER

30 Ağustos 1939 tarihinde büyük zafer bayramını kutluyoruz. Bugün Mareşal tebrikleri kabul edecek sonra ipodromda büyük bir geçit resmi yapılacaktır.

Ordu terfi listesi

Terfi eden general ve subayların isimleri
Dün terfi listesi yayımlandı. Terfi eden subayların isimleri aşağıdadır.

Hitler'in cevabı dün Londra'ya bildirildi
Avam Kamarası dün toplanarak B. Çemberlayn'ın beyanatını dinledi

Harp mi sulh mu?

Henüz bu hususta verilmiş bir karar yok
Londra, 29. AĞ. — Avam Kamarası dün 11.45'te toplandı.

Vehamet ne azaldı ne çoğaldı

30 Ağustos günü büyük zafer bayramını kutluyoruz.

30 AĞUSTOS

Büyük zafer bayramını kutluyoruz. Bugün Mareşal tebrikleri kabul edecek sonra ipodromda büyük bir geçit resmi yapılacaktır.



KEMAL ÖNAL

Büyük Zafer

30 Ağustos günü büyük zafer bayramını kutluyoruz. Bugün Mareşal tebrikleri kabul edecek sonra ipodromda büyük bir geçit resmi yapılacaktır.

Hava hattı

Avam Kamarası dün toplanarak B. Çemberlayn'ın beyanatını dinledi.

Zafer Bayramı Kutlu Olsun

**Türk hürriyet ve istiklâlinin,
 Türk barışının temel zaferi**

**Onun 24 üncü yılını kutlarken
 zevincimiz büyük, saadetimiz engindir**

Bu güneş 23 yıldır Türk vatanının semalarında, Yakın
 Ortasark ufuklarında bütün ihtişamıyla parıl parıl
 parlamakta, ruh ve mukadderatımızı aydınlatmaktadır



Yurdda bugünkü törenler

... (Detailed text about national ceremonies and the significance of the 24th anniversary of the Zafer Bayramı.)

Rumanyada tevkifler

Hükümeti devirmek isteyen üç grupnu!

... (News report about political movements in Romania.)

Japonyanın işgali devam ediyor

General Mac Arthur bugün Japon toprağına ayak basacak

... (News report about the progress of the war in the Pacific.)

"Rusya niçin korkuyor,"

Leon Blum'un «Kızıl Yıldız» gazetesine verdiği cevap

... (Political commentary by Leon Blum regarding the Soviet Union.)

Yargılanacak Nazi şefleri

Dün Londra, Washington ve Moskovada 24 kişinin isimleri ilân olundu



... (Caption for the portraits of the Nazi leaders.)

İngiltere ile ticaretimiz

Dünden itibaren yeni siparişler için akreditif kesildi

... (Economic news regarding trade with Britain.)

Havacılık haftası

Türk Hava Kurumu Başkanı bir beyanname neretti



... (Caption for the aircraft photograph.)

Günlük Sayısı Ücretsiz	
Yazın	10 kuruş
Kışın	15 kuruş
Her sayfa	10 kuruş
Her sayfa	10 kuruş
Her sayfa	10 kuruş

SON TELGRAF

30 AĞUSTOS 1948 Perşembe TÜRKİYE POSTASI 1948 YAZI 10 10 KURUŞ 34 TSEED 311 - İSTANBUL 4173

Maatlı yayınlar Manş getirebilir
Lütfen, bu Maatlı...
Bu Maatlı...
Bu Maatlı...

30 Ağustos: Büyük zafer günümüz

Bu tarih, yurdumuza göz koyanların uğrayacağı akibetin ebedî işaretidir

30 Ağustos zaferinin bugünkü manası

30 Ağustos zaferi 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

30 Ağustos zaferi, 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

30 Ağustos zaferi, 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

30 Ağustos zaferi, 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

30 Ağustos zaferi, 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

30 Ağustos zaferi, 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

30 Ağustos zaferi, 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

30 Ağustos zaferi, 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

30 Ağustos zaferi, 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

30 Ağustos zaferi, 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

30 Ağustos zaferi, 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

30 Ağustos zaferi, 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

30 Ağustos zaferi, 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

30 Ağustos zaferi, 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

30 Ağustos zaferi, 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

30 Ağustos zaferi, 14 Ağustos zaferinin devamıdır. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.



Mustafa Kemal ve İsmet Paşa'nın görüşmesi

Havacılık Haftası

Zafer Haftası'nın Havacılık Haftası ile birleştirilmesi...
Havacılık Haftası, 30 Ağustos zaferiyle birleştirilmiştir. Bu zaferin manası, 14 Ağustos zaferinin manasının devamıdır.

MOSKOVA GÖRÜŞMELERİ

Dörtlü bir ara tebliği neşredilmesi bekleniyor

Londra, 29 (Dünya) - İngilizler, Moskova'daki görüşmelerin...
Moskova görüşmeleri, dört taraflı bir ara tebliği neşredilmesi bekleniyor. Bu tebliğin, 30 Ağustos zaferinin manasını temsil ettiğine inanılıyor.

Fransızca Kabine Bülteni

M. Ramadier kabineyi teşkil memur edildi

Paris, 29 (Dünya) - Fransız kabinesi, M. Ramadier başkanlığında...
Fransız kabinesi, M. Ramadier başkanlığında teşkil edilmiştir. Bu kabine, 30 Ağustos zaferinin manasını temsil etmektedir.

Yeni tip Ekmek

Yeni tip ekmek, daha lezzetli ve...
Yeni tip ekmek, daha lezzetli ve sağlıklıdır. Bu ekmek, 30 Ağustos zaferinin manasını temsil etmektedir.

Koca Yusuf Kemari Güzelleri



Koca Yusuf Kemari Güzelleri

İçki ve kane pazarı eğentisi

İçki ve kane pazarı eğentisi...
İçki ve kane pazarı eğentisi, 30 Ağustos zaferinin manasını temsil etmektedir.

"Kızıl cennet", e niçin dönmek istemezler?

"Kızıl cennet", e niçin dönmek istemezler?...
"Kızıl cennet", e niçin dönmek istemezler? Bu soruya, 30 Ağustos zaferinin manasıyla cevap verilebilir.

Askeri terfi listesi

Askeri terfi listesi...
Askeri terfi listesi, 30 Ağustos zaferinin manasını temsil etmektedir.

Matbuatın günahı mı?

Matbuatın günahı mı?...
Matbuatın günahı mı? Bu soruya, 30 Ağustos zaferinin manasıyla cevap verilebilir.

EK-26. 30 A ustos 1948 Yılı Zafer Bayramı Man eti, Son Telgraf, 30 A ustos 1948.

BÜYÜK ZAFERİN YIRMİNCİ YILDÖNÜMÜ

Şu anda bütün memleket, tam bir bütünlük içinde tarihinin en mes'ut gününü candan tezahürle kutluyor

ANKARA ve İSTANBULDA BU SABAH YAPILAN MERASİM



Şehide yakın yakınlarında Mustafa Kemal Paşayla birlikte Atatürk'ün cenazesi için İstanbul'da yapılan tören.

İstanbulun Milli Şefimize olan minnet ve bağlılık duygularının nişanesi: İnönü Gezisi

Bugünkü açılma merasimi şiddetli yağmur münasebetiyle başka bir güne tehir edildi

İstanbulda
30 Ağustos günü İstanbul'da yapılan açılma merasimi şiddetli yağmur münasebetiyle başka bir güne tehir edildi.

Damlupınarda bu sabahki parlak tören
Damlupınar'da bu sabahki parlak tören, şehitlerin ruhlarına selam olarak yapıldı.

Ankarada
Ankara'da bu sabahki tören, şehitlerin ruhlarına selam olarak yapıldı.

30 AĞUSTOS..

Damlupınar zaferi:

Tarih boyunca Türk vatandaşa gelebilecek her tecrübe zihniyatını memleket sınırlarında karalayacak ve boğacak müddet yap kudretini bünyesinde taşıyan ve şimdiki "Akşam" dır.

ETEM İZZET ÖNİNE

30 Ağustos 1922'de İstanbul'da yapılan tören, şehitlerin ruhlarına selam olarak yapıldı.

NAMLI TÜRK SUCUKLARI
APK OĞLU
Türk, 1942 ve 1943
Tür. 1942 ve 1943
Türk, 1942 ve 1943

RUS CEPHESİ

Ruslar Volga-Don arasında vasiyetlerini düzelttiler

Ruslar Volga-Don arasında vasiyetlerini düzelttiler. Bu, Rusların bölgedeki faaliyetlerini düzenlediğini göstermektedir.

Pasifik Cephesi

Salomonlarda Amerikalılar 6 adayı tamamen aldılar

Salomonlarda Amerikalılar 6 adayı tamamen aldılar. Bu, Amerika'nın Pasifik'teki gücünü göstermektedir.

Yağmur Devam Edesek

Gece şehre üç yıldırım düştü

Gece şehre üç yıldırım düştü. Bazı caddeleri, dükkanları ve evlerin alt katlarını sular bastı.

30 Ağustos

"Düşmanı zaferin harim ismetinde boğduğumuz GÜN."

"Düşmanı zaferin harim ismetinde boğduğumuz GÜN." Bu gün, Türk milletinin zaferini kutladığımız gündür.

Viki geliyor

Viki geliyor. Bu, Türk milletinin zaferini kutladığımız gündür.

Dost Memleketlerden Selâmlar Gönderildi

Dost memleketlerden selâmlar gönderildi. Bu, Türk milletinin zaferini kutladığımız gündür.

GERÇEVE

Gerçeve. Bu, Türk milletinin zaferini kutladığımız gündür.

Her hafta bir kez çıkıyor
VAKIT KİTAP KUPONU
 Tutarı: 10
 Her hafta bir kez çıkıyor. Her hafta bir kez çıkıyor. Her hafta bir kez çıkıyor.

HERYERDE 3 KURUŞ
VAKIT

Bugün
6
 SAYFA

Her hafta bir kez çıkıyor
Her hafta bir kez çıkıyor
 Her hafta bir kez çıkıyor. Her hafta bir kez çıkıyor. Her hafta bir kez çıkıyor.

CUMA 30 AĞUSTOS 1940 15 YILI 22 7 SAYI 3122

Hür ve mes'ut Türkiye
30 Ağustos Büyük Zafer gününü emniyet ve neş'e içinde kutluyor

30 Ağustos zaferinin nimetleri
 Yazan: ASİM US

Bugün 30 Ağustos Zafer Bayramıdır. Bu günün zaferi emniyet ve neş'e içinde kutlanıyor. Bu günün zaferi emniyet ve neş'e içinde kutlanıyor. Bu günün zaferi emniyet ve neş'e içinde kutlanıyor.



Bu günün zaferi emniyet ve neş'e içinde kutlanıyor. Bu günün zaferi emniyet ve neş'e içinde kutlanıyor. Bu günün zaferi emniyet ve neş'e içinde kutlanıyor.

Jandarma mensuplarına ait terfi listesi

30 Ağustos 1940...
 Jandarma mensuplarına ait terfi listesi. Bu günün zaferi emniyet ve neş'e içinde kutlanıyor.

Mehmetçik
 Türk vatanının ve istiklâlinin bekçisidir

30 Ağustos Zafer Bayramı...
 Mehmetçik Türk vatanının ve istiklâlinin bekçisidir. Bu günün zaferi emniyet ve neş'e içinde kutlanıyor.

Milli mücadelede Türk tayyareleri
 YAZAN: MUZAFFER ALAN



Türk silâh ve mühimmat kuvvetleri ve tayyareleri. (Yazan: Muzaffer Alan)

Hava Kurumu
 Havacılık haftası münasebetile Vatandaşları mukaddes hizmete çağırıyor

Hava Kurumu...
 Havacılık haftası münasebetile vatandaşları mukaddes hizmete çağırıyor.

Yedinci tertibin kitaplarını pazartesi gündünden vermeye başlıyoruz
 Sekizinci tertibin kuponlarını toplamaya hazırlanınız!

Yedinci tertibin kitaplarını pazartesi gündünden vermeye başlıyoruz. Sekizinci tertibin kuponlarını toplamaya hazırlanınız!

EK-28. 30 Ağustos 1940 Yılı Zafer Bayramı Foto rafı, Vakit, 30 Ağustos 1940.

Büyük zafer bayramımız Bugün milli varlığımızı ebediyen kurtaran 30 ağustosun 19 uncu yılını kutluyoruz

Millî Zafer

Bu gün kadim milletimiz için bir zafer bayramıdır. Bu zafer bayramı, milletimizin varlığını ebediyen kurtaran zafer bayramıdır.

Millî Zafer bayramı, milletimizin varlığını ebediyen kurtaran zafer bayramıdır. Bu zafer bayramı, milletimizin varlığını ebediyen kurtaran zafer bayramıdır.



Şehrinizde yapılacak merasim

Şehrinizde yapılacak merasim, milletimizin varlığını ebediyen kurtaran zafer bayramıdır. Bu zafer bayramı, milletimizin varlığını ebediyen kurtaran zafer bayramıdır.

Asker gözüle 30 ağustos zaferi nasıl kazanıldı?

Yüzbaşı Emekçi General H. Emir Erkillet

30 Ağustos zaferi, milletimizin varlığını ebediyen kurtaran zafer bayramıdır. Bu zafer bayramı, milletimizin varlığını ebediyen kurtaran zafer bayramıdır.

Duymuşlarında yapılacak merasim

Duymuşlarında yapılacak merasim, milletimizin varlığını ebediyen kurtaran zafer bayramıdır. Bu zafer bayramı, milletimizin varlığını ebediyen kurtaran zafer bayramıdır.

Birkaç söz 19 sene evvel bu gün:

19 sene evvel bu gün, milletimizin varlığını ebediyen kurtaran zafer bayramıdır. Bu zafer bayramı, milletimizin varlığını ebediyen kurtaran zafer bayramıdır.



Şehrinizde yapılacak merasim, milletimizin varlığını ebediyen kurtaran zafer bayramıdır.

Sovyet harb tebliği Dniepertrovsk tahliye olundu

Fakat Ruslar harajın tahliyeden evvel belhine emeldirini bildiriyorlar

Rus müdafasının cesuru Urul dağıları teğkil ediyor

Urul dağıları teğkil ediyor, Rus müdafasının cesuru Urul dağıları teğkil ediyor.

Alman harb tebliği Tallinn'de 19 nakliye gemisi batırıldı

Balık harb İman Almanlar tarafından işgal edildi. Moskova Leningrad polu kesildi

Fin harabları tarafından Viborg şehri zaptolundu

Viborg şehri zaptolundu, Fin harabları tarafından zaptolundu.

30 Ağustos bir semboldür

30 Ağustos bir semboldür, bu günün anlam ve önemini belirten bir semboldür.



Şehrinizde yapılacak merasim, milletimizin varlığını ebediyen kurtaran zafer bayramıdır.

ULUS
 30
 AGUSTOS
 1941
 KURULUŞ

ULUS

ADIMIZ ADIMIZDIR

GÜVEN
 SİGORTA ŞİRKETİ
 Hayat - Yangın - Nakliyat - Kaza
 İstanbul - Tel: 4131 - 4223
 Ankara - Tel: 202

Zafer Bayramınız kutlu olsun

Bu sabah 9 da Genelkurmayda tebrikler kabul edilecek sonra İpodromda geçitresmi yapılacak

Millî Şefimiz AFYON'DA

Afyon, 29 Ekim - 30 Ağustos günü Zafere katılmak üzere İstanbul'dan yola çıktı. Bu sabah saat 30'da Afyon'a ulaştı. Bu öğleden sonra 15:45'te Zafere katılmak üzere yola çıktı. Bu öğleden sonra 15:45'te Zafere katılmak üzere yola çıktı.

Zafer hatıraları arasında

Fatih Rıza ATAY
 Zafere katılmak üzere yola çıktı. Bu sabah saat 30'da Afyon'a ulaştı. Bu öğleden sonra 15:45'te Zafere katılmak üzere yola çıktı.



Merasim programı Bugün Dumlupınar'da da bir tören yapılıyor

Bütün Halkvekillerinde ve Halkodalarında bayram için toplantılar tertip edildi



Geçen sene Dumlupınar'da yapılan merasim



Türk Hava Kurumu Başkanı Şakrî Koçak konuşma yapıyor

Havacılık haftası bugün başlıyor

Türk Hava Kurumu Başkanı Şakrî Koçak'ın beyannamesi

Şakrî Koçak'ın beyannamesi

HİTLER MUSSOLİNİ GÖRÜŞTÜLER

Herpeten sonra

Avrupa nizamını telhikten geçirdiler

Mitling 5 gün sürdü

Mitling 5 gün sürdü

General Nedîç BELGRATTA kabine kurdu

Alman komandanı yeni sarp sosyal nizamını anlatıyor

Alman komandanı yeni sarp sosyal nizamını anlatıyor

İktisat Vekilimiz B. Sırrı Day'ın Zonguldak'ta tettekleri

İktisat Vekilimiz B. Sırrı Day'ın Zonguldak'ta tettekleri

Nafiz Vekilimiz Bursa'ya gitti

Nafiz Vekilimiz Bursa'ya gitti

Yeni Kuruluşlar... Tasvirî Efkâr... Hakkında en tabii gazeciler...

Tasvirî Efkâr

MÜSTAKİL YEMİ GAZETE Tel: 26529 Tel: Tevakkül, İstanbul

Ölümüne karşı bulanun... T.A.S.

Şark tarihinin dönüm noktası olan 30 Ağustos zaferini, bu sene de sulh ve sukûn içinde kutluyoruz

Başvekilin Sıvasta yaptığı tetkikler

Sarıoğlu, mektepleri ve sınıfları müesseseler: zehri, Askerle birlikte yemek yedi

30 Ağustos 1942 - Başvekil Sarıoğlu, Sıvasta yaptığı tetkikler... mektepleri ve sınıfları müesseseler...

Gözetim ve Sulhünuz

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

İhtiyatlı arttırılan

Alman tebliği

Kafkasyada Rus müdafaa mevzileri yarıldı

Kafkasyada Rus kuvvetleri çetle arayıpordan sonra pasküraldı

30 Ağustos 1942 - Alman tebliği... Kafkasyada Rus kuvvetleri çetle arayıpordan sonra pasküraldı...



Yeni Parti İktisat... Hakkında en tabii gazeciler...

F. Mimaroglu istifa etti

Yeni Parti İktisat... Hakkında en tabii gazeciler...

Yeni Parti İktisat... Hakkında en tabii gazeciler...

Yeni Parti İktisat... Hakkında en tabii gazeciler...

Dieppe baskınından resimler

Dieppe baskınından resimler... Hakkında en tabii gazeciler...



Dieppe baskınından resimler... Hakkında en tabii gazeciler...

MANFAAURA T.A.Ş.

MANFAAURA T.A.Ş. İstanbul Şubesi... Hakkında en tabii gazeciler...

AKÇILDİĞINI

AKÇILDİĞINI... Hakkında en tabii gazeciler...



30 Ağustos 1942 - Başvekil Sarıoğlu, Sıvasta yaptığı tetkikler...

Bu sabah şehrimizde büyük askerî merasim yapıyor

30 Ağustos 1942 - Bu sabah şehrimizde büyük askerî merasim yapıyor... Hakkında en tabii gazeciler...

ASKERİ VAZİYET

Kafkas harpleri

Almanlar Kafkas'ta... Hakkında en tabii gazeciler...

Almanlar Kafkas'ta... Hakkında en tabii gazeciler...

Almanlar Kafkas'ta... Hakkında en tabii gazeciler...

Almanlar Kafkas'ta... Hakkında en tabii gazeciler...

Almanlar Kafkas'ta... Hakkında en tabii gazeciler...

Almanlar Kafkas'ta... Hakkında en tabii gazeciler...

Almanlar Kafkas'ta... Hakkında en tabii gazeciler...

Almanlar Kafkas'ta... Hakkında en tabii gazeciler...

Almanlar Kafkas'ta... Hakkında en tabii gazeciler...

Almanlar Kafkas'ta... Hakkında en tabii gazeciler...

Almanlar Kafkas'ta... Hakkında en tabii gazeciler...

Almanlar Kafkas'ta... Hakkında en tabii gazeciler...

Almanlar Kafkas'ta... Hakkında en tabii gazeciler...

Almanlar Kafkas'ta... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftası

T. H. Kurumunun beyannamesi

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Havacılık haftasının... Hakkında en tabii gazeciler...

Tasvirî Efkâr Şildi

Merhaleli Kürek Yarışlarımızı Fenerbahçe klübü kazandı



Merhaleli Kürek Yarışlarımızı Fenerbahçe klübü kazandı... Hakkında en tabii gazeciler...

Yarışlar büyük bir intizam içinde ve çok heyecanlı bir şekilde cereyan etti

Yarışlar büyük bir intizam içinde ve çok heyecanlı bir şekilde cereyan etti... Hakkında en tabii gazeciler...

Yarışlar büyük bir intizam içinde ve çok heyecanlı bir şekilde cereyan etti... Hakkında en tabii gazeciler...

Yarışlar büyük bir intizam içinde ve çok heyecanlı bir şekilde cereyan etti... Hakkında en tabii gazeciler...

Yarışlar büyük bir intizam içinde ve çok heyecanlı bir şekilde cereyan etti... Hakkında en tabii gazeciler...

Yarışlar büyük bir intizam içinde ve çok heyecanlı bir şekilde cereyan etti... Hakkında en tabii gazeciler...

Yarışlar büyük bir intizam içinde ve çok heyecanlı bir şekilde cereyan etti... Hakkında en tabii gazeciler...

Yarışlar büyük bir intizam içinde ve çok heyecanlı bir şekilde cereyan etti... Hakkında en tabii gazeciler...

NEPİ ve FARŞÇA DİVANI TRACÜMESTİ



Son Posta

30 Ağustos 1944, Çarşamba 29 Ağustos 1944, Sayı 20.322



30 AĞUSTOS "Ey Türk Milleti, Kahraman Ordunun bugün kazandığı zaferin eşsizliğini iyi bil ve bununla iftihar et,"

Yazarı: Emelî Tımgeneral Kedi Damırova

30 Ağustos, Ağustos ayının ikinci yarısındaki...

Dumlupınar ve şehrimizdeki merasimler

30 Ağustos 30 Eylül 31 Eylül 1914...

Romanyada Sovyetler Bükreş, Köstence ve Buzö şehirlerini aldılar

Bükreş ve Ploegil de Almanlarla Rumunlar arasında çiddetli savaşlar oluyor - Mareşal Kayıl Budapeşede bahşeniyor - Almanya Macaristana 10 tımren daha gönderecek

Kızıldordu Macar topraklarında da ilerliyor

30 Ağustos 30 Eylül 31 Eylül 1944...

Müttefikler Belçikaya 100 Km. yaklaştılar

Sen ve Ron nehirleri birçok noktalar- dan geçildi; cenup cephesi orduları da sür'atle ilerliyorlar.

30 Ağustos 30 Eylül 31 Eylül 1944...

Parisle muvafıkla: bir hükümet kurulmı

30 Ağustos 30 Eylül 31 Eylül 1944...

Askerî Terfi Listesi

Kor ve Tümgeneralliğe Tuğbaylığa yükselenler

Deniz, Topçu, Tabip, Harita, Sanayiî harbiye, Muhabere, Hâkim, hava ve muamelât sınıflarındaki terfiler

Millî Şef

Tefer Bayramınca dolayısıyla İhtifâ, Bayramî ve Hâzın Ortaşy aralarında talgatlar



Askerî Terfi Listesi... Deniz, Topçu, Tabip, Harita, Sanayiî harbiye, Muhabere, Hâkim, hava ve muamelât sınıflarındaki terfiler

Balkan profesörleri enternâ ilmiyor

Yurtdışında olan fakülte hâzınları 30 Ağustos 30 Eylül 31 Eylül 1944...

Macar kabinesi istifâ etti

30 Ağustos 30 Eylül 31 Eylül 1944...

Bulgaristanın tarafsızlığını Sovyetler de tanımıyor

Bulgar hitatları İsgal ettikleri gerilerden çekiliyorlar, Müttefik şartları Arkara vasıtasıyla Mufanoza bitirdirtili

30 Ağustos 30 Eylül 31 Eylül 1944...

DOŞUNCELER

Limon fiyatı neden bu kadar yükseldi?...

Bulgar hitatları İsgal ettikleri gerilerden çekiliyorlar, Müttefik şartları Arkara vasıtasıyla Mufanoza bitirdirtili

Bulgar hitatları İsgal ettikleri gerilerden çekiliyorlar, Müttefik şartları Arkara vasıtasıyla Mufanoza bitirdirtili

30 Ağustos 30 Eylül 31 Eylül 1944...

Parisle muvafıkla: bir hükümet kurulmı

30 Ağustos 30 Eylül 31 Eylül 1944...



Fransızlar senin harakâtı görüyorlar

EK-34. 30 A ustos 1944 Yılı Zafer Bayramı Foto rafı, Son Posta, 30 A ustos 1944.



EK-35. 30 A ustos 1945 yılında Yayınlanan “ Unutma” Adlı İir, Son Posta, 30 A ustos 1945.

برخی شده - استقلال محاربتند نظر نظری تأمین ایدل - آستوس باش قوماندان هارسی کوی ،
جمهوریت اردو و وناسنگ نظر پارسی بد .
اگهی منده - عربین دو موند بو پارام کوی قوی ریج ، بحر - و هواریه طرفدن سمید اولور و مدافعه
منه و کاشنگ نظیر امدگی پروگرام کور و دولتی بیکرده آریجه مراسم عسکره اجرا ایله ایله ۱ بو کورده
بالسوم دواتر ایله تکثیر تمللی اولور .
اوجن منده - وفاتون داتری کارخانن سیرور .
مدعنی منده - وفاتون اسکانی اجرا ایله و کیتیری هیلی مأمورور .

۱ - نیدان ۱۹۲۶

قانون خصوصیت منجه ۳۰ آستوس نظر پاراسنگ مارلسوسی حلقه هیئت و کتبه قبول ایدلس اولان
تاریات سورلی آیدور . مستهلک تیلدن واحضارات ایله یوق بود خصوصیت منجه ایله اجرایی مرجورور .
۳۶ - آستوس - ۱۹۲۶
مدافعه تیلو کن

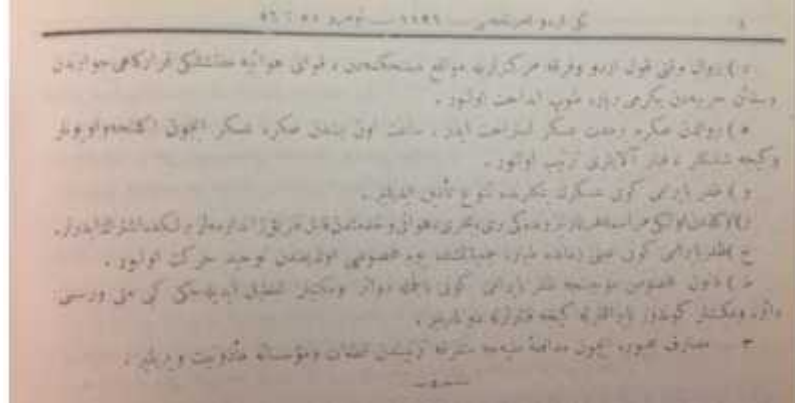
کی اردو اسلیمی - ۱۹۲۶ - نومبر ۱۰

۱ - نیدان ۱۹۲۶ تاریخ ۲۹۵۵ و سروی نظر پارسی قانونی منجه حرت ۳۰ آستوس کوی ایله یوق
مراسم عسکره و سمیدنگ اسکانی روحه زورور
۲ - دولتی بیکرده :

- ۱) مراسم عمل شید عسکر آستوسنگ بولدن بوقدر .
- ۲) بو مراسم حرسه ایلیون تنیب ایله یقن قطعات لشکرک ایله .
- ۳) مراسم اسولاً آمد ، منظم منده بولان اردو بقلتی ریاست ایله . لشبو ریاست وظیفه سی مدافعه منیه
و کاتر تنیب و انبارده دیگر ریاست عسکره و دی توبه ایله یلیله . منظمه کی قول اردو قوماندانی حاضر
بولور . وحیثت و ایمنه کورده منظمه جوارده کی قوماندانلر حاضر بولور و منظمه کیت ایله یلیله .
- ۴) آزادی دایرله مراسم لشکرک ایله منظمه حاضران و مأمورین ایله جدمت اعلالیه فکن اولان و سلسله
و سلسله من کور قول اردو قوماندانی طرفدن کوشنیلیر .
- ۵) روز اول وقت عمل مذکورده بکرمور ایله طوب آیلیر و منظمه مراسم باشلیر .
- ۶) رئیس طرفدن نظر پارسی و باش قوماندان هارسی اسمیه ایله یلیله . بو نظرک نکل مجمل اولان
باش قوماندانلر رئیس جمهوریتلر حاضرلری ایلیون تارن و جیلاده بولور . و ده اولور کیت ایله یقن قطعات
حرسه ایله بولور .
- ۷) اروج شیدا بکرمور ایله یلیله .
- ۸) کیت رسمی اجرا ایله یلیله .
- ۹) بو مراسم منقل طرفدن سازه ده اول وظیفه و یقن ایفایدن داند مارقدن تنظیم اولورده کورده

اعلان ایلی اولور .
۲ - موقع سارنده :

- ۱) نظر پارسی کوی اولکلدن اول هفتک کورون عسکره طارماسی ا تاریخ و منظمه کی مدیطان و مشورین عسکره
طرفدن ریاست ایله یقن ایلیون بولور و منظمه کی سارنده کورده بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور .
منظمه کی عسکره منظمه کی مأمورین و لشکرک ایله اردو کورده و فوج بولور ایله یقن ایلیون بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور .
- ۲) ا حرت دایرله منظمه کی سارنده کورده بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور .
منظمه کی سارنده کورده بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور .
منظمه کی سارنده کورده بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور .
منظمه کی سارنده کورده بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور .
منظمه کی سارنده کورده بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور .
منظمه کی سارنده کورده بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور .
منظمه کی سارنده کورده بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور .
منظمه کی سارنده کورده بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور و منظمه کی طرفدن بولور .



EK-36.Ba komutanlık Meydan Muharebesinin Zafer Bayramı olarak kabul edilmesi hakkındaki kanun.

“Kanun Numarası: 795

Birinci Madde: stiklal Muhaberatında zafer-i katiyi temin eden 30 A ustos Ba kumandan Muharebesi günü cumhuriyet ordu ve donanmasının zafer bayramıdır.

İkinci Madde: Her yıl dönümünde bu bayram günü kuvva-yı berriye, bahriye ve havaiye tarafından tes’id olunur ve müdafaa-i milliye vekâletinin tanzim edeceği programa göre Dumlupınar’da ayrıca merasim-i askeriye icra edilir. Bugünde bilumum devair ile mektepler tatil olunur.

Üçüncü Madde: Bu kanun ne r tarihinden muteberdir.

Dördüncü Madde: Bu kanun ahkâmını icraya cra Vekilleri Heyeti memurdur.

1 Nisan 1926”

1 Nisan 1926 tarih ve 795 numaralı Zafer bayramı Kanunu mucibince her sene 30 A ustos günü yapılacak merasim-i askeriye ve tes’idiyenin esasatı bervech-i zirdir:

1) Merasim mahalli ehid asker abidesinin bulundu u mevkidir.

a) Bu merasime her sene için tensib edilen kıtat i tirak eder.

b) Merasime usulen abide mıntıkasında bulunan ordu müfetti i riyaset eder.

bu riyaset vazifesi Müdafaa-i Milliye Vekâleti’nin tensib ve i ’arıyla di er rüasa-yı askeriye dahi tavsiye edilebilir. Mıntıkadaki kolordu kumandanı hazır bulunur. Vaziyet ve icabatına göre mıntika civarındaki kumandanlardan hazır bulunacaklar da tesbit edilir.

- c) Arzu-yu zatiyeleri ile merasime i tirak edecek zabitan ve memurin ile cemiyetler ahaliye mümkün olan veait ve teshilat mezkûr kolordu kumandanlı ı tarafından gösterilir.
- d) Zeva vakti mahal-i mezkurda yirmi bir pare top atılır ve hitamında merasim ba lar.
- e) Reis tarafından Zafer bayramı ve Ba kumandan Muharebesi tes'id edilir ve bu zaferin timsal-i mübeccili olan Ba kumandanımız ve Reis-i Cumhuriyetimiz Hazretleri için temenniyat ve tebcihatta bulunulur ve daha evvelce tesbit edilen hitabeler sırasıyla irad olunur.
- f) Ervah-ı üheda tekrim edilir.
- g) Gecid-i resmi icra edilir.
- h) Bu merasime mütaalik teferruat-ı saire daha evvel vazife-i riyaseti ifa eden zat tarafından tanzim ve oradakilere edilmi olmalıdır.

2) Mevaki-i sairede:

- a) Zafer Bayramı günü ö leden evvel mahallin en büyük askeri makam sahibi, garnizondaki zabitan ve mensubin-i askeriye tarafından ziyaret edilir. Alel umum bu büyük makamat-ı askeriye ve yukarıdan fırkaya kadar kumandanlar kıtalarını tahriren tebrik eder. Halkın ve askerden maada memurin ve te kilatın ordu namına vuku bulacak ihtiyari tebrik ziyaretleri mahallin en büyük amir-i askeriyesi tarafından kabul edilir.
- b) Tebrik ziyaretlerini müteakib bilumum garnizon heyet-i zabitanı askerin muayene nizamında içtima etmi bulunaca ı mahal veya meydana giderler.[çtima mahallinin e er varsa ehitlik ve askeri abide mevki civarında bulunması mercuhtur. Mamafih maksada muvafık bir yer intihabı mahalli kumandanlara aiddir.] mahallin en büyük kumandanı yüksek sesle muayene nizamındaki askeri tebrik eder. Ba'de içtima mahallinde zabitan ve efrad evvel emirde bir halka te kil ederler. Mahallin en büyük kumandanının emir ve tensibiyle garnizonun en kıdemsiz zabiti tarafından bu büyük günün ulviyeti ve ordumuzun stiklal Muharebatındaki menekıb-ı kahramanesi ve dü man ordusunun imhasıyla neticelenen Ba kumandan Muharebesi'nin tarihçesi yüksek sesle kısa, veciz ve kuvvetli olarak anlatılır. Mezkûr izahattan sonra mahallin en büyük kumandanı büyük milli zaferin mübeccel

timsali olan Ba kumandan Reis-i Cumhuri Hazretleri hakkında tebcihat ve temenniyatda bulunur. üheda ervahı için takdisatda bulunulur.

c) Bunu müteakib [varsa askeri ve i tirak etmi lerse mülki mektebler] resmi gecid yapılır ve kıtaat ordugâhlarına da ılır.

d) Zeval vakti kolordu ve fırka merkezleriyle mevaki-i müstahkemededen, kuvva-ı hevaiye müfetti li i karargâhı civarında ve sefain-i harbiyeden yirmi bir pare top endaht olunur.

e) Zevalden sonra bir müddet asker istirahat eder. Saat on be ten sonra asker için e lenceler ve oyunlar ve gece enlikler ve fener alayları tertib olunur.

f) Zafer Bayramı günü askerin yemeklerinde tenv'i temin edilir.

g) Ö leden evvelki merasime her garnizondaki berri, bahri, hevai ve hidmetten kabil-i tefrik jandarmalar birlikte i tirak ederler.

h) Zafer bayramı günü aynı zamanda tayyare cemiyetinin de yevm-i mahsusı oldu undan tevhid hareket olunur.

i) Kanun-ı mahsus mucibince Zafer Bayramı günü bilcümle devair ve mektebler tatil edilece i gibi milli ve resmi devair ve mektebler güdüz bayraklarla gece fenerlerle donatılır.

3) Mesarif-i mecbure için Müdafa-i Milliyece müteferrika tertibinden kıtaat ve müessesata mezuniyet verilir.”

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Genel Sekreterliği

T.C. CUMHURİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Cumhurbaşkanlığı

Başkumandanı meydan muharebesinin 18 inci Yıldönümü dolayısıyla 30 Ağustos'ta Dumlupınar'da Meçhul Asker Anıtında yapılacak merasim programı

1.- Merasim , Dumlupınar'da 30 Ağustos günü saat (11.30) da yapılacaktır . Merasim Amiri Lirinci Kolordu Komutanıdır .

2.- O gün , merasim başlamadan evvel , Meçhul Asker Anıtına ; Büyük Millet Meclisi , Başvekâlet , Vekâletler , Ordu ve C.H.P. , Haden Terbiyesi Genel Direktörlüğü , Kumandan , Türk Hava Kırımı , Çocuk Sağlığı Kırımı , Ordu Harp Mülülleri , Şehitlikleri İnşâ Cemiyeti ve Türk Basın Birliği adlarına birer çelenk kumacaktır .

Her makam , çelenğini kendini temsilen göndereceği bir mektup mektubu ile Anıt'a kaydedecektir .

3.- BAĞLI listede isimleri yazılı 27 Vilâyetten ; biri Parti ve Balkevin , diğeri Umumî Meclisi temsil edecek her ikisi de kişilik birer heyet o Vilâyetleri temsilen Merasim'e katılacaktır .

Bu Heyetler de , Vilâyetleri adına birer çelenk hazırlayacaklardır . Çelenk tedariki zorluğunda kalan Vilâyet Heyetleri , çam dalından veya bağaktan birer çelenk yapup , üzerine rozetlerini bağlayup koyabilirler .

4.- Merasime iştirak edecek kat'alar :

a) Askerî kat'alar :

(Mâlî Müdafîna Vekâletinin tayin edeceği miktar)

b) Afyon , Konya , İsmir izdeleriyle , İstanbul ve Ankara Yüksek okullarına temsilen bir kısım talebe . (Miktarları Milli Vekâletince teahit ve tertip edilecektir.)

c) Kütahya ve Afyon Vilâyetleri köy ve kasaba halkından , "Tetikli Harbinde iştirak etmiş muahhidlerden teşkil edilecek halk kat'aları . (Bunları Afyon ve Kütahya Vilâyeti Parti Bülentleri müşterek mesul ile tertip ve teşkil edeceklerdir.)

5.- Bu kat'aların hepsi merasim yerinde , merasim Amiri olan Kolordu Komutanlığının emrine geçecek , bunların gerek merasim yerindeki duruşlarını , gerek geçit resimindeki sıra ve tertiplerini komutanlık tahsin edecektir .

499 01

11/31/123/1

EK- 37. Zafer'in 18'inci Yıldönümü Dolayısıyla Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı'nda Yapılacak Tören Programı.

6.- Aynı günde yerlerine düşecek kadar yakın köy ve kasabalardan halkın bu merasime iştiraklerini , merasime sıvur olan Vilâyetler ve Burhâ teşkilâtı teşvik ve tertip edeceklerdir .

7.- Merasime 30 Ağustos günü saat (11.30) da top antlaşmasıyla başlanarak , sırasıyla Ordu , C.H.P. , Halk , İstanbul ve Ankara Yüksek okulları adına olmak üzere birer nutuk okunacaktır . .

8.- 30 Ağustos günü akşamı radyoda Partide bir konferans verileceği gibi , gece o gece halkokullarında ve halkodullarında , halkveki ve odacı olmayan yerlerde Parti merkezlerinde toplantılar yapılacaktır . İhtikâfî harbinde milletçe gösterdiğimiz kahramanlık ve fedakârlık ve 30 Ağustos Bağımsızlık saydığımız mübarekesinde ehemmiyet ve kıymeti hakkında konuşmalar ve konferanslar tertip edilecektir .

9.- Bu büyük ve millî hadise hakkındaki merasime katılmaması 30 ve 31 Ağustos günleri yapacakları kıymetli neşriyatla iştirak etmiş olmalarıdır .

10.- Halkımızın bu merasime kolay ve ucuz iştiraklerini temin için 30 Ağustos günü Afyon ve İsmirden , merasim yeri istasyonu olan Silkiözü'ne ucuz tarifli gidiş ve dönüş trenleri tertip edilecektir .

11.- A) Silkiözü istasyonu ile , merasim yeri arasındaki münabâlat ve merasim yerindeki tertibat ve hazırlıklar Kolordu Komutanlığınca temin edilecektir .

B) Gerek bu münabâlat ve gerek merasimin heyeti hususunda Etilahya ve Afyon Vilâyetleri ve Parti teşkilâtları Kolorduya her türlü yardımcı hizmetini yapacaklardır .

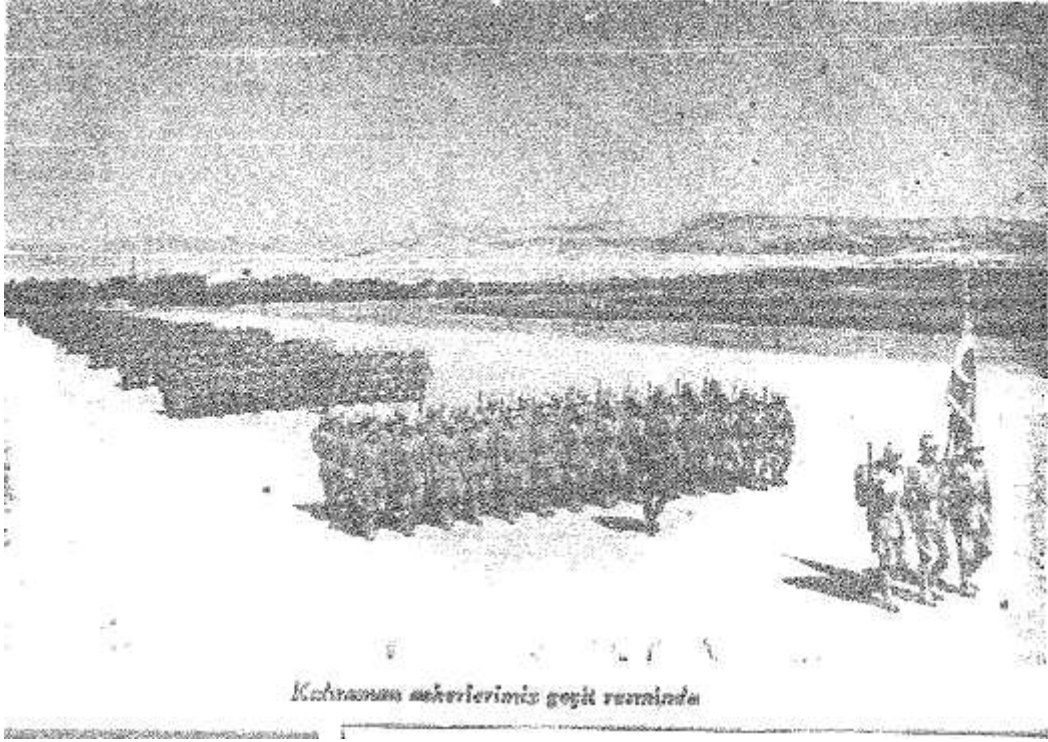
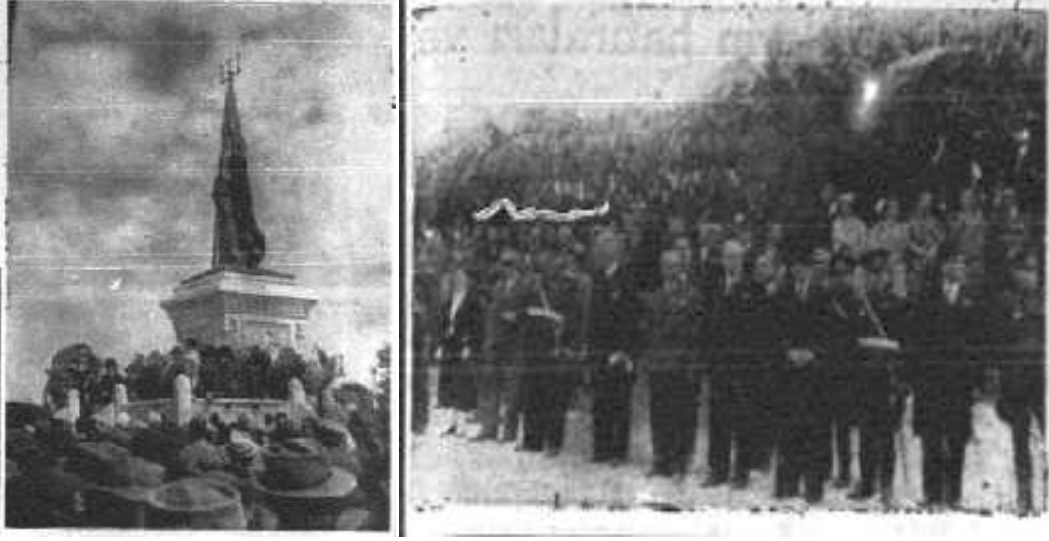
12.- 30 Ağustos günü akşamı Afyon Vilâyeti C.H.P. Meclisi ; Ordu , merasime iştirak eden heyetler ve halk nümayendeleri şerefine Afyon'da bir yemek ziyafeti verecektir .

Aslı gibidir . 25/8/40

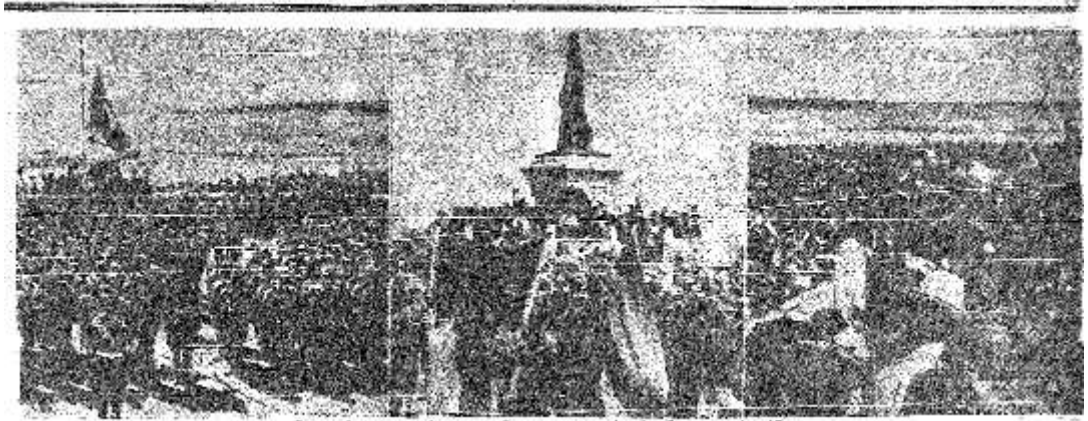


Ş.H.Ö.

EK- 37. Zafer'in 18'inci Yıldönümü Dolayısıyla Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı'nda Yapılacak Tören Programı.

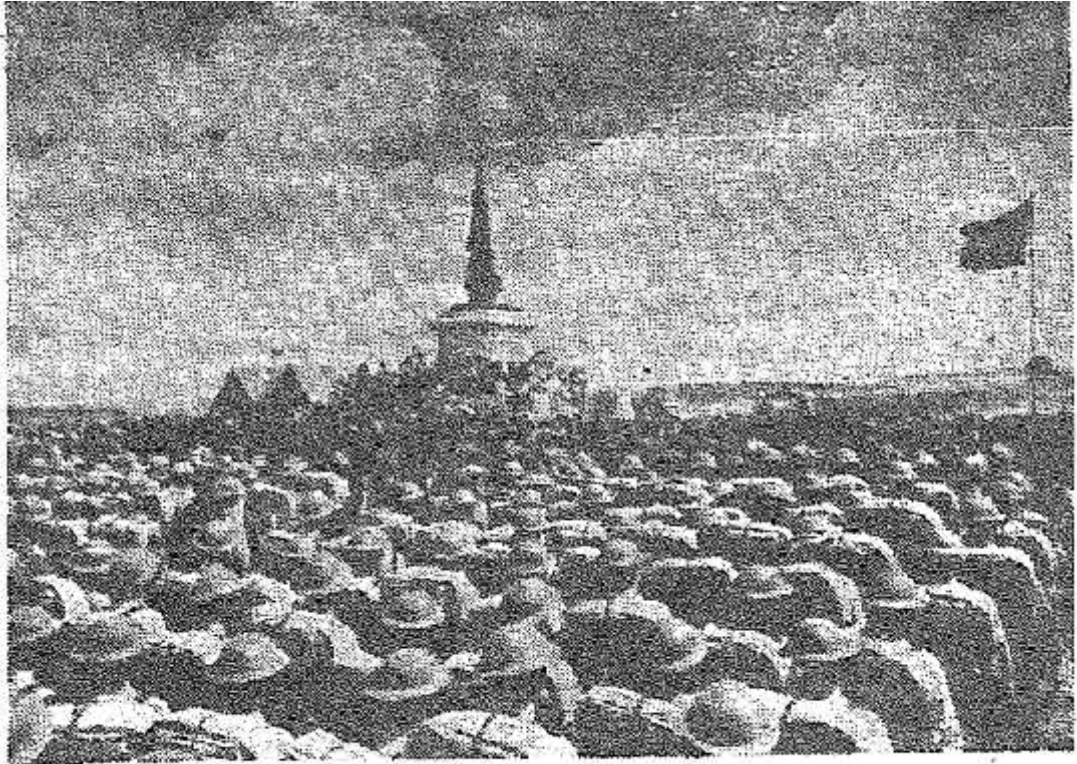


EK- 38. Zafer'in 18'inci Yıldönümünde Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı'nda Yapılan Kutlama Foto rafları, Ulus, 1 Eylül 1940,Ulus, 31 A ustos 1940.



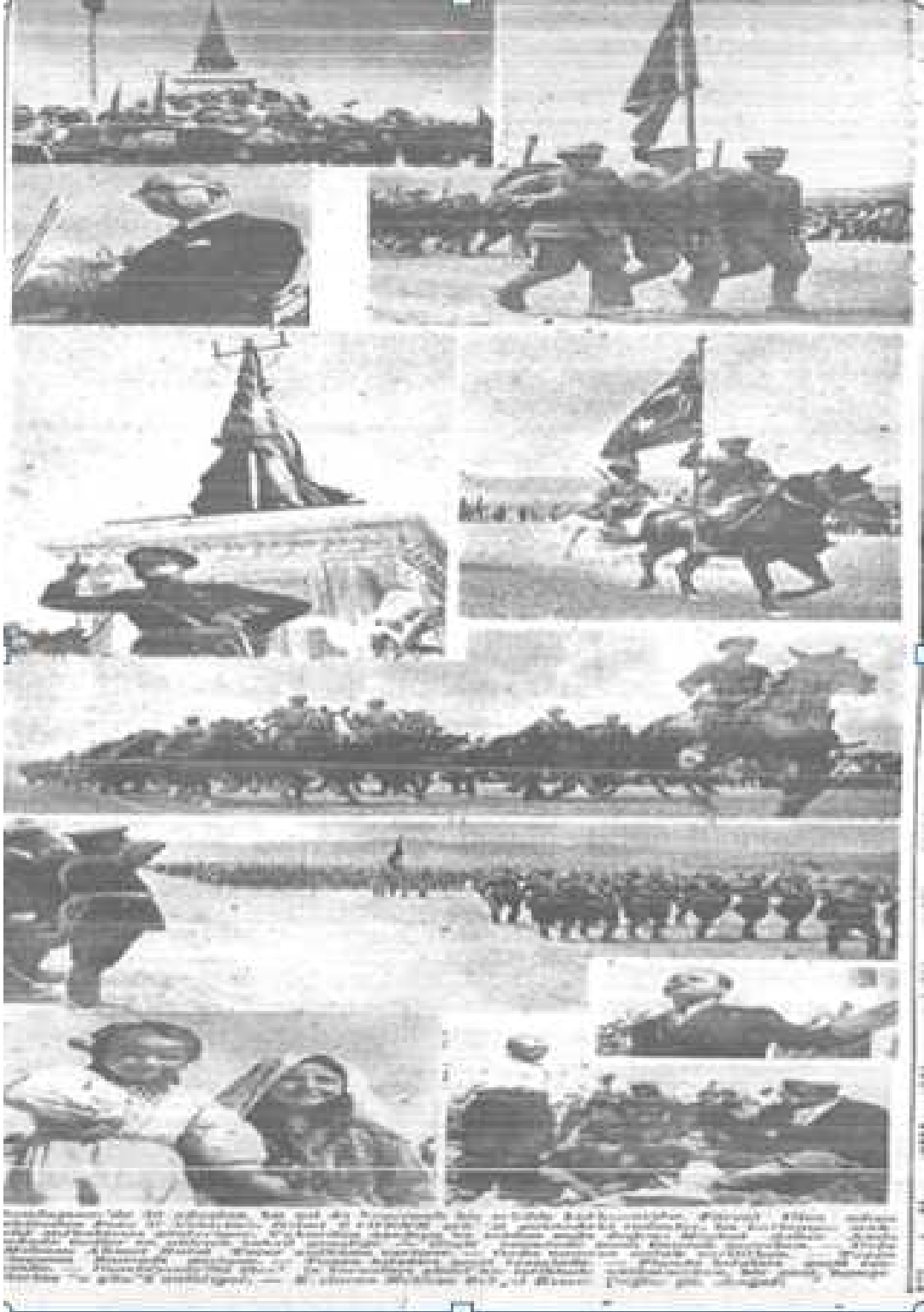
Dumluþınarda yapılan merasiminden üç intıda

EK- 39. Zafer'in 19'uncu Yıldönümünde Dumluþınar Meçhul Asker Anıtı'nda Yapılan Kutlama Foto rafı, Vakit 1 Eylül 1941.

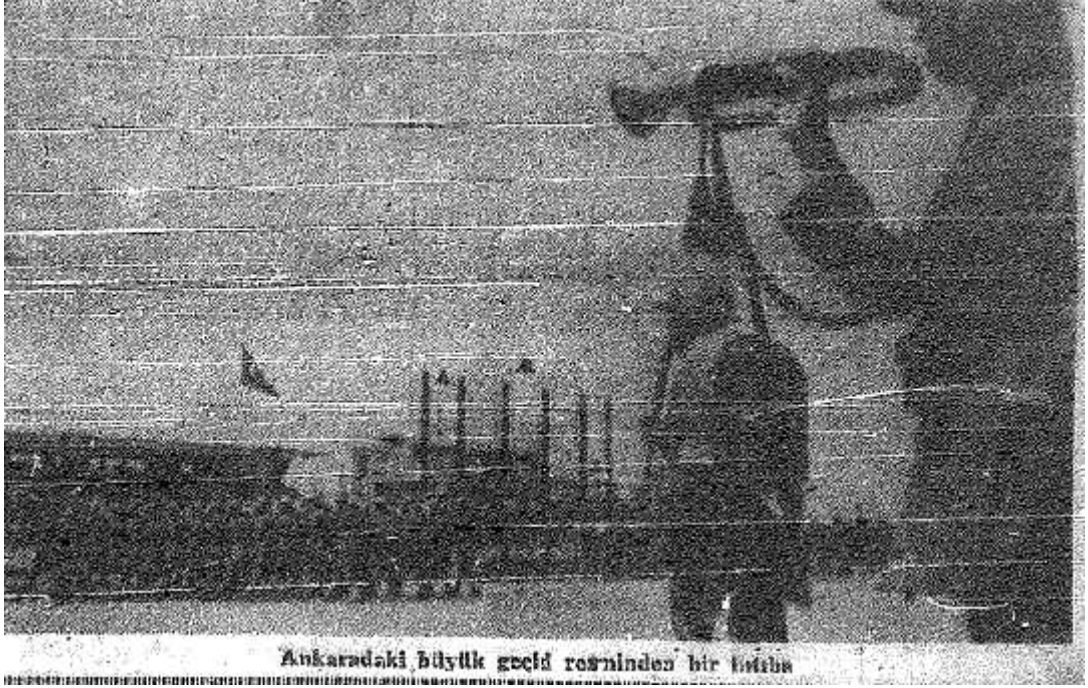


*Evvvelki gün Dumluþınarda yapılan merasimden bir intıda:
Meçhul asker abidesi önünde*

EK- 40. Zafer'in 20'inci Yıldönümünde Dumluþınar Meçhul Asker Anıtı'nda Yapılan Kutlama Foto rafı, Son Posta, 1 Eylül 1942.



EK- 41. Zafer'in 22'inci Yıldönümünde Dumlupınar Meçhul Asker Anıtı'nda Yapılan Kutlama Foto rafları, Ulus, 31 A ustos 1944.



Ankaradaki büyük gücü resminde bir ksn

EK- 42. 1939 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı.
Cumhuriyet, 31 A ustos 1939.

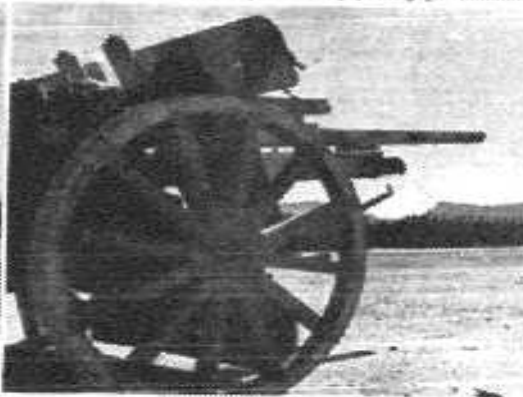
Geçit resmi intıbaları



Kahraman askerlerimiz İspahonda yapılan geçit töreninde



En genç subay Vecihi Akın
sırtını sıstırıyor



Bir top arabası arkasından geçit töreni



C. H. P. Vildiyet İdare Hareket mü-
essesesi Nispet Elyaz sırtını sıstırıyor



Geçit töreninde Türk Hava
Kuvvetleri tayyareleri



Dünya geçit töreninde İsmail Paşa topları geçerken

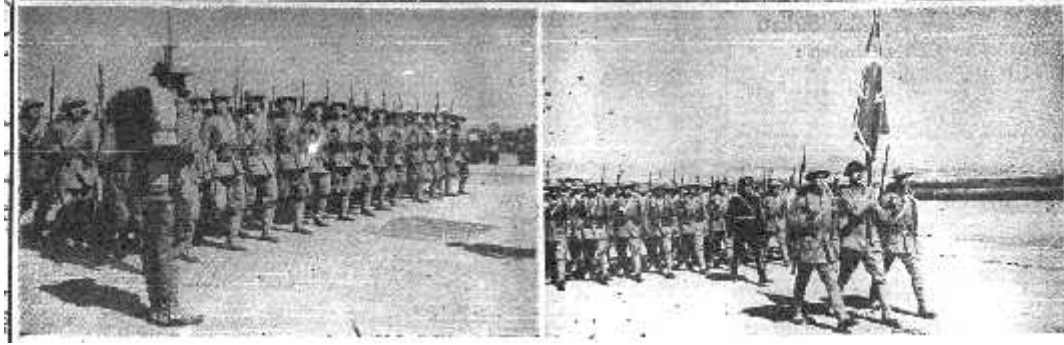


Geçit töreninde askerlerimiz



Geçit töreninde askerlerimiz

EK-43. 1940 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı.
Ulus, 31 A ustos 1940.



General Hüsnü Kâhîz nutkunu söylüyor



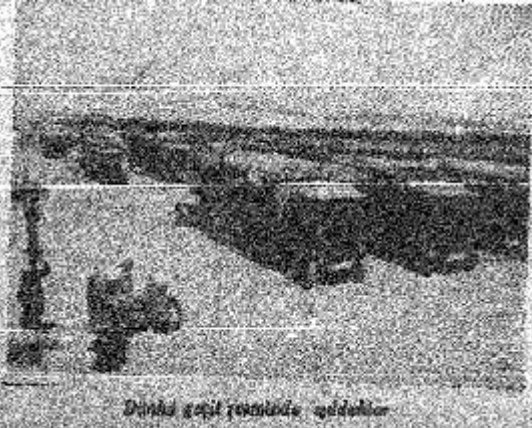
Ordanur, en yüksek rütbeli subaya nutkunu söylüyor



Ulusal gazetesi resminin Sancak

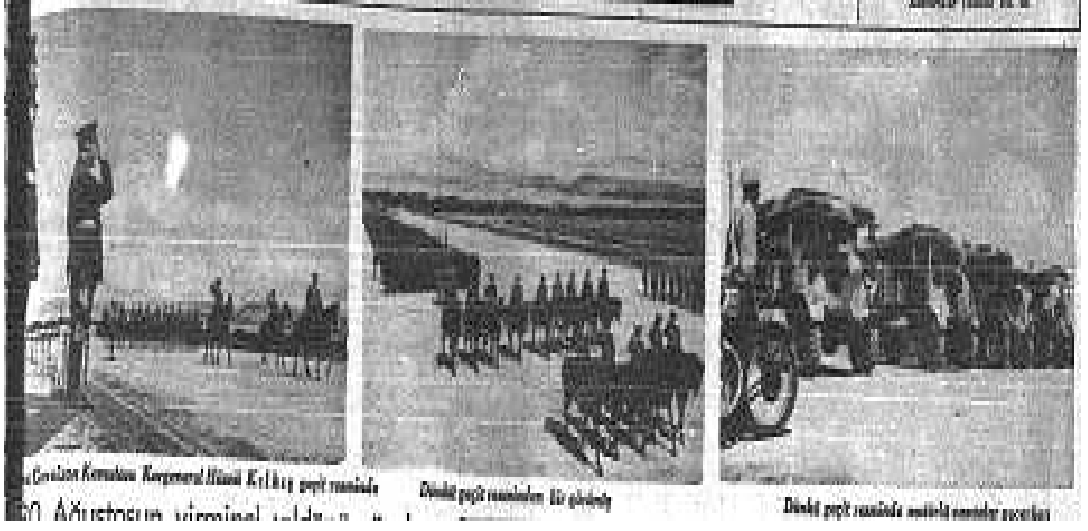


Ulusal gazetesinde tezahürat yapan çocuklar

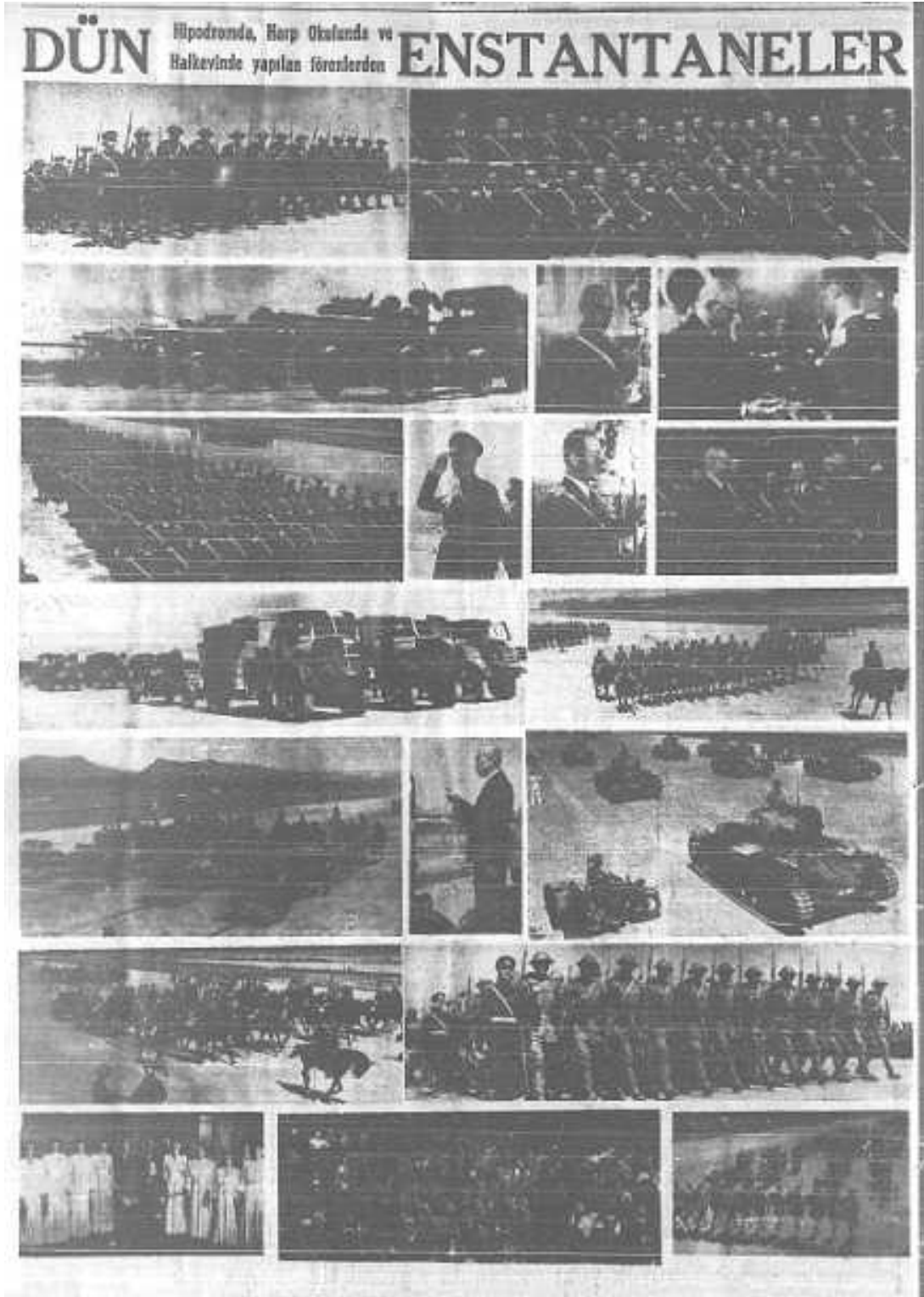


Ulusal gazetesinde tezahürat

EK- 44. 1941 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı.
Ulus, 31 A ustos 1941.



EK- 45. 1942 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafar Bayramı Kutlama Foto rafı.
Ulus, 30 A ustos 1942.



EK- 46. 1943 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı. Ulus, 30 A ustos 1943.

Harp Okulundaki diploma töreninden enstantane



Gençlik Parkında yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı kutlama fotoğrafı



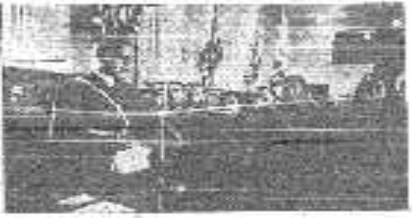
Gençlik Parkında yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı kutlama fotoğrafı



Gençlik Parkında yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı kutlama fotoğrafı



Gençlik Parkında yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı kutlama fotoğrafı



Gençlik Parkında yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı kutlama fotoğrafı



Gençlik Parkında yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı kutlama fotoğrafı



Gençlik Parkında yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı kutlama fotoğrafı

Gençlik Parkında yapılan müsabakalara ait resimler



Gençlik Parkında yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı kutlama fotoğrafı



Gençlik Parkında yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı kutlama fotoğrafı

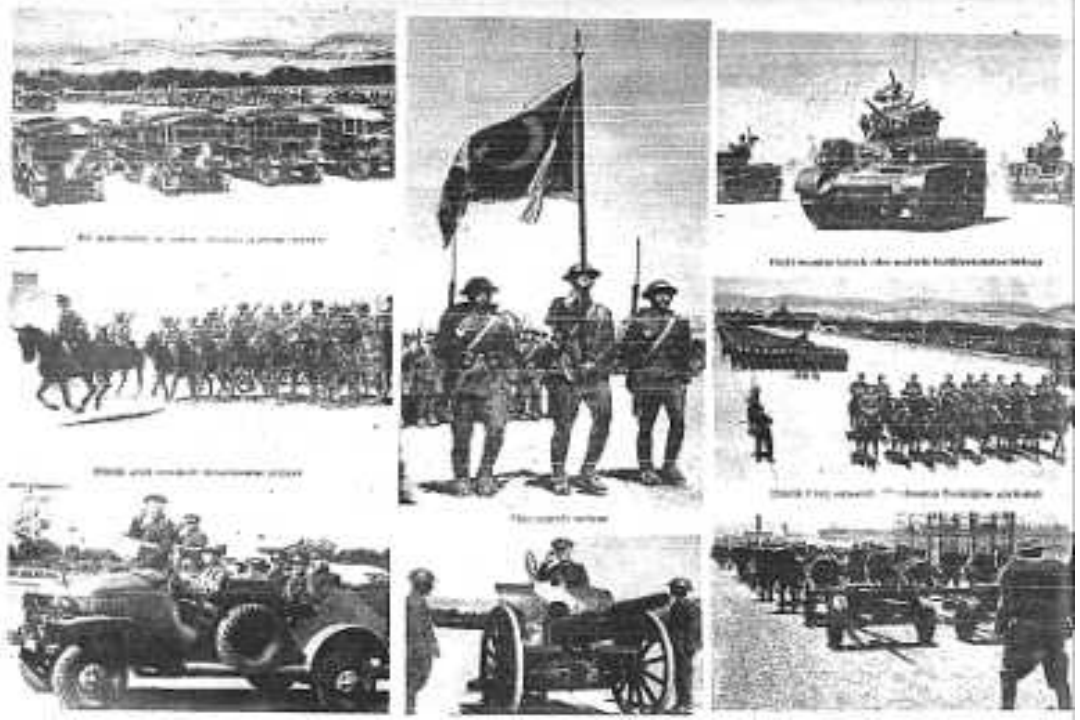


Gençlik Parkında yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı kutlama fotoğrafı



Gençlik Parkında yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı kutlama fotoğrafı

EK- 47. 1944 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı.
Ulus, 31 A ustos 1944.



EK- 48. 1945 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafar Bayramı Kutlama Foto rafı.
Ulus, 31 A ustos 1945.

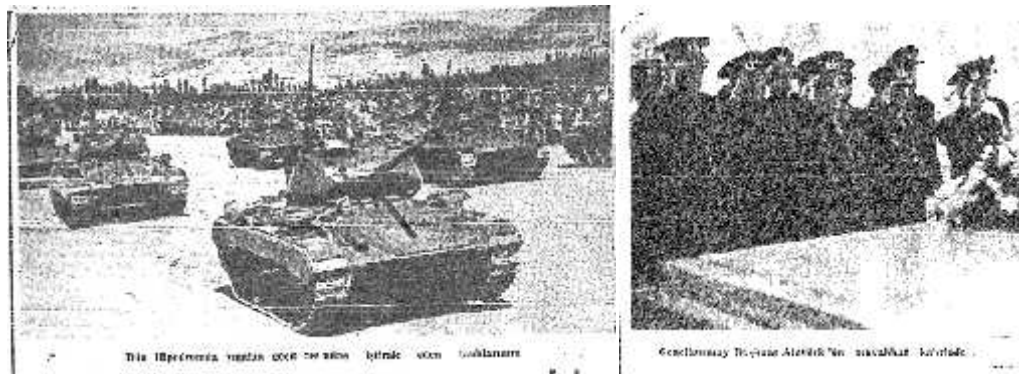
Zafar Bayramı heyecanla kutlandı



EK- 49. 1946 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafar Bayramı Kutlama Foto rafı.
Ulus, 31 A ustos 1946.

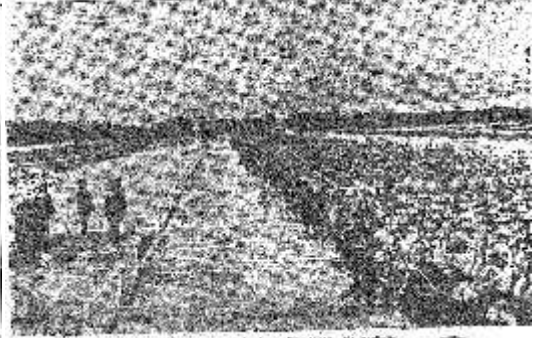
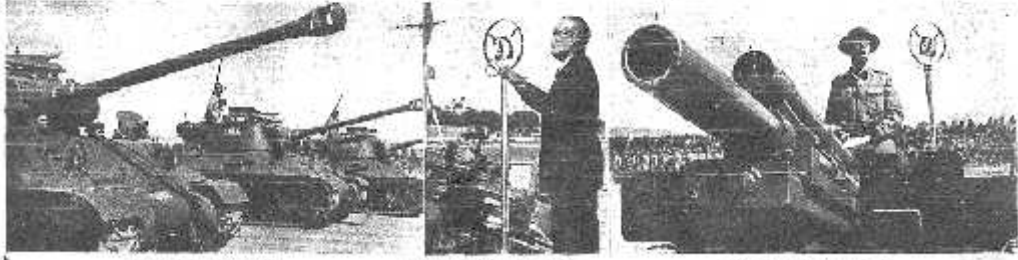


EK- 50. 1947 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı.
Ulus, 31 A ustos 1947.



EK- 51. 1948 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı.
Ulus, 31 A ustos 1948.

30 Ağustos Zafer Bayramını heyecanla kutladık



EK- 52. 1949 Yılı Ankara'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı.
Ulus, 31 A ustos 1949.



EK- 53. 1939 Yılı İstanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafar Bayramı Kutlama Foto rafı. Vakit, 30 A ustos 1939.



EK- 54. 1940 Yılı İstanbul'da Yapılan 30 Ağustos Zafer Bayramı Kutlama Fotoğrafı.
Yeni Sabah, 31 Ağustos 1940.



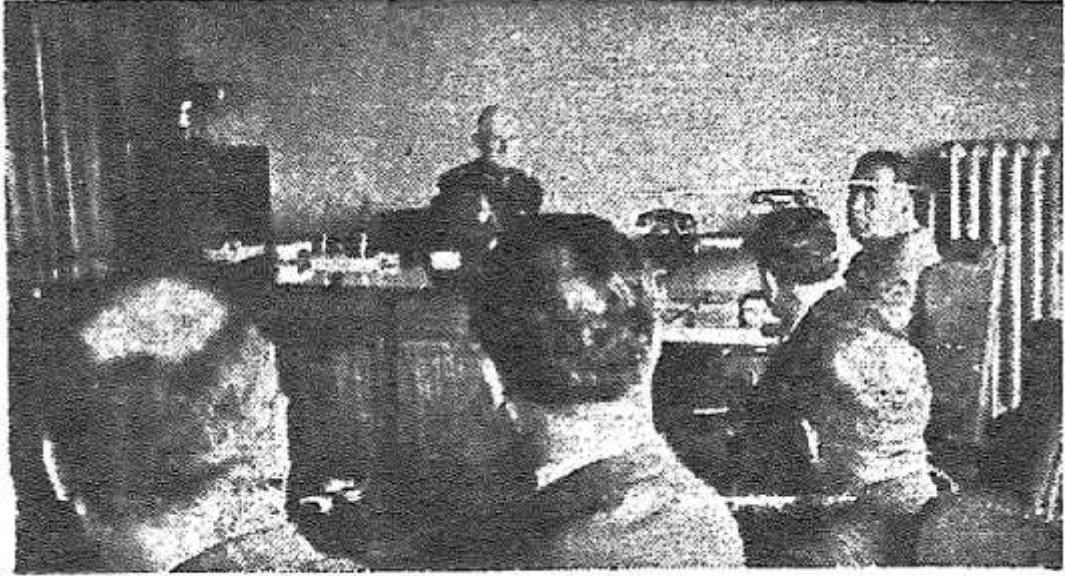
EK- 55. 1941 Yılı İstanbul'da Yapılan 30 Ağustos Zafer Bayramı Kutlama Fotoğrafı.
Vatan, 31 Ağustos 1941.



EK- 56. 1942 Yılı İstanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı. Son Posta, 31 A ustos 1942.



EK- 57. 1943 Yılı İstanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı. Vakit, 31 A ustos 1943.



Istanbul vali ve belediye reisi Dr. Lütfi Kırdar ile diğer erkân Zafer bayramı dolayısıyla dün İstanbul komutanını ziyaretleri esnasında..

EK- 58. 1944 Yılı İstanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı.
Vakit, 31 A ustos 1944,Son Posta, 31 A ustos 1944.



EK- 59. 1945 Yılı İstanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı.
Tasvir, 31 A ustos 1945.



EK- 60. 1946 Yılı İstanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı. Cumhuriyet, 31 A ustos 1946.



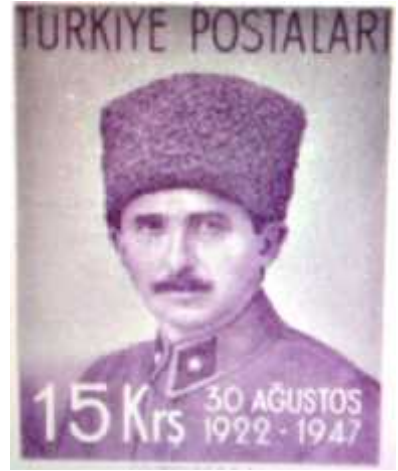
EK- 61. 1947 Yılı İstanbul'da Yapılan 30 A ustos Zafer Bayramı Kutlama Foto rafı. Tanin, 31 A ustos 1947.



EK- 62. 1948 Yılı İstanbul'da Yapılan 30 Ağustos Zafer Bayramı Kutlama Fotoğrafı. Cumhuriyet, 31 Ağustos 1948.



EK- 63. 1949 Yılı İstanbul'da Yapılan 30 Ağustos Zafer Bayramı Kutlama Fotoğrafı. Akşam, 31 Ağustos 1949.



EK- 64. Zaferin 25'inci Yıldönümü Dolayısı ile sviçre'de Bastırılan Anı Pulları.